

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Disquisitionvm Magicarvm Libri Sex

Delrío, Martín Antonio

Mogvntiae, 1624

Magicarvm Disquisitionvm Tomvs Tertivs, Sev. Methodvs Ivdicvm
Confessariorm Directioni, Commoda. Hac vltima cura emendatior,
auctiorque. Avctore Martino Delrio Societatis Iesv Presbytero, Sacrae ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62472](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62472)

MAGICARVM
DISQVISITIO-
NUM TOMVS TER-
TIVS,

SEV.

METHODVS

IVDICVM CONFES-
SARIORVM DIRECTIONI,
COMMODA.

Hac vltima cura emendatior, auctiorque.

AUCTORE

MARTINO DEL-
RIO SOCIETATISIESV PRES-
BYTERO, SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORE,
ET, IN ACADEMIA GRAETIENSI
S.S. PROFESSORE.

MAGISTRUM
D. S. O. V. S. I. L. L. O.
M. V. T. O. M. Y.
P. L. Y.
L. E. V. A.
I. V. D. I. C. I. U. M. C. O. N. F. E. S.
S. A. R. I. O. R. U. M. D. I. R. E. C. T. I. O. N. E.
C. O. M. M. U. N. I. T. A. T. I. S.
P. A. R. T. I. S. I. N. T. E. R. I. O. R. U. M.
M. A. R. T. I. N. O. D. I. I.
R. I. O. S. O. C. I. E. T. A. T. I. S. V. A. R. I. E.
L. I. T. T. E. R. A. R. U. M. T. H. E. O. L. O. G. I. C. A. R. U. M. D. O. C. T. O. R. U. M.
I. N. T. E. R. I. O. R. U. M. C. O. M. M. U. N. I. T. A. T. I. S.
P. A. R. T. I. S. I. N. T. E. R. I. O. R. U. M.

SERENISSIMO PRINCIPI

ERNESTO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI
ET S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO
Leodiensi, &c.

MARTINVS DELRIO SOCIETATIS
IESV Presbyter S.

IPOCRATIDARVM More, quibus prima cura morbi Originem, secunda noxa vim & modum, tertia remedium, scrutandi: primo quoque tomo fascinaria luis scaturiginem; secundo cladis magnitudinem acerbiterque, tertio medicamenta mali proposuit: quem laborem non diffido bonis omnibus pasciturum, imprimis C. T. quae tanta cura hactenus à ditione sua funestam pestilitatem admittitur profligare. Quam optandum foret ceteros

Principes, quibus similis dignitas est, in pari munere non disparem sollicitudinem prestare. Maacte animi PRINCEPS ERNESTE, insiste victoria. Lerne am excetra ne sueris rediuis capibus repullulare. Nemini magis decet filij perditionis anteambulationibus, in quibus mysterium iniquitatis iam operatur, bellum indicere, quam legitimis successoribus Apostolorum. Petrus Simone, Paulus Elima, Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo, de Magia triumpharunt. Monet Apostolus non temere illis à Deo gladium datum, sed ut Dei ministri sint, vindices in iram eis qui male agunt. T. quidem Cels. ambo gladij crediti, & vtriusque fori tribunal commissum. Magis nefarios, aut noxios Ecclesia aut Reip. fascinarijs, nullos arbitror existere, cedes & parricidia illis coniuua sunt, elementa turbant, soli pernicies, xeli iniuria, Dei odium, quorum indulgentia & remissio numerum auget, perfidiam acuit, malitiam indurat.

2. thess. 1.
v. 7.
Narran. 3
Lucas. D.
Clemens.
Abdias, &
Prochorus.
Ro. 13. v.
4.

durat. Quem non haec irritent? me quidem percussere, & Zelus honoris diuini
 impulit hoc quidquid est operis aggredi, Et Deo bene iuuante, nō segniter studij
 in Catholicam Rempubl. & erga C.T. obseruantia mea monumentum exigere,
 & ALEXICACO ALCIDAE me Iolam adiungere, animo quam
 viribus maiore; ab illius propensione, non ab horum merito, munusculum
 velim estimari. Louanij s. Kal. Marti, Anno Secu-
 lari Sextodecimo.

CATHOLICO
LECTORI, S.

VÆ tibi videbuntur deesse, si monueris, curis secundis supplebuntur; quæ credes errata, si suggesseris, corrigentur; quæ superflua merito censebis, tollentur, cum causam docueris. Nihil enim mihi optatius, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æque displicet atq; pertinaciæ, & ingratitude, illud à te, qui quis ad hæc legenda animo puro, mente candida, accedes, cupio impetrare beneficium non occulam, neq; obliuiscar, condet memoria. sed stilus profundet. Vale.

MARTINO ΔΕΛΡΙΩ.
τῆς Μαγείας
ΑΠΟΤΡΟΧΑΙΩ.
ΕΙΔΟΣ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ.
Στροφὴ αὐτῶν γ'.

ΤΑΣ μὲν εὐφραίνει μερόπων πρὸ πίδας
Ἀμερῶν αὐγῆς τε πατρὸς λυτῶ φεγγεῖς
ἀχλὺς κρητῆλ᾽ Ὀρσας.
Διοφρῶν δὲ Σοφίας κλυτὸς ἀμπακίαν
Ὅτ' ἐρυχθέει ἀγλαὸν ἄμικλαμ.
Δὴν γε μὴν πῆχτεὺς ἄδεμιν
Κθόνα τυφλάσας ἔπαφε βροτολόγῳ ψευδέ-
ων νοκτί, δολοφράφα σὺν γοητείας Μαγεί-
ων προστέμω. Ἀλλὰ νῆσ' παλίνσοι φοῖσ'
αὐγᾶμ.

Ἀντίστροφὴ καὶ γ'.

ΔΕΛΡΙΩ δέλτω προσάγει τριτάτα
πάντα ματεύσας ἀπαλάνορα δόλομ,
χρῆσιμὸς γὰρ πέλαρ, ἀτάν τε πολύδρορον ἔλαυ-
νέωμ, ἀτρεχία.
Πρέπει ὦν χάριτας φιλοσίμολπαι
τρεῦγας Μοῖσαι πελέμωμ,
χ' ὕμνον ἀπώθειν μελίγαρῶν
τ' ἀποιν' ἔργων χαλάφωτι.
Δότ' ἀρ' στεφάνω χρῶσπᾶσθω μᾶλλον ἢ
Ἡρακλέω. Πλείονα γὰρ τέρετων νίκησε
Μαρτίνω.

Ἐπιφθός καὶ εἶ.

ΘΕΟΥ μὲν σὺν παλάμω δ' ἔβη μόνων
ἰς φέγγ' ἐκ Κωκ' ὑπὸ τριχάριωμ
ἔειπε Σκύλαχ.
Τοι γὰρ ὀρρωδοῦσαι τρεῖς Ἀλῆς σέθεν μάλα,
Δέλριε, δροναὶς ἀμμένα, εἰν Ἐρέβου κλέπῃ
τρίμορον
Περσεφόνᾳ λόχομ.
Ευμῶις δ' ὁ ἠπάρτε τρεῖσι, καὶ λαφύοσσι
νιν ὀδᾶς, σὲ τεδριά μβευέμωμ ἄψνεμσῶ.
Ἀλλὰ μοι μᾶται τίς ὄσθ
φύρεσθ; μῶν τίς κεραυνός;
Φύγν, αἰδᾶ γε μάν,
Τάνσιν ἰδρείας ἀστρατώμ.

A MARTINO DELRIO
Magiæ.
AVERRVNCO
ODE PINDARICA.
Stropha I.

Oleetas quidem mortalium mentes
merum locisque Pater (Sol) ubi lu-
ce suffas noctis opaca tenebras dispulit: At
vero sapientia inclinat lampas (cum lætat a-
nimos) quum caliginosam errorum nubem
detergit. Diu porro ex legem terram, caciti-
tatem effundens, mortalibus noxiali menda-
ciorum nocte oblimavit, doctis confutata cum
præstigijs Magiam adhalans. Enimvero re-
ducem Solaler lucem.

Antistropha.

Delrius libro tercio pandit, omnem men-
te perscrutatus deceptorum dolum, ac
Stygis monstrum, noxamque perniciosam
(ut ea omnia potis esset) exterminare
per veritatem. Qui propter addecer, Musa
cantibus gaudens, viro huic gratias ple-
ctere tringens, & hymnum mellifluum pan-
gere, qua sint elucubrationum premia de-
centia. Date igitur corollas auro, vibrantes
& discriminata (quæ hunc) magis (dece-
bunt) quam Herculem. Plus a siquidem por-
tent a edomuit Marti.

Eposos.

Dei namque hic ad iurice manu haud
ex Coeyro tricipitem dunt axat in lu-
cem atteraxit canem (Cerberum) Etenim
multum etiam reformidans tres Soles tuos,
Delri (tres inquam Disquisitionum To-
mos) infernalibus desidens in vmbri tr i-
formes Hecate occultit insidias. Quum & E-
rinyum tertia tecur, ac semet mordacibus
exest tibi que imposturas eius Triumphati-
ti post inuidet. Sed enim quis de repente
multus citur? num aliquid (Diespiter) ful-
men (vibrat?) Nimirum, haud me fugit, tua
deuit at Sapientia fulgetrum.

Στροφή

Στροφή β'. κώ γυ'.

ΠΑΝ Στυγός σμερνός ολεσίμβροτον ἔδ-
ν' βλάβαν, σὺν τ' ἀσθεσίαι μαρίαμ,
τέρψευμα, καὶ γοητικῶν ἴλαν χαλκῶχαρταμ
ἄγομ.

Εἰκέϊ ἄπας τε δόλ' ὄ,
ἰδὲ λάβη ἀλαδεία.

Δαμαοδείς ἐφάρη ἰσχὺν τ' Ἀ'δας διωάμετ
ταυτῶν σελίδων ἐριφεγγεῖ.

Εἰτ' ἐπαίμα πῆμι ἀρξεται
ἐυγα Κίρκη, καὶ βραπῶν ἀνδράς, σε δέειδεξεν'
ἀλεξίχακον δέειξαι να μῶλυ.

Ἀντίστροφή κώ γυ'.

ΕΙ τι μᾶν Μήδ' βα μίγειν φόνισμ,
Εἰ τι φαρμάσκειν χαλίμα ποπέσει

Ἡ φίλ' ζοῖ, ἢ τι τοξικόν,

Εὐώπιδ' α ἢ τε Σελόαναν,

ἀφελῆν ἐπιγῆς,

Τρίσσοδ' ὄ τ' ἐρέσεν

Μάντευμα σπεύσας ἄς φλογός

Ερμῆς δολερῶς, ἀποομένως

Κάλχας τε χροῖως προΐδειμ.

Ὅς τε μηδείς ἐστειται τελετῶν,

Ὀππόκ' ἀν' ὄρδ' αἰερέκειν μαγγάνων

Ἀρχῆ ἀταδάλαν γνώμα διδασκειμ.

Ἐπὸδος κώ. εἰ.

ΕΣελῆγας φεδ' ὄ ἐπαήμιαι,
Ἀμπίτε θναλῶν κρεμώσας καρδίαις

Μαρίας τέμνης διόφρων.

Οἰοίε Θησέως μίτω Ἀβ' αῶας πομπῶν, ἔδ' ἴω

Αριάννας,

Ἐπὸδ' ἴω, Λαβυρίνθ' πῆφνε δυαπενδῆς τέ-

ρας κεκροσῶν τε λῶων, ἢ ἐπ' ἄβ' αῶ.

Πλείονας ἀλλὰ σάεις ψυχῶς βερέδρω ἀφε-

λένται.

Ἔρωται ἀχακλέσι, χάριν εὐζωῆς, αἰεὶ σ' ἄπερὰ-

νῆλ' ἔρωθ' Μαισάνα' εἰρβ' σ' αἰε π' ἰροῖς.

A Stropha II.

VNiursa Stygis horrida mort alibus ex-
itium molita turba, secum detrimen-
tum omne, cumque impietate insaniam, pra-
stigiis, ac impostorum cateruam malis ex-
ultatam agens. Cedit vna omnisque fraus,
pernicies omnis veritati (quam lucet) E-
domitus vires deperdidit Tartarus forti-
tudine harum paginarum late coruscante.
Ac etiam si post amorum illicia parare. Circe
aggredietur, vel hominibus varias inducere
formas, reformidabit te, qui demonstraris
moly malorum depulsorium.

B

Antistropha.

Quod si autem Medea miscere vene-
num: vel si impudens venefica non-
nulla incantare laborabit philtum, aut tox-
icum quodpiam, Phæbemque pulchro aspectu
presiguum deducere in terram: vel si è Tripo-
de vaticinium scitari deproperabit Mercuri-
us aliquis flamma falsidica: aut etiam si
Calchas quispiam de insequentis aui futu-
ri shariolari volet, horum omnium voti com-
pos reddetur nullus, quando solerte animo
imposturam declinare malitiam auspicaris
edocere.

C

Epodos.

Arguens vanitatem veritate, circum-
que mentes hominum dependentes stul-
titiis dia sapiens refecit. Qualis Theeus se-
cutus solum via ducem, dotem iugalem Ari-
adna, obruncavit Labyrinthi lucificum
portentum. Athenasque vr bem seruans, &
Pubis septem flores. At vero, tu plures ani-
mas seruus Barathro eximens, qua illa sa pra-
quam illustribus, causa sospitatis (à te re-
ceptæ) æternum pergent doctarum te Mu-
sarum extollere pinnis.

E

TERTIVS BOVLLIVS.

Sss

SVMMA

SUMMARIA LIBRI
QVINTI SIVE DE OFFICIO
IYDICVM.

Ratio scriptiois.

Seç. I. An in hoc crimine seruandus ordo & processus ordinarius?

De natura criminis & eius grauitate. Iudex a arbitrium suum quomodo debeat moderari circa iudicandum grauitatem huius criminis. Septem circumstantiæ hoc crimē aggrauantes. Quādo iudici licet pœnā legis excedere vel minuere. Post sententiam in crimine maleficij licet pœnā minuere, exemplo hæresis. Quid semper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinem iuris, sed ad receptum suæ regionis.

Seç. II. Quomodo in hoc crimine inquisitio instituenda?

Quid ista & quoruplex, cōditiones requisitæ vt sit valida. Quomodo debeat cōstiti de corpore delicti. quæ pacto necesse vt præcedat accusatio. Quod debeat esse certa, specifica, & clara. quando necesse tēpus ascribitur. Quæ indicia debeant eam præcedere. **E** Quando absolutus semel de eodem crimine quis fuit, vel gratiā obtinuit, vel pœna non condigna penitus, quid iudici faciendum. **Q**uando transactio impediatur inquisitionem. **Q**ui Principes possint gratiā delicti concedere. **Q**uib. casibus hoc principi liceat facere. **A**n maleficijs Princeps possit gratiā concedere. **E**xempla Caroli V. Imp. & Caroli IX. Franc. regis. **A**n inualida gratia concessa inhibeat omne iudicium an primum duntaxat? **P**raxis quædam, **D**D. explicata. **Q**ui competentes in hoc crimine iudices. **G** Inquisitorum fidei, quanta in hoc crimine sit potestas. **Q**uanto temporis spacio in hoc crimine inquisitio excludatur: siue quæ hic præscriptio possit opponi. **A**n contra absentem possit institui inquisitio.

Seç. III. De optimis indicijs, ex quibus tuto iudex potest procedere.

Ad quos a 6° iudicarios requiratur, clartora **J** indicia. **Q**uid singulæ indiciorū species operetur. **I**udex quomodo possit arbitrari, quæ leuia, quæ graua, quæ grauissima sint. **A**n generalis aliquando sine indicijs formari possit inquisitio. **Q**uando

A sufficiant leuia indicia. quæ requisita ad torturam. **K** De indicio per testes. de nominatione facta per socium criminis. hæc exigenda à iudice nec potest eam omittere. **I**uungenda iudici per confessorium restitutio damnatorum. **A**n denominationi socij credendum iudici. quantum **L** & quando fidem adhibere teneatur. **S**imancæ sententia reiecta, communis defensa. **Q**uando subijciendus iterum torturæ nominans, vt ratificet dictum suum. **D**e minore annuio & fegminatum testimonij. **N**on licere de socijs in indiuiduo rogare. **Q**uomodo interrogand^o nominans de circumstantijs, & de diffamatione. **D**e nominans debet esse constans & perseuerans. **D**e iuraturando quod nominans teneatur præstare. **M** Quæ indicia requisita ad torturam, plene traditum quæ sufficiat. præsertim de fama. conciliata pugna. **D**e fuga. de amicitia. de colloentione de superstititione. & repetis instrumentis. & similibus vrgentissimis. & horum exempla quædam de confessione extraiudiciali. **C**onditiones requisitæ, vt vnum ex talibus indicijs cum nominatione complicitatis, sufficiat ad torturam. **E**xplicatæ quædam cōmunes **N** opinioniones & praxcs discutitæ. **Q**ualis debeat esse fama, vt valeat pro iudicio. **Q**uæ sit vis bonæ famæ. **Q**uam difficile **O** sit famam exacte probare. quæ ad hoc sint requisita. primum de fama in specie, deinde defama in genere. **Q**uale debeat esse indicium fuge, vt valeat ad torturam, vel ad pœnæ **P** condemnationem: traduntur aliquæ regulæ. **Q**uale debeat esse indicium minarum, **Q**uæ sit sufficiens. **D**il crimen inter minas & tactantiam. **Q**uid considerandum in æquiuocis ambiguis minis. **E**x indicijs remotis nunquam licet procedere ad condemnationem.

Seç. IV. De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.

De non impediēte maleficiū. **C**ōciliantur dissidia **D**D. & quæ hinc obligatio restitutō di nascatur. **D**e patrocinate maleficijs. **E**xemplum Wieri, Edelini, & N. cuiusdā belgæ de defensoribus, occultatorib⁹. **Q**uādo deferendi sint, an seruandus ordo fraternæ

charitatis

charitatis quādo incurratur obligatio restituendi. Indiciū ex mendacio rei. ex variatione, ex vacillatione, titubatione & vultu mutatione. Si visus cū instramēto S. malefici in loco, & c. Explicatur sententia communis, & rejicitur sententia volentiū hoc indiciū sufficere ad condemnationē. Indiciū conuersionis. Indiciū postulat & inquisitionis, & nimia sollicitudinis. Item sponte denunciās, cū non teneatur. de indiciū inuēti in domo cadaueris. Itē inuēti in via prope domū. Itē de indiciū vicinā, vel inuentionis in loco. Itē de transeūte r per viā illā. Itē de eo, cui bono; siue qui causam habebat cur illud factum veller. Item de eo qui ad clamorem inhabitantiū vel vicinorū visus ex domo fugere. Indiciū cadaueris sanguinantis. Indiciū male phy siognomiā, despectu in terram, mali no. V minis. Loc⁹ directorij inquisitorum, Indiciū ex mala patria, vel parentib. prauis. Indiciū taciturnitatis. Indiciū iurādi, blasphemandi, exsecrādi, scurrili loquēdi, vel aliter peccādi, consuetudo. Indiciū, non posse lacrymari. Indiciū ex mutatione crebra domicili. Indiciū, ex singularitate in pietatis vel religiositatis ostēratione. de indiciū eradicati chrisimatis & de stigmatē. multa de hoc stigmatē imprimi

Secl. V. De denunciatione & testibus. (solito. Eadem testificationes & probationes recipiuntur quæ in hæresi receptio testium a quibus tacienda; item quando faciēda ratificatio item, & publicatio. testes non sunt nominandi. Cogi possunt quilibet ad testimonium de testibus auris, locus Chrysostomi, Quæ exceptio hic valeat contra testes. Quomodo testes cogi possint? Ex multiplicatione testium & de positionum quas fecere complices vel persone aliter infames nunquam licet venire ad condemnationem.

Z Ex debiliū & dubiorum indiciū multiplicatione, nō potest nasci vnum indiciū indubitarum. Quid quādo post sententiam latam complices testimonium suum retractant iudici faciendum? nunquā post latā sententiam iudex patietur patres siue denominatos ad denominationem accedere. Quid faciendū iudici quando testes variant. Huius criminis & Hæreses praxis & ratio eadem In hæresi, cui standum primē an secundā depositione. Si manca quædā sententia discussa. (*Secl. VI. de accusatione.*

A Accusatio quid. hodie in eius locum successe quærela. quæ personæ hic admittantur ad accusandum. Solum repelluntur inimici capitales, an & excommunicatione maiore. Quomodo proponenda accusatio. de pœna calumniatorum. AA

Secl. VII. De apprehensione & carcere. BB Quando cuiuslibet licitum capere maleficos, expli c. li. vi. C. de malef. & mathem. Quomodo loc o, & tempore capi possint. In quibus compingi possunt carcerem, etiam in quo breui moriturā. quādo hoc sit verum Quales probationes seu informationes debeant præcedere, priusquam capi possint. Si manca sententia quædam nimis laxa reiecta. Sententiarum varietas, & explicatio Gomezianæ. Denominatione testis infirmi. An liceat capere ad solam extra iudicalem informationem. CC

C An relaxādi sub cautione fideiussoria, vel iuratoria. An malefici capi in Ecclesia, & ab ea possint extrahi. & an irrequisito Episcopo. Bulla Gregor. 14. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid cōsequatur ad iniustam carcerationem. An peccet fugiens ex carcere iusto? Postquā reus capt⁹ quæ sint iudici obseruanda. DD Notantur superstitiosa quædam, 1. vt sublimes tollantur, ne terram contingant. 2. detractis vestibus inducere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur se tangi super nudam manus & brachij iūcturam. 4. pro ducēdas eoram iudice, obuerso tergo. Refelluntur rationes quædam Danaï & Godelm. cur nequeant iudici nocere post captiuitatē. discuitur an sit verū maleficas iudicibus post captiuitatē nocere non valere Historia Strabulensis de ore accepta Petri Oroni. Cautelæ quædā legitimæ seruandæ cū incarceratis. Cur ex carcere nō eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exēpl. magi Pœpeiopolitani permissione iudicis se inungētis, & abuecti. Curiositas iudicū in talibus exprimentis vitanda. *Secl. VIII. De Accusatione.* I

Secl. IX. De quæstione seu Tortura. (EE Quæ interrogaciones licitæ sūt. quo ordine. Non nisi necessario veniendū ad tormētā. Modus torturæ quis adhibendus. quando deferēdum appellationi. de grauitate tormentorū adhibendorū. Bulla Pauli 3. abstinendū inuisitatis tormētis. Quoties FF re⁹ torqueri possit, an pl⁹ quāter, & quādo liceat iterare. cōciliatē sententiæ de seper

post torturam negante, quod in ea confessus, exemplū facinorosi Mediolanens. Reijcitur scia quā dā praxis Sprengeri, de sententia ferenda ad cōtinuandam torturam. An conuictus reus subijciendus quæstioni. an quæstione sic se purget, ut nequeat cōdemnari. an liceat torquere plene à testib. conuictum? Nauarri dicitū explicatū. Personarum torquendarum in hoc crimine, an sit aliquod discrimen faciendum. de maleficio Taciturnitatis. modus, causa. & varia dæmonis ad hoc technæ. Exemplū de Lycanthropo Westphalico. Exemplū maleficæ Oenipontanæ. Quæ remedia cōtra hoc maleficio iudices adhibere soleant. quæ ex his licita, quæ vero non. de infusione aquæ profanæ frigidæ. de infusione benedictæ. Examinantur multæ praxes Sprengeri, an deceptiis verbis inducādæ. de expoliatione. de explicatione seu abrasione, & quiddam circa eam obseruandum. de experimento lachrymarum & modo eas coniuuandi. de præbita ter aqua benedicta & infusa ei guttula ceræ benedictæ. an liceat per alias maleficas tollere maleficiū.

De factō quodā Episcopi Ratisbonens. HH Deuota preces cum ieiunijs & operibus misericordiar. de peripatis appendendis collo sagarum. de mensura longitudinis Christi Domini. de obseruatione sextæ feriæ ad torquendā. An in Paschalib⁹ liceat torquere? de submisso dicendis nominib⁹ testiū. An liceat interrogare nū velit subire probationem ferri candentis? an relaxandi ad meliorem custodiam sub cautione? Godelmaani superstitiosus modus.

Señ. X. De alijs medijs veritatē perferutandi. Contra Bedinum. non licet iudici dolo, falsis promissis. II. mendacioque veritatē a reo expilari. Licere mēiri, est hæresis. Maruli error. Iudici licet vti æquiuocatione & ambigua promissione liberationis. Multa Spræg. dicta discussa. Quæ vis cōfessionis sic extortæ. Quādo iudex ex ea condēnans mortaliter peccet. Quædam aliæ cautelæ excusæ. KK Historia rei quæ accidit prope Argentinā. De experimentis sumendis reprehenditur factum quorūdam: De cō-

Señ. XI De confessionibus. (frontatione. Ex quali confessione reus possit damnari. LL Ex quali non possit. Confessio & conuictio semper adhuc dandus terminus ad se defendendum. De confessione per signa surdi & muti. De eo qui maleficio confes-

A
sus, negat se mala intentione fecisse. Señ. XII. De abiuratione criminis. De suspitionum diuisione & generibus, mū quomodo differant suplicio, opinio, & presumpcio. Iudicis arbitriū in his, quale. Exempla suspitionum huiusmodi. quādo quis propter abiurationē factam dicatur esse relapsus. Quomodo faciendā abiuratio. Quādo cogatur iudex admittere penitentia præmissa abiuratione. quando & quomodo reus possit adigi ad abiurandū. Quādo ab Ecclesia ad penitentia receptū, laic⁹ iudex adhuc possit capere & punire. c. ad abolendā. §. in præsentī vero. de hæret. An iudex Ecclēs. teneatur tunc eū eripere. Variæ formulæ abiurationum. Señ. XIII. De purgatione Canonica. Quid sit Quādo deferenda. Simanca NN sententia perpena & cribrata. Iudiciū siue arbitrium iudicis hoc totū habet sibi commissum. Qui cogendi, qui non admittēdi ad eam. Quid operetur negatio ei⁹, quid defectus. Solemnia & ritus. Señ. XIV. De absolutione. Quādo reus possit absolui. Absolutio OO diffinitiuā, quid. Absolutio ab obseruatione seu instantia iudicij quid. Quādo hic habeat vim illius. quomodo cognoscatur aut sit ab obseruatione iudicij, an vero sit diffinitiuā sententiā. de praxi quotidiana nō absoluedi, nisi ab obseruatione iudicij, ostenditur vnde orta, & quæritur quādo ea vtens iudex excusetur, quādo non. Non satis punitus in vna curia potest in altera iterum puniri, & quo pacto? Distinctio Marante superflua. Formula absolutionis. Señ. XV. De sortilegiorum qualificatione, siue quæ sint hereticalia, quæ non. Quæ sint sortilegia hæretica. distinctio inter PP. hæretica & hereticalia. Clari. Farinacij & Turistarum quorundam hac in re lapsus. aliud est hæresis, aliud factum hæreticum, aliud factum sapiens hæresim, declarata singula suis exēplis. Qualitas criminis eius qui inuocat dæmonem ad sciendum vel faciendum id quod est in dæmonis potestate. Discutitur controuersia inter Barbariā & alios Iurisconsultos. Quādo ad inquisitores fidei pertinet de huiusmodi iudicare. Quæ sint sortilegia, hæresim sapientia. De Sacramenta sacramentalia, reliquias vel alias res benedictas miscentibus. De baptizantibus. De

miscentibus res non sacras super quibus dicta est missa, & hic de sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modum sacrificij vel adorationis. de ali- quid à dæmone petentibus.

Set. XVI. De pœna & supplicio maleficorū. Lamia, venefici, malefici, sagæ nomina in hoc tractatu. Q. Q. pro iisdem sumenda. Wierus, Godelm. & alij Nominales reprehensi. De pœna fortilegiorū quæ hæresim sapiunt. Quid in foro conscientia. Quid in foro fori secundum canones. quid de laicis. quid de clericis. Peccata Sacerdotum hac in re. si aras RR. spoliis, lumina extinguat, & c. v. innoceant. 1. missas defunctorū pro viuentibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sanctorum conculcantes aut deijcietes. 4. celebrantes super rebus profanis. 5. abutentes vasis & vestibus sacris. 6. Missæ admittentes orationes nō prescriptas in Missali officio. Pœnæ SS. communes omnibus, clericis laicisq;. De docentib, discipulis, consulentibus. De amatoris præbentibus. De serpentum incantatoribus. de astrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De præbentibus poculum abortiōis. Episcopi an possint cōuictos, morte dignos, etiam pœnitentes, tradere brachio seculari. qui fortilegi tradenti brachio sac. TT. Formulæ condemnationis Pœna fortilegiorū morte minor. & quorum. Qui aliquem occiderint morte multandi. An etiam Lamia sue striges, quæ nūm occiderint, comburendæ sint? Fundamenta negantiū disiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea causa pœnæ minuendæ. Delicta sagarum non sunt infomnia. Credenda earum confessionibus. Auctores Theologi, iuristæ, medici & philosophi agnoscetes pactum dæmonis & Lamiarum.

Auctores qui affirmant Lamias dæmonibus commiseri. VV. Auctores qui affirmant ab ijs excitari tempestates. Auctores affirmantes translationem corporalem de loco ad locum. Nauarrus explicatus. fufissime docetur iudices teneri stare lamiarum

confessione. Quo pacto possit iudex colligere an Lamia delusa, necne. Quid inter sit inter abnegationem B. Petri & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias, eo quod Lamia sunt, occidendas XX probatur. Ex iure diuino explicatur locus Exod. 12. v. 19. Ex lege Ecclesiastica locus Exod. 22. v. 19. Ex lege Ecclesiastica. Lege sæculi scripta & non scripta. Per rationes breuiter ostenditur immanitas & atrocitas ipsius sceleris, cōparatione grauissimorum aliorum. Locus Exod. 22. v. 18 probatur etiam à causis propter quas solet quis morte damnari. Explicata Carolina constitutio. Defensio ignis pœna. Vtrum iudici liceat pœnam pro lubito suo minuire. quādo YY peccetur remissione. cōmentar. in c. episcopi. 26. q. 5. vnde desumptus canon & cuius auctoritatis. Explicatus ostensus nihil pertinere ad striges nostras.

Set. XVII. de libris magicis.

Quomodo & quib. prohibiti, & ad quos deferendi. Non absoluedi, quæ retinent. Quæ pœnæ retinentium. Episc. an quia tales, licet legere. Cui competat dare veniā legendi. Quid de auctoribus seu scriptoribus eorum.

Set. XVIII. De Eucharistia meritis præbenda.

Consuetudo multorum locorum, non dari: quando tolerabilis. Nauarrus sententia explicata. Iure communi receptum vt præbeat. Caute quædam circa hoc. Confessio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

Set. ult. An corpus sepeliendum?

Quid de ijs qui in carcere se occiderunt? quomodo intelligendum quod crimina & criminum pœna morte extinguat, cōtra communem. Quomodo non peccent qui arma vel instrumenta necis reo suppeditant, quibus se interimat. De ijs qui moriuntur sine culpa sua ante sententiam. Ius cōtra mortuum agendi quorānorum spatio præscribatur.

MARTINI DEL-
RIO SOCIETATIS IESV
PRESBYTERI.

DISQVISITIO-
NUM MAGICARVM

Liber V.

DE OFFICIO IUDICVM CON-
TRA MALEFICOS . SIVE DE PROCESSV
iudiciario in crimine Magia.

ERE Comicus.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit, Quin res, etas, vsus semper aliquid apporet noui, Aliquid semper moneat, vt quod.

Nunquã te facturum putabas: id post facias tamen. quis credidisset me, post annorũ viginti felix à Tribunalib. ad Religiosam vitam transfugium, ad hãc Masuri rubricam rediturum? redeo tamẽ, non vt coram me reus palleat, nõ vt Quæstor sedeam, vel vt Quadruplator aures præbeã: sed, vt iudicib. cõsulam, quib. ex librorum confusa conge-

A
rie, aut vsu nimis arbitrariõrum hodie iudiciorum ista minus libuit, vel licuit ad crimen de quo nũc agimus accommodare. Nam quib. nec ocium deest, nec voluntas, fateor de fontib. ista hauriros non difficulter: haud scio tamen an ea methodo, & ad conscientie securitatem directione. Certe confessarijs, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane peruia non inutilis opera mea fuerit: quorum potissimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi.

B
Sequar ipsum iudicij ordinem, qui ordinarius: & rem in sectiones partiar:

& legem

& legam & vestigia eorum, quos æquius melius, & prudentius de latrunculatorijs hinc locutus arbitrabor, Clarum, Borsium, Simancam, & alios præcipue Prosperum Farinacium insignem, non lætione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum.

SECTIO I.

*An in hoc crimine seruandus
ordo & processus ordi-
narius.*

CONSTAT inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differentiam aliquã statui quæ tamen nostro instituto parum idonea est, ideo, vt solent etiam alij DD. h. ista pro iisdem nunc sumo & præsuppono fortilegi siue malefici crimen esse publicum, mixti fori & commune: de quo, si à laico committatur, vterque iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus & laicus: item esse crimen nominatum, siue ordinarium: eo sensu, vt habeat nomen certum, & etiam pœnam certam iure præfinitam: esse tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo sensu, quod in eo quædam obtinent peculiaritas & quod sub generali legis dispositione continetur, vt crimen læsæ Maiestatis, aut hæresis; ad quod cõstat maleficium pertinere, quæ est sententia DD. communis verissima: esse quoque crimen enormissimum, grauissimum, atrocissimum, quia in eo cõcurrunt circumstantiæ criminum enormissimorum, apostasiæ, hæresis, sacrilegij, blasphemæ, homicidij: immo & parricidij sæpe, & concubitus contra naturam cum creatura spiritali, & odij in Deum, quib. nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbi-

A trio pensare grauitatem delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimum: sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantijs delicti, quas optime explicat Prosper Farinacius: hic vero concurrunt non pauca, primo quod delictum est mali exempli & cuius noxa & cancer serpit, attestante experientia. Secundo solet nocturno committi tempore, quando minus sibi homines cauere possunt. Tertio committitur clam & proditoriè, siue per industriam insidiosam: cuiusmodi homicidia sunt grauiora. Quarto solent lædere eos, quibus sunt coniunctissimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque. Quinto peccant ex consuetudine quadam delinquendi. immo quasi assidue: nã semper malũ aliquod machinantur, Diabolo incessanter eas stimulante, & quotidianum pensum exigente. adeo vt vel poculum vnum, vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cogantur, vt testantur Remigius & alij. Sexto quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempe incendij. Septimo quia delictum hoc committunt animo plane deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensate*: quod indicat perseuerantiam complacentiam in crimine.

D Secundo sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa: tamen, siue grauisima causa nõ licet iudici pœnam à lege statutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quam seueritas, vt varij canones & leges docent *a*) nec etiam illi licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi *b*. hanc esse Diui THOMÆ sententiam, & communem Iurisconsultorum indubita- tam bene probat FARINACIVS. *pract.*

ac. disciplina c. nã que c. vera iustitia c. licet 45 d. c. rex. c. regum. 22 q. 5. l. respiciendum l. hodie D. de pœn. b. s. oportet. Auth. de iudic. de causis. de offic. de leg. c. licet de pœn.

crim. q. 17.

vide Bar. Tegeum pract. cri. p. 1. n. 2. & Tib. Dec. an tract. crim. p. 1. l. c. 1. & l. 2. c. 3.

vide DD. de l. a. c. si ad. delict. & Blachũ in pract. crim. §. vi. l. s. indic. vide DD. de accusa Prosperi Farinacii pract. crim. q. 18. n. 60. de ex communi sententia iux. Clarum pract. crim. §. 1. Villall & Soar. in The. com. opin. pract. crim. d. q. 18. a. n. 63.

crim. q. 17. num. 5. quin. 7. etiam docet ex
sufficenti causa posse iudices pœnas à
legibus indictas non solum minuere;
sed etiam pro suo arbitrio augere: &
hoc sensu omnes pœnas delictorū ho-
die, iuxta facti & personarum qualita-
tem; ab arbitrio iudicis dependere: id-
que etiam obtinere, quoad pœnas con-
suetudine vel statuto introductas: &
quando iudices iurarunt statuta obser-
uare: & quoad pœnas omnes tam prin-
cipales, quam accessorias; & in quouis
crimine, etiam hæresis. Quod intelli-
gendum ante sententiam: post senten-
tiam enim non potest iudex pœnam
augere vel minuere, nisi consulto Prin-
cipe: (excipitur crimen hæresis in quo
solo, reo ad fidem reuerso, potest sen-
tentia mitigari) & puto hoc obtinere
etiam maleficio, & praxis docet. sæpe
enim iudices quas damnarunt viuas
exuri, iubent strangulari vel decollari
(vt factum annis superioribus Stabu-
leti, in causa Ioan. de Vault). Intelligē-
dum secundo, de iudicibus ordinarijs
& maioribus, & non prohibitis hoc fa-
cere, & quando id non vergit in partis
præiudicium. dico *ordinarijs*, quia dele-
gatis hoc non licet: nisi ex causa dele-
gatis principum, vel maioris magistrat-
us, quia delegato suū tribuit arbitriū.
dico *maioribus*: quia minoribus magi-
stratibus id non permittitur, nisi con-
sultio principe, vel nisi causa quæ mo-
uet sit intrinseca & cohærens delicto.
Dico *non prohibitis*: quia si statutum ex-
presse id prohiberet, vel verba statuti
pœnalis imperatiue ad iudicem diri-
geretur, vel statuto alio caueretur: ver-
ba statutorum, vt iacent seu ad litte-
ram accipienda: non liceret pœnā mu-
tare. Dico *quando id non vergit in præi-
udiciū partis*: quia quādo pœna est applicā-
da parti læsæ, vel denunciati, &c. non
potest de hac pœna iudex detrahere.

c. c. vr cō
missi. s.
neenō. de
hære. in c.

A Denique iure communi hæc potesta-
pœnæ arbitrarie, sic limitatur: vt, li-
cet ex causa iudex possit pœnam mortis
ordinariam commutare in aliam mi-
torem, tamen non possit mutare, in a-
liam mortis vel corporis pœnam (vt
puta pœnam ignis, in pœnam laquei,
vel flagellationis, vel mutilationis mē-
bri, vel triremium, aut similes corporis
afflictivas pœnas) sed debet commuta-
re in pœnam carceris; exilij, pecunia-
riam aut similes: de facto tamen & con-
suetudine plerisque in locis contrariū
contrarium constat obtinere, vt etiam
in alias corporis afflictivas: & quascum-
que mitiores pœnas, ex causa, commu-
tare soleant. Secuti in his sumus com-
muniores DD. sententias, vt patet ex
Farinacio d. q. 17.

C In his autem semper iudici velim
ante oculos esse illud extremum iudi-
cium supremi tribunalis, de quo sunt
sequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices iudex genera-
lu,

Neque quidquam poterit dignitas
Papalu:

Sive sit Episcopus, siue Cardina-
lu,

Rem condemnabitur, nec dicetur,
Qualu?

Ibi nihil poterit quidquam allega-
re.

Neque quid excipere, neque repli-
care,

Neque ad Apostolicam sedem appel-
lare.

Neque codicillos Casaris cita-
re.

Reus condemnabitur, nec dicetur,
Quare?

Cogitate miseri, quid vel quales
estu,

Quid

Quid in hoc iudicio dicere poteris.

Hic non erit Codici locus, nec Digestis.

Idem erit Dominus, iudex, actor testis.

His suppositis ad questionem respondetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priscas solemnitates, neque ad ordinem illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuisse scribit Paulus I. C. *d* sed tamen teneri sequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est: eum præterea, quem in criminibus privilegiatis siue exceptis, iura communia & particularia locorum præscribunt: quem qui turber aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent: licebit tamen iudici recedere à communialiorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando: quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit, de quibus postea. atque ita censeo conciliandas contrarias quorundam Iuristarum sententias, non satis distincte loquentium.

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

Inquisitionem voco (ut solent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam: ea vel est generalis, quando iudex in genere, querit quis sit delicti commissi auctor vel socius: vel specialis, quando inquit in personam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accusationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Ut autem valida sit inquisitio specialis (nam ut generalis sit valida, sufficit commissum esse crimen tale, quod

A sine socijs committi non solet) docet Farinacius *h* (qui optime hanc materiam prosequitur (requiri sequentia: primo, ut in genere saltem constet delictum esse commissum quod intellige quoad ea peccata: quæ in actum & perniciem externam eruperunt, debet enim constare segetes corruptas, infan- tem occisum &c. quoad peccata vero intellectus: ut hæresim: vel voluntatis, ut pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo & huiusmodi difficillimæ indagaciones, non solum potest inquiri contra eas, licet non constet de corpore delicti: sed etiã sunt condemnandæ, si duntaxat dicat se ad conuentum delatas, ut bene *Ann. l. Albert. de agnos. assert. Cathol. & hæret. q. 25. & Farinac. q. 2. num. 26.*

B Secundo ut præcedat aliqua saltem accusatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius est: sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est. reputatur enim inquisitione remedium ordinarium, & in omnibus delictis potest ex mero iudicis officio citra accusationem vllam insti- tui: sed semper tamen necesse est, ut ad- sint alia aliqua loco accusationis, ut puta denunciatio, fama, vel indicia de quibus statim.

C Tertio requiritur quoad formam ut inquisitio sit certa, specifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumstantias, ut per eius incertitudinē: generalitatem, vel obscuritatem non tollatur reo defensio. l. ideo debet in ea explicari locus & tempus scilicet non dies nisi citra calumniam, ex iusta causa, id reus petat, & iudex diē sciat (sed annus ac mensis, commissi delicti, ex sententia veriore & communiore a quo ad inquisitionem specialem: nam quo ad generalem verius est, hanc expressionem loci & temporis non re-

h pract. crim. q. 1. cum seq.

i c. forus § iudicium de verb. signi.

Clarus d. q. 3. Men. conf. 160. & Gomez. variat. re- sol. t. 3. de delict. c. 1. n. 49. Cla- rus d. q. 3. § sed certe Decia. conf. 18. & alij.

h libello rum. D. de accus. Vulpellus resp. crim. 1. Bosuius de inquis. n. 75.

* Menoc. conf. 10. Olaus. conf. 64. & 66. De- cian. cõf. 18.

Tttt

quiri:

l. 3. D. de pub. iudic. l. 16. C. de pan.

Bodini in Demo. tom. 1. 4. & Godelman. de la. tit. 1. 3.

l. 1. Cl. pract. cri. q. 3. Dam. haud. tit. de inqu. f. ca. 8.

Quiriri in speciali quoque hoc locum tatum habet de criminibus, quae temporis momento committuntur: non vero ijs, quae successiuo tractu, in quibus locus & tempus non potest ita designari, ut sunt crimen laesae Maieft. haereticis & similia b: & ideo idem de crimine magiae dicendum, hanc additionem in eius inquisitionem non esse necessariam. Quod si aliqua qualitates expressae in inquisitione non probarentur: tunc si additae fuerint clausulae, *de omnibus & singulis, vel se non adstringens, vel meliori omni modo, vel crimen sit non iterabile, (ut homicidium in eandem personam) vel constet ex confessione rei de crimine, vel quando qualitas illa vere delictum non aggravabat, nec alterabat: his casibus reus adhuc esset condemnandus: alias foret absoluendus.*

b Menoc
onf 100
Decianus
l. conf. 18

c Tiber.
Deciani
of. 18. n.
5. in 1.
ol.
vt post
Ang. Plo
Symo.
Quin. Cl
Cephal.
Rolan. a
Valle, M
card. &
dros do
cet Profp
Farin. p. 1
uu. 89.

E

Quarto requiritur precedere indicia ipsam inquisitionem: quae sententia communior & aequa est contraria vero quorundam, et est periculosa & iniqua prorsus d: etiam si iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis fieret: nisi tamen Princeps, non ad partis postulationem, sed motu proprio, mandasset contra aliquem inquiri, & assereret eum deliquisse, idque ad suam notitiam peruenisse. Qua tamen in recitanda mandata dent: facillime enim circumuenitur a delatoribus Principum bonitas atque credulitas, eosque saepe ex nimis credulis facit crudeles, quae vero sint legitima indicia mox videbo.

Quinto requiritur diffamatio seu fama: non ab accusatoribus rei, sed ab alijs quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa istud quantum requisitum, an semper necessarium sit famam praecedere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam DD. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, ut dicamus: si sint alia indicia sufficientia & legitima, non opus esse diffamatione, ne in speciali quidem inquisitione: si deint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipit ab inquisitione speciali e. Sed si incipiat ab inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur necessarium ut praecedat diffamatio: sicut solet praedicari, (teste Clarof.) quia commisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed a generali informatione & inquisitione, quis illud delictum commiserit? & tunc sic in genere primum interrogantur testes, an sciant quis commiserit, si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quae indicia sunt loco diffamationis.) si sufficientia indicia ad capturam, capitur nominatus: si capi non potest, monetur & citatur ad comparendum, & se expurgandum: si non comparet, in contumaciam bannitur: quae omnia esse praxi recepta & iuri rationique contentanea docet optime Prosper Farinae. g Et sic posset iudex etiam in crimine magiae procedere per inquisitionem, non attenda diffamatione, in casu quidem proposito. Requiritur autem praeterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accusationem: quae est communis sententia. Non tamen improbabili-

A dere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam DD. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, ut dicamus: si sint alia indicia sufficientia & legitima, non opus esse diffamatione, ne in speciali quidem inquisitione: si deint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipit ab inquisitione speciali e. Sed si incipiat ab inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur necessarium ut praecedat diffamatio: sicut solet praedicari, (teste Clarof.) quia commisso aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed a generali informatione & inquisitione, quis illud delictum commiserit? & tunc sic in genere primum interrogantur testes, an sciant quis commiserit, si negent, an sciant aliquem diffamatum de delicto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quae indicia sunt loco diffamationis.) si sufficientia indicia ad capturam, capitur nominatus: si capi non potest, monetur & citatur ad comparendum, & se expurgandum: si non comparet, in contumaciam bannitur: quae omnia esse praxi recepta & iuri rationique contentanea docet optime Prosper Farinae. g Et sic posset iudex etiam in crimine magiae procedere per inquisitionem, non attenda diffamatione, in casu quidem proposito. Requiritur autem praeterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accusationem: quae est communis sententia. Non tamen improbabili-

e sic intel
ligendi
Dd. com
munito
loquiter
quos te
fert. Far
na e. qu
50. max
me Rolan
dusa Val
le conli
57. vol.
Clarum
epreba
dens.
praed. et
ver. pra
terea
icias.

g de oper
q. 9. cu
hu.

liter,

liter, quis defenderet tum accusatio-
nem supplere defectum diffamatio-
nis, vt videtur velle Clarus. Debet
autem hæc fama primo esse orta à fide
dignis, & non maleuolis personis, vel
futilibus: debet esse vehemens, & qua-
si procedens ex ore partis populi ma-
ioris: debet de ea constare per testes,
saltem duos omni exceptione ma-
iores particulariter super fama re-
ceptos & examinatos. Hæc certa sunt
ordinarie in criminibus cæteris. Nam
in hæresi & læsæ maiestatis crimine,
quidam limitant: & famam dicunt
non requiri: sed reuera existimo, et-
iam in his criminibus idem obtinere,
vt fama requiratur, nisi eius loco ad-
sint indicia & præsumptiones: quod
latis aperte indicat Simancas & à Pro-
spero in aliam citatus sententiam. i-
dem ergo censuerim de crimine Ma-
giæ. Super infamia autem inquiri po-
test ad solam denunciationem viri
probi. & cum reperta fuerit infamia,
tunc potest procedi ad inquisitionem
de crimine.

Sexto requiritur, vt is, contra quem
instituitur inquisitio, non fuerit alias
de crimine hoc eodem per iudicem
fori externi absolutus, vel à Principe
gratiam delicti obtinuerit: vel etiam
de illo non fuerit condemnatus poena
condigna delicto, & non leuiore. i-
demque dicendum etiam si absolutus
esset à iudice propter defectum accu-
satoris crimen non probantis, si sit
tamen diffinitive absolutus, & non
dumtaxat (vt faciendum hoc casu pru-
denti iudici) ab obseruatione iudicij.
Limita hæc primo: nisi qualitas, quæ
in secunda accusatione vel inquisitio-
ne de nouo additur diuersificet deli-
ctum *m* (verbi gratia, ex homicidio
in parricidium.) item nisi sit crimen
mixti fori (vt est crimen Magiæ) nam

A in hoc, si fuit punitus à iudice sæ-
culari non poterit iterum puniri
à iudice Ecclesiastico: nisi iudex sæ-
cularis minorem imposuisset poe-
nam, quam par erat, & quam iudex
Ecclesiasticus potuisset imponere. Si
vero ante fuit damnatus à iudice
Ecclesiastico tunc quia in tam gra-
nibus criminibus Iudex Ecclesia-
sticus non potuit punire poena con-
digna delicto, vt potest secularis iu-
dex: ideo semper in his poterit ite-
rum conueniri, & damnari abs sæcu-
lari iudice *m*: quæ verissima, etiam
quando loquimur de poena ordina-
ria & principaliter ad puniendum de-
lictum irrogata. 3. nisi collusio & præ-
uicatio accusatoris, vel primi iudi-
cis interuenit: tunc enim iterato
poterit inquiri. 4. si fuerit absolutus
vel condemnatus probabiliter & veri-
similiter ignorante eo, qui suam vel
suorum prosequitur iniuriam: quod
procedit dumtaxat si sit graue crimen
& magna causa. 5. nisi sit absolutus;
non diffinitive, sed ab obseruatione
tantum iudicij: vel relaxatus sub fi-
dei iuramento de representando: vel si
purgauit indicia per torturam. hinc
nim casibus poterit, superuenientibus
nouis probationibus aut indicijs, ite-
rum in ius duci, id tamen intra tem-
pus à iure ad hoc vel consuetudine
præstitutum, & iure quidem ciuili
non distinguitur inter eundem &
alium accusatorem: ius vero Ca-
nonicum id alteri permittit, veteri
vero siue eidem accusatori hoc non
permittit *p*.

E Quæri solet etiam de transactione,
quando illa impediatur nouam inquisi-
tionem vel processum breuiter ex eo-
dem Prospero responderetur *q*. Si remis-
sio delicti publici sit habita per transa-
ctionem (suppono licitam) cum parte:

*sc. felicis
per hoc
de pœa.
in 6. opti-
me hoc
locet Go-
mel. d. c. 1
a. 40. &
post plu-
rimos Fa-
cinac. q. 4
in. 7.*

*vid.
Prosper.
d. q. 4.
prol. n. 26*

*vid. Pro-
sper. supr.
au. 30.
f
q. sup. à n.
31. & q. 5.
per torturam*

poterit non ab illa, sed ab alio auctore, iterum imperi iudicio. (quia sententia facit ius quoad omnes, non autem transactio) multoque magis à fisco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem processum prosequi, vel iterum de nouo procedere (aliud enim est ius partis lætæ, aliud ius resp. lætæ) & in criminibus atrocibus hæc transactio nihil debet diminueri de pœnæ ordinariæ grauitate. Cæterum si transactio vel compositio facta fuisset cum ipso fisco vel iudice, tunc quia pecunia soluta successit in locum pœnæ: non posset iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimode de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel ex probatione iudiciaria: tunc enim non valeret ista per iudicem laicum facta compositio, & esset omnino illicita iudici si sit facta post sententiam. dico, constaret, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi per iudicem laicum, quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quando reus exciperet de nullitate processus, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedendi à pœna ordinaria, & illam commutandi, Dixi si sit facta post sententiam: quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: 1. ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex non peccat. 2. limitatio est, si reus prius hoc delictum commiserit, poterit iudex sic componere: non vero si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum vel alia patrare. tamen si de facto ante sententiam iu-

A dex cum tali facinoroso componeret: verisimilius est valituram compositionem: licet ipse tam peccaret. 3. limitatio, dummodo prius cum parte inierit reus concordiam, alioqui hanc præcedens concordia cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus & euidentis, non tacitus tantum vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed bene respectu fisci transigentis. 4. limitatio, si hæc transactio foret inita in criminibus, super quibus transigi non potest, vt sunt lætæ. Maiestatis diuinæ & humanæ, raptus virginum & similia. super quibus vt valeat transactio consulendus primo est ipse Princeps: & his criminibus annuero sortilegium hæreticale. 5. limitatio e inualidam compositionem reo, si iudicis fraus, dolus, collusio aut corruptela interuenisset: vel si metu eam à reo extorsisset.

C Quoad gratiam delicti factam à Principe, Prosper fufe admodum, sed in hanc sententiam a: differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem non extinguere crimen, sed tantum iudicij instantiam, ideo transactio læticia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra triginta dies potest accusator de nouo accusare: & ideo hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam vero Principis fieri cum causa, & crimen extinguere, quare si princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus delinquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauisima crimina, & notoria & liquida, & extenderetur ad carceratos quoque & condemnatos.

Sit regula. *semel à principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab ullo iudice molestari.* hæc facultas gratiam criminis faciendi competit principibus superiorem nõ recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura: item Baronibus & feudatarijs, si fuerit illis in inuestitura expresse concessa: quo ad Duces & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij; *b* non puto hanc potestatem accipere, nisi cætera regalia iura ijs concedantur: & sic practicatur in Francia & Hispania, ubi hoc ius soli Regi est reseruatum. Non tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere.

Non potest enim nisi prius parti læsæ sit satisfactum. *c* Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuine repugnat iuri: *d* ideo licet in foro externo non sit, qui absolutam hæc Principis potestatem impedire possit, in conscientia tamen foro hoc faciens peccat: nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem reipublicæ maximam: quod cum de assassinis etiam DD. concedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius sit Principi.

Rarius tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ suppetat: rarissimè quoque legimus bonos Principes hæc vfos potestatem. Carolus V. Imp. Agrippæ poenam mortis non indullit, sed, eum is effugisset, exilium irrogauit, & in Francia ille obiit. In eadem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Triscalno, vt socios proderet, vitam & libertatem permisit: non sine bonorum offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiam concessisset, licet illa foret nulla: tamen deberet reus illa vsus à iudice absoluti & relaxari: ne sub fidei publicæ prætecto decipiatur,

A & sic practicari in Italia & Hispania docent grauis scriptores, apud Profperum Farinac. qui illos sequitur. *f* quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionem. nam sic semel apprehensus, & tunc relaxatus, debere commonefieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret imposterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & poenæ obnoxium: quod si negligeret, posset à iudice capi & puniri.

B Tunc enim vnica illa ratio praxis huius planè cessaret, neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clare proponant, an quo ad primam tantam apprehensionem, an quo ad seqq. quoque loquantur, & publice inter sit delicta puniri: omnino arbitrator conscientijs iudicum, quod dicto tutissimum fore. Hæc de sexto requisito.

C Septimò requiritur in hac inquisitione: quod in omnibus actibus iudicarijs, vt fiat à iudice competente: quem constat in hac materia esse tam Ecclesiasticum quàm sæcularem iudicem, item fidei inquisitores: quibusdam tamen calibus: quos bene Simancas ponit. *h* In primis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicam abnegare, vel saltem ea dicere & perpetrare, quæ sapiunt hæresim, ideo ab Innocent. 8. Jul. 2. Leone, 10. Hadr. 6. Pontificibus hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum. *k* De sortilegijs proprie dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere, nisi sortilegia hæresim saperent manifestè: videlicet si quid impium & hæresim præ se ferens admitteretur, vel si crederet sortilegius ali-

f Boss. Clar. vul. pell. Lud. Peguer. Farin. n. 27. q. 6.

g in prax. inquisit. c. 11. & c. 8.

G *h* Silu. l. 3. de Strig. & dæmō. admir. c. 1. Ioan. Picus l. 3. Dial. Strix. Bullas horū edit simul Binsf. in tertia edit. libri de confes. malef. Bulla Jul. II. munit Picus sup. & accensurus. s. sane de hæret. in 6. c. 1. 2. 6. q. 8. c. illud 26. q. 2.

Idic §. 13
ne H. 361
p. 2. q. 184

gl. &
DD. in c.
ccusatu
fanc 6.
1272. 11
Oldr.
onf. 110.

c. præs-
entes. c.
t. officii
m. §. de
193. e. vi
commissi
de hæret.
n. 6. c. c.
Berthol.
de re iud.
c. 1. C. v.
si de
crim. agi
oport. c. si
diligent.
de foro
comp. vi.
ce Coua.
pract. 99.
c. 11. n. 3.
4. Boss. de
foro cõp.
n. 72. Fa-
in. q. 7. n.
5. & 1299.
e. c. per
hoc 1. §.

quid diuini inesse forti. *l* Idem dicen-
dum de coniecturis suspectis reli-
quis, qui facile in infidelitatem inci-
dunt, vel dæmonem adorant, vel cum
eò fœdus habent, vel credunt eum fu-
tura contingentia certò scire, vel abu-
tuntur sacramentalibus. In ceteros
superstitiosos inquisitores fidei, siue
facta sint atrocita, siue sint leuia, non in-
quirunt: nisi quando sapiunt apertè
hæresim: vt baptizare scienter iam bap-
tizatum, vel baptizare imaginem:
quoad superstitiosos vero magos *a* quia
(vt ait Cyprianus lib. de duplici marty-
rio) qui magicis artibus vtuntur, *ta* scilicet
Christum abnegant, dum cum demonibus
habent fœdus: vixque fiat, vt non vel
hæreticum quid credant, vel hæresim
sapiens faciant; ideo vix vnquam in-
cidet vllus talis, quin contra eos In-
quisitores possint procedere; & pote-
runt quoscunque iudices compellere,
vt ad se mittant acta contra hæreticos
huiusmodi magos facta. *b* In omni ve-
ro iudice illud commune hic quoque
est; vt reus debeat esse subditus iuris-
dictioni inquirentis ratione delicti,
domicilij, vel originis. *c* vel etiam ra-
tione conuersationis per decem annos
in aliquo loco, *d* & non minoris spa-
cij, idque de delictis tantum commis-
sis alibi durante hoc decem annorum
spacio: quia tam longa conuersatio do-
micilij electi rationem habet: operari
tamen hoc non potest, quoad delicta
prius commissa. Sunt & alia multæ
causæ tribuentes iurisdictionem, quæ
in nostra materia minus considerandæ
sunt, quia vix vnquam, vt dixit Sortia-
riæ nostræ carent hæresi: hæretici vero
coram pluribus iudicib, ac diuersis iu-
dicijs possunt conueniri, *e* & vnicun-
que locorum reperiatur, possunt à lo-
ci iudice puniri ex communi sententia

A praxi recepta: f habet enim hæresis cri-
men causam in se continuam & succes-
sivam, & ideo vnicunque hæreticus
versatur ibi delinquere censetur: quæ
ratio in sortarijs efficacissima est, quæ
vix pedem, sine loci damno & nouo
crimine vsquam figunt.

B Octauò requiritur in sortilegijs &
maleficijs non hæreticalibus nec enor-
mibus, vt intra 20. annum à crimine
desito, inquisitio instituat. nam spa-
cio 20. annorum reus præscribit ex
communiore & veriore sententia: *b*
sed quando maleficium vel sortilegium
coniunctum est cum hæresi, nulla tem-
poris præscriptio reum potest iuuare,
immo & post mortem, hæresis pote-
rit inquisitio institui: immo etiam
quandocunque tam graue est malefi-
cium vel sortilegia superstitio, vt ex-
ceptum, vel enorme crimen censeri de-
beat, poterit quamdiu viuere reus in-
quisitione pulsari: & quando fue-
runt apostata: vel hæretici, tunc etiam
pœna pecuniaria, quam defunctus de-
bebat, ab hæredibus est luenda: vt pu-
to, vsque ad annum quadrag. sumum,
nec minori tempore præscriberent he-
redes, *m* quantumuis in crimine læta
maiestatis humane quinquennio præ-
scriberent. *n* Ex his sequitur, diuturni-
tatem temporis octo, vel decem, vel
amplius annorum, siue à delicti com-
missi, siue à reatus die sumas, in his cri-
minibus nihil prodesse ad pœnæ dimi-
nutionem, de ipso delinquente sumen-
dam, ratio est, quia in his criminibus,
nulla præscriptio potest eo infra-
gari, vt bene Farinac. *dist. quasi. 12.*
num. 90.

E Nonò requiritur, secundum ius cõ-
mune, vt contra absentem non fiat in-
quisitio: sed regula ista fallit in crimi-
nibus exceptis; imò de consuetudine,

etiam

etiam in alijs criminib. potest formari inquisitio contra praesentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non.

SECTIO III.

De iudicijs optimis, ex quibus iudex in hoc crimine tuto potest procedere.

ONSTAT eò clariora & verisimiliora & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris prauidicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quam ad torturam; ad torturam, quam ad capturam; ad capturam, quam ad inquisitionem. hoc luadet naturalis aequitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno *tratt. de iudic. l. 2. part. quastion. 6. num. 4.* & Bosisio *titul. de inquisit. num. 61.* quod etli improbetur alijs, p tamen reuera est consentaneum plane rationi, nec video cur corruptela vocari debeat. docet hoc bene Farinac. *diu. quast. 1. num. 47.*

Constat secundo quòd indicia quaedam sunt leuia, quaedam grauia, quaedam grauisima, & leuia, suspicionem gignunt tantum, vel ad summum simplicem praesumptionem; grauia vero, gignunt, aliquid vltra simplicem praesumptionem, minus tamen semiplena probatione; grauisima vero gignunt semiplenam probationem; vt minimum q.

Constat tertio quòd sint leuia, quòd grauia, quòd grauisima hoc ordinarie pendere à iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, personarum & rerum circumstantijs trutinatis, quòd indicia ad quid sufficiant; r quòd arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij,

A & receptas interpp. opinione, & praxim patriæ. s.

Inquisitio generalis potest aliquando formari non precedentib. vllis indicijs, sed puta duntaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus: in qua si vocati & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio: sine indicijs vero vllis, non liceret incipere à speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum: si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus. nam hic defectus non inualidat, nisi reus opponat. u.

C Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittendà reo inquisitionem, siue ad eum citandum pro delicto, necessaria sunt indicia grauia. x Quoad capturam, si fiat tantum, ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio: sufficiunt leuia indicia: si vero fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. Ad torturam meà sententia sufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia vocari, quòd communiter grauisima: sane vt docet Farinacius y ea deberent esse indicia tam vrgentia, & certa, & luce meridiana clariora: vt iudex sit, quasi certus de delinquente: & vt nihil aliud ipsi delit, quam rei confessio: quod intelligendū nō in genere probationis, sed in genere indicij; hoc est, quòd sint apta ad plene persuadendum animum iudicis, non tamen ad plene probandum. stat enim iudicem esse per suum de culpa rei, & reū esse noxium, etiamsi hoc non plenè probatū, quia deest confessio rei, vel aliqua

D

E

/Fari. sup. Binsf. i. a. l. v. C. de malef.

Clar. q. 5. vers. scias etiam.

*Fran. Bec. conf. 70. n. 26. l. 2. Ioan. Mar. Mō. titel. pra. crim. reg. 1. Farin. sup. n. 49. *Clar. n. 2. & 3. Farina. n. 48. Olalcius. confil. 64. n. 5.

29. 16. n. 3.

alia probatio. quando ergo iudex sit putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturam: sed si haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. z

z l. fin. l. 2. de proba. l. qui senten. C. de pæn. l. fin. C. de cu storeor.

Clar. q. 22. in pr. Far. q. 37. n. 13. & sequ. G. Mell. 3. de delict. c. 13. n. 18. & 19.

b vide Far. in. n. 36

Hæc indicia volunt Dd. debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota (v.g. quod testes deponant de ipso delicto, vel de visu) sed intelligendi sunt, quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatum alijs indicijs. ordinariè enim debent indicia remota graui probata esse per duos testes, etiam in crimine hæresis. a nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores: ad inquirendum vero sufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia hæc remota (de quib. tantum agimus) testes debent isti esse non singulares, sed contestes, siquidem indicia sint plane remota: si vero sint non multum remota: sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficient. b maxime quando hæc testimonia omnia sub eodem crimine; quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid ponentem sub ianue limine: & equos postea mortuos: alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proiecientem puluerem & subsecutam tempestatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideo hæc singularitas adminiculatur potius, quam oblit. Alex. consil. 13. lib. 7. Gomez. 10. 3. c. 12. num 12. Minjing. obseru. 100. centur. 2. And. Gail. lib. 2. obs. 66. optime loquitur hac de re Simancas in prax. tit. 35. 4. num. 34.

Proxima indicia etiam requirunt duos testes, quando non sunt immediatè de ipso delicto, sed de adminicu-

A lis proximis: sed si sint de ipso delicto ad torturam sufficit vnus exceptione maior. Farinac. optime nu. 41. qui etiam seqq. numeris multa ponit dignissima obseruatu.

B Sed nunc veniamus ad singula indicia. Primum ergo est indicium per testes. Sufficit autem in hoc crimine vnus testis ad inquisitionem particularem instituendam, etiam si sit alias inhabilis: sed si sit testis legitimus & exceptione maior est sufficiens ad torturam, iuxta Clarum quæst. 21. num. 2. cuius dictum nimis indistincte usurpat Godelmann. lib. 3. cap. 3. num. 13. tu explica. iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

C 2. Indicum est Nominatio Socij Criminalis: hoc etiam indistincte ponit I. C. ille Francofurt. more suo: sed accurate punctum istud tractauit Dominus Binsfeldius, quem, qui plura vult, poterit legere: vt & Prosperum Farinacium insignem I. C. Sciendum communem esse DD. sententiam, maleficos & mathematicos de consocijs interrogari & torqueri posse: quod & iure ciuili cautum, d & omnium praxi receptum est: e immo & iudicem teneri interrogare, & reum in conscientia teneri denunciare socios: quos nescit, immo præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine: est sententia Theologorum. f Iudex hoc facere, ommittens peccat grauius: contra iustitiam, quia non occurrit & impedit mala reipublic. & priuatis inde immunitia, quæ tenetur impedire: & idcirco tam priuatis: quam reipubl. eum teneri ad restitutionem omnium damnorum inde redundantium, vult communem esse sententiam Theologorum (vtest) Binsfeldius: g qui addit

e Binsfeldius confel. malef. memb. 4. Farinac. de indic. & tortur. 41. d. l. fin. C. de malef. e vide Far. d. q. 47. n. 67. f D. Th. 2. q. 70. a. 1. ad 2. C. tra. 10. resp. 1. de Chera. & ad d. 2. 1. C. de Sor. Ang. Nou. tra. Bins. g sup. l. 284. com. loqq.

ex So

ex Scoto & Nauarro, teneri etiam confessarium huiusmodi reos admonere, vt socios non correctos denuntient, quod si nolint facere, non debere eos absolueri, si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquem ex sociis esse conuersum, neque periculum esse, ne ad vomitum redierit, vel sit rediturus: tunc non posset illum nominare, nec confessarius, volentem talem nominare, posset absolueri.

Sed quaedam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab vno complice, de hac enim hac sect. disputo: non de facta à pluribus, de qua res est certior) sunt explicatius tradenda. fuisse docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denunciati: frustra enim astringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantum & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam presumptionem contra socios, si sequentia concurrant. nempe si non sit defectus in persona, qui eleuet fidem. huiusmodi autem defectus raro contingit. Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices: ideo minus fidei meretur eorum testimonium, quam virorum bonorum: admittuntur tamen ad denunciationem & testimonium, quia vix possunt alij haberi, & malefici non solent hoc crimen nisi coram complicitibus committere & solis illis detegunt: & infamiae hoc impedimentum, est iuris positum: ideo lex potest in eo dispensare ex iusta causa, vt fecit. debet tamen iuxta nonnullos: haec complicitis denuntiatio esse facta in tortura, eo quod cum sint infames, parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc sententiam, quae tamen commu-

A nior videtur, Simancas *k*, & auctores sine lege & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet *e* illi qui *q*, *s*, & hoc satis colligitur ex Carolina constitutione, quae in imperio seruanda est. Nec Simancae opinio alibi locum habere potest, nisi forte, vt ex dicto socij extra, torturam procedatur ad inquisitionem: numquam, vt ad torturam: immo non sufficeret, si reus statim ac à tortura depositus erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suae depositionis: nec sufficeret prima tortura, in qua reus suum delictum confessus est, sic *Clarus §. vlt. q. 45*. Antequam vero specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illius in tortura, in qua suum crimen falsus, factus, debet eandem depositionem sponte ratificare, non secus ac ipsam principalem delicti confessionem, *M. sil. §. diligenter. numer. 153. Carre. de indic. & tort §. octauum indicium. numer. 17. & 22.* postea poterit coram nominato, ad confirmationem suae confessionis: & vt socios magis afficiat, & vt defectum infamiae expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum subdi tortura, sed admodum leui. *Sic post Boer. Boss. Vulpel. Clarum, Farinacius quaest. 43. numer. 139. qui testatur sic Roma practi. cavi.*

B

C

D

E Item requiritur vt nominator nihil irae vel rancoris habeat vel odij cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere: & querere: nam inimici nominatio, nullam fidem faceret *l*: ita sane si sit grauis inimicitia. tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege vel statuto posset tolli *m*. Minorennium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora & plura accedant indicia *n*: fec-

& Annot. in Zauchi cap. 2.

l Gigas de crim. lat. malet. c. 7. n. 6. Gramma. conf. 38. num. 3. *m* Anchara, in c. pastoralis de re iud. Ba. bar. de testib. num. 41. Phil. Frac & alii. *n* vide Clar. §. fin. q. 14.

e Binsfeld
confess.
malef.
memb.
Farinac.
de indic.
& tort.
43.
d. l. fin. C.
de malic.
vide Far.
d. q. 47. n.
67.
f. D. Th. 1.
7. q. 70. a.
ad 2. Ca.
ter. no. 1.
tract. 3.
resp. 7. n.
Cherub.
& ad d. l.
a. l. Coll.
Sor. Ang.
Nau. con.
tra Bins.
g. sup. 1.
234. con.
loq.

L

est com.
muais D.
in l. fin. C.
de accus.
& c. 1. de
confess.
Camil.
lus Cam.
pegus a.
Zanch.
de ha. c. 9.
Menoch.
de arb. cal.
474. n. 50.
Malcard.
de proba.
vol. 3. con.
311. n. 36.

minarum, propter sexus infirmitatem & leuitatem, plures denunciations sunt necessariae, quam virorum, puta: exempli gratia trium vel quatuor pro vno viro. Et haec omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes & liberos. *Secundo* requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit veneficum de socio aliquo in indiuiduo, sed in genere, de socijs, non de hoc vel illo: quia hoc foret suggerere, non inquirere p, & hoc cauet Carolina constitutio: sed alij Dd. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia vel praesumptiones contra singularem personam: nam si aliqua indicia, vel indicium, aut praesumptio contra personam in specie, siue in singulari concurrerent: tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem: vt fuit ne tecum P. in conuentu malef. quando haec vel illa fecistis a? quod tamen explicandum ex Farinacio. scilicet duobus casibus tantum, etiam in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de co-socijs.

Nempe quando reus dicit se cum socijs deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Item quando contra certam personam ad est praesumptio legitima & valde clara, siue indicia tam manifesta, vt vere per illa dicatur constare ipsum esse delinquentem. Sic (ait Farinac.) vidi seruari a iustis & bona conscientia iudicibus. d. 9. 43. num. 133. Tertio requiritur ex parte criminis vt nominans diligenter sit interrogatus de omnibus circumstantijs: quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo? nec enim aliter posset procedere ad inquisitionem & torturam ex tali nominatione, est omnium & d. Carolina. Quarta requi-

A ritur vt inquirat a vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine a fide dignis vnquam diffamata vel suspecta habita, sic Constitutio Carolina: & sane est ex adminiculis necessariis, vt post docebo. *Quinto*, vt reus in sua nominatione non vacillet aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali tortura, vt docui, & statuit constitutio Carolina. nam deponens varius non modo ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium praebet, vt ex communiore sententia receptum b, & merito. quia deponens varius periuro non abfimilis est. *Sexto* requiritur vt nominans iusiurandum praestiterit se vera fateri, & vere nominare c, quia in re tuta & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrontatione cum nominatione: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli d, quos merito refellunt Menochius, Clarus, & Farinac. e

C Ad torturam denunciati seu nominati ab vno complice sufficient haec conditiones, si aliae confessiones plurimum reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & Dd. hoc negantes f loquuntur de criminibus non exceptis, ideo si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi obseruatur g: idemque obtinet quoad alia indicia & praesumptiones adminiculantes. Putant quidem Dd. etiam sine vllis adminiculis alijs ad torturam sufficere nominationem vnus socij. ita Gomez. & Blanchus, ex male intellecto Salyce to, sed eos optime refellunt Menoch. d. cas.

o est communis. vid. Bins. d. 2. mem. in princ. p sic post Gomez. & V Vescub. Godelm.

a plura nos citat & sequitur Bins. d. sup. in conc. 1.

b Farinac. sup. p. 87. d. leg. c. Masfl. in pract. s. diligenter n. 40. d. Masfl. sup. Amb. Gomez. to. 3. col. 1. num. 4. Blanch. d. iiii. e vide Farinac. sup. n. 44. & Lud. Peguer. decil. 21. s. n. 28. & 34. f Bal. l. quantam libertin. C. de test. Gram. con. 2. d. con. 1. Nat. con. 298. vol. 1. g Post Boet. Pap. Boss. & alios Clar. s. final. 9. 21. & Farinac. sup. n. 44. Menoch. de arb. de. cal. 474. deo. Binsfeld. sup. con. 1.

474. numer. 46. Bertazz. in consil. 341. numer. 8. & 25. fol. 2. Farinacius supr. numer. 39. iunctu numer. 147. & 155. & ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna & vrgentia, vt bene monuit Mascardus lib. 3. de probat. concl. 1311. num. 14. iuncto numer. 35. quæ cum vno solo complice: Non nullam harum conditionum me exigere si sint nominationis plurium complicum: & quando tantum est vnus, requirere aliquam istarum, non omnes, non auderem facile alia vsurpare: quàm à iure suggesta, & bene commemorata per Farinacium h. 1. si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valde grauem, quia tunc habet plusquam semiplenam probationem, non tamen facit iste testis plenam tunc probationem, vt male putarunt multi recentiores secuti Calcaeneum, hoc temere affirmantem 1. nam non potest dici plene probatum, vel reus conuictus, nisi per duos saltem exceptione maiores, talis autem nunquam est socius criminis. 2. si accedat non vnus testis auritus, sed vt minimum duo k: hi enim faciunt præsumptionem aliquam l. 3. si accedat inimicitia grauis nominati cum occiso, vel damnificato m. 4. si accedat fama contra nominatum n. Sed hoc indiget explicatione.

Nam fama vehemens: si fuerit orta à personis honestis & fide dignis: sola sine alijs adminiculis facit iudicium ad torturam: vehemens v. em. censetur, non ex numero testimonium (qui impertinens est ad hoc) sed ex causis suis. nam si cause seu coniectura vnde orta: sunt verisimiles, graues, & vrgentes: censetur esse vehemens, secus si non orta sit nisi ex leuibz friuolis & non probabilibus,

A neque tum sufficerent ad torturam o si non sit vehemens fama: tum si non est orta à personis honestis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit à complicibus) scio variatum sententijs: existimo tamen si fama orta sit post incarcerationem, vel accusationem, famam non adminiculari, vt bene Farinacius docuit: sed si orta fuisset ante accusationem & incarcerationem, probabilius puto (saltem vbi non viget Carolina constitutio, quæ repugnet) famam huiusmodi adminiculaturam: vix enim potest in hoc crimine famæ initium ab alijs, quam complicibus oriri: & sic intelligo atque recipio sententiam Binsfeldij. in l. fin. C. de malef. iudicio 6. & hoc obtinere in omnire turpi, de qua non solet nisi inter infames personas tractari, vt de meretricio, alea, lenocinio & simil. fatetur Farinacius d. quæst. 47. numer. 160.

Quæ autem requirantur vt dicatur vere esse fama, post videbimus. s. si accedat, cū dicto socij criminis fuga nominati ob metū non iustū, vel suspicionem non vehementē p, inquisitionis contra eum formandæ ante accusationem formatam, vel antequam ad actū iudicij aliquem sit processum coram iudice non inclementi, aut solito procedere non temere, neque præcipitanter: his enim casibus, si iudicium deserat, neque citatus compareat, vel absentia iustas causas adferat: vehemens ortur suspicio: sicut etiam quando seruato debito iudicij ordine carceri fuit mancipatus, & sine effractione aufugit: nam si indebite carceratus fuisset, & etiam carcere effracto fugisset, non tamen fuga hæc eum faceret pro confesso haberi q. Sed de fuga mox plura. 6. si accedat stricta amicitia & assidua conuersatio nominati

o egregie Farin. hoc docet q. 47. à n. 28

p And. Gail. l. 2. obs. 109. n. 8. Mynf. c. 5. obs. 98.

q Couar. var. resol. c. 2. Rola. Valle onf. 7. n. 47. r. 1.

Farinacius
sup. p. 37. d.
teq.
Matth.
sup. p. 37. d.
8. diliget
erã n. 60
Matth.
sup. p. 37. d.
Gomen.
10. 3. coll.
aumat.
Blanch.
i. i.
v. vide Far.
sup. n. 44.
& Lud.
Pegues
deed. m.
5. n. 22. B.
34.
f. Bal.
quoniam
libertin.
C. detel.
Gram.
con. 2. d.
con. 3. f.
Nat. con.
298. vol. 1.
g. Polt.
reg. or. 4.
& 5. Cla.
rus 9. fin.
q. 22.
Cal. Cr.
det. Mon.
sup. Tiber.
Decian.
con. 18. l. 1.

Sic. sent
commu.
explicat.
Paris. q.
43. n. 174.
& nu. 177
& hanc
probat be
ne Binsf.
sup. indi s
s. Fauna. a
n. 176.
Carolina
const. a.
44.
ibid.
Lud. Rō
ang. 323
Menoch.
& alii
quos se-
quitur
Binsf. ind
8. bene ed
dens hoc
indiciū
s. le vche
mentissi
mum.
y. x. plun
rei iudic
tā adfert
Ba. t. Zil-
lerus con
tim. 79.
& B. nsfel.
ind. 4.

Cum nominante tanta, vt faciat valde verisimilem præsumptionem participationis in crimine r. 7. si accedat secreta collocutio nominati & nominatis, ante crimen commissum habita: verbi gratia, antequam segetes destruerentur, puer necaretur, &c. s. 8. si accedat superstitio nominati: vt si vsurpauerit res facta, vel verba, quæ sapiat incantationem: exempla sunt, si artem magicam alios docere sit conatus, si olla cum vnguentis magicis vel cum buffonibus, vel alia instrumenta huius perfidiæ in ædibus eius sint reperta: maxime si liber magicus in domo eius repertus sit, cui superior potestatem habens & in bonum finem id non concesserit: item si quis alteri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit subsecutus, maxime si qui minatus consuevit minas exequi, sed necesse est quædam hic concurrere, vt dicam postea. Item si nominatus inueniatur in stabulo aut domo alterius, tempore, & loco quando non debet, & maleficium postea subsecutum fuit.

Item si quis feram vulnerasset, & in eodem membro mox vulnerata inueniatur persona de hoc crimine infamata: vt in Lycanthropis sæpe accidit & nuper hic in Belgio mihi retulit euenisse quiddam per mirum Nob. & spectatæ fidei vir, Vanderburchtius Decanus Ecclesiæ Mechliniensis. Munciceps bombardam gerens deambulabat extra municipium, cui ecce obstrepunt multæ aues ex obscænis corni & picæ, in arbore prope viam. Sclopum collimat, & displodit: visus sibi vnam certo ictu perculisse, & decidisse de ramo, reperit solam ferream clauem de cingulo muliebri delaptam. capit, & domum rediens narrat amico, & num norit clauem: quærir? re-

A spondet alter se nosse, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clausam: inferunt in feram clauem recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias. ingressi Matremfamil. inueniunt glande latus ictam Cape (Lector) & aliud certissimum. verfabatur anno millesimo quingentesimo octogesimo septimo. Caleti, (quando felicibus auspiciis Sereniss. Archiducis Alberti vi expugnatum, à *Catholici Regis* militibus tenebatur) ad Pontem Nuleti duo signa VValonum præsidio posita limitem, contra Bolonientes, tum hostes, tuebantur. sub vesperam sudo cælo Procrubitores duo vident nubem sub nigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorum, quos nulli videbant. tum alter audacior: quid hoc rei est: satin securi? Si videtur. librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur locus, cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, bene obeso corpore & media ætate, femur traiccta duplici vulnere. capta, se mentis impotem simulabat: nec fere aliud adloquentibus referebat: quam: *Hofesne, an faderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere seie. mancant increduli, quia nec oculatis, quos post sem pluri mos adducere, credent: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiuerunt: & quosdam interroga uerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideo non vera: vere illi, & recte. An audeant profiteri se quæ in domestico conclau gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minus gesta. Capiant & alia quæ alij oculati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciarijs. Sacramento Veritatis adaçti professi fuere. verbis ipsis Nicol. Remigij Quæstoris proponam.

Est Giramcuria (inquit) in Vogesorum provincia castellum satis firmum, è cuius summa arce cum regularum aliquot ordines fulmine essent deiecti. Sebastiana Picarda non multo post (nempe X. Kalendas Nouemb. millesimi quingentesimi octogesimali) in eo pago sortilegij rea forte, & id apud iudicem professæ est demonis suaque simul opera esse patraturam. Cum enim (inquit) e nube vna in illam proruissemus, eo consilio, vt funditus eam euertereamus, non fuit tamen in nostra potestate id ex se: sed tantum pauillulum id ruina attulimus, vt esset, quod eius conatus nos non omnino periret: Simile huic est, quod sequitur, Cuminus quidam nomine, magistratum in Diui Clementis fano Roncag, vbi commorabatur obrinens, Kalendis Decembribus millesimi quingentesimi octogesimali sexti. cum rurifanum inter domesticos curaret, cœlumque iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sexradicitus vidit euerfas, ac eam qua septima loco adhuc stabat, totam, seu vnguibus laceratam ac discerptam. Cum iam multo magis properaret, amissis etiam præfestinatione pileo ac instrumentis istis, qua tum manibus gestabat: ecce, de integro audito fulminis fragore, illi visus est in summa quercu, qua in propinquo erat herere mulier, quam (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerat. Tam igitur confidatius intuens, cognouit è vicinia esse vetulam, quam ilico sic capis verbu increpare: Tunc ppsima ea es Margareta VVarina: ad quam quantum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit: vnde tu nunc nobis ades isto habitu? Cui illa: Ignosce mihi hoc quaeso, ac calatum habe, quod nunc vides? faxo, si hoc ita de me promerueris, vt numquam à me tibi, tuisque vel minima oriatur in-

A iuria. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio, quod iureiurando apud Quastorem sanctissima firmavit: sed etiam ipsius VVarina agnitione, & extra tormenta sepius repetita, & in ipso vita ultimo momento multis audientibus confirmata.

B Huc etiam pertinet, quod ex alijs quaestionibus capitalibus, eorumque qui eas exercuerunt fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusque tempestate, qui armenta, reliquosque pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad vicino. Huecaria canpos, qua est in Vogesorum præfectura, pertinet) se, vt in operto essent in proximas siluas abdidit: ecce vero illis ex improviso visi sunt duo rustici, summis arborum, qua proximi stabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoque animis consternati, vt facile indicarent illuc non consilio, sed casu atque mansuicato aliquo impetu eo deuenisse. Tum autem vestitus fœditas atque deprauatio, quasi per lutum, sentesque omnes fuissent raprati suspitionem adagebat, eo loci à magistello suo excitos detrusosque fuisse, postquam is eos hac atque illac more suo traaxisset. Confirmabatur & id eo magis, quod cum illic tanto temperis spacio consedisent. quantum satis esset ad probandam asserendamque oculorum fidem: momento tamen, aduertenteque nemine dilapsi apparere desissent. Tandem & dubitationem omnem amouit, qua non longo post tempore subsicura est illorum ea de respontanea, atque armentariorum verbis confirmata confessio, cum ad interrogata ex vinculis responderent.

C D E Est etiam villa, qua se Bellimonte Vitellium contendentibus sinistrorsum ostendit: illi in summum rectum cum forte & hsdem è procellosa nube præcipites decidissent:

magnaque difficultate Rotarius (id erat alteri nomen) afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco se incolumes possunt in terram demittere (nam & earum rerum adhuc erat rudis & insolens, hacque illi ad insanas huiusmodi nimborum molitiones periclitata primum fuerat ambitio.) Amantius, qui à prima pubertate in demonis seruitutem a parentibus abductus matrem se ipsa affuefecerat, ridens ibi inquit: Bono animo es stulte, nam qui nos habet sua potestate ad difficiliora habiles atque idoneos Magister, hoc etiam negotium facile ac sine vilo negotio expediet. Nec dictum res diutius morata est. Nam subito turbine vna correpti, sine vlla noxa in terram sunt depositi. Ipsa tota sic contremiscente domo, vt à fundamentis reuelli videretur. Hocque ipsi diuersi totidem tamen verbis recensuerunt. Imo & cum villaticis commissi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni, inter eos libere, ac constanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis societas conuinxerat, eosdem mortuos, flamma iudicis condemnatione, absumpsit.]

Hucusque Remig. Idem l. 3. c. 12. cum hanc deuotionem multis exemplis egregie adstruxisset, sic concludit. Quid nostris temporibus vulgariū, quam sunt tum frequentes & assidua sagarum, de eare assertiones: tum ipsi consentanea hominum testimonio: qui, non per somnium, qui magicis artibus auersos sensus, sed oculi sui vidisse se illas nubibus excussas, vel summis arboribus ac telis perplexas habere, vel humi attonitas iacere, constanti sermone affirmauerunt? Nec id quidem in trinito confabulantes, sed in iure sacramento sanctissimo rogati atque adacti, vt in superiore disputatione non semel est demonstratum.] Nonne similia accedere in Italia, quo ad Grilandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio quoad Sagam illam E-

vide l. 2. q. 16.

A rasmi in Epistolis? nonne in Bataua, quoad incaute curiosum illum adolescentem Ronseii? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heluetia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo iudicium satis firmatum.

B Pergo ad alia. His annuero ossa, vel teitas locis plane alienis corporis eorum, quos oderunt infernas; vel quid simile patratum præter naturam; vt mirificum illud quod Valfracuræ anno 1589. contigisse refert Remigius, de Lana Blasia; eam cum, quem vlcisci volebat, Claudium Girardum inuitasset, vt vna secum ad focum pauxillum sedere non dedignaretur, atque ex pomis, quarecens ibi cocta videbat, sibi qua vellet haberet: & Girardus id facere non semel recusasset, causans sibi non esse diutius ibi morandi ocium; & omnino nullum eius cibi, quem offerebat tum esse desiderium: ex pomis illi vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhasit, vt alteram ei excutendo statim ad mouere cogeret. verum dum id facit, vt etæque sic conglutinantur, vt in vnum coaluisse viderentur, medijs pomi ardore interim sic increbescente, vt res illi paruè abisset ab insana. Inclamat igitur obuio quosque obrestans, vt sui miserescerent. Adferre quisque pro se ei malo quod poterat remedium: hic aquam restringendo ardori: ille instrumenta dirimendis separantisque manibus: sed cum nihil horum quidquam proficeret, & iam palam esset id illi mala aliqua arte confectum esse negotium, ex vicinis accurrens considerator vnus monuit: vt eo reduceretur, vbi illum id malum primum inuasisset.

E Quod cum factum esset, cepit bona illa Blasii, ceuridiculum quid contigisset, hominem ludibrio habere: nihilominusque à superiore brachio ad manum vsque quod interrerat tantisper demulcere, dum id po-

man

num illi excederet: quo facto confestim sedatus est dolor: cœperunt que ei manus libere ut ante facere officium.

Quibus indicijs annumeratim, aliud satis frequens, & quod accidit anno isto 1509, in Brabantia oppido primario: cum maleficiatæ clarè & sapius obuersatur figura (suppono esse aliàs mente sanam, nec imaginoso morbo laborantem) seu species ipsius maleficiæ, ei inantis, vel eam vexantis.

Quamquam hoc indicium solum non fit tam efficax, quam præcedens. Item quam foret, si vnus testis exceptione maior deponat se vidisse sagam propinantem equo, qui mox mortuus, portionem: aut si duo testes legitimi deponant nominatum exercuisse actum aliquem, qui ex communi maleficorum praxi solet ad maleficium dirigi, v.g. quod stans in aqua, retrò tergum aquam proiecerit in aërem, vel quod, ante exortam mox grandinem, visus sit lapidem ferire bacillo: vel flores de varijs arboribus lectos in ollam conijtere: vel virga aut manu percutere, vel inungere animal, quod paulò post mortuum. hac ait Binsfeld. *a* esse indicia vrgentissima, quorum vnum quodque per se sufficiat ad torturam: quanto (si hoc verum, de quo dubito) certius est sufficere, quando accedit ad nominationem complicitis? *9.* Si, cum capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus significant se sibi timere à morte, actum esse de se, neque se viuas manus iudicum euasuras. *b 10.* Confessio extraiudicialis rei siue accusati, duobus probata testibus, nisi error probetur, ita Binsfeldius. *c*

Sed hoc verum est tantum in confessione huiusmodi speciali de certo facto: non de generali, vt de incantatione tantum vel magia: item de fa-

cta: serio non iocò, nec non de verisimili atque possibili, vt postea docebo de confess. iudiciali.

Hæc sunt indicia maximè verisimilia & legitima, quando, quæ ad naturam atque plenitudinem eorum requisita sunt, concurrunt: & hæc haud dubiè non tantum faciunt cum nominatione complicitis concurrentia semiplenâ probationem: adeo vt sic semper vnū istorum indiciorum cum nominatione tali, talem requisuimus, sufficiat ad torturam: sed etiam ex multorū sententia, quædam ex his sola sufficiunt: quod tamen non libenter prædicarem: sed semper vellem vnum ex vrgentissimis; cum alio leuiore; vel plura semper leuiora concurrere.

Conditiones autem requisitæ: vt vnum ex his cum denunciatione complicitis ad torturam sufficiant etiam in exceptis, sunt sequentes, addite ijs, quas superius iam posuimus suis locis: *primo* vt talis nominatio complicitis, adeo verisimilis sit, vt ultra ad minicula illa, iudex ex ipso quoque testium numero, & qualitate deponentium, & personarum eorum, contra quos deponitur, & alijs facti circumstantijs, quasi certo credat nominantem non mentiri. *d 2.* quod socius criminis socios nominans non patiat, nisi hunc vnum defectum: nã si plures habeat, etiã si tantum duos (v.g. quod non tantum, sit infamis & criminofus, sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel alias inhabilis) tunc ne in exceptis quidem facerent indicium ad inquisitionem specialem, nedum ad torturam. *e* etiam si in tortura suam nominationem confirmasset, *f* quia hæc vnicum supplet defectum tantum: quod procedit, multò fortius in nominante socio criminis inimico, periuro, vel vario, & sibi contrario. *g 3.* secundum quosdam

nomina-

de in fidei fauorè, de hæc. in 6. plurimos citat. Far. q. 43. n. 177. *e* post Mar. Carer. Boer. & alios. Far. sup. n. 178. *f* Buis. cõl. 69. & cõl. 275. Bona. cõn. Kirchou. Mascar. qui omnes testatur esse cõmunè. *g* vide Fa. in. aa. 179.

Judic. 8.

Caroli. d. c. 44.

Judic. 9. ex comm. ut ait sen. tencia.

nominatio vnus contra eum , qui est bonæ famæ & exstimationis non valebit cum adminiculis , ad torturam: sed valebit, cum bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria . *b* ideo considerandum potius quot & quanta sint ista indicia adminiculantia : vt si non superent bonam illam famam, tum vera sit hæc communis Dd. limitatio, si illam superent, nõ debeat propterea nominatus torturam euadere, *Farin. q. 43, n. 188.* si deessent alia adminicula, non valeret ad torturam nominatio spõte ad nullam iudicis interrogationem à reo facta: quia hæc, ne iudicij quidem vintum haberet: sed si adsint alia adminicula, vult omnino *Farin.* eam æquè valere ad torturam , ac valeret si ad interrogationem iudicis emanasset; & *c* intelligendam communem Dd. diuentium: si reus nulla precedente interrogatione complices nominet, non acere indicium. Et sane hæc distinctio: *uæ* etiam *Claro* placuit, & *Peguero.* quoad inquisitionem, non minus æqua videtur in foro conscientie quoad torturam, in foro externo quia durat præsumptio, quod testis, vltro se offerens ex animi suspectus est, ideo tutius illic iudex faceret sequendo communem. Porro quo ad duplicem casum, quem addit *Farin. n. 192.* scilicet procedere illam communem primo quando quis nec carceratus, nec à iudice requisitus sponte iudicem adit, & reuelat crimen complicitis, secundo, quando quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa à iudice ratione hac, quia *i. casu* tunc præsumitur denunciator siue accusator, secundo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidem, quia vtrumque fundatur in præsumptione iuris, potius quam in facti veritate: putarem

b bene docet *Farin. p. 47.*

Farin. q. 43, n. 188.

sup. n. 90.

Clar. p. 21 Pegue. de l. crim. n. 30.

in conscientie foro, vbi veritas tantum attenditur posse iudicem hac nominatione, re bene perpenfa vt ad inquirendum saltem: nam ad torquendum, non cenfeo. Sciendum 5. non prodesse adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitime peracta seu decreta, puta sine præcedentibus indicijs. *Farinac. post alios num. 193. & seqq.* Denique non valeret dictum socij criminis ad torturam, etiam cū adminiculis, si potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidã putant: sed eos merito refellit *Menochius cas. 474. n. 62.* quem sequitur *Farin. nu. 195. d. q. 43.* Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

B

C

D

E

Quartum indicium est Famæ Indicum, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse à viris, nisi sit de re melius vel æque perspecta sceminis, hoc est, quando factum amplius vel æque sceminis tangit; *a* verbi gratia, de maleficio abortus, vel sterilitatis, vel infanticidio & similib. ideo in strigarum delictis potest fama originem ducere à sceminis æquè ac viris. Item debet esse fama solida, non leuis, non vaga aut varia, aut decrelens, aut contraria; sed constans, crescens, & vniformis ac eadem in toto populo: *b* alias, quando famæ sunt contraria, si simul sunt ortæ, & testes vtrunque sint pares: vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam, & censetur negatiua, etiam quando testes aliqui dicunt se nihil scire, quia per hoc satis indicant non fuisse famam in toto populo. Si famæ simul non sint ortæ, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causa; tunc enim prior nõ tol-

leretur:

e vide Far.
à n. 165.
d Carrer.
tract de
indic. &
torr. n. 12.
& 17. Fol-
ler pract.
rim. ver.
detur ca-
pitula q.
suffoca-
uit vxor.
n. 18.
Post Bar.
Alex. Sal.
Bof. &
Marf. Fa-
rin. n. 178
Bald. &
Saly. in l.
ca. quide
Cde accu-
reche cōt.
Bar.
Foller.
sup. n. 35.
Post Bal.
& Masc.
i. de pro-
bar. conc.
48. n. 8.
Peguer.
deci. cri-
7. nu. 13.
Hector.
Amil.
tracta. de
testi. ver-
bo testis
bona vel
malam n.
7. & 9.
Amil.
sup. n. 14.
& seq.
& Buitat.
conl. 315.
vol. 3.
lab Arno
no soli lo.
37. & bur-
lat. conf.
166. vo. 2.

leretur c. 3. debet fama orta fuisse tem-
pore delicti commissi, vel statim post,
non ex longo interuallo, nedum post
accusationem, inquisitionem, vel in-
carcerationem d: nisi tamen causa, ex
qua fama sumpsit originem, superue-
nerit post longum interuallum, accu-
sationem, inquisitionem, vel in carce-
rationem, quia tunc quodcumque
superuenerit famæ causa, validum in-
dicium fama præbebit e. ratio est, quia
non potuit ante initium sumere, cum
effectus causa sit posterior. 4. vt fama
aliquid operetur, debet esse fama in lo-
co delicti commissi, nec sufficit si sit
alibi, locus autem delicti iuxta quali-
tatem & facti exigentiam latius pro-
tenditur, vel in vicinia tantum, vel
in parte oppidi, vel in toto oppido, vel
in tota prouincia f. 5. Debet fama nec
esse procurata nec affectata g ratio,
quia hæc non est fama, sed hypocrisis
& fictio. 6. Debet fama hæc mala per
bonam famam non fuisse deleta. ma-
gna enim sunt bonæ famæ privilegia.
nam paribus momentis iudex debet
inclinare in bonam famam h, testes
non multo pauciores deponentes de
bona fama præferuntur deponenti-
bus pluribus de mala i. Fama bona in
genere tollit malam in genere & in
specie k. est communis, & vera, quan-
do mala in specie non est adiuta alio
indicio: tunc enim puto tantum, il-
lam debilitaret, vt colligo ex dictis
Vulpelli, Clari & Bofsi coniunctis pro-
ut illa potuit Farinac. numero centesimo
nonagesimo septimo. & seqq. tollit et-
iam omnem aliam delicti presump-
tionem & indicium, adeo vt reum
torquendum ex indicijs legitimis
specificis præcedentibus, eripiat tor-
tura: secundum nonnullos, quo-
rum sententia à quibusdam commu-
nis vocatur l: tamen contraria est

A multorum melius rem discutientium,
& praxi, & rationi magis consenta-
nea, vt dumtaxat bona hæc fama,
quando ad malam famam accedit ali-
quod aliud indicium: minuat & debi-
litet indicia, non vero plane tollat m,
idque adhuc solummodo; si indicia le-
uia n & qualia qualia, non vero si sint
particularia o, aut grauiora: & ideo ad-
huc posse tunc reum torqueri p: sed ta-
men (vt aliquid etiam bona fama o-
peretur) debeat leuius torqueri, quæ
videtur sententia Casoni q & Farina-
cius addit hanc esse veritatem, & secun-
dum eam indistincte temper se vidisse
iudicari. Plura etiam idem de mala fa-
ma (a nu. 186. vsque ad fin. q. 47.) quæ sic
breuiter cape commodiori ordine &
clarius tradita.

C Mala fama in genere alicuius facti
facit delicti præsumptionem r, dum-
modo mala fama sit in eodem delicti
genere, de quo quis inquiritur s, & si
accedant alia adminicula, sufficiet ad
torturam t, siue sit persona vilis, siue
non, & siue sit delictum difficilis pro-
bationis siue non: nam Dd. u qui quo
ad personam vilem, & in delictis quæ
sunt difficilis probationis, putant non
requiri ad torturam alia indicia, præ-
ter famam malam in eodem delicti ge-
nere. sæu nimis sunt & adferunt non
admodum consentanea iuri, quare
Farinacius x eos merito reprehendit:
ideo nec in maleficijs quidem putarim
iudicem absoluendum, qui hanc cru-
delitatem amplecteretur.

E Famam exacte probare, quam ne-
cessarium, tam rarum est in iudicijs:
adeo vt Grammat. Senator Neapoli-
tanus scripserit, se numquam vidisse
processum, in quo repperit famam
publicam legitime fuisse probatam,

m Vulpel.
conf. 105.
Ludu.
Peguer.
deci. crim
7. n. 13.
Vulp.
conf. 10.
n. 4. Meré
da cōf. cr
88. nu. 77
lib. 2.
o post a-
nos Ho-
ctor E
mil. sup.
nu. 17.
p Clarus
q. 60. v.
frequens
etiam.
q de indi.
& tor. tra.
1. c. 2. n. 5.
Farin. 192
Masc. de
probat. l.
2. cōf. 83.
n. 10.
Masc. su.
Frac. Per-
sonalis de
indic. &
torr. n. 56
Cason d
c. 2. nu. 2.
Clarus q.
21 v. fama
sola, Far.
23. nu. 22.
u Person.
& ab eo
allegat.
sup. n. 55.
& 36.
x d. q. 47.
n. 206. q.

y vide Far. n. 207.

z Maf. sup. conc. 749 Hip Rim. col. 59. vol. 1. ac. qualiter & quado de ac. cusat.

b vide Far. an. 211.

c opt. 5. n. de haret. c. 65. pel. n. 37. Vol. pel. cent. 30. n. 12. N

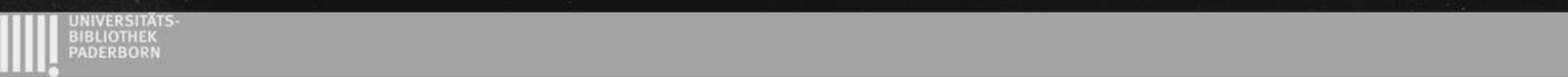
d Clarus §. fi. q. 62. 18

quod & Iulius Clarus, & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerunt. 7. quare cum in nostra materia, plerumque contra sagas & striges ex fama indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga suppellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Bofsiij, Mascardi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior: sed z vt minimum duo esse debent spectatae, integrae, & optimae opinionis ac fidei a: atque id ipsum, quod sint tales, articulandum & probandum in processu, iuri communi magis consentaneum est: quando agitur ad inquisitionem particularem vel torturam, immo non bene faciunt iudices, qui communiter hoc solent praetermittere, licet aliquos pro se habeant DD. reuera enim fundamentum istorum quod vnusquisque praesumatur idoneus & omni exceptione maior testis in re tanti momenti, leuiusculum est b. 2. requiritur, vt etiam non interrogati testes de fama exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret, quod dicant se audiuisse a multis, vel publice, vel ita esse publicam famam c: nisi & causas & illa alia adderent: quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publice dici: de quo statim amplius 3. requiritur, vt testis sciat saltem rudi Minerua describere (non enim opus est exacta definitione, quam vix iurista & aduocati possunt dare) quid sit fama, de qua deponit: saltem sic, vt appareat iudicium fati intelligere: quare reijci deberet, qui diceret se nescire d, vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publice dicitur, vel

A quod per istum aut illum dicitur e, sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esset, si ex praecedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama f. requiritur, vt specificè deponat de fama illis ipsis articulis, in quibus fama est articulata: nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de fama praeced. omnium, & c. a 5. requiritur, vt debeant exprimi auctores, a quibus fama est orta: & quidem probabilis est id obtinere, etiam si interrogati de hoc non forent: & quod nominati isti debeant esse alij, quom contestes: nec sufficeret dicere, se audiuisse a maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, a quibus, nec vllos posset nominare. nam si aliquos nominaret, & diceret se reliquorum non tenere nomina, hoc sufficeret: immo si fama foret orta ex probabilibus coniecturis & causis, hoc quintum requisitum cessaret b 6. requiritur, vt dicant testes, se audiuisse a maiori populi parte, vel ita dici a maiori populi parte c, (si addant illius ciuitatis d vel etiam si id non addant, quia satis hoc intelligitur e) a maiori (inquam) parte populi id publice dicentis, vel priuatim f: nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire g sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem h. non sufficeret si dicant, se audisse a mille personis, vel a diuersis personis, vel a multis personis, vel a pluribus & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem partem populi. Sed quid si dicant se ita audiuisse publice dici, vel ita esse publicam vocem, seu famam? tunc distinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat ad habendam semiplenam probationem (v.g.

Ro. 55. 54. vol. 1. Nat. 473. vi. in l. com. m. q. f. Maf. sup. d. 56. 749. n. 18. Maf. sup. conc. 732. b. v. l. Farin. n. 228. v. l. q. 210. c. Bar. de min. re §. plur. rium de qua. d. Fra. h. culan. de nega. 112. in fin. e. Bar. n. 20. f. Bald. p. r. r. r. n. 19. de testib. g. Clarus sup. q. 6. v. 15. h. Capel. Toledo 380. n. 1. i. e. q. 1. n. 119. de accus.

ad tor-

ad torturam) hoc sufficeret, quando testes simul adducerent causas & coniecturas verisimiles, unde orta esset fama: in ciuilibus vero hoc non sufficeret: & sic conciliat Bald. & Bart. contrarias opiniones Prosper Farinacius. *supr. numer. 259. cum seqq. & Septimore-quirunt* nonnulli plures hos testes non esse singulares: sed verius est, hoc non requiri & famam siue bonam siue malam posse probari per testes singulares, dummodo non sint contestes in specie famæ irrogatæ *l. 3. fama* probatur per decem testes, etiam si non sint uniformes, dummodo causas & auctores famæ bene exprimant, & alias sint testes habiles: tamen non sufficient ad torturam, nisi concurrant alia adimicula *m. 9. probari* potest fama etiam per scripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & instrumenta antiqua & alias scripturas authenticas: scripturæ autem non possunt esse pauciores duabus, imo saltem tres, & debent habere originem à diuersis personis. *n. Hæc de probatione famæ in specie.*

Bona fama in specie probandæ hæc est regula, quod vnusquisque præsumitur in suo artificio vel statu (etiam si carnifex foret) bonus, donec probeatur malus: maxime si sit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel si sit nobilis & diues, vel bene educatus: & ideo in quis præsumitur bonæ famæ: amen adesset sceleris aliqua præsumptio specialis, quia hæc excludit præsumptionem generalem. Fallit etiam regula illa, quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim huiusmodi bona fama est probanda, item quando hæc præsumptio bonæ famæ redundaret in in præiudicium eius pro quo præsumitur (de quo vide Menoch.

A *li. 5. de præsumpt. l. 1. à nu. 20.*) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæque famæ, item in eo, qui dat operam rei malæ siue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ vel malæ in genere*, requiruntur eadem, quæ ad probationem eius in specie: unde valet argumentum à fama in specie, ad famam in genere.

B Quintum est Indicium Fugæ. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam vel accusationem porrectam, contra fugientem gignit ordinariæ suspicionem & præsumptionem non leuem doli & delicti commissi: non tamen sola, sine adimiculo alio, facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint: & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicitis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc est contra quem non sunt alia indicia, fugientem autem intelligo, etiam illum qui occulte latitat in ciuitate aut loco vbi habitat: eum quoque, quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis, si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & insolita, puta per saltus aut nemora, quæ non sunt in transitu: vel si inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit: quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili & verisimili causa, ad opinandum quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus. Quod si metuit subito, & ex improviso se conijciendum in carcerem. antequam capiatur: fugiens vel se occultans non præbet fuga indicium

C

D

E

P
vide prof
Far. q. 48.
per cor. &
Clarun. z.

Mascar.
de proba.
multis l.
conc. 819
& con. 531

vide Far.
n. 17.

idoneum ad torturam: multo minus, si iam captus ex manibus satellitum & ministrorum iustitiæ se eripiat, quantumvis iuridica & legitima sit captura, quod diligenter notandum cōtra multos: & verissimum est, quando quis etiam ex intervallo postquam elapsus fuit, vel sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maxime obtinet in ijs, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes t: vel quibus admodum verecundum sit incarcerari, propter genus vel dignitatem, vel professionem. Sponte dicitur rediisse: qui, cum possit iterum fugere: permittit se capi vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (si ante bannum fiat) adeo potens, vt fugam plane expurget, cetera vero indicia omnia debilitet: ideo si propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. sententia, vel non poterit nisi leuius multo torquere; iuxt. Farina. num. 55. Reg. 2. & post accusationem vel inquisitionem fuga in criminalibus causis, quando agitur de pœnâ luenda in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam: etiam si accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionem operantur & non postquam fuit inquisitio capta, quia post inquisitionem captam fuga non præbet vllum indicium n: & ideo alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum est. Quod si alia indicia sint multa, & vrgentia, ac grauia: illa vim suam habebunt: non vero huic, quod nullum est, adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto, etiam si iudex, non habeat

A famam crudelis, neque comminatus sit se male tractaturum, ratio; quia molestiæ iudiciales, & grauissima causarum criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus & fugæ causa, quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indicium præbere x Reg. 4. Fuga cum quantumvis multis adminiculis alijs, non sufficit ad condemnandum pœna corporali vel ordinaria: si vero esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ, & extraordinariæ 4. Reg. 5. Causa probabilis fugæ probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de causa probabili: etiam si præsumi aliunde possit cum non propter hanc causam, sed propter delictum discersisse: verbi gratia, dicit quis se discersisse: quia timebat accusari vel incarcerari: si constet hæc comminata vel præparata fuisse, statim iuramento quod ob eam causam discerserit b. Sextum est indicium minarum. circa quod nota differre iactantiam à minis. Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere, &c. si vellet: minari vero, qui dicit se velle facere, siue se facturum. hæc duo perperam nonnulli confundunt: etiam in alijs rebus. Sit conclusio, quoad minarum indicium, quando damnus vel delictum est subsequutum, communis sententia est, siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam: quando minans vel iactans est persona potens malæ vitæ, & solita minas exsequi c: intellige si sit dubium, quis delictum commiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ d. ratio est: quia in hoc casu idem est animus iactantis &

hoc cōtra Carre. & Follet bene Farina. à n. 14. occit. epist. 1.

Bart. & cōmuni-ter oēs Peguer. decil. cri. 7. nu. 31. Clarus q. 21. nu. 23. Far. n. 27.

x Fa. c. 47

x Farinae. num. 69.

b Fa. n. 44 & seqq.

car. l. me- rum C. q. met. cau. Far. q. 10. n. 7. & q. directe ca. q. 11. n. 37. l'egue de deci. cri. aum. 11.

minan-

minantis hoc verum in foro externo, quia talis illic præsumitur: in interno tamen foro, puto inter minas & iactantiam distinguendum confessario; & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne, Nam grauius longe est peccatum eius, qui iactitauit, vel minatus cum desiderio exsequendi & executus: imo duplex est peccatum.

Similiter in foro e externo idem est, si quis expresse vel tacite siue ænigmaticè minetur occidere, aut vulnerare (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput: extraham tibi pennam de ala, &c.) sed in foro interno in æqui uoca seu obscura locutione scrutanda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & solito exsequi: locum habet, quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nã si accederent alia, tunc ex solis minis. & mox subsecuto delicto posset subijci torturæ etiam non solitus exsequi. f Hæc limitanda, primo si offensus haberet, alios etiam inimicos præter minantem: tum enim debet iudex esse valde circumspectus, & considerare an sufficientes sint minæ, & an forte alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij. Secundo limit. quando delictum non esset subsecutum in continenti, sed ex interuallo: hoc autem discernere permittitur iudicis arbitrio: qui considerare debet qualitatem personarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam si statim non habuit, & fecit statim ac eam nactus est, interuallum nihil eleuat indicium. b Tertio fallit, quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas, si sint ambigæ, & quæ possunt significare vindictam legitimam siue iuris, & licito modo (verbi gratia,

A) vlciscar, solues, pœnitebitte, non sic abibit & talia) i quod certe verum est, si minator solitus sit via iuris se vlcisci: verum si consuevit se vindicare via facti (vt solent fortiarij) in his iudex potius debet sequi sententiam Parid. de Puteo volentis etiam tum fore indicium ad torturam. k. 4. minæ debent fuisse specificæ, seu de eodem, quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina (vt recte FARINACIVS) tantum est admitenda, quando minæ prolatae fuere in aliqua certa specie & subsequitur delictum plane alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neque est præparatio seu gradus quidam ad illud (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & secutum est domus incendium. l)

Sed si minæ fuerunt in genere prolatae (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hic intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali significatione continetur, vel si delictum plus nocuit, vel minus quam minatum fuit, sed effectus tamen est, quid ordinatum ad minas; tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidendi prolatae, inueniatur tantum vulneratus, vel contra. quia vulnera nequeunt ad certam mensuram dari. m) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocate, & quando erant prolatae animo sedato, & post interuallum à præfensa iniuria: sic, vt queant dici processisse ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ. n 6. limit. vt minæ sint absolutæ. Nam si fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam si tu adhuc transferis hac, &c.) tunc nihil operantur, nisi sufficienter probata conditione, in minis appositæ. o 7. debet minæ apparere, hoc est, probari per duos testes efficaciter, quos

i O fasc. conf. 64. n. 55.

k Far. n. 22

l vt bene Natta conf. 42. num. 2.

m Farin. 2 num. 24.

n Fa. n. 27

o Fa. n. 32

Farina. 2
nu. 40.

vide nu.
o. 36. &
9.

Frã: Ca.
on. de in.
fic. r. 7.
t. n. 17.
Diaz reg.
170. Ana.
Gomez.
o. 3. c. 12.
n. 15. Sai.
nen. spif.
Geenen.
r. Select.
c. 1.

R¹
sc. sicut
fignum
qui etian
de hom. c.
qui po.
test. & c.

oportet saltem esse concordēs in qualitate minarum, licet discordent in loco & tempore: p̄ aliās si essent omnino singulares, vel esset vnicus tantum testis, minæ non facerent indicium ad torturam; sed tantum ad faciendam inquisitionem generalem sufficerent. 8. ad torturam sufficerent minæ hominis soliti exsequi, cum causâ præexistente minarum, utpote honor læsus, odium, utilitas, aut quid simile: quod si ad consuetudinem exsequendi, & causam accederent alia adminicula præsumptionum (utpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum sufficere tales minas censet Farina. post multos, quos allegat, q̄ non quidem ad pœnam ordinariam, sed extraordinariam & pecuniariam, non corporalem quod fateor. quando concurrunt minæ inimicitia, delictum, & consuetudo exsequendi: idque facilius in excepto & occulto difficilique probationis crimine nostro sortilegij admiserim, quã in alijs: tamen semper propenderem in sententiam negantium, vnquam in vilo crimine licere ex huiusmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus urgentibus & minus certis,

Difficilimum est, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: si tenebatur nõ lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) sed etiam lege iustitiæ, ut puta ratione officij: tunc puto urgentem præsumptionem occultæ societatis induci; s̄ & talem nõ prohibentem esse plectendum pœnã

A saltem extraordinaria, quando aliqua adhuc adminicula accedunt: intellige primo posse torqueri: & si post torturam necessaria reliqua adsint ad condemnationem iuxta dicta paulò ante in fine præcedentis sectionis etiam posse procedi. Quod notandũ est procuratoribus, & aduocatis fisci, & similibus officiatis iustitiæ. Sed, si quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto istud indicium sufficere ad torturam, si alia nulla cõiectura concurrat, maxime si postea non associavit se sic delinquenti. Et hæc limitant DD. quidam in crimine læsæ Maiestatis, quos sequitur Iul. Clar. & non est dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur: sicut & serui, qui non defenderunt Dominum occisum. In foro cõscientiæ, neque hos seruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læsæ Maiestatis, putarim ad restitutionem damnorum teneri. Hinc patet indicium & præsumptionem induci contra iudices: qui omittunt vel negligunt maleficos punire, ad quod tenentur ratione officij, ut dixi. vt & belli dux ratione militum: & prælatus, subditorum. quæ est communis sententia, argum. c. qui potest, 23. q. 3. cap. negligere, 2. q. 7. Sman. in praxi tit. 15. Capic. decis. 130. nu. 67. Prax. epit. delict. c. 28 n. 30. & 31. Nicol. Morom. de fide treug. & pac. q. 138. n. 41. & hi omnes, quia iure ad hoc tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenentur: neque obstat Covar. & Med. citati: loquuntur enim de ijs, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad seruos Domini occisi aliud est, quia licet puniantur in foro externo id fit propter præsumptionem, & ideo in foro cõscientiæ non tenentur ad restitutionem.

quãte de
ten. excõ.
mun. c. 6.
in infir.
da. c. 1. q.
3. cõ sim.
Gandia.
tit. de præ.
supt. & in
d. in du. n.
24. Meno.
de arb. ca.
355. nu. 7.
quos sic
interpreta.
sic inter.
ligo sent.
tentiã cõ.
muenem,
quam leg.
Antoa.
Gomel. d.
l. 3. tit. de
hom. n. 4.
& in tit. de
læs. mai.
n. 8. Clar.
n. 3. & bar.
q. 91. n. 6.
al. 1. sed
& in con.
ad syllas.
b sic bene
elatus sit
post l. 1.
medin. &
Cova. ibi
citatos.

2. Est,

2. Est, quando quis patrociniatur sponte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit non esse credendum ijs. quæ de illis certò narrantur, & ea omnia vana esse & delira aliaque huiusmodi, sicut fecere VVierus hæreticus, & nostris temporibus quidam Calidius Loseus Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viueret fuit eo nomine suspectus infinceræ fidei, & Bruxellæ incarcerationis, & Treuiris expulsus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Colonia, (quod hic inferendum duxi, vt, si forte infelix iste partus postumus, cum noxa publica, lucem aspexit: vel scripta exemplaria, vt solent opera tenebrarum, clam distribuantur, sibi quisque caueat. ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiam, coactusque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & merito siccenim natura comparatum est, vt quæ quisque libenter & proterue defendit, ea non fugiat, neque se illis facile abstinere: à quibus vero se abstinere ea non multum laboret, cum inuidia & molestiâ, tueri. Deinde vt plurimum tales postea deprehenduntur occultæ societatis rei. Estque hæc persuasio diligenter vitanda. cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis iudicibus. VVierus, si credimus Creteto discurs. 3. de odio Satana hanc defensionem suscepit, quia ob Magiæ crimen pœnam mortis verebatur. Ex Iaquerij flagello Fasciniorum constat per EDELINVM DOCTOREM SORBONICVM hoc diabolium conatum persuadere mortalibus Iaquerij verba sunt: non immerito creditur, quod demones, qui hæresim & sectam abominabilem fasciniorum erexerunt, induxerunt asserto-

A res ad credendum, & pertinaciter assertandum: quod ea, quæ per maleficos fascino sunt in cultu demonum, non sunt nisi illusiones dormientium. hoc autem late clarius patet ex processu factò cuiusdam magistro in Theologia [addit MONSTRELETVS p. 3. Chronic. cum fuisse Priorem S. GERMANI in loco, quem vocant Galli en l' haye: & ante fuisse monachum ordinis D. AVGVSTINI, & prius etiam aliorum ordinum. vnde hominis inconstantiam facile notes.

B Super huiusmodi hæresi & secta deprehensio: qui sponte confessus fuit & detexit, quo modo in cultu demonis ipse cum pluribus alijs complicit. realiter & pluries conuenit, quem demonem inter eos vidit, & coluit apparentem, quandoque in forma hominis, quandoque in forma hirci, vbi abnegauit DEVM & fidem Catholicam, Beataeque virginem & crucem. Prædictus autem Magister vocatus Mag. GVILHELMVS Adeline anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio die duodecime mensis Septembris. [MONSTRELETVS vocatus GVILHELM. EDELIN, & dicit hanc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in ceteris conueniunt, de loco, de anno, de confessione, de pœnâ.] In capella EPISCOPALI EBROICENSI iudicialiter coram iudicibus fidei, cum laetis in terram prostratus, exhibuit quandam scedulam contentem sua commissâ contra fidem in dicta hæresi & secta, offerendo prædicti iudicibus abiurationem. Ipsa autem schedula continebat inter cetera, quod quando ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserbat, quod ipse Ma. Guilhelm bene posset si veller, augmentare eiusdem demoni dominatum, præcipiendo eidem Mag. Guilhelmo prædicare, quod eiusmodi secta non erat nisi illusio, & quod hoc prædicaret, ad conten-

tandum populū patriā, ubi tunc morabatur ipse Magister Guilhelm. Hunc Magi Guilhelmum ego, qui hac scribo noui, & frequentissime vidi antequam esset de hoc crimine suspectus.] Hæc Iaquer flagelli hæreticor. *f. in ar. cap. 4.* Nostris temporibus summa ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex PRINCIPIS ELECTORIS TREVIRICI Consiliarijs, hoc idem contende- bat; sed ei se fortiter erudite cōscriptā confutatione erroris. Petr. Binsfeldius oppoluit, edita *Disputatione de Confessione Maleficar.* Captus ille Vlaetius, crimen tandem, fraudemque confessus: vt & EDELINVS; flammis feralibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione, *l. vni, C. de priuat. carcerib. & c. error. 84. d. & docent Pet. Loyherius libro. 2. de spectris fol. 526.* LVDOVICVS RICHEAVMVS noster. *in libr. trium Discursum,* Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Crespet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere: quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs, fastu, & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligere uelle: vanitatis, non grauitatis est, inscitia, non sapientia, leurrarum, non iustitia Sacerdotum. Solo autem Canone illo, *Epis. opi. 26. quæst. 5. niti;* & verba vrgere. non sententiam: nec ad ipsa quidem verba satis attendere, totamque canonis seriem: sed frustulatum eum discerpere: nec explicati- nem Theologorum, & Canonistarum doctissimorum admittere: nec iudicium suum communi omnium Euro- pæ Catholicorum sæcularis & Eccle- siastici fori Tribunalium praxi, rerū- que iudicatarum auctoritati submit- tere: sed vnum malle VVierum, aut al-

terum, reprobæ religionis hominem, sequi, & cum scandalo audientium publice ista iactare: quid aliud est, quā Tribunalia omnia Catholica inscitia, iniustitia, crudelitatis damnare? quam maleficis & eorum sceleri habenas per- mittere ad nocendum? quam reipubl. & humano generi toti, & Deo Opti- mo Maximo tali conniuentia patrocini- oque terribilissimæ apostasia, atrocissi- mam iniuriam inferre? *vide dicta supr. lib. 2. q. 16. & dicenda infra hoc eod. lib. 5. sect. 16. litt. VV. vbic. episcopi falsissime ex- plicabo.*

3. Est, cum sortiarj, vt plurimum etiam sint hæretici: eos qui scienter defendunt ipsos & errores eorum esse ipsis deteriores, proque locijs habendos, qui nesciunt esse sortiarjos, hi puniendi non sunt, vt tales: nili sua defensione iudicis officium impediunt. Qui scientes esse tortiarjos, non defendunt errorem, sed personam tantum: illi se valde suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquire potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi: vt & aduocati & notarij: illi, si scienter & sponte in iudicio patrocinantur, venia nõ petita, vel ad hoc à iudice non deputati; hi, si instrumenta scienter illis confecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint: primo sunt excom- municandi, & post pertinaciam offi- cijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, vt regijs Hispaniæ & Sicilia constitutionibus iustissi- me cauetur. fallit hæc 3. regula, quando sortiarj non sunt hæretici.

4. Quod de defensoribus dictum, idem de fautoribus obtinet: qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant.

cca. qui
lior. 14. q.
c. qui cõ
sentit. a.
quæst. 1.
d. c. accu-
satus. n.
de hæret.
in 6.
a. c. erõ
municar.
m. 3. c. er-
dentes de
hæret. Bren-
nus l. 1. de
hæret. c. 1.
Similiter
in præd.
v. c. 1.
b. c. ad ad-
uocatos. de
hæret.
c. 1. par.
9. v. 1.
Terrest.
Sum. de
Ecclesi.
1. p. lib.
c. 11.

d. l. 1. & 2.
de rece-
ptat.
Barr. ind.
l. 1. text. in
li. 1. C. de
receptat.
seu oportet
de ac-
cusat. l. si
vicinis. C.
de nupr.
g. c. leg. 2. 3.
q. 8. c. in fi-
delis 28.
q. 1.
v. l. de
recept. cu
simpl.

Deut. 13.
& 17. Pla-
to. lib. 10.
de legib.
D. Leo.
homil. 4.
de collect.
& hom. 4.
de ieiun.
D. Thom.
& Caiet.
22. q. 33.
2. 7.
Bernard.
Arealis
lib. de arte
correct.
concl. 6.
propol. 6.
Alf. a Cast.
l. 2. de iust.
hæret. puni-
c. 25. Sor.
lib. de rat.
reg. secrete.
uemb. 2.
q. 4. & l. 5.
de iust. &
u. q. 5. 2. 1.
Can. l. 12.
de loc.
Theo. c. 9.
D. Ba.
uez. l. 2. q.
33. a. vit.
dub. 1. si-

5. Maiorem etiam præsumptionem
deser præbent occultatores siue rece-
ptatores, eorum d: si scienter hoc fe-
cerint e, vel non vi coacti. Quod, si
contra occultatorem occurrat alia præ-
terea præsumptio, cogitur ipse vim
vel ignorantiam probare: vt si sit ami-
cus, vel consanguineus: neque hic co-
gnatio exculat a poena in totum g, sed
tamen causa est lenioris multo puni-
tionis: maxime si sit valde arcta neces-
sitas, vt confugium, filiorum, fratrum h.
Hæc quoque locum tantum habent,
quando maleficium est iunctum cum
hæresi.

6. Tenentur omnes, si maleficium
sit coniunctum cum hæresi, malefi-
cium denunciare (quod extra cogno-
uerint) & iudicibus iudicare n: &
qui hoc non faceret merito præsumi-
tur socius, argumento fautorum ac
receptorum. Sed quaeritur V. de-
beat hoc casu præmitti correctio frater-
na: si constaret maleficium non esse
coniunctum cum hæresi, nemo dubi-
tat esse correctionis fraternæ seruan-
dum ordinem: sed quia hoc est de
plane raro contingentibus, quoad
striges & fortiaras & veros magos
dæmoniacos: ideo quoad hos, omni-
no nescio hæc in re idem dicendum,
quod de hæreticis, quibus Dd. sol-
licite disputarunt k. Imprimis, si hære-
ticus est dogmatista: protinus debet
iudicibus deferri, vt cautum lege di-
uina Deuteron. capite decimo tertio, & de-
imo septimo. ratio, quia nulla moraliter
spes suppetit tales admonitione corri-
gendos: & iuxta D. Paulum: mali homi-
nes & seductores proficient in peius erran-
tes & in errorem mittentes. (2. Timoth.
3.) vnde consequenter quotiescumque
probabiliter constat non redituros ad-
monitione ad sanam mentem, statim

A denunciandos l. quia periculum est,
ne sermo eorum, vt cancer serpat. qua-
re commune bonum præferendum est
vnius priuatæ famæ: & cum talis iudi-
cio suo plusquam iudicio Ecclesiæ tri-
buat, stultum sit sperare quod priuati
hominis admonitionem auscultaturus
& crediturus. Et hoc verum de omni-
bus, quos constat malitia errare: nam
hi solent esse pertinaces. huiusmodi
ergo tenetur quisque sub mortali de-
ferre.

B Secundo si constat aliquem ex igno-
rantia errare, & certum sit moraliter
siue firmiter creditur post admonitio-
nem emendandus, & correctio profu-
tura: tunc præmittenda est admonitio
fraterna m,

C Tertio, si dubium sit vtrum corre-
ctio profutura necne, & vtrum ex ma-
litia an ex ignorantia peccet: hoc est si
dubitetur probabiliter de eius perti-
nacia: tunc res est dubia. quidam cen-
sent tunc prius legitime admonendum
n, quam denunciandum: & legitime ad-
monere vocant, quando quis admonetur
ab habente auctoritatem prælatio-
nis, iudicij & eruditionis: ita vt teneatur
illi credere. nam non est dicendus
admonitionem contempsisse, qui non
credidit ei, cui credere non tenebatur.
hæc sententia est valde æqua. Resp.

D tamen videtur vtilior sententia con-
traria, nempe hoc casu deferendum Ec-
clesiæ o, argumenta pro sententia hæc
sunt. tum quia in re dubia non est res-
pons. Christiana in discrimen addu-
cenda, semper enim subest periculum
moræ & subuersionis aliorum: & lege
naturæ bonum commune particulari
præponendum, tum quia si reus ille nõ
erat bonæ famæ, parum refert eam
iuste lædi: si vero erat, hoc iplo magis
nocere reip. potuisset, cuius bonum
præferendum eius existimationi. tum

man. sup
c. 23.
est com-
munis sen-
tentia ci-
tatorum
& præter-
ca Dd. in
4. d. 19.

m est Du-
rand. d. 19
& citato-
rum com-
munis.

n Ban. su-
pra.

o sic post
Areal. &
Sor.
(quos ci-
tat) Si-
man. nu-
mer. 12.

quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iustissime delatus fuit: aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendunt, vel comprehensum abluent, & utroque casu salua erit eius fama. Ex his infero in *Magia crimine* quia lamia semper sunt valde pertinaces, & vix fieri potest, vt ex ignorantia peccent: & semper mora est damnofa alijs) ideo semper sub mortali vnumquemque teneri confestim eas denunciare, etiamsi cum heresi non sit coniunctum earum crimen: & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem, acceptum indicium contra se, saltem ad inquisitionem etiam specialem praebere, quod miror Dd. non obseruasse. Opinor omisisse, quia comprehendebant sub crimine heresis, vt Sancta Inquisitio facit in Hispania. Deinde sage reuelanda sunt, quia delictum earum non censetur commissum, sed committendum & damna impendent proximo, & reipublica, ideo in conscientia quis non potest tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conscientia foro recipiunt in quouis crimine committendo: Peccabit ergo hoc non faciens, sed contra charitatem, non contra iustitiam, idque omitendo non committendo: ideo non tenebitur ad restitutionem, ad damna & interesse partis q, nisi sit talis qui ex iuris praescripto reuelare tenebatur.

7. Indicium sumitur ex mendacio rei, quod semper sufficit ad inquirendum: non vero sufficit ad torturam, nisi sit adiutum alijs praesumptionibus. Intellige mendacium facere indicium, si concurrant sequentia, nempe si sit circa qualitates & circumstantias substantiales, siue, proximas delicti (vt circa tempus vel locum delicti) non

A circa remotas, (vt locum originis rei): & circa ea, quae, si vere dixisset, reo prejudicassent in hac causa: & reus non habet pro se vllum indicium innocentiae, vt puta vnum testem, bonam famam, vel quid simile: & mendacium euidenter est probatum.

B 8. Est rei variatio adiuta aliquo alio praedicio, idque circa qualitates & circumstant. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quae immediate rei defensionem respiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: haec variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine: & ad vltiorem torturam, cum contingit in tortura: & ad nouam, quando post praecedentem contingit, dummodo praecedens tortura facta sit ex indicijs legitimis: & dummodo praecedentia indicia non sint satis per torturam expurgata: nam si forent expurgata sufficienter, non posset amplius interrogari super delicto, non noceret etiam variatio: si nata esset ex obliuione, vel alia causa probabili, verbi gratia, si se corrigendo reus variasset: his enim causis deest doli omnis suspicio.

C 9. Est vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens, vel pallens, vel sudans praean-gustia timoris: & notarius illud indicium scripsit: tunc volunt hoc esse idoneum indicium ad torturam cum variatione praecedentis numeri, Bart. & alij fundamentum huius sententiae est, quia oculus & vultus solent esse animi indices, vt ex sacris litteris & prophanis scriptoribus probat Simancas: sed adhuc existimo istud indicium non esse sufficiens cum variatione, quia nimis est fallax & dubium & debue, quia multis hoc contingit, dum taxat sollicitis de proprio honore, & metuentibus po-

D

E

*NOTA

p. fufe Pe-
plaz E
pit. delict
.z. 2. a. 17
Ant. Go-
mez. d. 16
s. ti. de ho-
nic. nu. 4
& tit. de
del. maie-
tat. nu. 9
Menoc.
supra cal.
155. nu. 2.
& post
Med. &
Couar.
deac. Cl.
rus.
s
d. q. 87. &
Fatim. su-

pr. nu. 1
Sor. qui
refer. bo
sequitur
Menoc. in
pr. n. 1
melius lo-
quens per
Nauarra
de restit.
l. 2. c. 1. n.
11. & 17.
s. postea
nu. 10. ter.
Fatim. q. 12
n. 6. & l.
s. Angeli
de maie-
ta. restit.
na. publi-
ca. 109. d.
est Mar-
Bart. &
aliozum
commu-
vide Bart.
nu. 15. p.
& 36.
s. Cephal.
con. 10.
lib. 2. Pe-
sonal. de
indict. &
tortur. d.
86.
s. Fatim.
nu. 15.
de heret.
q. 6. c. 1.
& leg. de
Bimstel.
indict. 10

bus po-

bus potentiam aduersariorum, aut iudicum asperitatem, quamuis innocētissimi sint: adeo, vt plerumque nesciant præ perturbatione, quid dicant, vt bene Nouel. Paris, & alij apud Farinac. b

10. Si cum instrumento magicæ noxæ visus esset de loco exire fugiens, pallensque, in quo loco inuentus est aliquis læsus vel res maleficiata: hoc iudicium omnino puto jesse propinquum & sufficiens ad torturam per se solum, vt in simili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio eruento, & ex domo vbi occisus inuentus: immo communioem & verioem sententiam esse volunt hoc sufficere ad condemnationem, maxime si alia accedant indicia. Sed quid quid hi dicant, ego sequor Gandin. Boer. & Ioana. Andr. contrarium volentes, nempe nec sic quidem esse sufficiens iudicium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non esse verum de domo habente duo ostia, & tamen putare verum de via publica vel agro: cuius haud dubie plures sunt loci egrediendi & ingrediendi. g. Facilius autem admiserim sententiam illam communem in pœna duntaxat pecuniaria, non vero in ordinaria, vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam quoad pecuniariam, quia Farinacius h, cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, sed tantum posse si velit: semper sim auctor: ex hoc iudicio ne procedat ad vllam condemnationem.

11. Est conuersatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaque stricta & continua: sed hoc iudicium est valde generale & remotum, tendens potius ad diffamatio-

A nem, quam vt per se sit iudicium. egimus de illo præced. sectione.

12. Si commisso maleficio quis confestim veniat ad curiam: vt sollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat sollicitare. hæc enim ingestio & sedulitas suspectum facit: & sæpe exemplis hoc deprehensum, sed hoc etiam est leue, & debet bonis præsumptionibus alijs roborari vt sufficiat ad torturam. Quod multo magis tenendum de illo, qui sponte cum non tenetur malefactorē denunciare: nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tarde denunciat, hic præbet suspitionem contra se taciturnitate sua k.

13. Si inuentus fuerit veneficio occisus vel læsus aliquis in hospicio seu domo, posset esse iudicium contra hospitem seu dominum domus, argumento eorum quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo: qui poterunt torqueri tanquam testes, si non probatur eos in domo non fuisse: idque nullo alio iudicio concurrente: tanquam rei principales autem, alijs præsumptionibus concurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ ac famæ, tunc enim non poterunt torturæ subijci vt rei principales, nisi si tacuerint & cælauerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab alijs, quam in domo existentibus: hoc autem difficulter potest constare, & in eo facile iudex potest labi (vt patet exemplo pulchro quod narrat Farinac. numer. 111.) quare non facile hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles & de crimine simili suspectæ, vt de Farinac. a. numer. 98. vsque ad numer. 119. qui numer. 120. bene addit

D

E

i narrant
Marfil. n
pract. cri-
mi. n. 150.
3. diligen-
ter Nouel.
n pract.
rim post
ria. nu.
10.

T
Carrer.
ract. de
ndic. 8. 1.
ndi. Ant.
Gomez p
3. c. 13. n.
14.
k vide Far
a nu. 94.
l Paris si-
pra c. 3. n.
14. Nouel
supra nu.
102. & 103.
Foller. in
practic.
cri. & alia

hoc indicium numquam sufficere ad condemnationem.

14. adhuc leuius indicium est, si mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc suspicio est de domino & inquilinis domus illius: hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valde contiguus domui, & dominus vel domestici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famæ in similibus: vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. *Farin. à nu. 120.* Sic memini processum Madriti an. 1573 contra quandam famosam meretricem, prope cuius domum repertus asininus pullus excerebratus: quæ confessa in tormentis se usam cerebro ad philtum, & flagellata in exilium missa.

15. Est indicium vicinæ, quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos: quæ idem operatur quod præcedens, & etiam eliditur: si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, à quibus potuit occidi. *Farinac. à n. 127.*

16. si quis tempore maleficij, vel incontinenti post, inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valde, & quasi contiguo cum armis seu instrumentis maleficij: tunc etiam si alias fuit bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) possit subijci torturæ, sine alijs adminiculis: quia tunc est indicium valde propinquum, si vero sit inuentus sine instrumentis, tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones. *vide Farinac. à nu. 133.*

17. est quando quis frequentat locum vel viam, ubi maleficium commissum, vel visus est immediate ante in illo loco vel via ambulare: tunc si ille malæ famæ in similibus, poterit statim

A subdi torturæ: si sit bonæ famæ, non nisi accedentibus alijs præiudicijs. Intellige de eo qui alias non erat solitus locum vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac transeundi, vt quia volebat accedere domum suam, Ecclesiam, vel quid aliud. *Farinac. à nu. 138.*

B 18. desumitur ex illo Casu, Cui Bonno: nam præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitam tantum vel leuem: & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem à reo, maxime si sit pronus in illam causam (vt in amorem vel odium) & dummodo appareat alium neminem hanc causam habuisse: & hæc causa sit in specie iudicialiter probata: neque hæc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama aut aliud indicium accefferit. *Farinac. num. 144. cum seqq. ex Caseno optime de hoc loquente, libr. de Indic. tract. 2. cap. 1. & cap. 3.*

C 19. Acclamatio aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiens seu exiens ex domo visus: nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, posterius delinquentem, & vnum iuuatur ab alio: vt sufficiat ad torturam, est indicium remotum, & per duos testes legitime probandum. *Farinac. à nu. 157.*

D 20. Ex communi opinione Doctorum & Iudicum, sic cadaver positum coram reo sanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de eius causa alias à me disputatum hoc eodem opere a. Ego istud indicium numquam existimarem sufficere ad torturam, quidquid graues. Dd. quidam in contrarium

dixerint

b post An
gel. & Pa
rid. Boer.
decif. 166
Blanc. de
indie. ad l.
fin. D. de
q. n. 408.
Car. tract
de indie.
Indici. 17
n. 2. Noue
reg. 184.
Meoach.
de arbit.
ca. 170. n.
16. & de
paxsum. l.
q. 89. n.
18. & ali

e vide Me
noch. de
paxsum.
l. q. 89.
Far. n.
165.

Bodin.
in d. n. 8.
& Godel.
l. 1. c. 3.
Mart. de
Arles de
suspeft. à
n. 100.

di xerint. *b* Moueor quia verè est indi-
cium remotum, & quasi prodigiosum:
de cuius causa non constat, & incertis
simum, quod nullo iure vel causa iu-
ridice probata nobis constat, & tortu-
ra maximi est præiudicij, quare nisi ac-
cedant fama, minæ, inimicitia vel simi-
le adminiculum, numquam ad tortu-
ram ex hoc indicio Deum timentij iu-
dici procedendum, affirmavit. *Farina.*
n. 156. post Anton. Gom. 2. fufe & pruden-
ter hoc discutientem d. tom. 3. c. 13. à n. 15. &
Marsil. in pract. §. diligenter n. 181. Masc.
& alios.

21. Sumunt quidam ex mala physio-
gnomia & malo nomine, item si oculo
in terram defigant: de malo nomi-
ne, est sententia Marsilij Bruni & mul-
torum; *e* sed hæc meo iudicio proffus
est inanis præsumptio, quando nomen
impositum puero à parentibus; si im-
positum viro aut adolescenti à mori-
bus, vt lolent malefici nomina inui-
cem mutare, tunc haberem pro ido-
neo indicio ad probandum esse malū
hominem in genere, non vero ad pro-
bandum speciale delictum aliquod, nisi
ipsum nomen delictum illud signifi-
caret, sed tamen ad torturam solum
hoc non sufficeret. Quoad oculorum
in terram defixionem; hoc leuius ad-
huc est, potest enim ex pudore oriri:
nec est proprium vnus in specie deli-
cti, ac ne in genere quidem delicti suf-
ficiens argumentum. Vt nec physio-
gnomia mala: quare de his omnibus
indicijs prudenti iudici parum curan-
dum est, quod non aduertunt duo I. C.
hæretici, his nimium tribuentes, *d* vt
fortassis etiam Martin. de Arles. nec
obstat, quod directorum inquisito-
rum, *in 3. part. in cap. de signis exterior. per*
que Nicom. antici hæretici dignoscuntur
& magi hæreticæ, scribit, eos com-

A munius habere toruum visum & obli-
quum, ex visione & apparitione, &
collocatione malorum spirituum: non
enim illic ponit indicia sola ad tortu-
ram, sed etiam generalia quædam ad
dignoscendum personas, in quas for-
māda inquisitio; & hæc ponit tantum,
vt præambula quædam indicia ipsorum
indiciorum ad torturam.

B 22. AEque leue indicium est, si quis
natus sit ex mala patria, & in qua mul-
ti tales criminosi: hinc enim nimis ge-
neralem suspicionem gigni patet, vt
opt. docet Simancas. *e* idem censeo de
parentibus, quamquam sit indicium
non nihil propinquius, & magis immi-
neat periculum ab his, quàm à patria,
& faucat suspitioni experientia, maxi-
mè quando mater est malefica, & ma-
gis adhuc, si etiam auia fuit, hoc, vt cer-
tum admifere Godelm. & Bodin. *f* sed
hoc etiam indicium, vt incertum. reij-
ciunt, nisi iuuetur vehementibus præ-
sumptionibus alijs, Catholici & pru-
dentiores scriptores: *g* magis vrgeret
hac in re conuersatio & educatio, cum
tam malis parentibus, ad quam redu-
co præcedentem suspicionem: puto e-
nim, si à talibus parentibus ortus, & ab
his educatus fuerit, gigni suspicionem
ad inquirendum, quando non est bona
fama reus: si aliud indicium præterea
accedat, posse torqueri.

D 23. Si quis inimicorum obiectione,
vel amicorum admonitione infimula-
tus taceat, & quasi contemnat silen-
tioque eludat, quidam putant idoneum
indicium; quos citat Binsfeld. *h* sed me-
rito eos non sequitur, est enim leue &
incertum indicium, indigens admini-
culo aliorum, etiam ad specialem in-
quisitionem.

E 24. Si quis consueuerit scelerata iu-
ramenta, vel blasphemias, vel obscæ-

e Inst. Ca-
thol. c. 50.
n. 8. & 9.

f d. c. 3. Bo-
din. l. ult.
c. 4.

g Cyril. in
sum. crim.
rub. 29. de
q. 8. 4. n. 1.
& 2. Simā
sup. d. c.
50. n. 10.
& 11. Far.
q. 47. n.
179. Bins-
feld. indic.
16.

h Ind. 16.

X

nissima verba proferre, aut dæmonem sæpe nominare, seque aliosque illi frequenter deuouere; verbi gratia, do te dæmoni, auferat te diabolus, &c. si quis alia grauisima scelera specie differentia a sortilegio committat; eum sortilegij suspectum censet Binsfeld. *indic.*

¶ Ut post Carrer. & Sim. Me. noc. l. 5. de præiu. præ. 6. & u. 1. q. 12. Cast. l. 1. de iusta hæ. puni. c. 10.

¶ Godei & Binsf.

¶ Binsf. in sic. 18.

¶ II. eò quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectos esse de hæresi. Sed obserua hoc indicium ad malam famam reduci, & dumtaxat solum sufficere ad inquirendum, ad torquendum non, nisi præsumptiones aliæ adiuuentur.

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas, nam censent DD. quidem eas flere non posse, si velint, & ideo hoc indicium ponunt Spreng, Grill Bodin. Sed hoc merito alii Kinane & friuolum signum reputant: nam si loquuntur de lacrymis ex pœnitentia vel deuotione, illæ non sunt spontanea, sed à Deo cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum doloris, fieri potest, vt sit talis quarundam constitutio corporis; noui pueros, quos citius flagris discidisses; quam vel vnâ lacrymulam excussisses: è contra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Fientes* vocant, aiunt vbertim flere quando cunque lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

26. Si vagæ sint, sæpe habitationem & domicilium mutantes: maximè post diffamationem, vel complices captos: hoc indicium est bonum indicium, sed commune omn. b. criminosis, vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia: fallit si sit bonæ famæ, quia hæc illud purgat; item si migrandi iustam causam probet.

27. Si singularitatem quandam præseferant impietatis vel religiositatis ostentatione, quoad diurnas in tem-

plo moras, habitum, &c. sic Binsfeld. m vt verum tamen fatear, hoc indicium valde lubricum & leue est, hypocritis potius probans; sortilegium vere non nisi remotissime.

28. Quidam sagas volunt dignoscere ex eradicatione chrisimatis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrūque merito improbat Binsfeldius; nam quoad eradicationem illam, ridiculum hoc est, chrisma enim nihil visibile vel sensibile relinquit in vertice vncti, quoad stigma non omnibus illud inurit. sed ijs tantum, quib. diffidit eos constantes fore: vt iam alij obseruarunt: o præcipuis non inurit; aliquando etiam delet cum capti sunt: & quando nõ delet, id relinquit, vt hanc superstitionem iudicum foueat, & sic nonnunquam innocentes plectantur, nec enim facile verum signum dignoscas à macula, vel næuo, vec clauo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedis, aliquando aranæ, vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorum enim corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labijs, sub axillis in humeris, in sede ima; fœminis etiam in mammis, vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium stigma est insensibile, vt docet experientia. Et si aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quem non sentiant. Quamobrem Michaelias, *Pneum. dog. libol. 5.* monet Iudices cum acu vel pugionculo iubent stigma pungi, id tam caute fieri debere, vt striges non aduertant, colere enim illas cum aduerterit fingere, se vehementer stimulatione hac cruciari.

¶ Plerumque etiam alijs ex causis sunt cicatricosæ, quia sic in suos non raro dæmon sæuit, vt ostotum lacerum ac

dilania-

m Indiat

n Indiat

o Danzo Bodin. Godei.

ap
fir
iuf
pu
&
in
tur.
Spr
Sil
az
que

dilaniatum relinquat, & perpetua in-
hæreant vestigia, vt de Rosa Gerar-
dina testatur Remig. c. 13. Quamquam
ex his ipsis cicatricibus aliud rursus, sed
incertum nascitur indicium.

29. Longe certius indicium est se-
quens; in Hallo villa Dicecesis Traie-
ctensis, femina quædam misera, die
quadam pedes suos pelui imponens, &
extra illam retrorsum saltans, sic ait:
salto de potestate Dei, in potestatem
Diaboli: quam Diabolus mox rapiens,
& in æra sustollens multis qui aderant
in villa, siue extra villam videntibus. vl-
tra altitudines nemorum transtulit, ita
vt vsque in hodiernum diem nusquam
compareat. sic Casar. lib. 11. cap. 60. &
precedenti capite, aperte indicauit hanc
magicis artibus instituisse. Sane huius-
modi dictum factumue, indicium vr-
gentissimum & proximum putarim.
Hæc de indicijs, quædam addamus de
denunciacione.

SECTIO V.

De denunciacione & testibus.

Y Vt operetur denunciacione
siue testimonium compli-
cis ostentum luculenter
sect. 3. Nunc tantum addenda
breuiter quadam de denunciacione &
testimonio aliorum, qui teneantur de-
nunciare, & testari, iam vidimus
sect. superiore. Nunc addo praxi rece-
ptum; per regulam, qua leges dicuntur
spectare ea, quæ frequentius contingunt;
vt quæ in hæresis crimine testimonia
probationesque recipiuntur, eadem lo-
cum habeant in crimine Lamiarum;
ratio, quia Lamiæ semper suspectæ sunt
de hæresi, & raro hæc suspicio fallit:
semper enim earum facta serè sapiunt
hæresim manifestam.

A 2. Receptio testium debet ab ipsis
iudicibus seu inquisitoribus fieri;
nec est deleganda, nisi magna ex cau-
sa, & prudenti ac probò viro. brecipi
possunt etiam ante litis contestationem,
& etiam ratificatio testimonio-
rum fieri poterit extra tempus pre-
stitutum ad probandum, d si iusta &
probabilis aliqua causa id exegerit;
semper autem erit rati habitio testium
adhibenda, etiam si reus se habere illos
pro ratificatis profiteretur. Publica-
tio quoque testimoniorum reo præ-
benda est, vt contra queat excipere;
nomina testium vero non sunt in hoc
crimine simul publicanda, quia peri-
culum serè euidens hinc imminet va-
riis ex causis testi, & negotia fidei sic re-
tardarentur, metu percussis testibus:
consultum tamen, vt (quod fit in His-
pania) iudices diligenter exquirant à
reo, num quos habeat inimicos, & tes-
tes suspectos in genere, quibus credi
nollet, & quare? confrontatione ergo
testium, & rei in hac materia non
vtendum nisi magna ex causa, & omni
periculo cessante; f vt cessat quando
complices deposuerunt. Et possunt tes-
tes super iisdem articulis etiam
prorsus contrarijs, facta iam publica-
tione, audiri. post multos Simanc. supra
num. 3.

D 3. Possunt in hac causa à iudicibus,
maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisi-
tores) quælibet personæ egregiæ, et-
iam quilibet consanguinei, compelli,
vt se coram ipsis sistant, & testimonium
perhibeant, quod fidei fauore recep-
tum, g Vt autem in hoc crimine illu-
stres coguntur, sic etiam infames a-
lias personæ, vt complices (de quibus a-
ctum) excommunicati, & similes, non
vt plena eis fides, sicut alijs non famolis
sed quanta prudenti iudici videbitur

circum-

hodie
contrariū
in prax. o
brinere
scio. vide
Gall. l. 2.
obser. 96.
n. 10 ben.
post alios
Sim. vi. 35
n. 7. ex
quo de iu-
ceps ad
demus &
alia.
e c. quoni-
am sicq.
§. sunt &
alii, vtilite
non con-
test.
d c. vlt. de
hæc. in 6.
DD. in d.
c. quoniā
freq. & c.
z. de test.
e sic statu-
it Innoc. 6
vide Dir.
in q. 101. §. 2
f Sim. sup
n. 17.

§ gl. c. 1.
de test.
cog. Rom
nota. 401.
Iaf. in l.
ad egregi-
as. D. de
iure iur.
Aimo
con. 120

h.c. in fi-
dei & ibi
DD. de
hær. in 6.
Condifal
de hær.
q. 25. Cor
tal. l. 5.
miscel. c.
20.
18 man.
bene sup.
n. 20. &
21. seq.

k post pl
am. Aut
Gab. b. l.
om. co
l. rub. d.
ref. concl.
9. v. de o
me lo-
juentem
sins. pa
te c6. m.
ef. terti.
dit. à foi
20.

l. vid. Bins
d hoc fu
e allegan
em mēbi
1. concl.
7. fol. 356
& add.
An. G6to
c. 12. n.
8. Aymō.
conl. 178.
Decif. cōl
8. l. 1.
Lud. Peg.
dec. crim.
17. n. 44.

circumstantijs consideratis , præbeatur, h valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipso met reo dicit auduisse, non qui ex alijs sic intelligendus D. Chrysoft. hom. 30. in Gen. cum negat ex auditu iudicandum, nec exceptio in hac causa contra testes admittitur, nisi quæ testem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio, subornatio: cætera tantum eleuant fidem, non tollunt.

Sed isti testes inhabiles, infames & non integri; tum demum admittendi, quando alij haberi nequeunt, vt in crimine isto ex natura rei & actus, vt plurimum contingit. k Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc peperam faciant,) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos, semper ex communicationem; denique inducta multa, & captis pignoribus, l. si quando, C. de testibus cap. 1. 2. & vlt. de testibus. og. Franc. Viuis in comm. opin. verbo test. citatus. Et cogi potest etiam qui iurauit se non reuelaturum. cap. inimauit. de testib. & dic. c. vlt. Viuis l. 2. verb. confessionem.

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamium & complicum, non est procedendum iudici ex his solis ad condemnationem; scio contrarium communius teneri & in praxi obtineri; saltem vt pena puniatur extraordinaria, argumentum eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicum, ex multiplicatis indicijs debilibus resultat indicia indubitata. Sed hoc argumentum valde debile est; nec in rigore verum, nunquam enim quæ natura sua sunt dubia, possunt rem facere indubitata; sicut nec multa venialia peccata vnum mortale: nec multa agra vnum sanum, nec multa nō alba vnum

A album, nec multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio naturæ suæ non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumptionem. Præterea quis neget; quamuis rarum id sit, fieri tamen nonnumquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quam ad verum? Esto sic probatio criminis admodum laboriosa, progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem infontis extendis; nonne durus & sæuus meritò dicaretur crimen atrox natura: quid tum, si reuera non commisit? sic aliqui noxij elabentur, præstat decem elabi, quam vnum innoxium condemnari; si tortus fuit innoxius, potest ei solarij aliquid impendi: si damnatus & natus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud & receptum, et si ad torquendum minora probatione u adminicula sufficiant; ad damnandum necessaria esse luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipsi fateatur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiam suam confirmant; Mar. jil. pract. crimin. §. diligent. num. 3. Chass. neus supra confid. Burg. rubric. 1. §. 5. num. 123. Anton. Gabriel. d. concil. 7. num. 7. lul. Clar. quest. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burgalens. & Parisi. n. sibus Blanch. de iudic. num. 384. Monticella reg. crimin. 4. num. 6. Ofasc. conl. 65. lib. 5. Farinaeus quest. 43. num. 34. 92. & 71. Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

B admodum laboriosa, progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem infontis extendis; nonne durus & sæuus meritò dicaretur crimen atrox natura: quid tum, si reuera non commisit? sic aliqui noxij elabentur, præstat decem elabi, quam vnum innoxium condemnari; si tortus fuit innoxius, potest ei solarij aliquid impendi: si damnatus & natus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud & receptum, et si ad torquendum minora probatione u adminicula sufficiant; ad damnandum necessaria esse luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipsi fateatur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiam suam confirmant; Mar. jil. pract. crimin. §. diligent. num. 3. Chass. neus supra confid. Burg. rubric. 1. §. 5. num. 123. Anton. Gabriel. d. concil. 7. num. 7. lul. Clar. quest. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burgalens. & Parisi. n. sibus Blanch. de iudic. num. 384. Monticella reg. crimin. 4. num. 6. Ofasc. conl. 65. lib. 5. Farinaeus quest. 43. num. 34. 92. & 71. Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

C u adminicula sufficiant; ad damnandum necessaria esse luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipsi fateatur DD. quibus Bodinus & alij contra sentientes sententiam suam confirmant; Mar. jil. pract. crimin. §. diligent. num. 3. Chass. neus supra confid. Burg. rubric. 1. §. 5. num. 123. Anton. Gabriel. d. concil. 7. num. 7. lul. Clar. quest. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burgalens. & Parisi. n. sibus Blanch. de iudic. num. 384. Monticella reg. crimin. 4. num. 6. Ofasc. conl. 65. lib. 5. Farinaeus quest. 43. num. 34. 92. & 71. Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

D Clar. quest. 21. n. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burgalens. & Parisi. n. sibus Blanch. de iudic. num. 384. Monticella reg. crimin. 4. num. 6. Ofasc. conl. 65. lib. 5. Farinaeus quest. 43. num. 34. 92. & 71. Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

E Si testes isti complices, postquam aliquem, in tortura & concurrentibus cæteris necessarijs, denunciarunt, & confessionem denominationemque hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante

vide sup.
se. 1. lit.
L. vbi do-
ctū quib.
concurrit
ab. vale
aur adto-
curam.

AG
Lij
3.
fel
fol.
61.
in
uq
mer
Syl
e Ba
11.
qui
ner
d H
Ma
pra
sta
A
me

sententiam: postea post sententiam, in loco supplicij, morte instante, innocentiam denominatorum à se protestati iudici populoque fuerint; vel ipsis denunciatis coram omnibus dixerint, se illos habere pro probis & inculpatis: sententia receptor est, iudici parum curandam esse huiusmodi palinodiam, tum quia raro sub mortem æqui sibi mente constant, ut ante illud tempus, quando confessio ratificatur; tum quia solent importunitate eorum, qui denunciati fuere, vel admonentium de anime salute, vehemeter se sollicitari, & perturbari in extremo illo vita puncto, tum quia hæc recantatio non est facta adhibitis solemnitatibus, quæ adsuere primæ cōfessionis, ideo præualet priorum tum quia ista est extrajudicialis, prior iudicialis. Confessio quidem non per seuerans habetur pro nulla: sed demum, quando reuocatur ante sententiam latam, non postea. Moriens præsumitur memor salutis; quando est animo imperturbato, & sibi bene præsens: nec tamen omnes morituri, maxime sortitarij, sunt Sancti, quare hæc præsumptio leuior est, quam qua nititur prior confessio, his argumentis hoc tenuere nonnulli *a*. qui vero in terminis contrariū scripserit; scio nullum. Confirmant, qui docent rectissime, dictum morientis non esse idoneum testimonium, ut alius torturæ subijciatur, nec in homicidio *b*; nec iudice dicente se tulisse, falsam sententiā *c*, nec in furti crimine *d*; nec in alijs vllis *e*, ex communi & in praxi recepta sententia. Cauendum ergo iudici, ne post denominationem factam, & lata iam sententia vniquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil utile fuerit, nisi ut reum molestent, frustra quidā, si is non reuocet: si reuocet, damnosum id futurum, quia gignitur præiudicium

A non exiguum iudicio, quod sacrosanctum & indubitatum esse diceret; & ipsi quoque reo, qui falsum dixisse, vel falsitati consensisse sese in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

B 6. Quando malefici isti complices suos produnt, & postea ex interuallo variant; idem seruandum, quod in causa hæresis solet seruari; est enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis. In hæresi res non est certa, nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideo si primo testimonio hæresis reuelatur, standum primo; si posteriore reuelatur, standum posteriori; etiam si alterum iuramento foret confirmatum *g*. ratio est, fauor fidei & religionis; qui ut facit, ne hoc crimen in perniciem Christianæ religionis maneat occultum; etiam facit, ut in dubio quis præsumatur hæreticus, quantum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Ecclesiæ imponendæ, pro utilitate animæ *h*. In primis obseruo forum Ecclesiæ duplex esse, vnum publicum, ut est inquisitorum: aliud priuatum & secretum, ut est pœnitentiarium seu confessorum, quoad secundum facile admiserim hanc sententiam tot DD: nullum enim hæc præsumptio damnum, immo & commodum adfert pœnitenti. Quoad prius forum, quia res est maximi præiudicij, & solent inquisitores vel brachio seculari tradere vel alia et corporis afflictiva pœna, cum publica ignominia, reum afficere; valde hæsitare me fateor. Sane nec Iac. Simancas Episc. Pacensis, & postea Zamorensis, hoc simpliciter admittit, cuius hæc sunt verba, de hac testimonij correctione loquentis *i*; nec audiendi sunt, qui putant eo dumtaxat casu id accipiendum esse: cum posterius testimonium (scilicet, reuelans, quando primum non reuelabat) est contra reum

13. nu. 17. Iul. Clar. d. q. 21. n. 17. f. docui supra ini. sectionis huius & vlt. Binsfeld. memb. d. fol. 315. g. ex text. & gl. in c. accusat. licet. de hæc. in 6. Felin. in c. cū in tus coll. 2. d. rest Coulib. 2. var. ref. ca. 13. Reperto inquisito verbo testes. Me noch. de arb. casu 108. quos refert. & seq. Binsfeld. fo. 114. h. post glō & loa. de Imo. Squillacensis de fide Catholica. ca. 34. Ioseph. Mas de probat. li. 1. concl. 495. nu. 8. qu. citat plurimos id. ca. 36. num. 6.

a Godelm. l. c. 9. nu. 26. Binsfeld. supra fol. 309. b. si quis in graui s. in quibus moriens ad Syllan. e. Bart. & l. add. s. l. quis moriens. d. Hippol. Marf. in prax. s. re. l. a. in pri. e. Ant. Godelm. sup. c.

in fauorem fidei. Nam licet eam speciem ille expresserit, mens tamen legislatoris aliud procul dubio vult, aequalitatem iustitiae seruanda est inter accusatorem & reum, quin etiam reis fauorabiliore esse debemus, & ad absolendum, quam ad condemnandum proniores. Quid ergo dicemus? Vtique cenfeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & aequè probabilibus nitatur coniecturis ac rationibus, priori potius standum, siue reuelet, siue non. Nam fauor fidei ad tam magnum praedudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatum sit iureiurando, sed vnum iudiciali, alterum spontaneo & extraiudiciali, standum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius semper coram iudice solemniter perhibetur, posterius vel raro, vel numquam; semper tum standum erit priori, accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iam declarat se periurum, qui prius falsum iuravit. priore quoque testimonio iam ius quaesitum, quod idem testis non potest auferre: posterius denique semper laborat suspitione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit. Vno tantum casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando apparet manifestis iudicijs testem non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimonium correxisse. Quod vero idem Simanca putat maiorem praesumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriens illud pro exoneratione suae conscientiae perhibuerit; quia tunc nemo praesumitur peierare, vel salutis suae immemor esse, ex D. Chryso. homil. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Mars. id iam supra docui non procedere, quando ijs quae iuravit, contradicit post sen-

A tentiam latam; in tali etiam haec praesumptio cessat.

SECTIO VI.

De ijs, quae loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

B **A**ccusatio, quae aliquando sequitur incarcerationem, aliquando praecedit solemnior est, quam denuntiatio, est enim malefici alicuius apud iudicem, ad vindictam publicam solemniter facta delatio; sed in praxi, querela, successit in locum accusationis, quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentem, nemine querelam proponente (quod in non multis locis est, plerisque enim potest iudex ex officio in quocumque delicto procedere, & ideo in plerisque locis, inquisitio, successit in locum accusationis) vbi contra querelam omnia possunt obijci, quae contra accusationem.

C Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia est crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur, & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum; admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriam; admittitur mulier, admittuntur infames & criminosi, & etiam socius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris naturalis. Quoad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi auctores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos

excludere

Id ca. ac
culat. s. i
cet lib. al
senten. de
penis, l.
Aria de
ct. & ob
l. gat. l. f.
orabili-
ores de
reg. iur.

lorat. c6
ra Phor
niom.

msic ex c.
s. licet, &
Cou. sup.
& Curi.
Sen. conl
69. Sima.
44. 5. & 5.

Ad.

9. Farina.
q. 12. n.
prin.
9. Farina.
sup. n. 6.

9. Farina.
an. 11. n.
leg. Cla.
rus q. 14.

9. vide
ria. n. 40
& Clau.
17. d. 2.

excludere Clarus, q. 14. numer. 16. & Farinac. supra numer. 32. verius tamen est, eos non excludi in hoc crimine, sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. numer. 56. vbi præter inimicum dicit nullū inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarū voluisse negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui fere omnes sunt excommunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dicitur, sed Deo; cuius directe causa agitur, quando fides defenditur.

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indicijs & argumentis suspicionum, & idonee cauere de damno resarciendo, si succumbat, & incarcerari donec caueat a. Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calumniati b, & iure communi ac constitutione Pij V. ad penam talionis; plerisque in locis ex iure cōsuetudinario, pœna arbitraria, pecuniaria, vel corporali. vide Farinac. d. quæst. 16.

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

Vamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamen cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, & iudici offerre; vt explicanda l. vlt. C. de malef. iuxta Binsfeld. nam si lex illa generaliter accipiatur, esset rixarum seminarium, quia maleficus merito se defenderet, & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendendi, addo præterea requiri, vt vel fortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis contra Goffnedum & Alberic. docet

A Simanca c. vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus: alias, qui non habens merum imperium d & non existens in maiori magistratu e caperet & incarceraret, iniuste faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuius carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis, quare etiam possunt detineri in compedibus, manicis, cippis. possunt pro pœna teneri in carcere obscuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merenteg. Capi tamen nos poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post iudicia legitima; ex aequiore sententia b: legitima vero ad capturam esse eadem, quæ sunt ad instituendam inquisitionem generalem, videtur velle Menoch. lib. 1. de præsumpt. quæst. 88. numer. 1. de quo hæsito. immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices cōpererint plusquam semiplenis probationibus reos vrgeri: ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verum hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta reipub. quam priuatim misericors in reos, tam publicè noxia, & in commune vergens periculum. Nam semiplene probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminibus minus reipub. noxijs sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in commune perniciosius, hoc leuioribus iudex indicijs fretus potest ad capiendum procedere. Sed & personarum habenda est ratio, vt facilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupietem. Forte opinionum diuersitas quam Pacensis Episcopus, hac in re inueniebat,

arg. l. nō est in quibus, de reg. iur. li. ait. prætor §. si debitor quæ in fraud. redit. Si nan. prax. r. num. 5. Farinac. l. 27. h. 34. Vide Farinac. n. q. 27. num. 6. Farinac. supra nu. 50. & hoc factum in causa doctoris B. telini. Farinac. nu. 104. h. Lancel. corr. d. de offic. prætor. in cau. crim. tit. de captu. Myding. cēt. 5. obf. 69. Anto. Gomef. d. tom. 3. c. 8. & opt. Farinac. à nu. 112. vsque 117. Simanc. l. tom. 2. num. 2.

k d. q. 17. a
ou. 114.
Id. tom. 3.
cap. 8. v. 1.

m argu. l.
D. de cult
reo. Cla
rus q. 28.
n. 2. Kir-
chou. Cē-
tur. 4.
conc. 30.
bonaco.
in comm.
opin. &
aliis

n vide F.
r in. sep.
num. 115.
120. 128.

o Crauet.
Rolandin
Mascard.
& alii a-
pud Farin
num. 19.

In præceptum eum egit. nam si octo enu-
meratis à Farnacio, addas aliam Go-
mesij, 1 & commemoratam Simanca,
iam decem numerabis. Illis prætermis-
sis. *primum statuo*, iudici de delicto com-
misso constare debere; vt vult Gome-
sius; sed id intelligo, quando de actu
extrinseco & damno dato agitur, *dein-
de statuo*, iudicis arbitrio permitti,
quando sine, vel cum quibus indicijs,
capere reum debeat *m*: verum tamen
eum oportere legibus, ratione, & æ-
quitate hoc suum arbitrium moderari
considerata criminis, & personarum
qualitate, quare ad simplicem quere-
lam siue delationem nūquam sim au-
ctor, vt ad capturam, ne vilium quidē
personarum, se iudex accingat; nisi de-
lator summarie probet reum esse su-
spectum de fuga, & idonee caueat per
fideiussores; aut, si persona sit locuples,
se suaque obliget, pro refusione im-
pensarum, damnorum, & interesse, ca-
su quo querelam suam non probaret.
his enim concurrentibus Castrens.
Bald. & aliorum veterum *n* sententia
recipi poterit, alias certe nimis rigida.
Poterit eodem modo iudex procede-
re, quando ad delationem accedit no-
minatio seu indicium ab ipso infirmo
periculose laborante, (verbi gratia, de-
fertur ad iudicem à medicis, Petrum
esse maleficio læsum; iudex ex officio
mittit Notarium ad Petrum, qui inter-
roget, quem paret auctorem maleficii,
Petrus nominat Ioannem, qui iam de-
latus fuerat ab alio.) ratio praxis est,
quia talis infirmus adhuc sensibus &
iudicio integer animo imperturbato,
præsumitur merito salutis suę memor,
& huiusmodi infirmitas habetur pro
quodam specie torturę o, ideo iste tor-
to comparatur: nec dici potest sponta-
neus delator, neque hic locum habent
alia illa impedimenta, quę recensui-

A mus contra nominationem fortiarum in
ultimo supplicio deponentis. Optarem
tamen hoc casu hanc nominationē in-
firmi nudam non esse, sed ornatam
causis opinionis siue suspicionis, cur il-
lum credat auctorem. Denique notan-
dum, quod socij vnus denunciatio, in-
dicium sufficiens præbeat ad captu-
ram, si aliud indicium accedat. Sic post
multos Menoch. *lib. 2. de arbitr. iu-
dic. cent. 474. numer. 25.* Mascard-
volum. 5. de probat. conclus. 1311. numer. 10.
& 11.

B Porro ad solam informationem ex-
tra iudicalem in scripta non redactam,
siue quæ non sit in actis & apud acta,
quicquid nonnulli censuerint, non ar-
bitror capere licere: nisi duæ saltem à
Claro requisitæ conditiones concu-
rant, scilicet vt delictum sit enorme
C (quale est crimen maleficorum) & pe-
riculum sit, ne reus aufugiat, interea
dum informationes in actis recipiun-
tur: quod periculum cum semper fere
sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt
viles personæ proclives in fugam; vix
accidit, vt iudici non liceat post nudam
huiusmodi extra iudicalem informa-
tionem, vel post querelam, qualem di-
ximus, incarcerare. Prosper Farinacius
D q addit tertiam conditionem, vt iudex
securus sit, quod post captū reum ve-
niant testes deposituri: sed cum Salyce.
Claro, & Cauense, quos ille citat, pu-
tari priores duas sufficere. Illud optime i-
dem Prosper admonuit. *male facere iu-
dices illos, qui lucri causa multos penes se
habent exploratores, & ad simplicem vnus
illorum relationem reos in carcerem com-
pingunt. hæc enim practica damnabilis est*
E (inquit) *nec in iudicijs per principes tole-
randa.*

Quoad personas nobiles, & honestio-
res genere vel dignitate, et cōiuges re-

spectu

specu maritorum, eas sub fideiussoria, immo & iuratoria cautione relaxandas censuit Godelman. *a* & multos citavit, sed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis & expresse de nostro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda poena mortis, id verum est in alijs criminibus. si rei alias ex carcere fugerint, vel si delictum sit notorium, vel in flagranti crimine sint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, ut iudex reū reperiat innocentem, vel saltem valde dubitet, & utroque casu cautio illa non admittitur, nisi finito processu & cōpleto. Denique certum est non cogi iudicem dimittere, sed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpensis circumstantijs omnibus, dependere *b*. nec facilis esse debet in nostro crimine, quod, sicut hæresis, omni privilegio & dignitate reū penitus spoliat. Nunquam sane dimitterem sub iuratoria cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iusiurandum seruent?) sub fideiussoria vero: non nisi virgentibus gravissimis causis, & quando fideiussores se ut custodes obligarent, quo casu multo melius prospicitur reipubl. quam si ut fideiussores tantum; quæ cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti *c*.

Capi fortianos seu maleficos etiam in Ecclesia posse, puto ex multiplici capite, tum quia crimen est atrocissimum, tum quia sunt sacrilegi, tum quia blasphemii, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorij, tum quia sunt ut plurimum hæretici & apostatæ; nam nullis istorum suffragatur immunitas loci sacri, ne ibi quidem ubi viget *d*; & in casu quo non valet immunitas. volunt multi etiam non requisito Episcopo reum extrahi per iudicem sæcularem posse: alij tamen vo-

lunt ab Episcopo veniam peti. prior opinio de iure verior & receptior erat ante bullam GREGORII XIV. optimi & laudatissimi pontificis, quæ expresse cautum, ne liceat secularibus iudicibus, sine EPISCOPI licentia aliquem ex ECCLESIA extrahere, etiam in casu alias permisso, nisi si forte EPISCOPVS talem licentiam dare recusaverit: & tunc reos sic extractos debere ad carceres Ecclesiasticos conducere, ut illic detineantur, donec per EPISCOPVM, vel ab eo deputatum, cognitum fuerit, an crimen sit tale, ut gaudere non debeant immunitate ECCLESIASTICA.] Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi posset extrahi casu dicto: sed modeste & cavendo tumultum & offensionem personarum Ecclesiasticarum, & dummodo postea, comperto quod non deberint extrahi, statim Ecclesiæ restituantur *e*; & in ijsdem locis, valebit ius præventionis in eo, ut si reus nondum sit extractus, ad Ecclesiasticum iudicem; si iam extractus, ad sæcularem pertineat iudicare, nam immunitate gaudere debuerit, nec *nef*.

Indebite carcerati, malefici, etiam si carcerem effregerint, propter talem fugam nec puniendi erunt, neque pro confessione habendi, neque ad carcerem redire tenentur, etiam si redire iuraverint *g*. neque tenebuntur ad poenam conventionalem ipsi vel fideiussores, si quos dederunt *h*: neque ad torturam propter huiusmodi fugam rapi possunt (ut possent si carcer fuisset iustus) etiam si animo non revertendi fugissent *i*. Sed an in foro conscientie peccet fugiens ex iusto carcere, questio est difficilis, neque hic tractanda. Peccare censet Farinac. nu. 90. cum Couarr *k* sed non peccare censuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canonistis, & ex recentioribus Lopezius, *Instruct. c. 66.* immo & teneri fugere, si tuto pos-

e Couarr. lib. 1. var. reso. c. 2. o. n. 18. Claz q. 30. n. 20.

post Guidonem Pap. Boer Remig. & alios.

f Vulpell. resp. 130. n. 6. Farinac. sup. num. 76.

g sic post Rolandin Minling. & Couarr. 1. var. reso. c. 2. n. 7.

& ii. quidam notant & bene.

h Farin. q. 30. n. 70. i Farin. a num. 85.

k l. 1. var. resp. c. 2. n. 8. & 14. & Brunor. 2. Sole in q. lega. q. 30 num. 24.

sup. n. 14.

vide Farinac. hæc bene probantem q. 30. n. 34.

de arbit. cal. 303. num. 37.

vide Farinac. late scribentis quæst. 28.

CC.

q. 18. n. 10. in fin.

supra num. 37.

DD.

sic voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare est, quoad fortiaras, ideo de hac quaestione in genere tam pro fortia-rijs, quam reliquis; si vis, lege, *Couarr. supr. sot. ad 2. 2. quaest. 69. argument. 4. Nauarr. Manual. cap. 25. Victor. d. relict. Lopez. d. cap. 66. Binsf. in Enchirid. & Brunor. sup.*

In ipsa captiuitate quaedam sunt iudici obseruanda, primo, vt statim perquirantur omnes areæ & anguli domus accurate; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres & alia instrumenta maleficiorum; neque rei per mitti debent iterum ingredi domum, ne capiant, taciturnitatis medicamenta. *Sic Petr. Gregor. libro 13. de republ. capit. 30.* superstitiosum autem est, quod quidam addunt curandum licetoribus, vt sublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant, credo verentur isti, ne sint de genere Antæi Libici, cui contacta terra vires de nouo sufficiebat, iuxta tabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis vestem, & induere eas sola quadam interula; quæ vno die neta, texta & confuta: superstitiosum non foret, sed vtile eas omnib. suis vestibus spoliare, & alijs vestire, ea gratia, ne quid lateret in vestibus maleficij. Sane hæc diligenter excutiendæ & scrutandæ. Valde etiã mihi suspectum, quod quidam graues auctores inscribunt; admonēdos iudices, ne patiantur se à maleficis tangi super nudam iuncturam manuum & brachiorum, cur quæso? sine veneno inficiant, certe pollunt etiam infici alijs partibus tactis, ne falcinent? deme venenum, & partium istarum nulla erit fascinatio. Simile est, quod addunt iudē, producendas ante iudicem maleficas tergo aduersas, quia putant, si iudices ante alios, malefica aduenientes adspexerint, eos fascinari visu, & fieri mitio-

(Spreng.
in mallo
p. 1. q. 15.
& Greg.
sup. n. 4.

A res ac faciliores ad absoluendum, nonne hæc sunt nenix pueriles? quid virum habet aspectus maleficæ, eo quod primo vel secundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc coherent, maleficæ cognitioni iudicum addictæ, statim vim maleficiorum amittuat, quod ijdem asserunt auctores: & fascinant nihilominus modis prædictis, an, quod fascinant ante captam cognitionem post captiuitatem, post captam vero cognitionem non amplius? ostendant diuersitatis huius causam, si nos credere sibi postulant. Deinde communior est rumor, statim atque incarcerationæ sunt, nocere eas amplius non posse. Nec desuere qui sollicitè causam querentes, tandem duas reddidere homines non Catholici *m.* Primam quod comode illic venena sua habere non possint, quasi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeant illa ab eo acciperenisi per manum commentariensis, vt illi falso supponunt. Secundam, quod libere cum suo magistello communicare non audent; & maxime metent, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quasi nesciant nocturni temporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeant occulte dæmonem, etiam alijs præsentibus alloqui, surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur, hi ipsa experientia, nam constat à Satana illas vehementer sæpe in carceribus affligi; (vt de nonnullis testatus Remigius lib. 1. capit. 13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commiseri, & posse grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi lignificare, & ipse, illis vincis, id exsequi per sese. Anno *clō. 10. xc vii.* cum Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quæsitores, Oranus, & alij in via plana subito, currus deiectus fuit, & mirifice

*m. Danquet
de Sotnar
c. 4. Go-
delm. d. c.
4. lib. 3. n.
17.*

*Exemplū
vide infra
lib. 3. sect.
10. in fine*

per

per medium contractus, omnibus tamen illælis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt, cum Stabuleti in carcere inuisisset Ioann. illum de Vault, cuius causa eo profecti fuerant; is statim illis, bene (ait) in vita expalluistis; nec satis vobis omnia prospere successerunt. Et dissimulantibus illis, casum narravit, addiditque se id à suo demone accepisse, damnum tamen ab alio quodam demone illatum; in iussu suo: voluisse demonem amplius nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis, posse per demonem nocere, si Deus permittat: raro Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura vide- te sup. lib. 3. part. 1. q. 3.*

Ut illos ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel fontes velox pœna consumat, vel innoxij reperti liberentur maturius: & ut obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alij, quib. sibi necesse quæat inferre: & eadē de causa, ne diu solæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis consilium illas inducere. Sed cur eas carceribus non eripit? *GRILLAND. questio. 9.* scribit quosdam iudices sæpe expertos an solita inunctione Magi capti per dæmonem efferrentur, & nullum vñquam sortilegia, tum effectum sortita. Vnde multos tenuisse, quod captæ à dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus mauult illas in professione sua statim mori. 2. quia DEVS non permittit dæmones exercere potentiam suam, ne id fiat in scandalum ipsorum iudicum, & Dei ignominiam, Nam videretur plus posse Diabolus in suis ministris strigibus, quam Deus in suis, qui sunt iudices, quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur, quia

A Pompeiopoly existens Inquisitor permisit cuidam malefico capto vt se inungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in ærem. Cum Legione in Hispania degerem legi litteras ad doctorem quendam Canonicum datas, quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam potestatem præualuisse? Suederem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experiētijs; in quibus plus est curiositatis, quam pietatis. Punitæ morte iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Siluestro Prierate *CRESPE- T VS* narravit, *lib. 1. de odio Satana discurs. 15.* Posterior autem illa: D. Thomæ ratio quanti sit momenti dictum iam, *lib. 3. part. 1. quest. 5.*

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

D hac sufficiunt iam à nobis dicta, *sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosp. Farinac. quest. 12. & 16. Clar. §. fin. q. 12. cum mul. seq.*

SECTIO IX.

De tortura.

A hanc iam diximus, quæ sufficiant indicia, *sup. sect. 3. & sect. 4.* Nunc videndū nobis qualis esse debeat? quando iteranda? decernendaue? & quæ hac in re superstitiosa sint vitanda?

Quoad primum secundumque sunt enim

enim

* Authen
hodie. de
custod.
reorum.
Nic. Re-
mig. li. 3.
dæmono
lar. c. 6. 7.
& 8.

Danget
Sottar
4. Go-
lm. d. c.
lib. 3. n.

exempli
ide. nati.
ib. 7. sect.
o. in fine

c. q. 7. n. 7.

enim valde commissa, quæ de ijs dici possunt, scienda sunt sequentia. Imprimis poterit iudex instituire interrogationes ad formulam illam à Grillando traditam; Quid sit illa professio, quam faciunt cum dæmone, & quibus modo & ordine ad illam accedant, & quibus ceremonijs & solemnitatibus in ea utantur: Ad quid se obligent dæmoni? sub qua forma verborum fit ipsa obligatio? quæ sint ab eis seruanda & ad quæ teneantur? quæ premia habeant, & quæ habere sperent ab earum PRINCIPLE Dæmone? ex quibus rebus simplicibus vel mixtis componant unguenta, quibus limant corpora sua dum vadunt ad ludos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando accessura sunt ad ludos prædictos? sitne verum quod vadant corporaliter, vel illa sit illusio siue visio quedam in apparentia, in mente, & intellectu? casu quo accedunt corporaliter, an ambulent pedibus proprijs, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quæ? Item quomodo & qualiter celebrent sacrificia, offerant preces & munera dæmoni? Item quæ sint illis in præcipua obseruantia in ista professione?

Et alia huiusmodi quæ iudici ex præcedenti inquisitione, vel denuncia- tione videbuntur exquirenda: postea poterit interrogare de singulis *num hæc, & quando, & cum quibus, &c. fecerint* in his vtile erit à leuioribus, quæ facilius confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimò demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Spreng. part. 3. mallei quæst. 14. & 15.*)

11.1. §
questio
D. de qu.
Aristo. in
Rhet. ad
Alexa. de
quæstio-
ne.
e. D. Augu

Abstinentum iudici tormentis, si possit abstinendo veritas haberi, quæ- stio, enim, res fragilis est, & periculosa, & quæ saepe veritatem fallit, & saepe fit vt innocens pro incerto scelere certissimas luat pœnas e, frequenter tamen cogitur iudex quæstionem adhibere, cum qui se

A negant crimine quo accusantur teneri, tor- quentur, vt facinoris veritas, quæ iudice vo- ce, non promittitur, dolore corporis exprima- tur, teste Beato CYPRIANO s, & est THEOLOGICA sententia commu- nis.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, sed debet illud moderari prudentia & equitate; primò, vt præce- dant indicia sufficientia, de quibus egi- mus, Sectione. 1. 2. vt cõstet prius de cor- pore delicti, quod ibidem probauimus. 3. vt reo sit data indiciorum copia, & pro- cessus contra ipsum iam formati, & tempus ad se defendendum sufficiens 4. vt reus nec sit confessus, nec con- uictus. 5. vt per interlocutoriam reum iam damnari ad quæstionem, expres- sis in sententia causis, cur; & reus non appellarit, aut friuole & calumniose appellarit. appellationi enim non fri- uolæ aut calumniosæ deferendum est: adeo vt contra eam tortus & confessus nequeat condemnari. Si cõstet iudi- ci friuolam vel calumniosam esse, po- test eam contemnere: poterit autem credere talem esse, quando in processu erunt indicia legitima ad torquendû, quæ reus in termino sibi concessio non sufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet ap- pellationi deferre, & à tortora super- sedere. 6. debet iudex postquam reus cibum vel potum sumpsit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel sex horis, à quæstione ab- stinere. 7. debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualita- te personarum, etiam qualitatem & grauitatem tormentorum remitte- re vel acuerre. Modos autem & gra- dus torturæ recte proponit FARINA- CIV s. h. debet etiam iudex, licet istud delictum sit atrocissimum, eum modum & diuturnitatem quæstionis

libr. 19. de
ciu. Dei

f. Cyprian.
ad Deme-
triam. Ios.
Maior. in
4. d. 15. qu
22. Siluel
Tabi & a-
lij verbo
Inquisi-
tio.
de his &
seq. vide
Prop. Fa-
rin. q. 38.

h. sup. a
num. 14

in eo,

neo seruare, vt corpus rei maneat vel
laxum, vel modice laxum, saluum in-
nocentiæ vel supplicio: illaxum dico,
quod ad carnis lacerationem, aut olsiū
vel neruorum fracturam, nam quo
ad discompaginationem, siue disfun-
ctionem iuncturarum & olsium non
immoderatam, vix in tormentis ea po-
test euitari. Hic merito cunctis sequen-
da foret (extra tormentum infomnie)
Pauli III. bulla LVIII. a qua vetat reū
in tortura vltra horæ spacium deti-
neri. Debet etiam iudex abstinere no-
uis, & in sua prouincia inuitatis tor-
quendi modis; Sed vtatur solitis in hoc
crimine; vt tormento funis tenuio-
ris & affusione aquæ frigidæ in tergum
appensi, vel etiam additis ad pedes pon-
deribus, vel vt baculo inter pedes in-
serto nequeat iungere; vel tormento
vigiliæ omnium optimo & tutissimo,
quando non additur simul membrorū
extensio, hoc optime nobis descripse-
runt Flamin. Cartar. & Farinac. b &
eo potissimum vtendum quoad mulie-
res; maxime honestiores, vt sunt mo-
niales, &c. hæc in inferenda quauis tor-
tura.

Quoad iterationem quæstionis, ser-
uandum primo, ne vnquam etiam vr-
gentissimis indicijs superuenientibus,
reus torqueatur vltra tertiam vicem,
etiam si varius sit in cōfessione; quod si
semper constanter negauerit, non pos-
set vltra duas vices torqueri, licet cō-
trarium seruetur in praxi. secundo, nō
est repetenda eodem die quæstio, sed v-
nus saltem dies inter singulas est inter-
ijciendus, vt terror ille & dolor resi-
deat illi, tertio, nunquam est iteranda ni-
si superueniant indicia noua, & diuersi
generis, & prioribus euidentiora: &
nisi reus sit adeo fortis ac robustus, vt
animo & corpore in priore tortura
perdurauerit; item nisi priores torturæ

A nimis lenes & insufficientes fuerint:
quod dijudicare pendet à iudicis ar-
bitrio, quarto, si reus in tormentis co-
fessus, sequenti die non vult ad bancū
(quod aiunt) confessionem suam ratifi-
care extra torturam, dicatque se dolo-
re tormentorum falsa fuisse confessum,
poterit absque nouis indicijs de nouo
subdi quæstioni, vt perseueret. Si tunc
reus in secunda quæstione pergit nega-
re, primam confessionem expurgat, &
est dimittendus, nec poterit tertio tor-
queri: nisi tamen prima tortura fuis-
set insufficientis & indicia valde vrge-
rent, tunc ad tertiam posset deueniri. f.
Quod si in tertia adhuc negat, omni-
no dimittatur: si in tertia licet in pri-
ma iterum confiteretur, & post torturā
ratificet quæstionem omnino est puni-
endus: si tertia in tortura iterum confi-
tetur, sed post torturam negat, non po-
terit quarto torqueri, sed est absoluen-
dus, quia cuncta indicia priora purga-
uit, & vltimum istud solum ad quæ-
stionem non sufficit, estque tandem fi-
nis aliquis quæstionibus imponendus.
Sic Simanc. supra numero 43. & alij illi
supra citati. & praxerea Boss Blanc. Carer.
& Farinac. eos sequens supra numer. 99. &
105. vide Marfil. in repetitione l. repetit. D.
de quæstion. Et quod tunc simpliciter & ab-
solute sit dimittendus liber voluit Eymeri,
in 3. part. director. & Pegna d. comment. 31.
Anton. Gomez. d. capit. 13. numer. 28. sol-
uens argumenta contraria. Dambrad. in
prax. crim. cap. 40. & alij apud Binsfeld.
l. 7. ne malef. C. q. 1. conclus. 16. Estque
non illepidum quod narrat Marfil. ha-
buisse se Mediolani quendam insignē
nebulonem; qui in tortura fatebatur,
& in auditoribus post torturam cūcta
iterum negabat tandem rogatus quare
sic faceret, renidēs respondit, quia me-
lius iudico mihi lies torqueri in brachij;
quam semel in gula, quare? quia

e Sic Si-
mac. sup.
n. 43. & i
suis prac
Milleus,
Clar. Dā
haut. &
Cartar.
f. hæc est
mēs etiā
Simā sup
nu. 46. &
Fran. Pe-
gna in
directio-
quisit. 3. p
com. 39.

multos reperias chirurgos, qui norint sua in loca reponere & coaptare ossa brachiorum, nec vnum inuenias; qui norit reaptare gulam, & similibus sibi illudentem Hippol. Marfil. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum censeo dimittendum absolute & simpliciter; sine fideiussoribus, idque ex receptiore sententia; neque causam indecisam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum sufficienter purgata; vel etiam verisimiliter expectaretur indicia noua & clariora praecedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, posset reus dimitti data fideiussione de se repraesentando, cum iterum à iudice accerteretur; & tunc, cum ista indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur, haec dimissio tunc non est absoluta, sed stantibus tantum rebus, prout tunc se habebant. vt bene possit Boer, & Carautam Clarus qu. 62. & Damhaud sup. Praxis vero illa quae Sprengerus ponit, part. 3. Malles q. 14. vt damnetur non ad torturam iterandam, sed ad eandem alio die continuandam, & hoc posse fieri non ortis nouis iudicij, mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam aequior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborum captiuculis sauitiam intendere, quid prodest vocare continuationem, quae reuera est iteratio? quam durum etiam est, per continuatos dies quaestionem exercere? absint à pijs iudicibus huiusmodi commenta. Quod dixi, secunda vel tertia vice iterari tormenta posse; id procedit, quando reus duntaxat causetur dolore quaestionis, se victum fuisse; sed si contenderet erroneam fuisse confessionem, & se paratum probare suum errorem, & adsint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterum subijci quaestioni, sed debet ei spatium tribui probandi erroris, interea latius

A haberi, & admitti ad eam aduocati ac procuratores, vt possint cum ijs conferre g. Haec de reo non conuictio.

Ceterum si reus sit conuictus, consultius est iudici non subijcere eum quaestioni, quia tortura solet indicia praecedentia purgare, immo & plenas probationes; & ideo reus etiam conuictus in tortura, & post eam constanter persistens, foret liberandus, vt ex communi Dd. sententia docet Farinac. h. Et licet multi grauisi iuris

B interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse condemnari i. & sic Parisiensis Curia, teste Paponio, aliquoties iudicauit; contrarium tamen, quod dixi, communi & verius esse, cum Cartario censuit. Farinac. saltem quoad poenam ordinariam, vt ea infligi non possit; extraordinariam non corporalem fatetur infligi posse, quando conuictus tantum fuit praesumptionibus vrgentissimis; quod si conuictus fuerit plenis probationibus, tunc posse infligi poenam corporalem extraord. etiam triremium. Sunt tamen aliqui casus, quibus tortura reum conuictum non eriperet punitioni ordinariae. 1. si non detur super delicto, de quo quis fuit confessus, vel conuictus; sed ad notitiam aliorum delictorum. 2. quando datur tantum pro habenda vltiore veritate qualitatum

C aggrauantium. 3. quando irrogatur ad habendos complices, fautores receptatores, & alios participes. 4. si iudex discernit eam cum protestatione, id est facere sine praediuicio probatorum; & reuera haec protestatio non appareat contraria facto, vt apparet, si reus interrogaretur super principali delicto, etiam ore tenus & non scribente notario. Sed vtrum iudex possit reum testibus plene conuictum torquere? Nauarr. in Man. capit. 18. numero 59. respondere

D habenda vltiore veritate qualitatum aggrauantium. 3. quando irrogatur ad habendos complices, fautores receptatores, & alios participes. 4. si iudex discernit eam cum protestatione, id est facere sine praediuicio probatorum; & reuera haec protestatio non appareat contraria facto, vt apparet, si reus interrogaretur super principali delicto, etiam ore tenus & non scribente notario. Sed vtrum iudex possit reum testibus plene conuictum torquere? Nauarr. in Man. capit. 18. numero 59. respondere

E vtrum iudex possit reum testibus plene conuictum torquere? Nauarr. in Man. capit. 18. numero 59. respondere

iudicem

iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. nisi constet calumniosam ac friuolam fore appellationem. In illis locis ubi necessaria est rei confessio, non habet locum Nauarr. sententia: ubi non est necessaria, procedit quoad tormenta ad hoc instituta, vt delictum illud, de quo conuictus est, fateatur; non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictum aggravantes, de quibus non est plene conuictus.

Quoad personas torquendas crimen istud est exceptum, ideo priuilegio suo omnes spoliatur; diuersimode tamen. Nam qui sunt priuilegiati, ratione dignitatis vel ordinis; illi plane spoliatur, etiam clerici & monachi etiam non infamati, mitius tamen sunt torquendi isti, quam alij vt docet Simancas. Quoad eos qui sunt excepti ratione ætatis; puto si sint minores annis XIV. tantum esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi, sed mitius, quam maiores: senes vero, pro cuiusque viribus minus tamen acriter, quam viri. Idem de cæteris priuilegiatis ratione debilitatis, qui torqueri poterunt moderatus, dummodo absit mortis omne periculum: excipiendæ semper prægnantes, fauore partus, donec pepererint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quod honestatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio maxime si virgines, aut sanctimoniales sint.

Quoad tertium dubium, sciendum multos maleficos contumacis tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue, *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium et tradunt

componi ex corde, vel alijs membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentij hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt a scriptores plerique testantur. & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat Binsfeld etenim multiplex est causa huius silentij, vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt; etiam si sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnia hunc conciliat dæmon causis mere naturalibus, vt medicamentis soporiferis & similibus) vel sane, quia licet sentiant & loqui possint, robusti tamen atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum interrogationesque omnes contemnunt. vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupescendi sensus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur, de qua re actum superius, lib. 2. *questio. 21.* Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati & extensi laxat, aliquando vero ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipse alio auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant tollit, aut aliquid medium densum & solidum: quod simul facit ne abstantibus sit conspicuum: interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit: quæ cuncta cum DEVS permittit, illi facillima sunt, rarius tamen hanc super positionem corporis alterius contingere puto: fre-

d. Eymeri. part. 3. Direct. inquisit. & ubi Penna comment. 19. Grl. de tortur. q. 4. an. 12. Damaud & alij. e in d. l. 7. p. 1. conclus. 15.

quentius auersionem illam siue depulsi-
onem, item interpositionem (quam
dixi.) Et vel vehementer fallor, vel
plane id factum in Lycantropo illo
Vestphalico annis superiorib. de quo
vt, ex ore, *Seremiff. Electoris Ernesti, Ba-
uaria Ducis, Carolus Bilheus Vir. Clar.*
mihi narrauit, ista ferebantur: homi-
nes vicijs (*en, iudicium clemens arbitrium,*
quo se porregat in illis partibus Aquilona-
ribus) scæuæ quæstioni subditum, nihil
falsum, sed renidenti ridentique simi-
lem cuncta supplicia pertulisse, tandē
carnificem reo poculū quoddam me-
dicatum præparasse: & ipsum quidem
purum putum vinum propinasse, bi-
bisseque, reo vero exhibuisse potio-
nem illam alteram, sic imposuisse, ec-
ce tibi confestim reum omnia sua faci-
nora narrantem; & inter cætera, lu-
strorum aliquot Lycantropiam, & que-
tum plurima perpetrarat. quærētibus,
vnde hæc tam subita mutatio? respon-
dit, pactum se cum dæmone, eumque
sibi pollicitum, hanc indolentiam cum
taciturnitate in tormentis, & omnia
supplicia, quæ carnifex ipsi infligeret,
in se illum suscepturum. (*hoc scilicet,*
vt dixi, aduersionis. & interpositionis
modo. Stultus enim sit, qui existimet ipsum
in proposito dæmonem torqueri potuis-
se) mox vero vt illud (nescio quid) bi-
bisset, dæmonem abcessisse vel inui-
tum, vel pacti contemptorem, ideo
se nolle amplius torqueri, malle spon-
te profiteri. Silentium etiam solet
Diabolus inducere occupatione cor-
poræ malefici, præclusis illi interius
faucibus & ore, ea moderatione, vt
non præfocetur, loqui tamen non
queat; interdum etiam organo audi-
tus sic obstructo, vt iudicis voces in-
terrogationesque non exaudiant rei;
quorum omnium exempla suggerit
Nicol. Remigius f. Aliquando dun-

fil. 3. Dz
monolat.
c. 8. & 9.

A taxat prope adsistit & dehortatur à
confessione, adhortaturque, vt bre-
uia hæc tormenta, spe vitæ præsentis
longioris, & æternæ cum illo beatita-
tis, fortiter terant; demum addit mi-
nus & intentat læuora, si quid pro-
mant. Denique solet illis membran-
ulas & alia instrumenta magica, varijs
notata characteribus, suppediare, qui-
bus in locis corporis secretissimis abdi-
tis, ex pacto sensum adimit doloris.
B Nonnunquam etiam per alias malefi-
cas (vt ait Sprenger. supra quæstion. 15.)
maleficiantur quantumcumque remo-
tas. *Prout malefica quadam in Israhel se*
iactare solebat, quod vbi ad minus filium ex
vestimentis alicuius detenti haberet, tan-
tum efficere posset, quod quantumcumq. tor-
mentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil
fateri posset.] Sed hoc totum ex pacto
Diabolus faciebat.

C Vt his iudices obuient, quid non mo-
liuntur multa rite, multa perperam.
Sunt qui prophanam frigidam ori in-
fundant, id si in ipsa quæstione fiat.
quia cruciatum adfert, & periculosam
conuulsionem, pars tormenti censē-
dum; si post quæstionem, adhuc æstu-
ante corpore, idem arbitror? si diu
post, quid operari queat, nisi ex pacto
& malefice, non intelligo; minus si an-
te quæstionem, vt plerique solent: ca-
uendum ergo. Qui benedictam a-
quam infundunt, siue ante quæstionem
siue in quæstione, si sic directe ad veri-
tatem promendam putant eas adigi,
vereor ne superstitiosi, sin indirecte,
quod obfessas credant, vel dæmonem
prope adsistere, & ideo piacularē hanc
vndam propinant, vel inspergunt; non
ausim damnare. Probem magis. Catho-
licis enim constat, fugado dæmoni ef-
ficacem hanc lympham. quare fortassis
etiam suadendum, vt citra superstitionem
circumcirca equuleū aspergatur

locus

locus, & sit in loco quæstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædam hac in re à Sprengero & socijs tradita. *Primum* suadent reum diligenter induci verbis & rationibus, spe dubia addita; quod forte non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis est. Nam mediato frequens (vt aiunt) & carceris calamitas, & multiplicata informatio proborum virorum, solent disponere ad veritatem eruendam. Et à nobis (addunt) expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatæ fuerint, vt in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem Diaboli, dicerent; faciam quod iustum erit, & consequenter etimina sua fatebantur.]

Secundo vt dum ministri separant ad torquendum, alij interea expolient reum; (si sit mulier, expolianda fuerat à mulieribus alijs, antequam ad carcerem ducta) ne quid in vestimentis (vt iam dixi) lateat maleficij.

Tertio debent capilli capitis & barbæ abradi, immo & per totum corpus etiam in partibus secretioribus: si femine sint à feminis, si viri à viris: & sic cauebitur inhonestas & inuerecundia, propter quam Inquisitores Germanici Sprengerus & socij non ausi fuerunt hoc vti remedio, vt ipsimet profiterentur, addentes alibi hoc in viu esse b. Tamen (inquiunt) in alijs regnis inquittores talem per totum corpus abrasuram fieri mandant. Vnde & Cumanus inquisitor nobis insinuauit: quod anno elapso, (qui fuit 1485.) 41. maleficus incinerari mandasset omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu & comitatu Buriæ, in confinibus Archiducis Austriae versus Mediolanum.

Et hoc remedium multum prodesse,

A inter alios duobus exemplis lectu dignissimis, sed, propter prolixitatem, nunc à me omittendis: quorum ipse testis oculatus & iudex fuit, confirmat Iud. Damhauderius c. In hac tonsione illud moneo obseruandum, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus insertum, rite id fieri: eademque de causa putarem, ne qua vnctio subesset, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: sed si tonsio fieret ex opinione, quod per eam robur corporis & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, (in quo totum id diuina virtute contingebat) & etiam documento Apollonij Tyranaei: d. putarim serio hoc esse Magicum & superstitiosum.

B Addunt & quartam cautelam, si inuestigare (inquiunt e, addo verba ne quid visis magnis videar affingere) affectat, an maleficium taciturnitatis sit inuoluta, an lachrymari coram eo queat stando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipsum pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeo compertum est, quod etiam si ad lachrymandum conuersionibus hortetur & compellatur, si malefica existit, hoc ipsum scilicet lachrymas emittere non potest: dabit quidem flebile voces, & exspuato genas & oculos linire, ac si fleret, aut tentabit: super quo à circumstantibus cauce aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis vel consimilis in sententia praticari à iudice potest seu presbytero, manum super caput delati seu delata ponendo: Coniuro te per amarissimas lachrymas à nostro Salvatore Domino, &c.] Quis miretur sub ea temporaria hæreses inualuisse, quando huiusmodi: quæ nec Scripturæ sacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum

e prax. cri
c. 37. n. 21.

d Philost.
l. 7. & 8.
Nic. Rem
l. 3. c. 93.
e Mall.
Male. d. q
l. 9. 15.

Pontificiorum, nec Patrum, nec Ecclesiarum consuetudine introductæ sunt formulæ, ad supersticiosas obseruationes accedebant? Iam ante docui indicium istud lachrymarum prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubie experientia, supersticiosi alijs explorationibus, quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impij, sed formulas huiusmodi iudicibus præscribere mere arbitrarías, & fallaci duntaxat experientie: non satis pium, neque religiosum, est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona: scilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in poenitentibus donum est Spiritus sancti: & Diabolo displicet, ideo illam conatur impedire. Age enim, si oratio illa efficax ad donum à Spiritu sancto impoententi & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum interrogantis latrunculatoris: (quod quis credat?) sane Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis poenitentiam: si non est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat: cui factæ lachrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi commenta; ab Ecclesia non approbata, via struitur similibus superstitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebri ingenium cum lubet elicit, & in superstitione Flentium Picarditarum?

HH

Quintam Insuper addunt idem scriptores, *Tonsis capillis capitis, cum calice aut scipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ, immittendo, & inuocatione sanctissimæ Trinitatis, ieiunio stomacho triticis in potu ministrando per Dei gratiam à plerisque taciturritatis maleficium abstulimus.* Cetera transire possunt, cauendum ne vis ponatur in numero illatenario, aut in ieiunio stomacho,

A vtrumque enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: sed hoc merito improbant, & de hoc postea agitur copiose libro sequenti. *cap. 2. quest. 2.* Obijcitur factum Præfulis Ratisponensis: Quod dum quidam hæretici propria confessione conuicti, vt impoententes & defensores perfidiæ mortui fuissent adiudicati, accidit vt in rogo illæsi persisterent: proijciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hosce sub vno brachiorum hebere maleficium insertum inter carnem & cutem inuento & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquit denunciato rem fuisse Necromanticum, & eius præfulem vnum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præfuli id aliter reuelare, in causa tam graui & populo necessaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, sed causarum ac gestorum pondera liberanda suscepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deo-
tas ad Deum orationes iunctas ieiunijs
& bonis operibus; immo & populo in-
dici poterunt preces publicæ ad inuo-
candum diuinum auxilium in genera-
li, & vt contra dæmonum quascunque
E infestationes cælitum auxilia implo-
rentur: Iuxta illud boni Regis Iosa-
phat *f. Deus noster ergo non uindictis eos?*
In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt
possimus huic multitudini resistere, que
irruit super nos. Sed cum ignoremus qui

f. Peri
20. n. 11.

agere

agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.]

a Spreng.
d. p. 3. q.
16. Per.
Greg. d. 13.
de rep. c.
30. n. 5.

Ostiuo loco addunt quaedam, mihi quidem non parum suspecta, nempe: quoad diem, ut infra missarum sollemnia & sacratorib. diebus, maxime sextis feris quousque sit compulsus pro expectatione saluatoris nostri, malefica interrogentur. item si sal aut alia res benedicta cum septem verbis qua Christus protulit in cruce, in sedula conscripitis, simul colligatis, collo malefici alligentur; longitudo Christi benedicti super nudum corpus & extra circumcingantur.] Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiae non fido. Reliquias Sanctorum appendicillo, aut quasuis res Ecclesiasticorum ritu benedictas, cereas effigies A GNI DEI (ut vocant) salem benedictum, &c. probo, dum desit irreuerentiae periculum. & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidisse. de verbis certis scripturae, quid sentiam iam dixi libro. i. quaest. de periaptis. De longitudinis Christi Domini mensura, quid illa operari idonea, nouit Deus: sane cum benedicti illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Ecclesiae tribuendum. in ipsa etiam circumdatione, aliquid vereor ne sit mendosi. Dierum illa observatio suspecta quoque non immerito. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, ut patet ex libr. Prouinciarum C. de feriis, ideo quod iure receptum, ut in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torqueri, sed ad Dei honorem (ut addunt DD.) id ego certe ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genereta men loquuntur (ex l. nemo C. de Episc. audien. Bald. Spec. & alij quos sequuntur Clarus §. fin. q. 64. numer. 34. & in Binsf. in l. 7. C. de malef. quaest. 1. con. luf. 18.) Sed

A cum idem Clarus fateatur timentos Deum iudices his diebus nunquam aliquem poena sanguinis afficere) vide illum quaest. 97. v. 6. idque in Dei honorem; non video cur, cessante illo periculo, non sit idem dicendum de tortura.

B Nono adijciunt in ipsa quaestione, legenda dicta testium, submissis nominibus, dicendo: Ecce conuicta es per testes, &c. Hoc non satis intelligo. Nam si velit duntaxat nomina testium taceari, parum ad rem. hoc enim etiam extra quaestionem seruandum, de quo superius. si summissa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sane hoc superstitiosum est.

C Decimo monent interrogandum reum, an velit subire indicium ferri candentis, & annuat, cognosci verum esse maleficum: profecto id fallax est in primis: deinde iniquum proponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

D Undecimo monent eos qui nihil in tormentis confessi, de carcere pannofo, ad benemuntam, sed minus incommodam mansionem transferendos nullo tamen modo relaxandos sub iuratoria vel fideiussoria cautione: quia si nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, sed semper deteriores efficiuntur. In primis potest casus occurrere in quo licet sint relaxandi ad meliorem custodiam: iudici tamen tum vehementer cauendum, ne alijs sint noxae suo exemplo, vel verbis. Deinde potest etiam contingere, ut locus sit cautioni fideiussoriae, ut superius dictum. Nec satis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non est abbreviata manus Domini, & praecedens vexatio dare potuit intellectum.

E Aliq, quae Sprégerus addit, mox commemorabimus loco suo. Nunc ponamus XII.

quidam

b. l. 3. de la
mijis c. 10,
n. 39.

quidam ex b Francofurteni l. C. quod
addo, vt videtur, quia mere superstitio-
sum. Quidam (ait) ne dolores senti-
ant solenthos versus pronunciare:

*Imparibus meritis tria pendent corpora
ramis.*

Disinas & Gestas. &c.]

Quis non hæc rideat? scilicet iam
vis etiam in Hexametri pedibus: sub-
iungit & quædam ex Psalmis. Et homo
religiosus non audeat hæc pronunciare
superstitiosa, vt facit merito) sequen-
tia Grillandic, nempe ad eruendam
veritatem iudici pronuncianda esse
verba Prophetæ: *Dominus labia mea ape-
riat, & os meum annuntiabit veritatem.*
Nonne hic ipsa Psalmi verba detor-
quentur? cur ergo vim arcescit in verbis
Prophetæ? item quis illa pronunciat?
iudex? qui hoc ad reum? reus? primum
quid si nolit? deinde certe inuitus pro-
nunciabit, nec impetrabit. Sed nugas
mitto.

SECTIO X.

*De alijs medijs veritatem per-
scrutandi.*

Atoris momenti quæstio
est, iuceatne iudici dolo fal-
sis promissis, vel mendacijs
a reo veritatem elicere? v. g.
si fingat eum ab alijs etiam complici-
bus denunciatum, si promittat libera-
tionem, quam ei non cogitat, nec vult
impendere nec de iure potest. Homo
præcipitis ingenij & noua ac periculo-
sa amanti i. Bodin. d hæc omnia iu-
dici permittit. In primis dum asserit
licere mentiri, hoc hodie hæreticum
est. fide enim tenendum, mendacium
(quod nomen huiusmodi mereatur) esse
rem simpliciter & per se malam, ideoq;
adeo illicitum, vt nec Pontifex dispen-
satione bonam facere possit: quæ est se-
ntentia non D. Augustini modo, & Tho-

mæ, vt nugatur Bodinus: sed hodie
communis Catholicorum e, qui illam
sacris Scripturæ locis optime confir-
mant. Fuit id sententia Bodini M. Ma-
rulus libro 4. de Institut. bene viuendi ca-
pitulo 4. Sed errore animaduerso, eius
interpres Gallicus plane contrariam
Marulo sententiam tribuit: & multas
paginas, quæ non sunt Maruli, Maru-
lo inferuit, dictorum ipsorum Maruli
confutationem pro Maruli dictis con-
tinentes; quam bono exemplo & pru-
denter ipse viderit, Argumenta Bodi-
ni ex sacris literis facile soluuntur, &
nos in tractatu de Mendacio soluimus
omnia.

Sed nota aliud esse dicere aliquid fal-
sum, aliud occultare aliquid verum (vt
notat D. Augustinus) veluti cum vti-
mur, non mendacio, sed æquiuocatio-
ne: prius illud non licet cuiquam, ma-
xime iudici qui in hac re grauisima, &
in iudicio scilicet mentiens, haud du-
bie peccaret mortaliter h. posterius ve-
ro istud saepe licet. prius pertinet ad
dolum malum, quia est contra legem,
diuinam & humanam; posterius perti-
net ad dolum bonum, quia nec iure
diuino nec humano repugnat, & diri-
gitur in bonum reipub. & iustitiæ ex-
secutionem, his positis sit prima con-
clus. *Poterit iudex vti æquiuocatione &
verbis subdolis (citra mendacium) & am-
bigua promissione liberationis, vt reum in-
ducat ad fatendum veritatem, & aucto-
rem criminis commissi deprehendat.* Est cõ-
munis opinio Dd. apud Couarr. &
Plaxam. Dissentit quidem ab hac Iul.
Clar. m sed non distinguit mendaci-
um à sermone æquiuoco: immo aper-
te loquitur de eo qui expresse im-
punitatem promittit quæ tanè promit-
tio ad Bodini casum pertinet, nec mi-
serint tali promissione vti. Sane fateor

iudicem

c de quest
4. n. 14.
dl. 4. da-
monõ. c. 1.
d. Aug. l.
cont. men-
tac. epist
ad Hiero.
& in Pla.
s. Amb. in
c. caute
2. q. 1.
Greg. Ili-
dor. lunc-
cent, & a-
lijs apud
Gratiã d.
q. 22. d.
11.
Th. 2. 2. c.
110. art. 1.
Alf. a Cast
l. 10. in
verb mē-
daciũ
& alijs.

f. Pl. 1. v. 9.
Cap. 4. v. 11.
Ecc. 7. v. 1.
14. Bp. 1. 4.
15. Apoc.
21. v. 8.
Superd.
Pla. 5. & l.
22. cõtra
Fau. c. 34.
b bene
hoc do-
cent ex D.
Th. Cou-
arr. Nou.
Couarr.
Bunsfeld.
p. 3. dubij

i Hadrian
Quod li-
ber de
men lac.
k de quo
multa dit
Com. ml
cõtra dõ
le reg. m
1. 1. v. 1.
c. solut. c.
2. 110. f. 8.
Plaz. lib.
1. Delict.
c. 3. n. 11. 1.
n. 1.
m d. 8. f. 1.
15. v. 7.

udicem non posse impunitatem reo pr omittre, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi & liberandi potestatem, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maxime hæc questio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum siue cum mendacio cõiunctum, qui nec supremo iudici permissus. Obijcitur à quibusdam, promissio est iuris naturalis & eo iure obligat: quare & hosti & reo seruanda. Respondeo, quando de re possibili est: ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis: ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: si vero non habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti contraria profrens. 2. Resp. ista locum non habere in nostra conclusione: in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id necessario significabant, imputet sibi reus. quod non subtilius sensum verborum ambiguum discusserit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutum fuit dictum Iudicis Leodien. & licitum, qui sagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: si veritatem luculenter profiteretur, se illi de publico vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibum & potum necessarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam extrui. domum intelligens ligneam fascium straminumque in qua erat comburenda. Alia suggerit Sprengerus, veluti si honestius habeatur reus solito, & sinatur ad eum intrare viri honesti, & non suspecti, qui frequenter colloquantur de varijs rebus etiam impertinentibus: & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam, & se esse velle mediatores: & postea submitret iudex & promittat facere gratiam, subintelligendo sibi vel reipub. in eius conseruationem totum

- A *quod sit, est gratiosum.*] Possit etiam iudex dicere se illi optime consulturum, & confessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparandam. hoc enim veriss. de vita æterna, quæ vera vita est. Idem Sprægerus b paulo ante tradiderat sententias tres alias huc pertinentes. Scilicet posse illi securitatem vitæ promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hæc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandam post aliquod temporis spacium: refellere debuit, quia reuera mendacium continet promissio huiusmodi. Tertiam ponit dicentium, posse iudicem secure vitæ promittere & postea se à sententia referenda exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc rejicit, sed est omnino similis secundæ & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: Ideo penitus cauenda. fortassis tutius est; quod alibi posuit c, nempe vt petenti gratiam reo, respondeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, amplius se facturum quam ipse petat, & similia verba generalia.
- B
- C
- D 2. conclusio! si iudex dolo malo huiusmodi per mendacium confessionem extorserit: non potest ex sola hac confessione reum damnare: nisi reus postea comperta fraude, de nouo id fateatur sponte: vel alia satis pragnantia indicia & argumenta accedant: vel saltem fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.] hæc est verior sententia Imolæ, Decij, & aliorum; quos sequitur Couer. d bene addens, quando nec retractat, nec expresse ratificat confessionem, nec alia satis pragnantia accedunt indicia: mitius & extraordinaria pœna affici debere, si accedant illa indicia,
- E

b d. q. 14.

d. c. 15.

d d. c. 2.

posse, plesti ordinaria. Si obijcias promissionem hanc contra temp. esse factam, & ideo non prodesse debere reo ad pœnæ diminutionem. Respondet Couarr. tunc iudicem non debere feruare promissionem, quando via ordinaria & recto plane tramite cognouit delictum; non quando dolose illud & via illicita expiscatus fuit.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset: putarem non esse opus noua ratificatione, saltē in foro exteriori: immo nec in interiori. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animum rei decipere: & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, ut satis indicat *supra numero 8.* nec etiam Menoch. *de arbit. cas. 164.*

3. conclu. *Sitamen iudex putans id sibi licere: si dolo malo criminis confessionem a reo elicerit, & fraude contra reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum orationem ad pœnam condemnat: non audeam iudicem de mortali peccato accusare.* hęc concl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam; sed de peccato, quod incurrit reum ex tali confessione condemnando. de hoc enim peccato valde probabilis ei suppetit excusatio. cū id ei licere, immo & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmet sententia e, adeo ut cōmuniorem censuerit Alciat. & communem saltem fateantur Plaza & Clar. f

Addidi, *nec retractat*: quia si reus expresse retractaret, nec alia contra ipsū argumenta concurrerent, tunc certe non audeam iudicem a mortali culpa liberum asserere. Nam illi communis

A. Felini & aliorum (vt recte Couarr. que sequitur Menoc. g) intelligenda, quando reus cognita fraude expresse confirmat suam confessionem, vel saltem tacite, non retractando. nam tunc illam ratificasse censendus: & hęc distinctio fuit de mente Paradis de Put. *6. de tort. v. sequitur questio quotid.*

Inquisitores Germaniæ docent adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hęc reo proponat, & diligenter singula inuestiget. si qua etiam instrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, præsegmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & querat quid his egerit, cur ea seruarit, & c. 2. complices, si quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mutuo de facinoribus suis conferre, edere ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes & verba accipientes: etiam, si opus, Notarium publicum: si delinot complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes: qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tū quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad recedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint humiliter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. Tertio quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actū hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoad usque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiam si in mediam noctem deberet proferre, & prandium cenamque differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes & interruptiones.

C. ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes & verba accipientes: etiam, si opus, Notarium publicum: si delinot complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes: qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tū quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad recedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint humiliter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. Tertio quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actū hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoad usque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiam si in mediam noctem deberet proferre, & prandium cenamque differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes & interruptiones.

D. ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes & verba accipientes: etiam, si opus, Notarium publicum: si delinot complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes: qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tū quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad recedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint humiliter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. Tertio quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actū hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoad usque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiam si in mediam noctem deberet proferre, & prandium cenamque differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes & interruptiones.

E. ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes & verba accipientes: etiam, si opus, Notarium publicum: si delinot complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi fauentes atque miserantes: qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tū quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad recedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint humiliter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes. Tertio quod quandocumque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actū hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoad usque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiam si in mediam noctem deberet proferre, & prandium cenamque differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes & interruptiones.

illos

e Archid
in ca. vel
§. 22, q. 2
Cini in l.
presenti
C. de his
qui ad
Eccles. cō
fig. Felin
in c. adfe
re. de pra
sumpt. &
Cotie in
Memora.
KK.
f Alciat.
in l. natu
ra. D. de
de verb.
figu. Piaz
li. delict.
ca. 37.
clar. sup.
num. 9.

g Couarr
in c. Me
noch. de
arbit. cas.
1961
ob. q. 15.

illos frequentius ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere.

Quarto si prædicta deficerent omnia, tunc si fieri posset, deducendos ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodiae mancipandos: tum castellanum fingere se cogitare longum iter, & diu abiturum: interea ut aliqui familiares, vel mulieres honestæ mulierem: viri, si vir sit, virum visitent: promittant ei (non, ut ait Spreng.) quod velint eam omnino permittere libere abire: sed citra mendacium verbis æquiuocis (ut dictum supra de iudice in genere) multa & illecebrosa, dummodo se informant de certis, quæ scire cupiunt, experimentis. Et aduertas (inquiunt) index quod sepius per talem modum fassa fuerunt & conuicta. Et nouissime in diocesi Argentiniensi prope oppidum Schlerkar & castrum Konigehym malefica detenta nullis tormentis & questionibus deduci poterat ad fatendum sua crimina: tandem modo supra dicto per Castellatum seruo, licet præsens erat in castro, ipsum tamen malefica æstimabat abesse: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod dolose eum ea agerent proponeret: tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit super grandinam excitandam, alter super carnalia facta. Tandem vbi super grandinem illum informari volebat, & scire illa plena aqua apparatus, malefica sibi inuinxisset, ut digito paululum aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset: subito locum, quem explorator nominauerat, scilicet siluam adiacentem castro, tanta tempestas & grando repleuit, sicut à multis annis visum non fuerat.] hæcenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primo in mendaci promissione. Ut enim iudici non

A licet per se mentiri sic nec licet alios ad mentiendum inducere.

Secundo peccatum fuit, in eo quod nimis longe exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere: etsi licebat examinare, quomodo soleant operari & sic intellige quod de informatione dictum: nempe de verbali per modum dicentis, non de reali per modum facti ostendentis & exemplum præbentis, vides hic iam captas posse ex condicto cum dæmone quædam operari?

Solent etiam iudices uti *confrontatione*. ea duplex est, vna spontanea, altera violenta. *spontaneam* voco, quando parati sunt rei; alios nondum captos societatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, nisi præcesserint indicia talia, ut propterea citari possint: & iam citati, si non bene dissoluant obiectiones rei constanter eos accusantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter se dissentiant: tunc debent primo seorsim, postea simul de hoc dissidio interrogari. quod si subdole comperiat persistere, nec alia est via inueniende veritatis: solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri, de hac

praxi vide Ludoc. Damhaud. *prax. crim.*

47.

E

SECTIO XI.

De Confessionibus.

LL.

a Luc. 19. l.
 & 3. D.
 de confess.
 b Farinac.
 q. 50. n. 20
 c Farinac.
 q. 43. n. 21
 d gloss. in
 e. fin. de
 confess. in
 6. gloss. li.
 1. C. de co
 fess.
 e Farin. q.
 1. n. 97. &
 q. 30. n. 16
 f Farin. q.
 1. n. 32.
 g Farin. q.
 q. 21. n. 34
 & q. 33. n.
 6.
 h Farin. q.
 2. nu. 25.
 i Farin. q.
 37. n. 46.
 j. & 103.
 cum seq.
 k Farin. d.
 4. 37. nu.
 110.
 l Farin. q.
 38. nu. 78
 m Farina.
 sup. nu. 17
 n Farin. q.
 47. nu. 8.
 o Farin. q.
 36. nu. 84.
 p Farin. q.
 41. nu. 55.

N rite confessos non aliud iudicis officium, est quam condemnandi. iuxta illud Christi Domini; *Ex ore tuo iudico.* & illud Iuriconsulti confessus pro iudicato est. quia quodammodo sua sententia damnatur. *a.* Intellige si confessio sit clara, certa, verisimilis, constans, & legitima. nam obscura & dubia in fauorem interpretanda confidentis *b.* parum idonea est ad iudicandum. Verisimilis etiã sit oportet, quia inuerisimilis nunquam sufficit ad condemnandum *c.* Inuerisimilis autẽ est, quæ de re est impossibili, aut omnino falsa *d.* quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; sed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicunt notorie falsa & impossibilia, quæ vera & possibilia nos esse docuimus supra *lib. 2.* Legitima etiam sit oportet; hoc est non præsumpta tantum, nec ficta tantum fictio iuris (nisi ex contumacia, quæ liquidissimam inducit probationem *e.*) nec contra quam colorate aliqua obijciantur: nec quãdo est incidenter tantum facta, vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario, aut nullo *g.* erit autem bona in casu Lamiarum & hæreticorum, etiamsi non constet de corpore delicti *h.* Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si grauitertortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si seriaz minę de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt & torturaz inafueti *i.* Item vt sit legitima, necesse est.

A non sit extorta, nullis vel non iuricibus indicijs præcedentibus: nam talis esset nulla & inualida, etiamsi millies foret ratificata *k.* idem, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repeteri. idem si extorta per Iudicem pendente appellatione à sententia torturaz *m.* idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiamsi sæpius ratificetur *n.* idem si emanarit ab eo, cui denegata defensio, vel copia indiciorum *o.* idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure torqueri non debeat *p.* confessio autem & conuictio per legitimam quoque torturam adhuc ante condemnationẽ dandus est terminus ad se defendendum, etiam non petenti ex æquiori & receptiore sententia *q.* Fallunt ista in eo qui à natura mutus simul & surdus foret: qui non potest, ex sua confessione signis declarata, condemnari: quare frustra torqueretur: sed damnari duntaxat potest ex testium depositione ac probatione *r.* Denique quæri potest, an qui confessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimum, quia præsumptio ei contraria est *s.* puniendum nihilominus constat *t.* etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius elidatur. Quod si res dubia sit, poterit reus torqueri, vt intentionem suam proferat, vt bene post Lanfranc. & Bossum, asseruit Simanc. *prax. ha-*

ret. titul. 20. nu-
mer. 10.

* *

* *

QVÆ

SECTIO XII.

De abiuratione.

MM.

T in alijs speciebus hæresis, ita etiã in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est: quando iudicium tantum nititur suspitionibus. Summus hic abiurationem pro execratione seu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc, quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indicijs procedens, si oritur ex diuersis causis non æque vrgentibus, fit vt quædam suspicio sit leuis seu modica, quæ etiã potest vocari temeraria iuxta Menochium *b*: alia vehemens seu verisimilis, alia violenta. Et c diuidendo, leuis oritur ex indicijs admodum leuibus, quæ absolute dubium relinquunt iudicis animum, & hæc proprie dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum verisimilitudinis, adeo vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam: hæc suspicio magis proprie vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valde fortibus, & adeo efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminant & faciant eum planè vni parti assentiri *c*. hæc proprie vocatur *præsumptio, iudicium, sententia*, de hac est, *c. cum contumacia. c. cum accusatus de heret. in 6. capit. quorundam d. 34.* Iudicis autem arbitrio permittitur qualitatem siue quantitatem suspitionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facile credendò. Exempla huiusmodi suspitionum ponit Sprengerus *d*, vt si quis deuiet à communi consuetudine viuendi, si conuenticulis secretis maxime nocturnis interfit, aut cum suspectis familiaritates secre-

A tas habent, dicit leuem oriri: Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tum oriri vehementem: si quis perpetraverit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciscendo, adorando, sacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per visum apparendo, aut cubicula insensibiliter ingrediendo &c. vel si penes eos instrumenta maleficij sint reperta, huiusmodi violentam præbere suspitionem.

B Leui ergo suspicione laborantibus potest iudici *e* abiuratio etiã specialis, hæresis, de qua leuiter suspecti: & si talis qui sic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapsus *f*. Si vero ex grauib. suspitionibus abiurasset (nam & huic abiuratio indicitur) tunc censetur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi & in specie de illa qua vehementer suspectus fuit *g* & tales fuere abiurationes Theodreti & Iba in Concilio Chalcedonensi *act. 8.* si vero detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc faciendâ abiuratio, vt à vere malefico, & tanquam à deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti; quando crimen fatentur & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanam mentem; ad pœnitentiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi: quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impœnitentes *h*; debent prætereâ cum abiuratione generali omnium hæresium, & diserta atque clara, errorum de quibus sunt suspecti, canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apostolorum temporibus recepta fuere, vt ostendit Simancas *supr. n. 8. & 10.* & hæc abiuratio hodie coram clero & populo

e. c. accus. in pr. sup. fd. o. accusa. vbi videtur errare Ancharan. vt bene notat Siman. c. 53 n. 5. & recte idem Spreng. d. q. 19. g. c. litteris s. quo circa de præsump. Simanc. & Spreng sup. h vt ex Canonib. adductis per eum Spreng. supra & ex varijs consilijs Siman. sup. n. 6. & n. 13. Leo Epif. 75. cap. si quis epif. i. q. 7. c. ad abolend. de hæret.

fit, nec potest priuatim admitti, nisi ex magna causa l. Quid si qui tantum vrgetur suspitione vehementi seu verissimi. detrectet abiurare? videtur Simancas *sup. num. 13.* velle eum posse tanquam contumacem & impœnitentem tradi brachio sæculari, *exc. ad abolendam de hæret.* Sed (vt ait Spreng. *supra.*) dictum *cap. 9. in presenti vera*, videtur tantum loqui, non de suspectis vehementer, sed de manifeste deprehensis, contra quos constat rigidius esse procedendum. contra hunc igitur Episcopus procedet per excommunicationem, & si in ea per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porro quando maleficum Ecclesia recepit ad pœnitentiam: laicus iudex potest illum apprehendere, propter damna temporalia varijs illata, & propterea condigno supplicio afficere: nec teneretur Ecclesiasticus iudex impedire, quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum. Sic Spreng. Sed de hoc plura mox *sect. de absolutione.* De abiuratione facienda ab iis qui cõfessi & falsi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adseribam tantum historiam rei gestæ, verlam ex gallica narratione Enguerrani Montreleti *Chron. p. 4.* ait Enguerran. Anno 2453. Dominica die, quæ incidit in vigili. Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publice in theatrum adductus, citatus voce præconis, & cõdemnatus fuit sententia iudicis ad perpetuũ carcerem Episcopi dictæ ciuitatis, Magister Guillelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Augustini, & aliarũ Sacrarum familiarum religiosus: qui tentatione & suggestione hostis Tartarei, ei se m̃ciparat, ea lege, vt concupiscentijs eius profanis & mundanis satisfaceret, & præcipue vt frueretur Nobilis cuiusdam Equæ-

A stris familiæ matronæ amplexibus, quæ ardebat: qua gratia, se obstrinxit ea seruitute inimico, vt cogeret conuenire ad certum locum, quotiescunque dicto inimico collibuisse: quo loco soliti erant conuentus suos agere: & duntaxat in scenso baculo cum scopis confestim eo transferebatur. Confessus fuit idem Magister Guillelmus ponte sua, se homagium exhibuisse inimico se offerenti presentem in specie arietis, ei; osculum sub cauda ore impressisse, & multis varijsque annis postea in damnato hoc instituto vitæ perstitisse. Interea omnib. in rebus quæ à dæmone postulasset, illum fauentem auxiliariæque habitum: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus: à quo iuridica incarcerationis tempore vis omnis hostilis euauerit. Et per prædictam condemnationis sententiam iussus est Mag. Guillelmus in lacum seu fossam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro vero Inquisitor fidei, voce alta & disertâ oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter & vtiliter populum concionibus iuuisset, & instituisset, cum Apostolico ritu per totam prouinciam fidem & legem CHRISTI IESU promulgarct: quo miser postea decidisset, aliq; multa idonea eum ad pœnitentiam seriam inducere. Interea catamidiatus seu mitella ad infantiam depicta ornatus, populo spectandus erat propositus, accurrenente multitudine magna. Sed finita concione inquisitoris, idem Guillelmus, sciens se grauissime peccasse, & sceleribus atrocissimis Deum offendisse; gemere, & flere, & alta voce veniam à Deo, Episcopo, & iustitia petere (*addit laquerius quod in terram profraus exhibuit quendam scedulam contrinentem sua facinora commissâ contra si-*

dom,

dem in dicta heresi & secta, offerenda prædictis iudicibus aburationem) & commendavit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti cōpedes ferrei, & deductus in fossam: ut ibi per pœnitentiam elueret nefaria & horrenda peccata quæ commiserat.] hæcenus Monstreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam in cæ ego Berengarius de consec. dist. 2. aliam sess. 19. conent. Constantiensis, aliam apud Turrecrema. lib. 4. de Eccles. p. 2. c. 22. aliã apud Alf. à Castro l. 1. de iust. heret. punit. cap. vltim. alias apud Sprenger. d. p. 3. distinctas pro quorum suspitionis gradu q. 23. 24. 25.

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

NN.
Rainer.
Godofred
vlt. verb
Purgat.
q. 15.
c. c. ex c. 6
canonica
mas. i. in
pr. de hæ
ret.

via prazi
q. 14. n. 13

Inq. Pæ
Falcian
cap. 4.

PURGATIO Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ ostensio secundum sacros canones facta ac hæc etiam reo deferendam leui tantum suspitione liberanti voluit Sprenger. b. censens suspitione notabiles vocari à Pontifice illos, qui quavis suspitione laborant: quæ etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, saltem modus loquendi, Simancæ, volentis non esse deueniendum ad hæc purgationem, nisi cum reus publica laborat infamia, & simul crimen plene probari nequit; ea tantum ratione, quia si crimen plene probetur, damnari; si infamia non laboret publica, absolui debeat. contra enim quis inferat: si infamia publica laboret torquendum (iuxta alibi dicta) si crimen plene nequit probari, tunc propter infamiam, vel suspitionem debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de infamia assentior Simancæ; hæc sufficere ad expurgationem

A quando crimen amplius probari nequit: & accusator deficit in probatione, ut bene Clar. q. 63. n. 4. Non assentio, si omnem suspitionem excludat. Sed bene est, quod postea etiam vehementer suspitionem admittit & totum id, quando facienda purgatio, quando non, iudicis recto arbitrio permittit, habituro personæ, & circumstantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, ut & qualitas personarum, an eiusdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris: Viles personæ non sunt onerandæ purgatione Canonica, nisi illæ sponte se offerant, & dicant se posse inuenire idoneos qui expurgent, & tum possent mediocres etiam si non plane boni, admitti. Qui, cum vilis persona non sit (nam vilis potius esset torquendus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit, statim potest, ut contumax & cōuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro conuicto habetur, ut bene Siman. quem vide recte prosequentem hæc materiam toto illo c. 54. cur adde Clarum supra & Menoc. l. 2. de arb. iud. cas. 274. De vulgaribus purgationibus egimus in de sortilegys iudici artu. l. 3. formulam sententiæ purgationis habes apud Spreng. q. 21. vbi etiam ritus omnes & materiam bene discutit, & adde tit. de purgatione Canonica in Decretal. & quæ dixi supr. 3.

d num. 5.
ex Decio.

Simanc.
supra n. 8.

SECTIO XIV.

De absolutione.

ABsolutio impendenda, quando vel reus obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauit: non nunquam id ab accusatione tota, non nunquam ab instantia iudicij: non nunquam sub fideiussione prout iudicij

OO

videbitur

f. Simanc.
n. pract. c.
11.

Clarus §
ia q. 57.
x 62. Fa
n. q. 4. c.
24.

videbitur iustius & commodius *f. Absolutio* igitur alia est *diffinitiva*, alia *ab obseruatione iudicij*. *Diffinitiva* (quæ vocatur etiam à crimine: siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquam innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione seu instantia iudicij* dicitur absolui, qui absoluitur non tanquam innocens, sed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vt puta propter iudicij nullitatem, probationumue defectum & reb. ita stantibus vt tunc stabant g. & hæc habetur etiam pro definitiua, eatenus, vt si noua iudicia non orientur, reus iterum molestari non debeat: immo et si orientur, non poterit repeti; nisi intra certum tempus ad accusandum institutum, nempe decem annorum inter presentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur sitne definitiua, tantum à iudicij obseruatione: recurrendum ad acta. si habetur *absolutum ab obseruatione iudicij*, vel *ab hæcenus deductis*, vel *stantibus rebus pro vt stant*, aut similia seu æquivalentia verba tantum censetur absolutus ab instantia iudicij. Si habetur, *reum absoluendum vt innocentem, non culpabilem* & huiusmodi verba alia adsint: censendus absolutus definitiue. Si vero res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratia, si tantum diceretur *absoluimus reum*) tunc legenda diligenter acta, & videndum: an constet ex actis duntaxat crimen, non fuisse probatum, non vero crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruantia: si constet vel omnino non commissum crimen, vel non commissum à reo (verbi gratia, qui suum *alibi* bene docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua tunc communior sententia & praxis est, vt habeatur tantum pro absolute ab in-

stantia. quod communi praxi receptum in fauorem reipubl. vt crimina puniantur: qui fauor præponderare debet fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamentum opinionis receptæ & generalis consuetudinis (exceptis locis paucissimis) qua licet iure communi scripto magis consentaneum sit, actore non probante reum definitiue absolui: tamen consuetudine & praxi iudiciorum inualuit: vt casu nõ probati criminis, sententia feratur tantum absolute: rã ab obseruatione iudicij, vt post Co-uarr. & alios optime deducit Prosper, Farinacius *h.* Et sic intellige, quæ scribit indistincte Sprenger *i.* Nam quando deprehensus est vere innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & mortaliter peccaret inserens in sententia eum duntaxat absolui ab instantia iudicij; immo tenetur definitiue absolute, alioqui reus tunc potest à tali sententia appellare: nec contraria consuetudo foret equa vel toleranda. Si tamen reus non appellaret: in foro quidem externo censeretur sententiam approbasse: in foro tamen interno non auderem iudicem excusare. Non enim, quia alter vel ignarus est, vel incurius iuris sui, licuit iudici iniuriã facere, nec etiam superueniens ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quæ velim diligenter à iudicibus notari pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus nostris, & praxi vulgata. Hæc intelligenda de absolute in eodem foro. Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua plane reum liberat. Nam absolutus in foro poli seu cõscientiæ, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimẽ nostrum est mixti fori, si absolutus in curia seculari non fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pœnam quã infligit

maic

rem,eamque, reus merebatur, poterit tam infligere. Contra quoque nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica, poterit seuerius, etiam ad mortem, damnare iudex secularis *a*. Neque tunc cēsetur bis pro eodem crimine puniri, sed vtraque punitio pro eadē vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiant; parum hic necessaria est distinctio Marantæ. *b* Sed hæc sufficiant: formulam absolutionis pete à Sprengero *d. q. 20.*

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione: siue qua hæreticalia, qua non?

PP. **P**ost absolutionem, tractandū de condemnatione, sed quia congrua delicti poena de *ēde*: à delicti qualitate, hæc necessario lectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper cum hæreti coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, & in quibus pactum solummodo tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus demon inuocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere non potest. Hoc est certum *c*. quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quæ neque scire neque facere potest: sed Deo sunt reseruata. Dixi hæretica non hæreticalia. nam hæreticale significat tam quod sapit hæresim, quam quod hæreticum est & quia has duas significationes multi *d* non bene distinxerunt, ideo etiam errarunt in hac materia prima ergo hæc non tantum sapiunt hæresim, vt illivolunt: sed

A vere sunt hæretica facta, non dico sunt hæreses, (nam hæ ab intellectu pendēt, & hæresis est intellectus error) sed dico facta hæretica. sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiam factum est hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat nõ formaliter, sed quasi materialiter, quia est materia circa quam intellectu saberrans versatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum sufficit id quod facit esse huiusmodi, vt si quis remita se habere pertinaciter contenderet, is vere hæreticus esset. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum est hæreticum, quia qui tenet posse rebaptizari, est hæreticus. ad factū sapiens hæresim sufficit: vt qui hoc assereret fieri posse, quod ficit, eius propositio vere diceretur propositio hæresim sapere, non tamē vere diceretur esse propositio hæretica. v. g. si quis sacramentalia miseret vsibus profanis, circa pactum expressum vel inuocationem expressam dæmonis: faceret factum sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere seu licere, hæc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionem cōtrouersie inter Barbat. & alios Iuriscōsultos, de ijs qui dæmonem inuocant ad cognoscendum seu faciendum ea quæ ipse facere vel cognoscere potest, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Barbat. *e* censuit, horum cognitionem pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestam. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquisitorū cognitionem, neque esse hæreticalia *f*. & in hac re inueniuntur Parisiensi apud Paponum arresta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus &

Cccc

Pegno

a Opime post alior Farinac. supra n. 10

b rit. de in quillr. nu. 100. post Barr. & Pari.

c supra 2. & 1. id. p. 1. q.

e conf. 55. lib. 1. f Oldrad. conf. 2 10. Tiraq. de con. caus 4. n. 3. Gem. in. con. 4. Alber. rub. de hæ. et. afflic. sup. const Neapol. Clarus §. hæresis. au. 25. & Farin. q. 20. Papo. li. 12. tit. 3. art. 1. & 2.

d Grillad. de forti. leg. qu. 10. num. 12. 6. 10. 19. Clarus §. hæ. resis. vers. successi. ne quero. & alij ed. munter. d Clar. Farin. & alij L. C.

e Grillad. tra. 8. de. carcera. vira. de. al. sol. l. in. q. 1. Co. mar. d. 3. van. res. c. 1. n. 1. & l. 1. c. 1. Clar. d. Far. l. q. 20. & ijs. quos. pl. illi. res.

g Pegna
in direct.
q. 42. cō-
men. 67.
Epin. A.
polog. 4.
contra l'ē
zinni. ca.
vlt. bene
ad probā

Pegna. g Inprimis, pertinere etiā ad In-
quisitiones cognitionem, dubitari ne-
quit, cum crimen sit mixtum. Deinde
non esse crimen hæreticū (nisi quid al-
liud accedat) nec sapiens manifestam
hæresim, id quoque puto, si dæsit dæ-
monis inuocatio expressa: sapere tamē
hæresim non manifestam crediderim,
quādo consultitur dæmō siue maleficus
diuinator de rebus amissis: licet enim
dæmon norit, ipsum tamen consulere
sapi hæresim, occultam saltem. idem
d' cendum in philtris, quibus Magici
characteres, & superstitionia alia pactū
occultum habentia, admiscuntur: sed
quo ad amatoria ex philtris merè nat-
uralibus, citra superstitionē exhibita,
putarim ea non sapere hæresim: quare
& iudicem diligenter inspicere, & con-
siderare hæc debere. Illud non dubi-
to hæresim saltem sapere, nisi potius
verè hæretici sint, Magos illos, qui cre-
dunt quod solent iactare se vnitos spi-
ritui, siue præditos spiritu quodam ex-
cellenti seu potenti, cuius efficacitate
possint cogitationes aliorū scire (quod
soli Deo reseruatū) & occulta diui-
nare, & alium ad aliquid imaginandū,
vt loquuntur, necessitate, aliaque mi-
randa, supra hominum communem
potentiam facere. Quos etsi negent,
necesse est vel illa non posse præstare,
& tantum fingere, vel si credunt ista
& faciunt, vere Magos esse, & tales qua-
les dixi, pactum cum dæmone habentes.
De his sapienter scriptum à Card-
nali Cusano libro tertio de doctā ignoran-
tia capite vndecimo. Non illa phantastica
(nempe vnio) Magorum qui hominem
ad quandam naturam spirituum influ-
entialium sibi coniecturalium, quibus-
dam operationibus mediante fide
(hanc intelligo fiduciam quam Magi semper
exigunt) adscendere dicunt: vt in virtu-
te spirituum talium, quibus per fidem

A vniuntur (hoc est per promissam eu fide-
litatem & patientiam) plura & singula-
ria mirabilia, aut in igne, aut in aqua,
aut scientijs harmonicis, apparentijs
transmutationum, manifestatione oc-
cultorum & similibus efficiant. Mani-
festum est enim in his omnibus sedu-
ctionem esse, & recessum à via & veri-
tate. Propter quod tales ad fœdera &
pacta vnitatis, cum malignis spiritibus
taliter astringuntur, vt id quod sub fi-
de credunt, opere ostendant in thurifi-
cationibus & adorationibus, Deo tan-
tum debitis; quæ spiritibus, quasi po-
tentibus implere petita, & de vocali-
bus, istis mediantibus, magna cum ob-
seruantia & veneratione impendunt.
Consequuntur aliquando per fidem
(intellige (per) non vt causam poni, sed
poni pro (iuxta) nam error esset credere
quod fiducia illa magorum sit eff. ax) ipsa
C caduca petita, vniti sic spiritui; cui et-
iam, à Christo eternaliter diuisi, in sup-
plicijs adhærebunt. *Ihacenus ille.* Quan-
do autem dubium est, sintne hæresim
sapientia, neque sortilegia: non perti-
ner ad inquitorem iudicare aut co-
gnoscere sintne talia vel non; (verum
hoc pertinet ad Theologos qualifica-
tores:) sed postquam constat ea sape-
re hæresim, dubitatur vero tantum an
sapiant manifestam: possunt de illa
D qualitate cognoscere, & pronunciare
se iudices esse. Qualitatem vero ho-
rum factorum puto desumendam à cir-
cumstantijs & actibus, seu rebus quæ
admiscuntur.

2. Axio. Quacumque sunt sortile-
gia à sortilegijs habentibus pactum expres-
sum: sunt respectu operantis sapientia
hæresim. etiam circa res quas dæmon co-
gnoscere vel facere potest: respectu vero
operis duntaxat, si sint circa res quas dæ-
mon cognoscere nec facere ei. Ratio, quia
E primo casu, propter secdus illud, ope-

rans

rans est hæreticus : secundo casu tunc tantum factū ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

Dico tertio. Si qui sortilegio Deum abnegent, vel adhibeant sortilegio hostias sacras, vel aliud sacramentum aut etiam Sacramentalia, immo vel reliquias vel agnos Dei, vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas & sacratas: vehementer sunt suspecti de hæresi. Ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac crudelitate debent examinari, & si nolint respondere, possunt desuper torqueri; & si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

Dico quarto, si qui baptizent imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipso vel hæc hæretici sunt, si putant formam vel materiam baptismi aliā esse posse, ab ea quam Christus instituit: vel sunt vehementer suspecti, etiamsi negent se hoc credere. b quia tales auctura natura sua præ se ferunt aliquid quod est hæresis manifesta. Nec inuenio Grillan. q. 3. n. 6. contrarium sensisse, vt illi Farinac impingit. Idem dicendum de consecratione & baptismo librorum. Nam magi libros suos, vt vim energeticam accipiant (sic falluntur) curant Benedici per Sacerdotem aliquē, habentem stolam in collo, & aqua benedicta cum aspergillo ex herba hypericantis eos aspergentem, simulq; profantem, ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea alia manu sacerdos tenet cereum benedictum, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idque tribus certis diebus, quorum vltimo in modum crucis fascia ligat librū & recludit in loco puro & abdito. hoc falsi magi Mantenses parisi. 1586. mente Nouemb. teste Crespeto disc. 12.

A Dico 5. si ad res quas potest demon facere, vel cognoscere, sciendas vel efficiendas, misceantur res non sacra, verbi grati hostia non consecrata: etiamsi super eam Sacerdos missam dicat. probabile est non esse sortilegium hæretico, quando fit à non habente expressum pactum c. Putarem tamen distinguendam. nā si iste bene sentiat de prudentia corporis Dominici, & transubstantiatione, & nō præbuit hanc hostiam populo adorandam, sed vere aliam, quā eleuauit, consecrauit: hanc vero accessorie tantū super altare ad magicos effectus posuit: erit tantū suspectus de hæresi: si vero illa alia credidit, tunc aperte foret hæreticus. si vero reuera, nec credidit ista vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinē puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet nam quamdiu non constet, mihi quidem videatur de hæresi merito maxime suspectus.

C Dico 6. Quandocumque demon inuocatur per modum sacrificij vel adorationis sapit res manifestam hæresim: quando per modum imperij, non raro idem dicendum. v. g. primo si admisceantur res sacræ d. 2. inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. si putet hoc non esse peccatum, vel saltem non graue. 4. si petat quæ demon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animam defuncti repræsentare, arbitrij libertatem cogere ad amandum, &c. vel quæ nescit vt futura contingentia: vel quæ scit contingenter, ea petit doceri certo & infallibiliter. 5. si petat quæ potest dæmō, sed credat eū ea posse etiā Deo nō permittēte: vel petat reuelari præsentia aut præterita, omnino infallibiliter. Immo si recta reputemus via, quia nobis omnem cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modo per viam obsecrationis, sed etiam per viā impe-

c Oldrad. conf. 10. col. 3. Grilland q. 10. n. 13 & qu. 11. n. 19 & 20 Farin. nu. 84.

ADD. sup. citati ver. dico tertio.

e Bernardus Basilius tract. de artib. magicis cōc. 1. & seqq.

Eyme. d. q. 2. & ibi P. comm. 7. Alf. a. Cast. l. 1. de iust. 1. 1. p. 1. Berua. Cu. man. in. 1. n. in qui. stio. ver. Sacramen. tis abuti. Ioan. à. Roias tra. cta. de hæ. res. p. 2. al. lere. 1. n. 1. 67. Far. d. q. 20. n. 87. in 2. e. ditione. sup. Grill. and. q. 10. n. 16. Penna. super Spi. rad. apul. 4. Farina. nu. 87.

Pegna. d. comm. 67. in hoc. vbi dicit. & comm. esse sen. tentionam. i post a. lios Grill. q. 10. d. 4. 20. nu. 11.

f Spineus
L. apolog.
4. & Sima.
Cath. inst
ti. 21. n. 13
& Penna
vb: supra
commen.
58. litt. O
gv. Penna
supra.

QQ
b Fichard
con. 112.
lo. Alihu,
zius ad-
monit. ad
Iud. God.
tra ct. de
lam.

Abb. n. 8
le fortile.
Grill. sup
q. 11. Men
de arbit.
caf. 288. n.
Far. q. 2.
1. 24.
k. text. &
D. c. jr.

rij aliquid dæmonibus student obti-
nere, vnde sapiunt hæresim f, illud ta-
men fateor, ipsius suspitionis pondus,
qualitate personarum & alijs circum-
stantijs esse trutinandum g.

SECTIO XVI.

De pæna & supplicio malefi-
corum.

P

Rogrediamur à leuioribus.
Sed notandum principio,
quosdam I. C. b nimis cre-
dulos VViero Medico & he-
retico, magnam vim facere in distin-
ctione nominum, *venefici, malefici, in-*
cantatoris, strigu, Lamia: quasi vero hoc
iudicium ex nominibus, non gestis
ac facinoribus, sit decidendum constet
iudici de re, nomina contemnat: quæ
rebus subduntur, non res nominibus:
& sic, qui de hac materia veteres noui-
tijq; scripsere rebus ipsis nomina post-
habuere: quod ego hoc tractatu feci
pro iisdem sumens *veneficos, maleficos,*
incantatores, sagas, striges, Lamias. itaque
hac putida diligentia prætermissa, fa-
cta nunc perpendamus.

Quoad peccata fortilegij, quæ hære-
sim non sapiunt, in pæna vtrumq; ius,
ciuile & Canonicum ea conueniunt,
quod iudicis arbitrio permittat: debe-
re tamen iudicæ arbitrio sic vri, vt can-
onibus legibusque se accommodet;
nec eorum præscriptum transiliat te-
mere, videlicet, nisi qualitas facti, con-
ditio personarum, animus delinquen-
tis, scandalum inde exortum similiue
suadeant pænam intendere vel minue-
re: quod idem in mandantibus & con-
sulentibus obseruandum, communi-
ter receptum videtur. Solent autem
iure canonico fortilegi non hæretica-
les (vt vocant) siue sint laici, siue clerici,
& ad quemcumque finem ea fecerint

A in foro pœnitentiæ: puniri pœniten-
tia XI. dierum k: sed cum hodie omnes
pœnitentiæ confessario sint libera,
poterit moderari l. In foro fori, si pu-
blicum crimen: olim imponebatur pu-
blica pœnitentia, quam si detrectarent,
vel non complerent, à communione fi-
delium arcebantur m; hodie sublata il-
la publica pœnitentia, Laicus non hæ-
retica, hæc hæresim sapentia conficiens,
pro prima vice erit excommunicandus:
n: si monitus perseuerat, & est vilis per-
sona, publice est fustigandus, vel mitra
chartacea dehonestandus; si honestior
relegandus, vel perpetuo carceri man-
cipandus o: conseqitur autem infamia
hoc crimen, etiamsi nihil horum illi
iudex infligeret p. Hæc certum est pro-
cedere, quando ad malum finem: sed
quid si ad bonum? idem in laicis & cle-
ricis tum obtinet: adhuc esse puniendos,
etiamsi verba sacra admisceantur, vel
cruces, & c. si sint admixta alia, vt cha-
racteres, nomina ignota, & huiusmodi
obseruationes, quas constat nihil per se
habere efficaciz ad finem illum bo-
num q. & tunc pœna est arbitraria.

Quoad clericos; conficiens non hæ-
reticalia, in simplicitate cordis & zelo
bono (v. g. pro inueniendis bonis Ec-
clesiæ subtrahendis) suspenditur à diuinis
& ministerio altaris per annum & vltra
iudicis arbitrio, secundum facti turpi-
tudinem & criminis r qualitatem; si
dolo malo fecisset, deponeretur ab
ordine sacro, omnibus beneficijs pri-
uaretur, & in monasterium perpetuo
detrunderetur: immo & infamis effe-
ctus, tonsurari solet, & in modum stul-
ti decaluari, vestibus ante & retro re-
scissis & decurtatis, & mox degradari,
hoc est perpetuo ab altaris administra-
tione remoueri s. Et quia hac in re mul-
ta & varia (proh dolor) sunt Ecclesia-
sticorum delicta, etiam parochorum

(ad quod

de fortile.
Grill. d. 2.
11. n. 2.
& 9.
Menoch.
supra n. 9.
& 7.
m. c. pro
decho-
ne & sig-
le conste-
rat. d. 1.
Sln. v. la
restitutio
vt.
n. c. si quis
Epilco-
pus c. ab-
quanti.
1. 6. q. 7.
cap. con-
tra idolo-
trum d. 9.
Rom.
lung. 600.
Grillan. d.
q. 11. n. 4.
& 10. Me-
noch. sup.
n. 18.
p. c. 3. 2. q.
8. c. infra-
nis 6. q. 1.
q. Grill. q.
n. 2. q. 2. 7.
4. & 1. 28.
11. n. 8. 14.
1. 23. 24.
& 27. q.
14. n. 4. 7.
q. 17. n. 4.
& 7. & Far-
supra. 30.
7. cap. 2.
de forti-
Grilland.
d. q. 14. n. 7.
s. c. si quis
epif. 2. 6. q.
5. post.
Cil. Me-
Barb. Lat.
supra n.
92.

(ad quod Episcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grill. & Farinacio, iudicibus Romanæ curiæ, subiungam pro clariore dictorum intelligentia.

RR.

Sacerdotes qui causa vindictæ seu doloris aras spoliant, aut laminaria cõsuetæ extinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratia ijs, quorum quasi in funus hoc impendunt officij; honore & dignitate priuantur, & infames efficiuntur: si vero ex inimicitia misas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moort misse*) vt is pro quo sacrificium offerunt celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijcuntur & in exilium perpetuum, vna cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciuntur: nisi tamen sponte de præmissis coram Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam pegerint pœnitentiam, vt bene Grilland. ex d. c. *quicumque*: fallitur tamen Grilland. dum putat hæc sortilegia non sapere hæresim: omnino enim sapiunt, quia est hæresis putare hæc habere effectum huiusmodi, ideo hæc pertinere censeo ad hæreticala: sicut & imaginum crucis, B. Mariæ, vel Sanctorum conculcationem & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non sapere hæc hæresim, falsum id esse scit, quotquot iconoclastarum furores norunt & execrantur.

Sacerdos celebrans super rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad sortilegia; vt sunt hostia non consecrata, circumscripta certis notis & litteris sanguineis, ducto sanguine ex annulari digito; item cuticula, qua infantis caput nascentis est inuolutum; panis incoctus, siue massa cruda, vel coactus in placentâ; vel lapis, vulgo dictus *calami-*

A *ta*; beneficijs est priuandus, & in carcerem detrudendus: idem dicendum si sit abusus vasis aut vestibus sacris; verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquarum, lapide sacroto vel eius frustrò, corporali manipulo, stola, alba, velis sanctuarij, &c. proponant huiusmodi sibi exemplum Regis Baltasaris f; qui tamen non abutebatur ad sortilegium, sed ad vsum domesticum profanum, quod minus erat.

B Sacerdos, qui in tolemni missæ sacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & salutem animæ, sed potius tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius vesanum amorem fufe describit Grilland. g) eodem modo puniri debet, quo præcedentes h.

C Omnibus autem communes pœnæ sunt sequentes: qui consulunt diuinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt à maleficis, in easdem incidunt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi malefici aut diuinatores: præterea sunt ipsò facto excommunicati, excommunicatione tamē nulli referuata; & si sint clerici, possunt deponi, tam vero clerici, quam laici, debebant olim quinquennalem subire pœnitentiam h. Iure autem ciuili, eandem discentes ac docentes incurrunt pœnam i: qui Magos in domum suam vocant, causa artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari: qui Magos consulunt, gladij pœnæ subduntur: rex Carolina sanctione, & consuetudine imperij, etiam si ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remedijs vsi fuerint, exilio vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis o. De amatoria præbentibus, dictum, lib. 3. part. 1. *quest. 3. sect. 2. in fin.*

D Incantatores Serpentum, si præcantatione si à dumtaxat implorant

Ccccc 3 simpliciter

d Dia. supra cal. 9. Grill. q. 14 Menoch. sup. nu. 12 Farin. supra n. 107 e Grill. q. 16. & post cum Menoch. & Farinac. f Dan. s.

g qu. 16. num. 2. h Grill. Men. Farin. sup.

SS.

i ca. 1. 26. quest. 5. k c. 2. & 3. 26. q. 5. l c. 8. C. de math. & malef. m l. 3. d. 11. n l. 5. cod. titul. o Caroll. const. ca. 109. God. l. 3. de la. c. 11. nu. 31 Kirch. conf. 12. numer. 9.

simpliciter & deuote auxiliū Dei, absque alia superstitione; vt culpæ, ita etiam expertes sunt: si vero Diabolum inuocant expresse vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorū. Vt autem queant ista discerni, aduertendum ad verba ipsa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina anima aut characteres, siue alia quæ nō cōducunt per se ad effectum intentum, tota res Diabolica & superstitiosa debet censerī p. Dicendū idem in cæteris remedijs contra maleficia.

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinatores; si tantum prædicant euentum vt possibilem præsumptiue & inclinatiue, non sunt puniendi, vt sortilegi: si vero prædicant, vt infallibilem vel necessarium sunt hæretici sortilegi q; & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

Qui præbent poculum naturale aborsus, vt venefici puniendi; non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant. Quādo Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam; non potest eum tradere brachio seculari, nec etiam potest acta iudicialia seu copiam processus eius vllō pacto cum iudice seculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem s. Dumtaxat enim quibusdam casibus sortilegi hæreticales possunt tradi brachio seculari. 1. si fuerint Doctores & seductores, nisi sponte sua ad Ecclesiam redierint, & hæreses abiurarint, seque contra illas strenuos præbuerint. 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad

A quos reducantur conuicti omnia negantes pertinaciter u. Quod Farinacius d. numer. 105 extendit etiam ad sortilegos qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt quod iure ciuili morte luendum est; vt non nisi aliquo trium doctorum concurrentium possint degradari, & curiæ seculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, hac eadem sect. litt. II. Et quando accessit ad hæresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas condemnationis quo ad istos singulos, pete ex Sprengero. p. 3. mallei.

Quando sunt Sortilegi hæretici, aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hereticos; receptum est vtroque iure x. quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à seculari etiam magistratu solent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta personæ & criminis qualitatem y.

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœnæ legis Corneliæ, & comburendum sortilegum, communis est sententia z. Quoad Necromanticos & cæteros magos atque maleficos, solas Lamas excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum 4. Sed Lamas nostras non esse eximendas numero cæterorum Magorum, communis est sententia Theologorum & Iuristarum, vt mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum sunt. 1. Lamiæ fatentur impossibilia; nempe se volasse ad conuentus, libidinem cum demone expleisse, tempestates excitasse, & huiusmodi. Respond. libr. 2 ostendimus hac dæmoni non esse impossibilia, & ideo fidem habendam earum confessionibus censent Catholici communi-

p Summa
conf. quæ
it. & seq.
Grill. q. 11
28. &
arina.
upr. n.
10.
Berbet.
u. Viato.
ur. rub. 8
1. 5. & 6.
Grill. q. 11
u. 16. &
3. q. 3. q.
13. & 14
Farin. sup
n. 112.
vide bul
lam de ab
orsu Sixti
V.

TT.

s. c. sentē
iam fan
guinis.
Ne cleri
vel mon
Anchara
n c. ea
quæ de
eg. iur. in
6. q. 4. Fa
cinac. sup
n. 105.
Siman
cas prax.
c. 59. n. vlt
u de his
trib. fufe

Simanc.
prax. c. 59
cum legq
Alf. a Ca
tio. 12.
le iust.
heret. pu
n. c. 2.
& Grill. d. q.
1. n. 1. 6.
Menoc
sup. n. 4.
Farinac. q.
20. n. 87.
y postali
Clarum
hæresis,
u. vlt. Mo
noch. sup
& Farin.
up.
2. l. 1. Cod
le mal. &
nath. Ber
er. d. rub
le sortil.
2. & 3.
ahoud.
1. p. xi.
um. ut.
e homie
ver. sortil.
73.
Ponti
b. Fisch
Godelm.
& alij.
1.

ter.

ter. 2. Lamiarum peccata sunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quam facti vel executionis: ideo ab Ecclesia puniri non debent, nec à iudicibus alijs. *Resp.* falsum præsupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, ut constat. 3. Pœnam minuere deberent, ætas senectutis, & sexus fragilitas. *Resp.* senectutem non esse idoneam causam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, ut ex praxi iudiciorum, affirmat recte Iul. Clarus *b* deinde falsum supponunt, solos senes in hoc peccatum incidere. Ut etiam falsum supponunt, solas mulierculas sic delinquere: quamquam nec in hæresi nec in similibus atrocioribus sexus excusat. 4. Lamiæ debent censerì similes dormientibus, confidentur enim crimina commissa in mentis excessu, vel sopore. *Respond.* multas sagas immo fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniendas; ut propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, segetum & iumentorum damna, &c. Immo, & quæ in somnis gererent, culpa non carent, quia & ante somnum ea præmeditantur, & post somnum ea rata habent, & sibi illis complacent.

5. *Argumentum*, pacta huiusmodi sunt iniaginationes delularum mentium. Venerius quoque coitus cum dæmone, est rei impossibilis fictio. Quæ de tempestatibus & damnis datis narratur eorum excedunt potestatem: quæ de translatione corporali dicunt, sunt nugæ meræ. *Respond.* imprimis credendum contra seipsos ipsorum confessioni; sicut & alijs reis, deinde iam conformes omnium esse testificationes, & tam confirmatas experientia omnium populorum & sæculorum: ut id negare, nihil sit, nisi insanire, ut bene

A dictum à Syluestro d. quibus (ut ait Penna, *e nemo (nisi sensu careat) queat contradicere*, & (ut alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc ausit negare, si audeat negare meridie lucere solem, & bis sex esse duodecim.* Et singula nos, lib. 1. comprobauimus. Nunc, duntaxat auctores ea confirmantes citabo. PACTVM istud agnoscunt & habent pro certo, tum THEOLOGO, ut post Cyprian. *lib. de duplici martyrio*, & D. August. *in capite illud 26. questio. 2.* tenent D. Thom. 2. 2. q. 95. & 96. Alexan. Halens. *part. 2. q. 184.* Albert. Magn. *in 2. d. 7. art. vlt.* Petrus de Tarrantasia, (qui postea fuit Innocenc. V.) *ibidem*, Petrus de Bonauentura, *ibidem* Cuido Carmelita, *in speciali quest. quam de hære composuit iussus Papæ Ioan. 22.* Scot. *in 4. d. 34. Gabr. in 2. d. 8. quest. 2. art. 4.* S. Antonin. 2. *part. titul. 12.* Guillelm. parisiensis. *in tractat. de fide & legibus*, Syluest. *Tabie. Angl. Armill. Grassijs, in versic. superstitio & versic. maleficium.* Gerlon. *in 2. part. Trilogio Theologisata Astrologia*, Ioannes Tritemius harum rerum nimis peritus, *in qq. à Maximiliano Casare propositis*; Franc. Victoria. *relect. de Magia*, Alfon. à Castro, *libro primo, de iusta hære. puni. cap. 15.* Eymericus, *direct. inquisit. cap. 43.* & ibi Penna, *comm. 68.* Bernard. Comens. *in disputatione post Lucernam Inquisitorum*, Sprengerus, *in Malleo*, Niderius *in fornicario*, Hollenus, *in Perceptorio*, Bafinus, *libro de Magico*, Bartolo. Spinæus, *contra Ponzinibium*, Siluest. *Pieras, lib. de strigimag. & demon. admiran.* Franc. Picus, *Dialogo strix*, Iaquerius, *in flagello hæret. Ioseph. Angl. in 2. quest. de Magia.* & nouissime Sebalt. Michaelis, *in Pneumalogia*, Crespetus, *de odio Satana in homines*, & Petrus Binsteld. *part. 1. de confess. maleficar. prælud. num. 7.* Car-

dinali

d. l. de strig. & dæm. ad mir. c. 14. ed. c. 6m. 68. lit. r. fde pacto q. 4. de tempest. & damnis qu. 11. de concubitu q. 17. de translar. local. q. 16. lib. 2. VV.

3.
Iul. Clarus §. fin. q. 6. 2. n. 2
& alij
Kircho.
quos sequitur vel inuitus
Codel 1. §. c. vlt. n. 36
65. fin. q. 60. nu. 6.

Simanc.
in prax. c.
11. n. 4.
5.

dinal. Toletus, *libr. 4. summ. instructio. Sacerdot. cap. de magica* 15. Idem est Iuristis asseruere, Grillan. *libr. 2. de sortileg. quest. 3.* Martin de Arles, *tractat. de superstit. anum. 85.* post veteres Ioan. Andreae, *in cap. accusatus §. sane de haeret. in 6.* Archidiac. Ioan. Monach. Guilhelmum. *de monte Lauduno & Bartholomæum Raymundi, ibidem, & satis fatetur Oldrad. consil. 210.* item Turrecremata *in c. illud 26. q. 2.* Berber. *in uia- torio iuristul. de sortileg. Simancas in praeb. c. 11. & in Institut. Catholo. Dam- haud. in practat. crimin. Nauarr. in Ma- nual. cap. 11. num. 25. & in cap. numquid Coin. de poenit. d. 2. Menech. de arbit. iud. cas. 388. Farm. prax. crim. quest. 20. Flori- mund. de Reimundis, de Antichristo cap. 7. num. 5. Nic. Remig. opere de damo- nolatr. Quodque caput est expresse hoc docet Ioan. 22. in sua extranag super spe- cula.*

Et quia contra hæreticos agimus et- iam ex ipsis hoc accurate docet, Lamb. Danæus, *Dialog. de sortiaris*, Ioa. Bodi- li. *de demonom.* Thomas Eraustus, *in Fur- nio*, Georg. Pictorius, *in Resolut. ansaga ignis multæ a damnandæ. Hotom. cons. 98.*

De Venerio coitu succuborum & in- cuborum, hoc tenent cum Innoc. 8. Pon- tif. in bulla de hac re edita, & plurimis S. Patribus Alex. de Hal. 1. part. quest. 78. D. Tho. D. Bonau. Scot. Dur. Gab. Dionyl. Cartul. *in 2. d. 8.* Guill. Paris. *de vniuerso part. vlt. cap. 23.* Abulens. *in 6. Genes. quest. 6. & in 7. Exod. quest. 12.* Alfons. à Castro, *supr. cap. 16.* Caietan. *in 2. 2. quest. 99. art. 3.* Sixtus Senens. *lib. 5. sanct. biblioth. anno 73.* Barthol. Med. 1. 2. quest. 72. ar. 2. Spren. Nide. Syluest. Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Cresp. Totel. Angl. Binsf. Comenf. Iaquerius, *supr. citati, & Vlricus Molitor, in Dial. cum Sigismundo cap. 5. & 6.*

Ex Iuristis, Marti de Arles sup. Grill.

A *lib. 2. q. 7.* Simanc. & Remig. *supr. & lo- corum omnium acta de hac re iudica- ria.* Nec non prædici quinque hæreti- ci; & ipsemet Lutherus, *in Cominiualibus*, vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis solis inquisitoribus & Pa- patui additis, vt ille loquitur.

De Grandine tempestat. & c. huius- modi; quæ probantur omnino à Theo- logis, *arg. cap. 1. Job, vbi, D. Thom. & Cartusian. idem docuere Patres, in cap. nec mirum 26. qu. 5.* D. August. *libr. 8. de ciuitat. Dei cap. 19.* Isidor. *lib. 8. Etymol. cap. 9.* Innoc. *in bulla sua ad Inquisitor. D. Thom. & cæteri Scholiast. in 2. d. 7. & 8.* Castrenf. Silu. Spineus, Hollenus, Spreng. Michael. Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alij citati. Ex Iuristis. consentiunt, Simancas, Menoc. & Damhauder. & Remig. & Comenf. citati; Azor. Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyc. *in l. 4. C. de mal. f. vbi text. aperte hoc cõfirmat.* Bonifacius de Vitalinis, *tractat. de malef. cap. de sortileg.* Ioann. ab Anan. *in cap. 1. de sortileg.* Grilland. *lib. 2. q. 2.* Francisc. Balduin. Iacob. Re- uardus & alij ad II. XII. tab. Pet. Greg. *libro. 34. Syntagm. Iuris vniuersi cap. 11. & ctp. 13.* Petr. Matth. *in 7. Decretal. titul. de malef. & incantat.* Nec non tres illi hæretici quos nominavi, & Lu- therus Archihæreticus.

C

D De Translatione Corporali eam per dæmones fieri posse & solere ex patri- bus docent Clemens, *libro. 6. Constitut. Apostol. cap. 9.* Arnob. *libro. 2. cont. gent. Egesip. libro. 3. de exid.* Hieron. Cyril. Gierof. *Cateches. 6.* Maximus Taurin. *Jermon. de Natali Apostol. E- phip. li. 1. contra har. 30.* Georg. *li. 1. Dial. ca. 4.* Et alia exempla suggerit Ioan. Ce- sæpius Monachus Cisterciensis, *li. 5. ca. 27. 34. 56.* & quæ his addunt Bart. Spi- næus, *contra Ponzinibus* Grillandus, Ca- ltrius Remig. & Binsf. à me citati.

Est

5. Est ista communis sententia Theolog. & Iurist. S. Thom. Scot. Dur. Caiet. Siluest. Angl. Victor. Catrij, Sprégeri, Niderij, Iaquerij, Michaëlis, Crespeti, Toletij, Spinæi, Pici, Guill. Paris. Binsfeldij, & aliorum citatorum: Turrecr. in cap. Episcopi 26. quæst. 5. Grill. de sortileg. quæst. 7. Pennæ supr. d. commun. 68. vbi citat Commenf. & Albert. de agnoscend. cath. assertio. q. 24. numer. 24. & vocat hanc sententiam communem Theolog. & veram, vt est reuera. Nec ei repugnat Nauarr. cap. II. Manual. nu. 38. nam voluit solummodo negare: eas vehi, cum illis circumstantijs, quæ exprimuntur in d. c. Episcopi. Ratum ergo maneat, quintum hoc argumentum plane falsis præsuppositis niti. Mire tamen circa hanc delusionem Lamiarum pertinaces sunt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occasionem ex d. cap. Episcopi (de quo nos mox copiose & luculenter differemus.) Quia delusas Herodianas illas canon asserit: sic ratiocinantur: si illa delusa, ergo & nostra striges. At quia homines, alias nec inepti nec inulse stolidi, animaduertunt non satis valide inferri. Ergo si item (inquiunt) possunt etiam deludi. Vnde igitur cum aliqua in iure sistitur, iudici constabit eam non delusam, quæ potuit? Ne quid dissimulem, in vobis ipsorummet argumentationem ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretatio oppidi Bruxellensis in Brabantia, poetica arte, sed pietate clariore, cui cum illis quotidianæ velitativnculæ pro veritate, præscriptam: Manifestum est (inquiunt) Doctores de materia sagarum scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod muliercula à demone sæpe illudantur ac decipiantur: ita vt per imaginationem cogitent, & credant

A certè se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea qua tantum in sola phantasia opera Diaboli mentem obsuscantis obuersata sunt. Non satis tuto ergo agere iudices, quando confessionibus sagarum siue voluntarijs, siue per vim extortis, fidem adhibentes, easque pro sufficientibus habentes, probationibus, miseris illas, ac fortè insontes supplicijs tradunt, quæ, cum decepta sunt negare non possunt, ea, quorum se re vera reas putant. Quamobrem cuius iudici merito scrupulus nascatur. Quia confessio in hac re pro sufficienti probatione haberi non debeat: cum fieri possit, vt ex errore decepta mentis procedat confessio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoscere: Vtrum in indiuiduo reus reave, quæ ei offertur, sit per imaginationem delusa, vel vere commiserit qua fatetur.

D En Rhodus, en saltus, qui non agnoscat argumentum VVieri, cuius venenum Calidius Looleus, in Alemannia haultum & eiuratum, in Belgium, præsertim Bruxellam diffudit, vt antidotum propinam tam periculose potis, primum nebula ratiocinationis, seu vaporis noxij exhalatio, remouenda. Nempe prætextitur prætensio scrupuli ex confessione falsa & erronea, quam contendunt esse quando ex nuda confessione proceditur. Quis vmquam asseruit (non ego quidem vsquam) soli standum confessioni? censui semper & profiteor in hoc crimine ex nuda & sola confessione rei procedi non posse, cum Bald. & Angel. in l. i. c. de confess. quia ex tali non videtur satis iudici constare certo posse de crimine, quod tamen necessarium est ad cõdemnandum, ex sententia communiore. arg. l. i. §. item illud & ibi Bart. D. ad Syllam. Sed contendo paralogismum latere in hac solius nude

confessionis nuncupatione : Et ideo, A
 vt in omnibus æquiocis, esse necesse
 prius disquirere, quid vocem nudam
 confessionem. Si de confessione legi-
 tima & rite facta loquuntur, in quâ
 & adtuere indicia (alioquin nulla foret)
 & reliqua de quibus disserui, *supr.*
libro quinto, sectione vndecima. certum
 est ac manifestum eos alucinari. Nam
 leges humanæ talem confesum habent
 pro iudicato : & in Euangelio
 Paterfamilias seruulum nequam, *ex*
ore eius (hoc est ex confessione) iudi-
 cat. & ex tali confessione indicijs ful-
 ta, quæ ad torturam per se suffice-
 rent, reum damnari posse, non est
 dubitandum, vt merito censuit post
 alios Daniel Mollerus, *part. 4. Consti-*
tution Saxonicar. sectio. 2. numer. 13. &
 hoc in terminis de crimine & confes-
 sione strigum accurate probat Ar-
 nald. Albertinus, *de agnosc. assertion.*
heret. quest. 25. quem lege si lubet. Si
 de non rite facta (verbi gratia, des-
 tituta indicijs, improbabili, vel
 impossibili) loquuntur : illis assen-
 tior : sed nego hoc in casu proposito
 locum habere. Nam quæ Lamiæ con-
 fitentur, non sunt impossibilia, nec
 improbabilia peritis humanæ & di-
 uinæ philosophiæ, sed admirabilia
 tantum. *Probatum id à me toto libro se-*
cundo. Disquisit. Magicar. Nec vquam
 iudices prohi ex tali nuda confes-
 sione procedunt, vel ad damnationem,
 vel ad torturam, vel ad capturam
 aut inquisitionem (vide dicta *supr.*
section. 2. vers. Quarto requiritur) sem-
 per enim indicia requirunt, quibus
 aliquando validius, aliquando im-
 becillius, sufficienter tamen confes-
 sio astruitur : quæ indicia qualia esse
 debeant docui, *supr. section. 3. & 4.*
per tot. & non possunt particulatim,
 nisi specie facti in particulari propo-

sita, explicari. Cur ergo metuant
 stare confessioni sic legitimæ factæ?
 In foro poli standum est confes-
 sioni proponentis in exomologesi pec-
 cata, sua, etiam absque vllis indicijs
 cur non in foro fori cum indicijs?
 si Dei vicarius illic peccatum non me-
 titur, cur hic vicarius terreni Regis
 formidet an temporariæ pœnæ ma-
 iore est dolor, quam æternæ, aut pri-
 mæ mortis grauius periculum vel
 damnum, quam secundæ? Quid?
 quod in sacramentali confessione te-
 netur Iudex stare rei confessioni : ad-
 eo vt si dicat se talia patrassè, non pos-
 sit confessarius illum rejicere, sine pec-
 cato Mortis reatu, quasi illud, ex
 hoc quidem solo (quod prætextitur)
 capite, quod deludi à dæmone ali-
 quando tales contingat, sed tenetur
 ei & absolutionem & pœnitentiam
 impendere? Igitur nec iudex fori ex-
 terni, sola fretus coniectura quia de-
 ludi solent, potest strigum iuridicæ
 confessioni fidem derogare. Quod
 inde etiam stabilitur, si malefici se
 conspirasse in reip. vel Principis per-
 niciem faterentur: ex isto illusionis
 capite nullus iudex auderet eos absol-
 uere vel dimittere: sed censeret se
 obligatum ad reorum condemnationem
 procedere, vt reorum læsæ Ma-
 iestatis. Et si hanc publicam iniuriam
 negligeret, ipse à superioribus iudi-
 cibus in ius vocaretur, ac ille ipse fisci
 procurator (tam somnolentus vel
 contemptor diuinæ iniuriæ) nactum
 se spongiam crederet succi plenam,
 quam aueret exprimere. Cur ergo
 segniori esse liceat in Dei iniuria, quæ
 peripicue in maius Ecclesiæ & natu-
 ræ damnum vergit? Denique si in
 furtis, latrocinijs, sacrilegijs, adulte-
 rijs, homicidijs, falsæ monetæ, So-
 domiæ, &c. criminibus stari po-
 test le-

test le-

test legitimæ confessioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum planè est aliam exigi certitudinem, quam quæ iuxta criminis naturam potest haberi, si cuiusquam autem, certe huius criminis ea est natura, ut de eo ferme iudici aliunde nequeat constare, quam ex indicijs, præsumptionibus, & reorum confessione, eo quod clam committatur, & sæpè nulla post se sceleris vestigia relinquat. quare hic potissimum locus est sententiæ, volentium solam legitimam, quæ verisimilis sit reorum confessionem in talibus delictis ad condemnationem sufficere, quam admittit Godelmannus, *libro tertio, de Lamiis capite decimo, numer. 47.* & tenet Mollerus, *d. section. 2. à num. 11.* atque ita prius deciderat Iul. Clar. *§. fin. lib. 5. recept. sentent. quest. 55. quomodo autem dicatur constare de delicto.* Nonne sunt hæreticis annumerandi isti foederati partiarj dæmoniorum? sane id communius receptum docent Grill. *quest. 10. numer. 10. de sortileg.* & Clarus, *d. quest. 55. vers. potest etiam, & quest. 4. v. i.* quos sequitur Moller. *supr.* Quis autem neget ad hæreseos condemnationem sufficere legitimam confessionem, nisi qui à grauisimis iuris interpretibus temere velit dissentire? Bald. *in l. si quis non dicam rap. C. de Episcop. & cleri. Felino in cap. auditis extr. de prescript. Arelatensi in tract. de hæret. Notab. 2.* Quamobrem censeo non tantum iudices secure posse stare tali confessioni, sed etiam teneri sub culpa lethalis peccati. Quia cum iudex ex officio & secundum leges reum damnare tenetur: si non damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reip. & scandalum mali exempli plerisque gignitur, ad damna inde prouenientia tenetur resarcien-

A da, ut docebo in fine huius section. 16. Nec diffiteri quis potest striges esse noxias reip. & conari quam plurimos possunt in societatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari: secundum leges vero tales à iudicibus legitime captas, tortas, confessas puniri morte debere. Constat ergo iudices hoc facere nolentes læthaliter peccare in Deum & reip. & quod hinc consequitur tales, Iudices in hoc proposito manentes absolui in foro conscientie nullatenus posse: quod accurate perpendendum est eorum confessarijs. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vniquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundum allegata & probata sententiam tulisset? Dumtaxat quidam excipiunt, si priuatim certo sciret reum esse innocentem, quod ipsum tamen multorum grauium Theologorum, & communior Iuristarum sententia non admittit, nisi in eo qui legibus superior est, negat in subfellijs inferioris iudicibus, sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est. Nemo enim aduersariorum affirmare audet certo se scire illas delusas & esse innocentes, præter VVierum, Ponzinibium, Leoosum & similes quorum iam explosus est error, obstinatione & impudentia & inscitia plenus, sed dicunt dumtaxat sæpe illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non constat delusam esse, teneri iudicem legitimæ reorum confessioni stare. *Quæro, si nosset non esse delusam, nonne damnaret? si damnaret, quam sciret non delusam: cur non teneatur etiam falsam damnare quam nescit*

delusam ? semper sane præsumenda est non delusa, donec delusa fuisse probetur, quia legitima confessio, vera esse præsumitur, contendenti delusam, probatio incumbit: non probanti, merito obijcitur, neminem, qui alias mente constet, stultum vel delusum præsumi, nisi probetur. Videte in quem scopulum isti impingunt, dum scrupulum timent. Scrupulorum proprium est facere ut timeas, ubi non est timendum, & contemnas ubi merito sit trepidandum, sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare, inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambros. libro secundo de paradiso) *Christus infunditur: ubi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur. Impium est* (scribit Casiod. libro nono, varior. in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgentes, quos cælesti pietas non patitur impunitos.* Hæc de scrupulo prætenso: Nunc de ipsa delusione manum conseramus.

Primum dicunt: *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod muliercula à demone saepe decipiantur & illudantur: ita ut per imaginationem credant se cogitans certo se perpetrasse ac fecisse veraciter, ea quæ in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt.* Siste gradum. Bonam horum Doctorum partem non oscitanter perlegi, & nego ad vnum omnes hac de re idem sentire, quoad id quod de facto contingit: sed tantum conueniunt quoad id quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, ut mulierculæ decipiantur: immo & viri, nam ne sexus quidem melior purus ab hac contagione: sed utrum re ipsa saepe decipiantur: item, utrum hæc deceptio

A in cunctis quæ fatentur, in in quibusdam tantum locum habeat: non idem sentiunt, nec scribunt. Ponzinibus, Vierus, & simil. videntur velle semper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alij, videntur velle tantum deludi quoad pleraque: & quidem quoad hæc semper: quorum omnium iam explosæ sententiæ indignæ sunt quibus refellendis iterum calamus desudet. Communis Theologorum, Philosophorum, Iuristarum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunalium, & fere omnium sæcularium subsecutorum sententia est, illusionem hanc in paucis admodum rebus seu facti speciebus (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissime in his ipsis contingere, sic præter cæteros diserte scribunt Iaquerius, Comensis, Sprenger, Michaëlius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaque disputatores isti, primo cum asserunt omnes in hac delusione conuenire: secundo cum quod de quorundam casuum seu visionum confessione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertio dum quod rarissime contingere: immo, quod tantum contingere posse multi dicunt, id ipsi sic interpretantur: quasi crebrum esse vel frequentius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius quidem non esse: cur non potius quod frequentius esse solitum amplectuntur: & animo propendent, ut ex frequentius contingentibus confessionem veram, quam falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundum Theophrastum) sic & iudici oculus mentis ab eo quod semel aut bis accidit, ad id quod sæpius consuevit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum

ex tali

extali præmissa propositione inferunt: *Non satis ergo tuto iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro sufficientibus ad damnationem probationibus habent.* Errant inquit sic argumentantes i. quia videntur velle subindicare iudices hoc nunquam tuto facturos: quod ex præmissa tamen particulari propositione eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, sæpè decipiuntur; ergo iudex nunquam earum confessioni tuto credat. Nego consequentiam: quæ ut valeret, semper decipi eas foret necesse nunc nec sæpè, sed rarissimè decipiprehenduntur. Sæpius ergo erraret iudex non credens, quam credens. Quod si tantum hoc volunt. Aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquando iudex rapi potest in errorem. Verum id quidem, sed & illud verum; sæpissimè & ferè (si ferè) semper compotes mentis sunt & erroris vacuæ, & verum est quod confitentur: ergo iudex confessionem illam sequens sæpissimè & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deducetur. Amplius dico, quâuis deduceretur; si confessio legitima fuerit, addicens confessam supplicio legitimo, nihil peccabit, sed error excipiens est culpæ, functus enim est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam conscientiam, immo & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicavit. Præterea si quid ista ratio valeret in similibus valeret; in quibus tamen nemo iudiciorum vel legum peritus vllatenus eam admiserit. Quam sæpè tormentorum acerbitas falsam in proprium caput reorum confessionem extorquet: ergo iudex qui ex confessione per quæstionis cru-

A
ciatum expressa, sed alias legitimæ reum damnauit, non securè procedet? sæpè fit ut multi testes pecunia corrupti in vnum testimonium conspirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulsio sufficiens, & tamen reus verè sit innocens: ergo testimonio legitimo testium iudex non tuto nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij adferunt. Quia quod ad iudicem attinet, qui decipitur, parum vel nihil attinet, quæ ex causa decipiatur, si peccaturus idcirco, quod sine sua culpâ deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet, quod deceptio ex quæstione vel testimonio, vel ex rei spontanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus æquè iudiciorum solemnia cuncta ritè obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuertendum omnium publicorum iudiciorum ordinem & rationem sufficere debent; valebit illa argumentatio: si non sufficiunt, inualidus est, & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoque est ratio fascinationis & cæterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi posse constat; ut quoad homicidium, vim publicam adulterium, monetariam, &c. si faciat dæmon, ut quis putet à se factum, vel alij videantur videre se Petrum facientem, quod alius fecit: Nemo tamen in alijs criminibus ad reorum liberationem à pœna iuris vnquam hoc colore uti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatem non prospexerit. Quod somniantibus illusiones contingunt, quas homines putant sibi vigilantibus oblatas? quod in somnis aliquando cades, incendia, proditones nonnulli sibi videntur designare? Quid si ergo som-

niet. v. g. Petrus se Paulum capitalem inimicum gladio traicere, & Paulus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans se, quod tantum somniauit, reuera patrasse, & ideo sponte aut in tormentis homicidium à se commissum fateatur, quod alius commiserat: quæro, quid iudex faciat? absoluet? non licet legitime confessum, damnabit? innocens est reipsa. Innocens peribit: & tamen iuste ac tuto fuerit à iudice damnatus. Idem sibi responsum existiment isti, qui causam tam frivolum quærunt, in tam immanis iniuriæ Deo & reipubl. illatæ dissimulatione. Verum hæc de argumenti forma & validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipsam, & inquire re stat, an aliqua regula tradi possit, qua iudici constet, an vera sit confessio Strigum, an vana & illusoria? Prius quædam sunt fundamenta præiacienda, vt firmior sit ardua structura.

Notandum in primis ea, quæ magis accidunt, aliquando somno depreßis accidere, vt quæ Tostat. Olaus, & Baptista à Porta de quibusdam narrant: aliquandò certò & perspicuè vigilantibus. Nam certum est auguria, & reliqua maleficia, de quibus S. S. non vno loco egit à vigilantibus acta, vt à Magis Ægypti, *Exod.* 8. Pythonis à Saulis, *1. Reg.* 28. maleficis Manassis, *2. Paral.* 6. 33. Balaam ariolus vigilans imprecari solitus, *Nu.* 22. Sæpè etiam quod vnus somniauit, hoc alter verè patrauit, vt *Iudic.* 7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irrués verè fecit. Vnde fit, vt possit, quod vni sagæ somnianti, hoc alter vigilantanti verè contigisse: quare non possumus ex huiusmodi narrationibus, quæ particulares sunt, vniuersim colligere semper verè, aut semper falso hæc contingere.

Notandum secundo solere hominem deludi, vel imaginariè tantum, seu internâ imaginatione, quando in rei inanem similitudinem cogitatio tendit, quasi in rem veram sensibus obiectam, vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper concurrunt circumstantiæ aliquæ, ex quibus pateat, delictum earum imaginarium non fuisse, vt cum effectus resultat in alio, quàm in ipsa strige, puta in agris, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obijcitur, mutato fortè medio, & alijs speciebus ad oculum deductis, quàm reuera obiectum præfert, vt cum videtur esse lupus vel catus, qui homo est. At ista deceptio locum habet in præstigijs metamorphosis, quando striges sibi vel alijs videntur transformate; sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est, & qualis apparet; sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem; vt quando diabolus corpus aereum assumit ad similitudinem viri vel feminae, vel hirci, & talis apparet strigi. Tunc tantum deluditur strix, si putet esse verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potissima est ex parte obiecti; ex parte vero videntis non est deceptio in sensu exteriori, sed in opinione; quia vnum putat pro alio: si tamen huic viro succuba sit mulier, vel hunc hircum adoret, vel hoc hircum transferatur ad conuentum, non est deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde

Vnde fit manifestum in hac materia duplicem considerandam & distinguendam illusionem vnam opinionis, & alteram rei: opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnam quando fallitur opinio, & cum ea simul sensus exterior; alteram quando sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio quo sensu deluditur, quando per præstigium videntur sibi sagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conuentum: quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore, & proprio semine concurrere: quando putant se transformatas in cattos, & sibi vel alijs tales videntur. Et certum est huiusmodi delusionem solam eas à pœna Sodomix vel homicidij patrati non liberare; non magis quam similis delusio excusabat illas, de quibus in *d. cap. Epi' copi*. Fieri potest, vt sic hodie multæ illarum sint delusæ aliquando: sed tunc iudex debet attendere ad factum, an sic equitarint, an se dæmoni commiscuerint, an puerum strigaerint, an ea fecerint, quæ ad transformationem vel strigi portium Diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putant dæmonem esse Numen, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem vel omniscium, vel largiturum illis beatitudinem, &c. hæc deceptio non excusat à pœna, vt nec hæreticos reliquos, quare, *παραπτόν* est, quod strigum rudiores, & idiotæ sic decipiuntur.

Sensus solus decipitur, cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo obijcitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit non esse quale videtur, aut quale tactu, gustu, olfactu, auditu percipitur, veluti quando striges non nesciunt se rem habere cum ipso dæmone, equitare super dæmonem, non

A mutari in cattum; sed hæc sibi videri tantum, &c. Et talis delusio opinionis, quæ est in lamijs doctioribus, & minus rerum imperitis, multò adhuc minus à pœna ordinaria præber excusationem: quia hic ex earum parte est malitia formalis & perfecta.

Restat ergo difficultatem totam ver-
fari in delusione, quæ est ex parte rei, siue facti. Quin nec ipsa est simplex aut vniufmodi. Nam aliquando existimât sibi vigilantis accidere, quod verè in somnis tantum accidit: hæc delusio non magis excusat à pœna, quàm à peccato, verbi gratia, putat vna se delatam ad conuentum, quæ mansit in loco sopita, prius tamen verè fecit omnia, quæ solent adhiberi ad strigi portium; vel putauit se cum dæmone vigilantem commisceri, cum tantum sit somnians delusa, sed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum ininitum, & obstinatio perfida sibi in vigilia complacens. & ad hoc planè deliberata: sicut obtinet in hæretico, qui quàm in somnijs accepisset propositionem hæreticam, eam vigilans postea approbaret, ac tueretur: quem certò rogus maneret.

D Aliquando putant se fecisse, quod dæmon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necem pecoribus & infantulis intulisse; quæ tamen cuncta ex condicito ad signum præstitutum diabolus patrauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signum præfixum sustulerunt. Quid tum, (quæso) interest, per se, an per alium fecerint?

E Quod si (quod rarissimum) nihil tale conatas striges, nihil coope-

ratas apparuerit; & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc sint operatæ, ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt indiuidui, ipsæ quoque conditiones circumstantiarum indiuiduæ sunt & peculiare; nequit res vlla generali regulâ definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quædam obseruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei præditis altis allatura, nam quorum zelus est in loculis vel mortuus, ijs quoniam in media luce amant cæcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclare (mea sententia) notatum fuit à Sebastiano Michaëlio, *Pneumalogia opera extremo*, nobis ad hanc veri investigationem, strenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitius inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse, libro 18. de ciuitate Dei capite 18. liber ille Michaëlij Gallico scriptus est idioma, in gratiam nationum cæterarum redigam fide optima in compendium, quæ dicit. Prima regula quam tradit, est iudicium desumendum. *beffectu subsecuto*. Sic enim volens decidere, an quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, verè acciderit, an præstigiote? concludit Iphigeniam re ipsa nec immolatam, nec in feram fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablata dæmonis dolo ac futelis suppositum, probat ab experimento subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis locios non fuisse conuersos in aues, eo quod istæ aues Diomedæ postea inter se mixtæ (vt & Meleagrides) speciem suam cæterarum auium more propagauerint. Vnde colligit à dæmone locios Dio-

A medis subito translatos alio, & has illis aues aliunde compulsas, fuisse substitutas. E contra patet vera fuisse Moyfis in AEGypto miracula, quia Nilipifces vere mortui reperti, & locusta vineas ac messes verè perdidit. Vere quoque patientiæ exemplari Iobo dæmonem damnâ dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum, & feruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum postea viuens vel integrum repertum. Confirmat hanc regulam D. Thomas, cum censet præstigijs & illusiones diaboli diu durare non posse: cum non sint, non naturæ seu substantiæ subsistentis; sed quædam dumtaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum est proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet, in criminum, quæ striges fatentur plerisque veritatem à parte rei subesse, non nudam illusionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à se necatos, à parentibus præfocati vel exsucti reperiuntur. Exhumatio corporum, sepulchri religione violata, probatur; quia cadauera sepulchris eruta non inuenta in locis suis, frustum vestimentorum, quod dicebant se dæmoni pro arrabone dedisse, re ipsa repertum abesse à vestis parte, quam ille narrabant. Homines & iumenta maleficijs læsi, & interdum ab illis liberati sunt vbique ad manum.

E Secunda regula est, *Attendendum an quæ asserunt, sint dæmoni possibilia*. sic enim Diuus Augustinus ibidem ostendit non fuisse locios Diomedis in aues vere & essentiali transformatione mutatos: quia specifica mutatio essentia vnus in aliam superat

creaturæ

creaturæ potestatem. Sed dicit factum subtractione & suppositione illa quâ memorauimus, quia hoc Diuina permissione difficile non est dæmoni. Hanc regulam secutus est D. Thomas *1. part. question. 114. artic. 4. ad 2.* cum scribit, si agatur de resurrectione mortuorum aut similibus rerum supernaturalium, & ea dæmonibus tribuantur, credendum fuisse duntaxat illusiones. Nam licet Deus vniuersali sua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus, malis spiritibus: nunquam tamen vtitur ijs, ad opera vere miraculosa, quæ sibi & bonis Angelis beatissime reseruaui: & quia diaboli donorum supernaturalium non sunt capaces. Hac regula vsi fuere veteres Christiani in discernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitijs Simonis Magi, testibus Clemente, *lib. 3. recognition.* & Irenæo, *lib. 2. cap. 57.* Secundum hanc quoque regulam credendum est confessioni strigum, quia quæ fatentur non superant vim dæmonis, vt ostendi *toto lib. 2.* nec quicquam eorum repugnat, immo consentanea sunt omnia S. S. Patrum doctrinæ. Quare vt ex hoc indicio res decidatur, opus est viro in S. S. & Patrum in lectione & philosophia solide versato: qui sit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul. *li. de anima.*) dæmones solinouere Christiani.

Tertiam D. Augustin. regulam petit ex *multitudine testium, & conformi similitudine narrationum*: quia vniuersorum vnanimis vbique consensus excludit omnem deceptionis aut somnij suspensionem. hoc argumento vtitur *d. lib. 18. cap. 18.* Sic in causa strigum ex distantissimis regionibus hodie idem testantur Scriptores Italiae, *Grillandus, Albericus, Siluester, Spina & alij*: Hispaniæ *Ciruelus, Castrus,*

A *Simancas, Tostatus*: Galliæ, *Iaquerus, Michaelius, Crespetus*: Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingiæ, *Remigius, Gregoriusque*: Treuiris, *Binsfeldius*: denique alij innumeri. Ipsæ quoque striges cum idem quod dicunt in Hispania, dicant in Italia, & quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia, & quod vno anno, id alio semper tam ab annis plusquam octoginta continuis in eculeo & extra quæstiones libere profiteantur, idque tam apposite, vt mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legisse, intellexisse, & memoriæ mandasse, quæcunque viri docti de his rebus scripto per Europam totam varijs linguis tradiderunt: nonne hic consensus vniuersalis plus satis conuincit, hæc ijs non accidisse in somnis? nam si hæc somniarunt quo pacto sic semper omnes idem somniarunt eodem sibi euenisse modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuersa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuersa somnia: hic idem somniant omnino, diuites splendidi, & Iro pauperiores egentioresque, famelici, & dapsiliter habiti: viri fæminæque, ætatis, & pueri, biliosi, & flegmatici, sanguinei & melancholici, ergone omnes istos tam diuersæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio, atque alio, simili semper ciborum vsos quantitate & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem semper somnia fuerunt? Dicent fortassis hæc illis somnia, non à naturali causa, sed à dæmone immisfa, & ideo tam similia existere.

Humanam igitur ista naturam superant, & à dæmonibus ista procu-

Eccce

rantur.

rantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc a dæmone fieri vere, & non per somnium illusionem, sed vigilantibus ad talia hos mali artifices abuti, cum id illis sit æque expeditum, neque Sanctæ Scripturæ, nec Patrum sententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dæmonem hæc somniantibus tantum hominibus ubique omnibus adeo conformiter effingere. Id probatur, quia hæc ab vno & eodem dæmone simul eodem tempore non fiunt. nam vnus simul pluribus locis adæquatis esse nequit vel operari, vt docent Iust. Martyr. q. 40. ad orthod. & Dydim lib. 1. de spiritu s. Deberent ergo tot esse ferme somniorum immissores dæmones, quot sunt fortiarum & sortiarum sic somniantes, & illis constitutis diebus non vacare alteri rei, quam somnijs effingendis. Magnus hic consensus, magna discordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conspirare. Fateor, sed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per somnium velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere, ideo palam magistelli & concubini esse malunt, & vere hanc Dei imaginem. non imaginariæ tantum deturpare, incestareque. Longe quoque facilius est dæmoni corpora loco mouere & transferre, cibum potumque ministrare, corpus assumere vel effingere, quam imagines, simulachra, & phantasmata tam variarum rerum dormientium sensui interiori immittere & imprimere, quia strigum phantasiæ eodem tempore non sunt eodem modo dispositæ, nec semper omnes omnium quæ representanda conditiones animo ante conceperunt, maxime prima qua hæc experiuntur vice, nec potest diabolus

A quas vult species in phantasia imprimere, vt docet B. Thom. 1. p. q. 118. art. 3. ad 2. His trib. D. Aug. canonib. examinatorijs vltimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula & certissima videtur, casu occurrente circumstantias omnes diligentissime debere perpendi: nam hinc clare dignoscetur, an circa factum confitens fuerit delusus.

B Nam in re adeo occulta & ardua probationis non est moderati aut sensati hominis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariiores. tum quia dicenti esse delusum confitentem, incumbit probatio, non vero neganti: quia hic pro se habet presumptionem. tum quia in similibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum est à saniore iurisprudentium parte, vt admittantur probationes alie minus sufficientes, verbi gratia, infamium & complicum depositiones & testimonia. sic post gloss. Salic. Alexand. Gand. & alios docent Clarus lib. 5. s. fin. qu. 21. & Binsfeld, memb. 2. de confess. male. concl. 5. Idem quo plures circumstantiæ concurrent, fiet res euidentior: quando autem aliqua defunt, si adfunt alie, hæ quæ adfunt non enervantur idcirco. nam in his circumstantijs eadem ratio est, quæ testium. Sicut enim maioris momenti sunt duo testes affirmantes, quam decem negantes se vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duæ circumstantiæ præsentæ ad veritatem confessionis adstruendam, quam absentia vel defectus decem aliarum ad enervandam confessionem. Nam ex eo quod non est, nihil positium potest inferri. Hoc posito videamus de lingulis circumstantijs.

E Quoad circumstantiam Quis, seu personæ confitentis, considerandum

an alias

an alias sibi mente constet, & ad rem apposite loquatur: an det scientiæ suæ vel facti non improbabilis rationes: an dicat se discernere nosse inter illusiones in somnis, & res ipsas quæ vigilanti acciderunt, quod asserbat Ioan. de Valx, & Inquisitores Germani testantur esse modos dignoscendi. Minimum vero refert an sint idiotæ. nam idiotæ quoad sensuum externorum functiones tam pollutæ, quam qui docti sunt. Etas etiam non multum ad rem pertinet, nisi si nondum essent doli capaces, quoad peccatum, vel etiam præ senio delirarent. Nec maioris momenti est conditio paupertatis vel diuitiarum, nam etsi pauperes facilius in hæc scelerata pertrahantur: pertracti tamen non magis obnoxij sunt delusioni, quam diuites & nobiles. Idem de sexu iudicium. De energumenis (nam fortassis aliquæ sagæ simul sunt energumena) censuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici suspicio est: tunc eas curare primo exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius confessionem haberem quo cæterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æque memores sunt postea atque alij: quæ vero faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum postea non meminerunt.

Igitur quando cunque in iudicio rerum astrarum probe memores sunt, & circumstantias cæteras idonee recensent: putandæ sunt non illas, nec excusandæ à criminum pœnis, quæ confitentur se patrassè interea dum ratione recta utebantur. (Raro tamen crediderim energumenas esse, quæ sagæ sunt: saltem post possessionem à dæmone non esse factas sagas:

A sed vel iam ante sagas fuisse, vel quæ veræ sunt sagæ, propter assiduam dæmonis assistentiam, & maximam in eas potestatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam & crudelitatem potissimum habere, vel habere videri.

B Secunda circumstantia (*Quid*) comprobatur confessionem, quando delictum quod confitentur, dæmoni, seu per dæmonem homini non est impossibile, nec viro sapienti & erudito incredibile, quantumuis stupendum sit, & admirabile, horrendum aut execrandum. Nam talia solent ab eis patrari, & quo regnum Antichristi vicinius, hoc Satanæ potestas maior conceditur, & charitate magis ac magis refrigerante, clarius atque clarius mysterium iniquitatis incipiet reuelari & operari. Vtrum vero aliquid sit incredibile vel impossibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philosophiam prope coniunxerint: nudi vero litteratores, Iuristæ, vel Medici, non sunt idonei iudices, multoque minus homines quidam Luciani, & Athei, seu polytici nostri trochi, pietatis, publicæ salutis, & Catholicæ religionis negligentissimi, ambitionis vero & diuitiarum vnde quaque aggregandarum studiosissimi.

D Quid vero adeo abominabile fieri possunt, quod non factum alias comperiamus? Incæstus, Sodomia, parricidia, fidei apostasia, sacrilegia, nostris temporibus, nonne ludus? Anthropagiam horrent animi, sed possem singularum fere nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala consuetudo: Iudæos, Italos, Hispanos aliquando adegit durissimum famistelum. non minus efficax odij magnitudo plane belluina superioribus

Legit Rob
Dinothū
l. 2. di bello
religio
nis in Frā-
cia.

annis Angræ quendam Lusitanum N. Pilatos tria Castellanos corda trepidantia vorare adegit. vt narrat Hist. de las Terceras. Quid Mattiacum aliud (quo te ô Belgica mea hærefis auertit!) nautam? sed nolo meis verbis, carmine volo cognofcas Lector Nobilis Noctv vici:

Lugdunum cingit Batauorum miles
Iberus,

*B. A Batauo contra cingitur ille ma-
ri.*

Non opus est gladijs, ferroq, rigentibus
armis,

Sola pro Batauo belligerentur a-
qua.

Lacturam pecorū Batauus quam fecit,
& agri,

Hispano decies sanguine Ibere
lues.

Mercator sapiens tamen haud merca-
bitur vna

Hispani generis corpora mille
boui.

Macra caro est, nuper cum cor gustaf-
set Iberi

Respuit, & canibus nauta vorare
dedit, &c.

Nam plura addit: Comesse potuit, qui in tam immani facinore ludere: sed Dinothus tamen dissentit, nam ait hūc Læstrigonem abiēcisse, sed tamen alium arrosū id Delstū transfūisse, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, lib. 5. Historia Gallica, persuasam plebem Catholicam fuisse, pueros ab vberibus matrum per Huenosios seu Caluinistas auelli, verubus infigi, & instar hædinæ aut aprugnæ mandi perauide consueuisse. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quamuis genius sectæ non abhorret.

A tāque crudelia tertij illius belli ciuili facinora fuere à Caluinianis perpetrata, vt ea postteritas nunquam sit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium sagæ profiteantur, quod non sit exemplis contestatum. Puto me hoc opere toto singulorum criminū multiplicia memorasse: & reperiri, quæ vnam in personam omnia concurrant. scripsit ad me ex nostris, vir fide dignus, Gaspar Rhey An. 1600. in hæc verba: Hic monachij 27. Nouemb. mater filiaque duo viri puerque duodenis (erat hic ex reliquijs eorum, qui non multo ante hoc tempus itidem h c flamma cremati, aut stipitib. induti) atroci prorsus supplicio affecti fuerunt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superas & inferos poluerunt. vs verbo dicam, quicquid scelerum in libro, quos de magia inscribit, admiserunt isti. hoc ex ore iudicis iurati: qui in veneficos hosce & quæstionibus egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligētissime, perlegit) præfens audiui. Iraque sexies urbem intra vsi sunt ferro ac lamina, extra perfractis ante brachijs à rotam in rogo vsituti sunt viu. Non ergo attendendum iudici vt credat immane magis vel minus sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantum cunq; sit, an quod à se patratum fatentur, id vere patratum fuerit. v g. dicit se commouisse tempestatem & grandinem præcipitasse in agrum Titij vicini sui: videat an vere tum ager ille oborta procella fuerit grandinatus. Dicit se se stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & vere puellus nullo apparente morbo contabuit, fortassis etiam cicatrix paruula, in pectusculo vel gutture pueruli inuenta. Dicit se necasse vaccas aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quæ ibidem reperia: aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis

causa

causa apparet alia. Dicit se adoleſcentula 10. vel 11. annor. cum ſolo dæmone conſueſſe, quæ per inſpectionem ſcæminarum peritarum deuirginata inuenitur. Nec verè peccatum ſtrigum vllum eſt difficilioris probationis aut ſuſpectius de deluſione, quam nefanda cum dæmonibus Venus. Remigiuſtamen indicia duo ſuggerit, ſi poſt tam nefario concubitu defuncta præ laſſitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut ſi ſubſtrata lintea ſargo cruore ſint perfula, quæ duo ſagæ duæ in actis conſeſſæ fuerunt: *lege illum lib. 1. cap. 6.* Sanè hæc ſunt indicia clara, quibus ſagæ queat cognoſcere ſe non ſomniſſe. Immodò quoad viros etiam, cenſent Itaq; & alij, nunquam ſic deludi quoad concubitum, quin diſcernere queant, an vigilantes id fecerint, licet enim initium in ſomnis potuerit contingere, in ipſa tamen patratione neceſſariò volunt hominem expergiſci, atque id aiunt docere illorum experientiam, qui ſcedis huiuſmodi imaginationibus inter dormiendum commaculantur. Et hæc fuit Hebræorum iam olim opinio, quod rerum natura non capiat quemquam coire neſcientem, ait D. Hieron. *Traditione in Genef.* qui non refellit, vt nec Rupertus; & idem tenent Liran. Toſtat. & Oleaſtrius in *cap. 19. Genef.* agentes de ebrij Loth in caſtuſcio D. Iren. *lib. 4. cap. 51* & D. Chryſoſt. *hom. 44. in Gen.* Theodoret. Ambroſ. & alios voluiſſe, hæc omnia proſus ignaro, nec ſentiente Loth facta; quod naturaliter fieri poſſe, etiam Caietan. & Perer. noſter cenſuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem ſoporari poſſe, vt ne in deciſione quidem ſeminis dormire deſinat. Poſſet itaque dæmon ſic ſagis illudere, fateor. Verum cauſam non video, cur id in dia-

A bolicis hiſce mancipijs fieri ſuſpice-
mur; quæ (vt narrat Spreng.) non raro
reperæ ſunt in agris clara luce ſupinæ,
& crillantes, & poſtea viſus teter vapor
ab earum corpore ſe ſuſum eleuare:
quem illæ in actis ſuum incubum fuiſ-
ſe conſitebantur.

Item quando affirmant ſe ad con-
uentum delatas, vel iter pedibus con-
feciffe, & viſæ ſunt ab alijs agnitæ: &
complices aſſerunt ſe ſimul adſuiſſe, &
in reliquis circumſtantijs conue-
niunt. Quando poſt reditum à con-
uentu aliquor diebus ægri, vt multi a-
pud Remig. & Binsfeld. quando reper-
ta vaſa conuiuantium, vt à lanione Ca-
merarij: quando inuentæ nudæ in a-
gris à curſu reuertentes, vt Grillandi
Lucretia: quando poſt multum deni-
que tempus ac laborem domum re-
diere, vt Presbyter Pici, & Nobil. ille
Lochiensis Bodini: quando quaſſatis
membris ſemineces ex nube in terram
deiecti, vt iuuenis Batauus Ronſſei: aut
in arborem, vt Margareta. & armenta-
rij Remigiani, Denique quando ſe aiunt
cattum, vel quod aliud animal induiſ-
ſe, & veſtigia patrati ſub tali larua cri-
minis apparent, vt ſanguis pueri exſu-
cti in cunis, apud Spin. vel vulnus in
in ſtrigum corpore, qua parte ſchema
ferinum conuulneratum fuerat, vt cat-
tus eiufdem Spinei, & bufo apud Ipras
Flandriæ.

Denique hæc circumſtantia (*quid*)
innumera indicia iudici queat præbe-
re, ſed notanda duntaxat, quæ rem
ipſam, de qua quæritur, concernunt.
E verbi gratia vel delationem, vel con-
cubitum. Nam ſi hæc veriſimilia, pa-
rum attinet, etiam ſi parerga quædam
admiſceantur minus veriſimilia: ideo
enim ſolet diabolus falſa veris aſſuere,
vt ne veris quidem fides conſtet, quod
in confeſſione Manteniſi Necroman-

ticorum, ex Grefpeto alias ostendi: item in exemplis quibusdam à Remig. adductis. Denique in hac circumstantia, quæ omnium præcipua est, audiat Iudex prudens prudenter monentem Plutarchum: *Quodammodo Philosophiam tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob causam aliquid fiat ratione tractare: quod vero id fiat, ex historia est sumendum lib. 5. Symposiac. c. 7.* Itaque narrationi reorum stare oportet, quæ tot Historijs est comprobata. Hanc incredulitatis aduersariorum ex incertitia natam pertinaciam pridem veteres damnauerunt. Apul. lib. 1. de asino asserit hominibus multa euenire vtu mira, & plane vera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionys. Halicarnass. li. 5. antiquit. docet hoc vnicuique insitum à natura, vt ex proprijs ea, quæ de alijs dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile sit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem senior (locus excidit) quemadmodum (ait) multa fieri non posse, priusquam facta sunt, iudicantur ita multa quoque quæ antiquitus facta sunt, quia nos ea non vidimus: neque rationem assequimur, ex ijs esse, quæ fieri non potuerint iudicamus. *Qua certe summa insipientia est.*

Tertia circumstantia est *Cur?* vt pote si habuit causam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta insatiabilem libidinem, pusillanimitatem, desperationem, desiderium vindictæ, curiositatem, egestatem subitam aut valde grauem, & huiusmodi, quibus impelli consueuissent: Theophrasti, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta, *Quomodo?* non est magno vsui, quia parum refert an modum ignorent: sufficit, quid ex parte sua fecerint: & quibus vsæ sint instrumentis.

A occulta sunt plerumque Satanae stragemata, & media naturalia. Sat erit si indicent, quibus vsæ, pulueres: vnguina decermina mortuorum, buffones illa, &c. maxime si ista compareant apud illas, vel visa, vel reperta, quibus asserunt locis. Modus etiam operandi sedulo distinguendus est ab ipsa rerum adhibitarum efficacitate. quamuis enim quod laga se dicit adhibuisse, hoc scit secundum se inutile ad effectum producendum: sufficiet, si pro signo esse queat, nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia & operatione ipsius diaboli ad signum operantis: vt patet in transuersionibus, & procellis cientis, similibusque.

B
C Quinta *Quibus auxilijs?* hoc est, an ope dæmonis, & cum quibus complicibus. hoc indicium frequentissimum & optimum est: quia fatentur complices se simul fecisse. Videtur autem incredibile omnes eodem modo circa singulas circumstantias delusas fuisse. quamuis enim tam facile foret dæmonibus decem decipere quam vnum: tamen non est censendus Deus hoc æquè permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta iudicibus adimatur: hoc enim dissentaneum est prouidentia diuina.

D Sexta est, *Vbi?* quæ minimi momenti est, nam possunt æquè deludi vno loco atque alio, Deo permittente.

E Septima circumstantia (*Quando?*) non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio possunt die, quantum interdiu, tantum noctu: & quouis tempore decipi à dæmone possunt. Admuniculantur tamen hæc duæ vltimæ reliquis circumstantijs ad earum confirmationem, cum testes conueniunt in loco & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famotus, aut tempus solemne (hoc est dies ordi-

narij)

narij) quibus earum scelerosa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) potest in conuentu innocens representari, adeo vt multi testes postea deponant eum se illic vidisse. Respondi alias, vel Deum id nunquam passum: vel si passus fuit aliquando eos infamari: nunquam tamen passus est, eos damnari. sed mox eorum in innocentiam in lucem protulit, vt in illo ipso facto B. Germani; quod aduersarij vrgent: & certius probatur ex D. Athanasij iudicio, qui falso accusabatur brachium arsenij ad vsus magicos abscidisse. Demum si quid huiusmodi argumentum valeret in adulteris, homicidijs, & alijs etiam valeret. Nā posset etiam diabolus in latronum cauernis, & lustris libidinosorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B. Siluano narrant accidisse, æquali historię fide, qua illi de B. Germano memorāt, & de Santarenensi monacho habes inferius l. 6. c. 2. sect. 3. q. 3. AA. Si concedunt æquē in alijs criminibus hoc locum obtinere: nē illi quam fidem sceleratis patrociniū, tam infidam reipubl. & Deo nauant operam: nihil enim accōmodariū sit ad criminosos omnes supplicijs eripiendos. Si negant in alijs peccatis idem locum habere: doceant cur in solo crimine fascini demon hoc possit. & non in alijs. Sat scio nunquam idoneē docebunt.

6 *Sextum Arg.* est, malefici non sunt occidendi propter abnegationem fidei: quia omnes homines, dum mortaliter peccant: fidem abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur, Conf. B. Petrus ter Christum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Resp.* Peccatores recedere à Deo per inobedientiam tan-

A tum: & ideo improprie dicuntur propterea infideles, & fidem negare; sed malefici seu lamie recedunt à Deo per expressam abnegationem Dei & fidei, quod est *Apostasia*, propriè dictæ infidelitatis species, constituens peccatum vnum specificè à cæteris mortalibus peccatis distinctum. vt optimè deducit Binsfeld. in l. 7. c. de malef. in resp. ad 1. argum. Quoad B. Petrum ille tantum peccauit contra præceptum confessionis fidei, fidem verò nequaquam amisit. malefici fidem corde & ore abijciunt. idque spontè, nullo vrgente metu. Petrum statim pœnituit; sagæ manent in sua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fra. Soarez. tom. 2. in 3. p. D. Thom.

B *Septimum arg.* Deus permittit maleficia fieri, & sinit maleficos viuere. ergo non debet eos homo occidere. *Resp.* ridiculum esse quod inferunt. sic enim sequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod esse hæresim certam docent Castr. & alij Catholici scriptores. Nonne magistratui gladius à Deo datus ad vindictam malorum? a Ex his apparet, quam ridicula sint argumenta aduersariorum. Sit ergo.

C *Conclusio.* Lamia occidenda etiamsi hominem nullum veneno necassent, etiamsi serpentibus, & animantibus non nocuissent: etiamsi necromantica non forent, eo ipso tantum: quod dæmoni fœderata, & quod conuentui interesse solita, & qua ibi exercentur præstare.]

D Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. vers. 19. *Maleficos non patieris viuere.* quo loco vox Latina est admodum latè patens, nec restringenda ad solos venenarios, vt nec Græca, nec Hebræa, quod quia fusè probauit, hic non repetam. idem statuitur Leuit. XX. vers. vlt.

7
a Rom. 13
1. Pet. 2.
vide O
rig. hom.
20. in Nu

XX

b l. 1. c. 2.
de voce
Mechaf
sephim.

2. proba-

2. Probatur iure humano, lege Ec-
 clesiastica. *cap. peruenit. c. contra idolo-
 rum. 26. quast. 5. Extravag. varijs, vna To-
 an. XXII. super specula, alia Innoc. 8. qua
 ponitur ante malleum malef. alia Alexand.
 5. incip. cum accepimus: alia Leonis X.
 incip. honestis petentium votis; alia
 Had. VI. incip. Dudum vti nobis.] & le-
 ge sæculi, scripta quidem l. multi. l. ne-
 mo. l. nullus. l. etsi. C. de malef. & mathem.
 nõ scripta vero, consuetudine ferè V-
 niuersali Europæ, iudicum Ecclesia-
 sticorum, qui solent brachio sæculari
 eos tradere: c. & iudicum secularium,
 vt patet ex scriptoribus, qui res crimi-
 nales profecuti sunt nationum omnium:
*Italorum, Blanci, Carerij, Grillandi,
 Gandini, Clari, Follerij, Bofsi, & alio-
 rum, ex Hispania Bern. Diaz. Placæ: A-
 uuiies. Auendanni, Couarr. Gregorij,
 Lop. ex Gallijs Fabri, Millei, Michaelij,
 Iaquerij, Berberij, Remigij, ex in-
 feriore Germania Damhauderij, ex
 superiore Althusij, Godelman, Fichar-
 di, Molleri & ipsorum patronorum
 Lamiacorum: qui dum quærentur &
 improbant, contestantur consuetudi-
 nem hanc inualuisse, Hæc PP. rescrip-
 ta, hanc Imp. sanctionem, hanc Euro-
 pæ generalem consuetudinem, hæc de-
 creta cunctiorum tribunalium accusare
 mendacij, hoc est contendere falsum
 supposuisse & asseruisse: quod nomen,
 quod supplicium meretur.**

vt docet
 omnes,
 qui de in-
 quisitorũ
 tribunali
 egere. Lu-
 cerna in-
 quisitor.
 Directorium In-
 quisit. il-
 lud Com-
 mensis,
 hoc vero
 Eumerici-
 Viatorium In-
 quis. Ber-
 heus
 Sprenger
 in malleo
 Iaquerij
 in flagel-
 lo Simæ
 in praxi
 Alia Cas-
 de iustit.
 hæret. pu-
 nit. l. 1.
 16.

3. Probatur ratione, criminis gra-
 uitati commensuranda pœne grauitas:
 grauitas autem criminis petenda à
 personæ offensæ dignitate, & ab ipso
 offensionis modo. Offenditur à Lamij
 Deus Opt. Max. & Deipara & omnes
 cœlites, & vniuersa Ecclesia, genusque
 humanum, & animata inanimataque
 omnia: nam Deo & superis maledi-
 cunt, & blasphemant: cæteris creaturis

A abutuntur, & exitium parant; idque
 modis contumeliæ & crudelitatis ple-
 nissimis, primo interuenit idololatria,
 grauior quam Israelitarum, illi vitu-
 lum aureum adorabant, corameo bi-
 bebant, saltabant; caneabant: d hi coram
 dæmone ipso, cui se deuouent, cui sa-
 crificant, cui fidelitatis & obedientiæ
 sacramentis se addicunt: coram hoc
 (inquam) edunt, bibunt, choreas du-
 cunt, cantillant, fœdissimæque multa
 operantur. Secundo consulunt ipsum da-
 monem frequenter, quod ipsum morte
 dignissimum, ex lege Dei e Tertio offe-
 runt filios & filias suas dæmonis: lege Dei
 iubentur occidi, qui semen suum offe-
 runt. Moloch. f Quarto eadem lege ne-
 cari iubetur, qui cum inmento coierit: gi-
 tem qui adulterium commiserit: h i-
 tem qui cum sexus eiusdem homine
 Sodomiam commiserit i longe detestabi-
 lior est (spurcitijs Magorum; quia, cum
 sint coniugati, adhuc versantur in
 continuo, quasi concubinato cum dæ-
 monibus, & sic non tantum contra se-
 xum, neque tantum extra speciem
 peccant, sed etiam extra genus: quod
 detestabilius est, & pess. omnium car-
 naliū peccatorum. Nec ociosum est,
 quod cum diuina lex dixisset, malefi-
 cos non patieris viuere. subiungat imme-
 diate: Qui cum inmento coierit mori-
 tur.

Quimmolat Dijs occidetur, nimirum
 vt hæc connexa, & comitari solita se-
 se, indicentur. Sexto interuenit in-
 eorum crimine atrocissima blasphemia
 & maledictum in Deum: quæ diuina
 quoque lex morte sancit vindican-
 da. I Septimo accedunt in vno crimine
 & alia multa: quibus à legibus hu-
 manis iustissimè mors decreta sup-
 plicium: apostasia à vero Deo: mex-
 cercere ritus & sacrificia Diaboli sæ-

d Exo. 31.
 anum. 4.
 e Leo. 20.
 v. 6.
 f d. c. 20.
 v. 2.
 g d. c. 20.
 v. 11.
 h d. c. 20.
 v. 10.
 i d. c. 20.
 v. 13.
 k Exo. 22.
 v. 18.
 l Leo. 1.
 v. 8. & 16.
 dem in
 Auth. vt
 non laus
 conu. au
 Boer. de
 scilio. 31.
 m. c. r. de
 apolla. 4.
 b. D. D.
 g. & j. C.
 de Apoll.
 dius,

dius, quam vlli olim pagani transfugium a Deo ad hostem dæmonem, cum Deo Sacramentum militiæ in baptismo dixerint: rebaptizatio quoque, & chrisimatis seu confirmationis conata abrasio: crimen læsæ Maiestatis diuinæ apertissimum ex ipsa Professione & pacto seu fœdere solo, vt ex formula & ritu ipso constat p, nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale q. Cum itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum singula morte dignissima: videtur communi iudicio carere: qui communem hanc pestem non censet igne gladioque abolendam: & suspicionem occulti consensu atque conspirationis merito præbet: qui se, Dei & hominum coniuratos hostes defendere atque tueri velle profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. 1. ne criminosi viuendo damna inferant proximis & reip. constat autem maleficos etiam si non occiderent veneno: tamen plurima damna inferre: vt enim cetera mittam, cum eorum peccatum sit in vno multiplex quædam colluies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorum: Deus grauissime semper offenditur, & ad clades toti reipub. inferendas prouocatur maxime: vt his infelicissimis temporibus experimur, quibus huius scētæ (quæ iam cæteris longius proserpsit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, plulque illa possunt ad irritandum, quam hæc ad Deum placandum. 2. causa est, vt etiam si alijs non nocerēt factio, ne noceant exemplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earū sermones atque operacancri instar serpere. quare tol-

A lendæ de medio, vt *stulto pereunte, sapiens astutior fiat.* 3. ne si diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem fiant deteriores. cumque salutis pars sit, minus affligi: optime illis ad salutem consulit æternam, qui mature flagitijs eripit. Docet experientia vix illas extra rogam, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conscium peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad penitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri, quod singulari Dei contingit clementia, quæ pœnas tantis sceleribus debitas vult breuiore & leniore hic supplicio expiari. Cum itaque omnes hæ orationes locum habeant in Lamijs, etiam si nullum occiderint animal: consequens eas adhuc merito morte plecti: & hos iudices clementes potius quam crudeles in eas existere, consequens etiam impios & crudeles in rempublicam & quasi paricidas patriæ esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina dissimulatione, conuiuentia, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ subtrahunt.

D Obijcitur ex Constit. Carolina locus cuius hæc sententia est: si alicui damnum maleficio siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si vero nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate. Respond. semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem & quantitatem, vt si fœderatæ fuerint cum dæmone: si in conuentibus, ea quæ fieri solent, fecerint, morte plectendæ sint. Duntaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos semper igne

Fffff

punien-

puniendos: cæteros, si venenarij non sint, aliquando igni, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, dicendum fuit, harum Lamiarum crimen huiusmodi non esse, quod mortem mereatur: quod hætenus illi ostendere nequiverunt, & Binsfeld. Grill. Spreng. Alf. à Castro & alij citati, nosque etiam non obscure contrarium demonstrauimus. Quid quæso absurdius, qui vaccam vel equum occiderit interfici: quia fide Christiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressa professione, & cum eo fœdissime coierit, & sacrificauerit, &c. cum morte non affici: estne hoc pœnas criminibus commensurare? Visum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inserere huic loco exemplar sententiæ latae Auinionis anno 1582. vt referatur à Sebastiano Michaëlis, in *Pneumatologia*:

Visis processibus coram N.N.N. &c. contra nobis constitutos reos, accusatos, & delatos: quibus tam per vestram: & quorumlibet vestrum relationem, ac propriam confessionem iudicialiter coram nobis factam, atque sæpius repetitam iuramento vestro medio: quam per testium depositiones, eorumque accusationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & processu resultantes, nobis legitime constitit, & constat, quod vos, & vestrum quilibet, Deum nostrum omnium Creatorem, & Opificem, Vnum & Trinum abnegastis: & inimicem Diabolum, hostem antiquum humani generis, colistis vosque illi perpetuo deuouistis: & sacratissimo Baptismate, & hi qui in eo fuerant susceptores leuantes, & proparentes, vestrique Patres paradisi, & æterno hereditatis, quam pro vobis & toto genere humano Dominus noster Ie-

Apostati
consum-
mata.

A *sus Christus sua morte acquisiuit, coram prefato cacodæmone, in humana specie existente, abrenunciastis: infundente ipso rugiente diabolo demum aquam, quam accepistis, vestro vero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis imposto, sicque aliud commentitium nomen vobis imponi scilicet baptisate passi fuitis, & accepistis: atque in pignus fidei demoni data vestimentorum vestrorum fragmentum & particulam illi dedistis, &*
B *vt à libro vite vos deleri: & obliterari pater mendacij curaret, signa vestra propria manu, ipso mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortisque perpetua libro nigerrimo ad hoc parato apposuistis: & vt ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deun-
civret, notam vel stigma cuiuslibet vestrum, veluti rei sua propria inuistis: & illius mandatis & iustis iurando, super
C circulo (quod diuinitatis symbolum est) in terram sculpto (quo scabellam pedum Dei est) per vos, & quemlibet vestrum praestito, vos obstrinxistis signo Domini-
co & cruce concalcato: & illi parendo, admiculo baculi, quodam nefandissimo unguento ab ipso Diabolo vobis prescri-
pti illi, crucibus & positi per acra ad locum constitutam, imtempesta nocte, hora
D commoda malefactoribus, statisque diebus ab ipso tentatore portari & translari iussis: ibique in communi synagoga ple-
norum malefactorum sortilegorum, & hereticorum fascinariorum, cultorumque da-
monum, accenso igne retro, post multas
E iubilationes, saltationes, comestationes, compotationes, & ludos, in honorem ipsius presidentes Beelzebub Principis demoniorum, in formam & speciem fœdissimi & nigerissimi hirci immutari, vt Deum, re & verbis adorastis: & ad illum complicatis genibus supplices accessistis, & candelas piceas accensas obrulistis, & illius fœdissimum ac turpissimum animum*

Transi-
gium.

Sacri-
gium.

f. leg. sub
crucibus
passi Ec-
ce conue-
rus & tri-
sportio.
Ecce ido-
lolatram
perfecti.

Finis no-
cere male-
ficijs hu-
mano ge-
neri. Ma-
leficia &
crudeli-
tates.

(proh

(prob pudor!) summa cum reuerentia ore sacrilego deosculari estis: illumque sub veri Dei nomine inuocastis: eiusque auxilium, & pro uindicta in omnes, uobis uel inuictos, uel perit a denegantes, exercenda efflagitastis: atque ab ipso edocti uindictas, maleficia, fascinationes tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuistis, atque homicidia infantum quamplurima commisistis, imprecationes, ablationes, tabes, & alios grauissimos morbos; ope iam dicti Sathane, immisistis, infantesque per vos, nonnullis etiam scientibus tantum & annuentibus, arte iam dicta malefica oppressos, confosos, & interfectos fuisse, ac demum in cimiterio sepultos noctu & clam exhumastis, atque in synagogam predictam, fascinariorum collegium portastis: denique demoniorum Principium solio sedenti, obtulistis, detracta & uobis conseruata pinguedine, capite, manibus, & pedibus abscisis, truncumque decoqui, & elixari, & mercurium assari curastis, iubenteque ac mandate profato Patre uestro conedistis, & damnabiliter deuorastis: mala denique malis addendo, uos uiri cum succubis, uos mulieres cum incubis fornicati estis, sodomiam ueram & nefandissimum crimen miseris cum illis tactu frigidissimo exercuistis: & quod etiam detestabilissimum est, augustissimum Euch. ristica Sacramentum per uos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptum, tam dicti Serpentis a Paradiso euecti precepto, in ore et inuictis: illudque in terram nefarie expuistis, ut cum maiori omnis contumelia, impietatis, & contemptus speciem Deum nostrum uerum & Sanctum dehonoret, ipsum uero diabolum, eiusque gloriam, honorem, triumphum & regnum promoueret, atque omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate, & adoratione honoraret, decoraret, & honestaret, Quae omnia grauissima, horrendissima, ac

A nefandissima sunt, directe in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob causam nos F. Florus Prouincialis Ordinis fratrum Praedicatorum, sacra Theologia Doctor ac Sanctae fidei in tota ista Legatione Auinionensi Inquisitor Generalis: Dei timorem pro oculis habentes, pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam, de Theologorum & Iurisperitorum consilio, more maiorum, in his serimus scriptis, Iesu Christi Domini nostri, ac B. Mariae uirginis nominibus pie inuocatis dicimus, declaramus, pronuntiamus & diffinitue sententiamus: uos omnes supra nominatos, & uestrum quemlibet fuisse & esse ueros Apostatas, idololatrias, Sanctissima fidei desertores. De omnipotentis abnegatores & contemptores, Sodomiticos, & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, fortilegos, maleficos, sacrilegos, hereticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, demonumque cultores, Sathanicam, diabolicam atque infernalis disciplinae, & damnabilis ac reprobatae fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, & omnium malorum, facinorum & delictorum conuictos fuisse. Ideo uos omnes, uestrumque quemlibet, tanquam Satanae membra, hac nostra sententia, Curia seculari remittimus, realiter & in effectu condignis, & legitimis penis eorum peculiari iudicio plendendos.]

B

C

D

Habes hic epitomen scelerum quae fascinarij iiti soliti committere, quam alibi, accuratius comprehensam: habes & exemplum damnationis Ecclesiasticae, quo illa pacto Curiae seculari, reos puniendos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

E

Ma us opus quando tradendi sunt Clerici: quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio: praemissa regradatione, seu, ut uocant, degradatio

Senten-
tia con-
demnatio
nis tenor.

ne spoliandos. Quæritur autem, quid si moniales sint, vel monachi laici: nullo in clericorum gradu constituti: an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputium, fæminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestisque laica illis iniiciatur, & ordine, cui se addixerant, eieccti, spoliatiq; omni religiosorum priuilegio, sortisq; Laicæ effectis declarentur, sicq; Curia seculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinoſiorū causis multorum criminum quædam quasi colluies & sentina reperitur: quorum non eadem qualitas est, quæri solet propter quæ liceat vel expediat hanc Clericorum vel monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis proprie dicta, hoc est error in fide pertinax reperitur: sequenda decreta canonum de hæreticis, quæ proposui supra. *hac eadem sessione littera. T. T.*

Quid iudici in ceteris criminibus quæ hæresim comitantur vt plurimum, & quæ subiungam: facere expediat: id quia dependet à circumstantijs personarum, loci, temporis & cat. prudentiæ & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in genere: honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam: & ita demum, si hæc permittant, juris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa

A permitteretur: hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facereliceat: quod sane & à plerisque interpretibus receptum, & æquitati valde consonum, post Bald. Ancaran. & Abbat. frustra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura graua (sic voco quæ non tam enormia (etiam non expectata incorrigibilitate clericum tradere seculari brachio puniendum: vt docent, post alios, Guilh. Benedictus in c. Raynarius: Bernard. Dias de Lugo Episcopus Calagurritanus *Pract. Criminal. canon. cap. 90.* & Felicianus Episcopus Schalensis *lib. de depositione & degrad. c. 14.* à quibus adferuntur exëpla multa rerum sic iudicatarum, in Italia, Hispania, Francia, Belgio. dissentiunt tamen in ea dumtaxat, quod incidente casu Felicianus censet, prius consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, c. cum non ab homine de iudic. hoc rectissime censent, cum Ancar. Abba. Felino & alijs, citati Dd. recipiendum in criminibus leuioribus, & reipub. parum noxijs non vero in enormibus & reipub. periculosissimis. (vide Diazium. supra cap. 33. & 90. Felician. cap. 2. & 14.) quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis arg. c. quam sit. de excess. Prælator.

E Crimina autem huiusmodi valde enormia, & hac seueritate digna in fascinoſiorum facinoribus, præter ipsam hæresim, mihi videntur saltem tria occurrere.

YY

Primò est *Apostasia* à Deo & professione Christiana mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præstitum homagium, siue accedat idololatria, (quæ per se sufficit) siue nõ accedat, quia hoc crimen, secundum se, grauius est hæresi propriè dicta, & punitur non tantum pœnis omnibus hæreticorum: sed eò acrius, quod qui hæretico locus pœnitentiæ permittitur, is Apostatæ iure ciuili disertè denegatur. *b*

Secundo loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum fucubis & incubis dæmonibus: propter Sodomiam verò tradendum brachio sæculari clericum, criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus*: de qua consule Nauarr. cap. 27. Man. num. 246. & superioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reuerendiss. Episcop. Attrebatensis.

Tertio loco *homicidium*, quod in nostro casu multis ex capitibus est enorme, & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig. lib. 2. cap. 1.) & horum similitudine, quando monachi vel monachæ necant suos collegas vel consorores. 2. quando nondum baptizatos, & animum perdunt cum corpore. 3. quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. si veneno necant. 5. quando necant proditoriè ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cætera clarissima sunt. Quartum & quintum itaque probò, quia deterius est hominem veneno, quam gladio occidere: ideo Romani venena etiam aduersus hostem detestabantur, vt Cornel. Tacitus & L.

A Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij semper aggrauat: estq; maior ac dolosior proditio, quoties cauendi aut prohibendi minor occasio vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnem nocendi occasionem intenti: quorum nec insidias cauere, nec vim (si Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maxime diurnos, atque acerbissimos cruciatus excarnificatos necant, & vt plurimum (quo, quid grauius?) de mentis simul recto deiectos statu, in deliria, miserandumque furorem præcipitant, cumque sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, d qua solet grauitate & copia verborum, rationumque perpendit, & idcirco iustum Moyfis Zelum validius commendauit, quod maleficis nec diei quidem vnus inducias à nece concedendas statuerit: adeo vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi, eos de medio, tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non contaminaturus, sed Deo sanctificaturus, vt alter Philnees, videatur.

D Addit vocem à Legislatore Exodi, cap. 22. vbi lex illa perscripta, positam capi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliantur: & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur *οὐ μάται, καὶ φαρμακοὶ τὰ* & postea explicat, quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, *φίτροις καὶ ἐπαδαῖς τῶν*, quæ pro iisdem sumi sæpe solere satis indicat Helychij lexicum, vbi habes *ἐπασδοί, φαρμακοί, γόητες*. sed de hoc alias plura dicta nobis fuere. *a*

DD. communiter admittunt veneni

4. l. instir. tit. de pub. iud. §. l. Cornel. de sicar. l. 3. D. ad L. Corn. de sicar. ideo hoc crimen morte nõ extinguitur. l. hu. ius D. iure fisci.

4. l. de special. legib. circa med.

4. l. i. c. 3. lit. D.

ac. 1. & i. bi Innoc. Hosti. & alij de Apost.

post. b. rex & gl. ul. 3. C. de Apost.

ext. inl. C. de malef. & mathe. vid. Fr. Baldui ad

b vid.
Grilli. de
fortil. q.
12. & Pet.
Brisse. in
l. r. C. de
malef.

c d. vers. c
a dem. lex
de publ.
aud.

mali nomine, etiam magicos susurros, & incantationes, siue formulas quilibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes comprehendit. *b* quia per damnum ex verbis talibus & venenis, iuxta illud Tragici de Medæa: qui postquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum commemorasset, ab ea vsurpatum, subdit;

Addit venenis verba non istis minus. Metuenda.

Sanè ratione pacti & dæmonis sic vocati, damna inferentis. Nonne Iustinian. Imp. lege Cornelia de sicarijs perinde illòs teneri sanxit: *c* qui susurris, vt qui venenis, occidere? Quid quæso hic susurri aliud, quàm verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum, qui venenis datis nocuissent, sed & quicumque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur: & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmavit libr. de legib. XI. fere extremo: *ἐάν καταδεδούκω, ἢ παραγὰς, ἢ τισὶν ἐπαδαῖς, ἢ τῶν τοῦτων φαρμακείων ἢν τινῶν, δόξῃ ἐμοῦ εἶναι βλάπλοντι.* Incantationum itaque & susurrorum nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici vsurpatint, genus comprehendit: qui negaret, neminem legi, nec audiui.

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas deuouendi, seu diras imprecationes, quibus maximè varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactum olim manciparat N. Louanij semper utebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me tibi permisi (dæmonem alloquebatur) postulo vt quantum polles potesque*

tali vel tali (nomen exprimebat) *noceas.* vbi notandum inprimis hac forma contineri & exprimi primò complacentiam siue rati habitionem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio & noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè, vt dæmon quantum poterit noceat: quare & illud peti, vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo si constaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intulisse: debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nec constet, sed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacunque meliore via poterit, iuridicè inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est, an aliquis ex ijs, quibus diras imprecata est, morte violenta, dæmonis eius opera, sit sub-latus.

Si verò præterea in eadem familia, vbi degit (verbi gratia in eodem monasterio superior, vel confrater) alicui non sine suspitione maleficæ noxæ, & maximè illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit: cæcum putem, qui locum quæstioni idoneæ hic superesse non videat: cum indicium hoc illa confessione, & infamia personæ clara confirmatum, plane propinquum sit censendum. Ad pœnam tali infligendam; si de morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur: etsi lenior sententia sit quorumdam, leuiori quam mortis supplicio afficiendam; *d* tamen quando in multos tam improbo, & propinquo conatu reus grassatus fuit, etiam si mors nulla foret sublecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iustius videntur cõplures Doctores summæ auctoritatis censuisse. *e* Quam sententiam

equidem

de malefi.
Con. in
Cleme. si
fariosus,
p. 2. circa
p. in. Me
noc. de
arb. r. iud.
cal. 360.

docent
hoc non
inaccura
te relecta
Dini &
Ageli cō
tra fēn
tentia,
Diazus
supra c. 9.
& Felic.
& c. 14.
pater ex
citat. a
Bret. q.
69. Lupo
de libert.
Ecclef. q.
9. & Ar
bol. Alber
tin. in rep
c. quonia
de hær. in
si quos fe
quantur.
Diaz. &
Felic. epif.

de ve. poli
Bretch.
Cant. &
hos Claz
1. 5. 8. ho
mici dū.
n. 14.
e Ang. &
Salv. in
1. C.

equidem opinor, in ijs qui non sunt vfi ad nocendum veneno aliquo aut instrumento naturali, sed immediata opere operi diaboli, longè apertiore & æquiore habendam. Nam qui hoc pacto, vitalis conuentionis initæ homines perdunt: plane similes sunt malitia homicidis, quos vulgo vocant *assasinos*, quorum homicidium pro valde enormi, & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia subfellia vel obiter adierunt. Hos commune Doctorum iusfragium iubet omnino actu degradari, etiam si conatum improbum mors subsecuta non fuerit, si modo per ipsos non steterit, quominus interficeretur. Longius etiam hac in replurimi I. C. progrediuntur, a deo ut censeant, clericum, qui assassino mandauit occidere quempiam, à iudice seculari in hoc conatu deprehento assassino, posse & ipsum mandatorē ab eodem iudice capi, & sine vlla degradatione supplicio affici: quod vltimum licet non diffitear videri communius receptum, & securius tamen arbitror iudici seculari, prius degradationem hoc casu aperiri, & vrgere Ecclesiasticum forum, quatenus iuste & honestè poterit, ad hoc faciendum. Cæterum similitudinem assassinatorum maximam in hoc maleficorum conatu inesse, quia docui lib. 2. q. 4. l. B. non arbitror mihi nunc probandum; quid interest precio conducam fœdium, qui meum inimicum ex insidijs interficiat: an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone, id vt faciat, obrineam? hic pro pecunia est, anima ei pacta, & promissa.

Verum dicat aliquis, quid igitur respondes canoni, *c. cum non ab homine*, de iud. breuiter: *Resp.* sequi me cum multis grauis. I. C. quos Felician. & Diazus sequuntur, Ancaran. & Abbatem: qui

A censuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homicidio: non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quæ nos initio proposuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

B Concludo igitur quolibet istorum trium casuum, multo que magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfecte parato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos, sortiuos, maleficos, incantatores, siue quocunque alio appelles nomine, posse à iudice Ecclesiastico, quamuis monachi, quamuis, Sacerdotes sint actu premissa degradatione brachio seculari puniendos tradi.]

C Si obijcias, quosdam docere, ex quibusdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen [non sufficere, h sed duntaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligendum casu, quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit; hoc est, non progreditur ultra illicitam diuinationem non coniunctam cum expresso pacto Apostatico. Nam de tali simplici diuinatione, vt sunt pleræque astrologorum & similibus, expresse canones illi loquuntur, nempe cap. vnicum 26. q. 1. c. si quis Episcopus 26. qu. 5. Et idè nostræ sententiæ nihil obstant. Cæterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibita; tunc ex Diuo Augustino expressè iubet alius Canon clericos degradari cap. admoneant in fin. 26. q. 7. Cuius loci dux sunt explicationes, vna

E est, a degradari poni pro curiæ seculari tradi, vt per præcedens etiam quod subsequitur significetur. idcirco enim fere semper fit actualis degradatio quæ hoc nomen proprie meretur: alia est degradationem tantum poni pro

huse a
pud Abb.
in c. ad a
bolendā
de hær.
quem seq
Felicia. &
Diaz. ille
c. 12. hic c
10.

Anto. de
Butr. in c.
atq; cleri
ci de iud.

depositi

b Abb. in
d. cap. ad-
mon eant

depositione verbali, b que propriè vocatur depositio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhæret, posterior æquitati. Sed suspicor in re non dissentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incantatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij suis artibus esse sunt conati, actu degradandos, vt curiæ seculari traderentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de quibus Butrius sic acciperet Canonem, & de quibus concl. nostra fuit, curiæ seculari tradi posse; sed contenderet canonem illum de his non egisse, sed de alijs, de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etsi minus propria, magis tamen consentanea videtur illi contextui. Sane nobiscum sensisse Abbatem & cum Butrio, quoad enormes illos, quos dixi sortilegos, patet, quia Abb. c. solitus est distinguere inter crimina graua, grauiora, & grauisima. de grauib. tantum vult agi in c. cum non ab homine. de iudic. de grauioribus in cap. rux. de pen. de grauisimis in cap. nouimus. de verb. signific. & cap. penult. de heretic.

c in c. rux
de pœnis.

Et inter grauisima collocat quæcunque sunt qualificata, & valde perniciofa reipubl. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum sanctiones; vt illa condignè vindicentur, & reipublic. consulatur, ac satisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Ecclesiasticus talium reos degradet, & ilicò post curiæ seculari (vt fieri solet) tradat, iuxta d. c. nouimus, & d. c. penult.

A si vero delicta minus atrocia & minus perniciofa reipubl. sint tamen ex grauisimis: tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ suprema iuris Canonici pœna est, & in mortis locum successit. d. Quæ sane Abbatis sententia meritò Diazio & Feliciano supra citatis placuit. Et hæc puto posse & debere iudicem sequi.

B Porro si spes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indicia extarent (caue tale putes, quod reus secum petat clementer agi: melius indicium pœnitentiæ foret, si diceret nulla sibi condigna supplicia posse irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenso, graui supplicio conari satisfacere) nec rei sunt relapsi, nec scandalum timetur, nec magnum imminet reipubl. periculum ex hac clementia: his concurrentibus semper, etiam in tribus illis quæ dixi criminibus, æquius, lenius & honestius Episcopo putarim, (nisi particulari causa in contrarium mouente) si reum huiusmodi post actuale degradationem, siue monachus, siue aliàs clericus sit (maximè si in ordine sacro constitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesiasticæ curiæ carceres damnet.

D Sic factum Ebroici, magister Guilh. Edelino: et sic factum Cameraçi Ioanne Potiere: sic factum Cordubæ Magdalena Crucia, in quorum tamen causa Sodomia, & maleficium, cum Apostasia concurrebant: sed in omnibus pœnitentiæ signa erant clarissima, & scandali atque noxæ publicæ periculum abesse iudicabatur.

E Quoad ignis pœnam, ea quoque meritò recepta, & à maleficis aruspiciibus (l. 3. C. de malef.) generali Europæ consuetudine, ad omnes magos, maleficos sortitarios, lamias extensa, quia

d ca. 1. de
pen. la.
noc. in c.
qualiter
de accusa

e docu-
tas ex
Monstr-
cto & l-
quet.
f docu-
Maceo-
molueto

— sunt

tunt apostata, sunt hæretici, sunt peccantes contra naturam: quorum omnium hæc legitima pœna est. *g* Et hæc pœna cœpit iam in Hispania à regno Ramiri Regis, circa annum. 844. Nam ille Magica sacra cantionesque ignis supplicio cœrcuit [*Ioan. Mariana de reb Hispan. lib. 7. ca. 13.*] In Italia prius adhuc à temporibus Diui Gregorij, quando Romæ Basilus quidam senator magus qui vt pœnam effugeret. se Monachum esse velle. finxerat flammis absumptus fuit (*vide D. Greg. libro primo Dial. capite quarto.*) hic Basilus vna cum Prætextato, qui ambo senatores & viri illustres, fuere Magiæ conuicti *h*: vt videas hoc crimen semper non muliercularum tantum & vilium, sed virorum etiam nobilium fuisse: quicquid V Vierus & similes ogganiant. Impenitentes itaque viui comburendi, pœnitentes prius strangulandi. *vide Ceu. arr. libro secundo. var. res. capite decimo. num. 9. & Clarum d. §. fin. quæst. 99. num. 7.* In Apostasia quoque speciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus non est. *l. 3. c. de Apesst.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi consuetudine sufficere fidei abnegationem, & scdus cum dæmone, docent Bart. consil. quod incipit mulierstriga de qua queritur. in fin. & habetur tomo consil. crimin. Zileti. 1. & Mollerus ad constit. Saxo. part. 4. sect. num. 4.

Vnum restat dignum questione, *V. Iudici liceat hanc legi pœnam consuetudine receptam minuire pro luto suo?* decidenda hæc quæstio est ex traditis à D. Thom. & eius interpp. 22. quæst. 67 artic. 4. si adsit accusator, eo iuste inuito, non posse vllum iudicem ne supremum quidem pœnam debitam laxare: si vero iniuste inuitus esset, vt si valde vita rei foret reip. necessaria,

A tunc inferior iudex id non posset, sed bene supremus posset *i*, quod tamen rarissime & non nisi maxima ex causa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accusatore posset *k*, superior poterit eo remittente, si tamén id fiat cum bono reip: quod quia raro accidit, ideo etiam raro pœna relaxanda. Si iudex ex officio procelis, minor non poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reipublicæ id exigat, vna & præcipua causa est leniendæ pœnæ pœnitentiæ voluntaria. Sane prudentes iudices semper cœsuerunt, spontaneam & promptam confessionem & indicia pœnitentiæ, leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine causam idoneam esse.

B Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit: alijs locis, qui viui erant exurendi, strangulantur ad palam. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini 1424. *Recitatus est Lugduni Gallia coram clero processus cuiusdam mulieris delata & detenta Burgi in Bressia, qua est notabilis villa ducis Sabaudia, circa quam est domus Selliensis ordinis Carthusiensis. hæc mulier sub pallio deuotionis & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat enim se esse vnam de quinque feminis missis à Deo compassiue, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iam sua collusionem subdola deceperat in regione illa quam plurimas simplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, qua fecerat vnusquisque: hoc enim secundum Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare, non autem ea que futura sunt absolute, siue ea que in secreto cordis latent, & nullo exteriori motu aut signo sese produnt.*

D. Tho. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 3. & ibi Cai Sor. li. 5. de iust. & iu. q. 4. 2. 4. k post D. Tho. Ara go. & Valenc. & Bart. Salon.

Sic corrig vulgo male legitur, religione

Habebat etiam supradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotiescumque aliqua anima ad infernum descendisset, quotidie tres animas ab inferno liberavit: unam vel duas sine difficultate, aliam seu alias cum poena maiore, ut dicebat. Mentis quoque excessus seu extaticos saepe habebat, in quibus mirabilia per revelationem didicerat: eratque mira abstinentia, singularissima etiam vita: plura vero alia de ea scribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Ecclesiae sua rector verus (ut creditur) hunc Spiritum falsum detegere vellet: hac mulier capta, & poenis ut torqueretur est addicta: qua omnem veritatem confessa est qualiter omnia praedicta cupiditatis occasione finxisset, ut se nutriret hoc modo, & paupertati sua subveniret: aut fortassis pro huiusmodi diabolo se miseram in famulam deducant. Inventa est insuper morbum caducum habere, ac eundem sub extaticis excessibus, quos finxerat, palliare, de qua cum varia opinio esset, an tanquam haeretica puniretur: iudicatum est à docto ad penitentiam eam admittendam, nec esse haeticam: quia ille qua fecerat dimisit, nec obstinata permansit. Ita Gerson lib. de examinatione doctrinar. litt. O. in fine. Haeretica non erat, quia in mente errorem nullum fouerat: saga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum daemone inito diuinabat, carbones etiam illi videntur illusionem daemone apparuisse, quanquam & humana vafrities quid simile carbonibus potuerit exhibere.

Ordinarie expedit reipub. fontes puniri: ideo ordinarie peccaret etiam Princeps hanc poenam mortis relaxans: & si quod malum reipublicae inde proveniret ad iustitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur

A ad damnorum restitutionem. Valenti. & Aragon: supra & est commun. sententia, Silu. & Caeteran. in verb. Iudicium peccata, Nauarr. in Manual. capite decimo tertio. & alior. Quam aegre autem Deus ferat maleficos magos vere idololatrias, Iesu & Mariae hostes, defendi aut debite mortis poenae eripi: in Anatolij cuiusdam & fociorum Magorum causa, multiplici miraculo Bizantij fuit ostensum, narrante rem multis Euagrio lib. 5. Histor. Eccles. cap. 19.

B Qua de re in monitis 3. & 4. plura sum dicturus. Hic restat ut representem quod saepe pollicitus sum, Analyticum commentarium in c. Epis. caus. 16. quae 5. quem extorsit non necessitas, sed aduersariorum impudens peruicacia. Tribus §§. rem complectar. §. 1. de ca. Episcopi auctore & auctoritate.

C Quidam volunt esse concilij Aquileiensis capite primo. ita Bodinus & Danaeus haeretici. Miror unde hanc inscriptionem capit. Episcopi acceperint. Nam nulli libri quos multos vidi, vel Iuonis, vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. fors an lectionem illam commenti, ne viderentur nimis impudentes in solutione, quam adducunt? volunt enim nullam concilij illius auctoritatem fuisse, utpote quod conciliabulum non iusta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileiensis Syn. loquatur? An de priore hæc fuit anno 381. tempore Damasi Papæ & Gratiani Imperatoris: in qua Palladius & Secundinus Arianus condemnati: cuius nulli alij canones extant, nisi actio vnica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorserant Prouinciale concilium fuit, sed semper pro iusto & legitimo habitum: nec aliud fere in quod plures pro numero sanctitate con-

spicui

Commen-
tarius in
c. Episcopi
pi. 26. q. 1.

spicui, vt Valerian. Euseb. Bononiens. Ambros. Philastr. alij quoseat Bodinus & contendat ferreo ore in conciliabulum conuenisse. Probet etiam ex hoc concilio canonem desumptum.

Posterius aliud celebratum. Aquileiæ an. 698. sub Sergio Papa in quo Ecclesia Aquileiens. quæ relapsa in schisma occasione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Ecclesiæ: huius concilij meminere Paul. Diaconus *libro quinto hist. capite decimo octauo*. Baron. *Annali, Octauo*, sed canones nullos eius proferunt: nec quod sciam extant. vnde ergo probat Bodinus esse huius concilij canonem? cui etiam iniurius est, id vocans Conciliabulum, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatum. Dent Bodinus & Danæus aliud concilium Aquileiense, quod conciliabulum fuit, ex quo canon ille sit desumptus.

Iaquarius & alij citant *ex concilio Acquirensi*: Sed mendosi codices eos in fraudem traxere. Plerique scribant. *ex conc. Acquirensi*. Non diffiteor fieri posse vt ruditas illius sæculi causam præbuerit Gratiano sic scribendi, vt cenlet Ant. Augustinus *lib. 1. de emend. Gratiani Dialog. 5. in fine*. vbi docet solitum aberrare in nominandis Concilijs: sed ille potius sæculi, quam Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Paribens. Burchardo, sed in Louaniens. luone, est. *Ancyrensi*: inde nata differentia quod veteres soliti C. & Q. conuindere, vt in nomine Quirinij & Cirinij, dissentiant autem tam Luonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, in *Acquirans. Ancyrensi, Ancyran.* constat concilij verum nomen esse *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis *Αγκυρα*.

A & sic alibi vocat Gratian. *ca. Diaconi 8. & c. de Syracusana 13. dist. 28. c. 32. presbyteros, dist. 50. c. 6. si qui episcopi. d. 92. c. 40. si qua. de reb. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. desponsatas 27. q. 2.* Ancyra vrbs Galatiæ antiqua & nobilis, vbi celebris ille lapis thesaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranique triumphi*: Straboni & Ptolomæo *Αγκυρα*: Laonico corrupte *Οὐκρυρα*: hodie Bellonio & Nigro *Anguori*, statim occiso Maximo celebratum in ea, concilium fuit, persecutione cessante, anno ferme 314. in quo multa de lapsis salubriter constituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes sancita, & contra contagiosam superstitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proserpentem; vt patet ex can. 23. seu (vt Balsamon) 24. qui relatus à Gratiano *ind. c. qui diuinationes*.

B Sed ex his canonibus Balsamon 25. alij 24. tantum ponunt; nec inter eos noster habetur. Vnde igitur Gratianus eum descripsit? Inciderat in collectionem quandam sexdecim partialium librorum, in qualib. *6. ca. 6. & 7.* adijciebantur duo canones conc. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ: priorem de homicidis serui alieni, posteriorem de sortilegis & maleficis per Episcopos parochia expellendis: quæ totum Gratianus descripsit, errorum quæ in codice collectionis erant nulla, ratione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialium librorum descripsit, an vero collector ex Burchardo, non possum definire, quia collectionem illam non vidi.

C Quod ergo, dicemus ne hunc canonem esse concilij Ancyranum? communis hæc opinio est, non recentiorum modo,

Alij volū:
308.

Turrecremata in d. c. Episc. Tostati in Exod. & Matth. Iaquerij in Flagello, Alphonsi à Castro lib. x. de uisita heret. punit. c. 16. Victoria relect. de Magia Carranza in summa concilior. Simanca in Cathol. instit. Spinæi q. de strigib. Siluestri de strig. mag. admir. Binsfeldij de Conf. ff. malef. & Ant. Augustini in d. Dial. verum etiam antiquorum, vt Collectoris illius partialium sexdecim librorum, Collectoris omnium conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obijciunt qui contra sentiunt, quod iste canon nec in Græca concil. editione sola, nec in ea quam Balsamon interpretatus fuit: nec in Latinis versionibus. Crefconiana, vel D'onyfiana (quam secutus Ioan. VVe: delstinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inferatur. Sed de multis quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc vnum esse potuit: potuere etiam Burchardus & alij veteres Latini plenius volumen naçti fuisse, quam Balsamó: aut alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis semper fuere corruptiores & magis mutilati.

Nihilominus alij adhuc censent ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nam Beetzius in Præceptorio, ascripsit B. Gregorio, euidenti memoriæ lapsu. Alij volunt desumptum ex D. Augustini li. de spiritu & anima. Sed liber hic non est Augustini, vt mox docebo: & actor ille. mutilè admodum hoc canone fuit: vsus. Doctissimus denique Annal. Eccles. scriptor censuit à Damaso id statutum, tom. 4. Annal. anno 382. sic scribens: In actis autem Damasi Papa, in Ecclesia recitari solitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hoc ne

A an priore incertum est, & cat. deinde post quædam concilij decreta, ait: nec non etiam excommunicandos esse omnes, maleficijs, augurijs, sortilogijs, omnibusque alijs superstitionibus vacantes: qua sententia præsertim fœminas illas plectendas esse, qua illusa à demone se putant noctis super animalia ferri, atque vna cum Herodiade circumuigari, &c. Atque hoc censet confirmari, quia censet eadem ferre à S. August. descripta haberi de spiritu & anima c. 28. nec non in appendice Ancyranæ concil. & apud Gratianum sub eodem titulo collocata. 26. q. 1. cap. 12. Et constat ex Seuero Sulpitio vt à S. Martin. c. 25. in occidente & oriente maleficorum artes plurimum inualuisse, quod ex Ammiani lib. vlt. hist. vberius probetur: adeo vt in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationum irrepserint, vt de Serontio Diacono D. Ambrosij narrat. Sozomenus lib. 8. hist. cap. 6.

B
C
D
E
His tamen argumentis nondum inducor vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot alijs doctissimis viris contradicam, vel à communi me sententia patiar auelli. Maleficorum multitudo non minor fuit Constantij, & Iuliani temporibus vt non paucioribus exemplis possem probare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano sub eodem titulo collocetur, vt ab appendice quoque illa: hoc perspicue nõ pro Romano, sed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Augustinum totidem fere verbis legantur, auget suspicionem Damasi non esse hoc decretum de mulserculis, sed recentius: nam liber ille non est Augustini, sed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Augustinus subtraxisset Damasi esse piæ recordationis sanctionem.

Nec

Nec quidquam obstat, ne credamus illa Damasi acta, in ijs saltem partibus, quæ in Ecclesia non recitantur (qualis est ista) esse mendosa: nec didici vnquam illa Damasi acta in Ecclesia olim integra recitari solita: sed sicut hodie videmus in Breuiarijs inferi, seu recitari non acta integra, sed Actorum partem.

Pro Damaso roboris aliquid habet hoc vnum argumentum, quod horum actorum exstant Romæ complura exemplaria. m. s. quorum quatuor Illustrissimus Baronius vidisse testatur, *diēt. rom. anno 427.* Accedit illud Antonij Augustini *Dialog. 14.* de hoc cap. episc. his verbis, *Damaso in concil. Rom. ascribi vidi in lib. quodam Michaelis Tomasi ex veteri libro, in quo vita eiusdem Pontificis conscripta.* Verum hæc opinio etiam patitur difficultates, quas nostra. In primis enim in canonibus Conciliorum Romanorum, quæ duo sub Damaso habita, non reperitur. non in priore anni 373. quo damnati sectatores Apollinaris. Nam illius Canones interciderunt, & eorum summam volunt Anathematismis Theodoretī cōprehensam, qui nihil pertinent ad d. c. Episc. *Lege Theodoret. l. 5. hist. cap. 11.* Nec reperitur iste canon in posteriore concil. sub Damaso Romæ habito. super sunt isti canones, & in ijs nullus est nostro consimilis. Præterea veterum scriptorum, qui nostrum canonem exhibent, nullus Damaso ascribit: non Burchard. lib. 10. c. 1. non Iuon. p. 11. c. 30. non auctor sexdecim partialium librorum: non collectores conciliorū: sed omnes consentiunt in Concil. Ancyrense. Multa etiam reperias ad verbum in libr. illo de spiritu & anima: cuius auctor si ex Damasi actis, summisset, cur non meminisset, solitus, non concilia, sed auctores etiam recentio-

res, & minoris nominis, quam Damasus, citare: vt Boetium *c. in fine*: vt notes Augustinum esse non posse: & *cap. 47.* quædam dissentanea Augustino, consentanea Gennadio ponit. nec Posidius in Indiculo operum Augustini hunc memorat librum: & Vincencius Belloacens. ac Tritemis Hugoni Victorino, nonnulli Etheriano ascribunt.

Quare magis vergit animus, vt donec certior habeamus eum Ancyranō Concilio relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædam inserta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris disputantis, nec certa, nec admodum solida: vt suo mox loco docebo: imo si ad mentem aduersariorum interpretemur, falsa & absurda, prorsusque indigna tum Damaso, tum Ancyranis Patribus: Quæ nescio, vnde Burchardus descriperit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotensis Iuon. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratianus etiam de suo tertium limbum in extremo assuit. Nam rectissime glossa Canonica tres in eo partes deprehendit. & secundam incipere ab illis verbis. *illud etiam non omittendum.* Gratianus Burchardo & Iuoni tertiam addidit cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, & c. post illa, infidelis & pagano deterior.* In Gratiani ergo verbis tria sunt membra diuersorum scriptorum, in Burchardi & Iuonis duo.

Primum est, *Vt Episcopi eorumq; ministri, & c. V que & ideo à tali peste mundari, debet sancta Ecclesia:* hoc totum reor Ancyranī concilij fuisse: additum forte ad ea, quæ habemus in eiusdem Concilij *can. pen. sancita, vide c. qui diuinationes, 26. quæst. 10. Medix partis & secundæ reliqua,* non arbitror esse

concilij illius, quæ pleraque continentur in Pseudo Augustini lib. de spiritu & anima, sed valde mutilata & truncata: quæ cuius sint nescio. Ex hoc libro verbis quibusdam mutatis, & sineat, que principio nonnullis additis, primus ille compilator tam illustri additamento, ex suo ingenio, tam magno actuario concilij Canonem adauxit. Nec nouum est Gratiano & alijs compilatoribus canonum, cogere in vnum diuersos canones: nec nouum librarijs præcedentis canonis verba cum præcedentis vel subsequenti canonis verbis confundere. *leg. Ant. Aug. Dialog. 6. cum seqq.*

Quæ & quanta Canonis istius auctoritas nunc indagandum. Id ex præcedenti quæstione pendet communis enim sententia est: & indubitata, etsi Gratiani decretum à sede Apostolica sit receptum, ita tamen receptum esse: vt fides dictorum penes auctorem sit, & tanta sit eorum canonum, quos in medium producit auctoritas, quanta est fontium vnde canones illi manarunt. Nec enim quisquam eorum, qui ius Ecclesiasticum vel à limine salutauit, potest ignorare, multa in Decreto haberi, quæ postea Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extraneantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoque sunt à Gratiano per errorem inserta, quæ cum veritate pugnare deprehenduntur, quæ nihil nunc necesse est recensere. Notarunt ea viri docti & Catholici, D. Anton. Augustinus d. opere Dialogorum, & non vno loco Cas. Baronius Annalium Ecclesiasticorum tomis nouem. Quod vt Gratiani tuo concedendum, ita hoc nostro, nimis tenero & acuto, diligenter animaduertendum: ne quis vel contemptu, vel inconsideratione in præcipitium aliquod ruat. Quod ad

A ipsum vero hunc Canonem. *Episcopi*, spectat, cum non sit nisi concilij particularis, seu Prouincialis: de cuius à Romano Pontifice approbatione non constat, & ideo errare potuit: non est auctoritatis tantæ, vt quæ per eum deciduntur certa fide sint credenda, nisi quatenus S. Scripturæ, & Ecclesiasticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Ecclesiæ sunt, quæ tradit, consentanea. Deinde longe minor est argumentorum seu rationum; quam sanctionis seu decisionis auctoritas.

B Nec argumenta habenda pro definitis vel statutis ab ipso illo concilio. Equidem si bono sensu capiantur, & congrua interpretatione fulciantur, ne argumenta quidem illa rejicio. Nicol. Remigius vult hunc Canonem ex eo capite inualidum censer, quod Marcellus Ancyranus Episcopus Sabellianismi (vt ait) merito suspectus fuerit
C [Sic ille lib. 1. *Demonolat. c. 29.*] Verum tamen hoc plane impertinens est. Nam tunc temporis quando hæc Synodus congregata, non videtur adhuc in hæresin prolapsus, nec ipse Concilio huic præfedit, sed Vitalis Agricolaus, & Basilius Amalenus teste Balsamone. De ipsa quoque Marcelli hæresi rem
D plane obscuram esse patet, ex ijs, quæ post Seuerum, Epiphanium, & D. Hieron. more suo, diligenter, Cardinalis Baronius adnotauit lib. 3. *Annal.* Adidit Remigius huius Concilij quoad istum canonem auctoritatem, Patrum, quo posterior ætas tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomæ, Bonauenturæ, &
E aliorum sententijs esse impugnatam. Sed (si accuratè perpendas, facile videbis Patres illos, defectâ, cuius in d. c. Episcopi fit mentio; nec verbulum vnum locutos fuisse: solummodo asseruerit, transectionem esse possibilem (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in

locum

locum transferri) quod non decisioni Canonis, sed rationi eius tantum vni repugnare mox ostendemus. Ratio ergo hæc à Patribus istis reiecta merito, non ipse Canon.

§. *Explicatio verborum & sententia. d. c. Episcopi.*

In Gratiani editione Romana, iussu Gregorij XIII. correctæ, sic scribitur iste Canon, in principio:

Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam, & à Diabolo inuentam sortilegam & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent, & si aliquem virum aut mulierem huiusmodi scelera sectatorem inuenerint, turpiter de honestatum de parochijs suis eiciant. At enim Apostolus, Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui huiusmodi est: Subuersi, sunt & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia querunt, & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia.] Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, ut pote satis clara & certa.

Statuerant Ancyрани concil. Patres, alio canone, sortilegos: quinquennali pœnitentiæ subijci: nunc isto canone fanciunt de ipso crimine magiæ & sortilegij quid in genere existiment, nempe pestem esse, & omnimodis eradendam etiam pœnis infamibus, ut detentione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessime Erasmus de factiosis exposuit seu contentiosis, ut & Calvinus & Hofman. hæretici: sed de vere ac propriè dictis hæreticis optimè D. Hieron. Ambros. Sedulius, Theophylact. Caiet. & cæteri Catholici, imò & ex suspectis magnus Erasmi amicus Faber Stabulensis. Vnde recte elicio ex

hoc quoque Canone sortilegia, & magicas artes ad hæreticam prauitatem & eius inquisitores pertinere, seruata tamen distinctione, quoad pœnam, sortilegi hæretici, & non hæretici, de qua disserui hoc eod. lib. sect. 2. & 15.

Ait *Diaboli suffragia*, hoc est auxilium, querere, quæ eum pro creatore & opitulatore colunt, tanquam Deum, quæ est basis & fundamentum totius *c. Episc.* Et iactato fundamento contrario, nempe vnum esse Deum, nec aliud præter eum numen, contra quam Gentiles credunt: ostendit cum Gentilib. eadem perfidiæ macula deformes esse quosdam Christianorum, de quibus subdit, parte secunda:

Illud etiam non est omittendum, quod quadam scelerata mulieres retro post Satanam conuersa, demonum illusionib. & phantasmatis seductæ, credunt & profitentur se nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia in tempesta noctis silentio pertransire, eiusque visionibus velut Domina obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari.]

His verbis tota narratio criminis, & sectæ huius graphica descriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis, Apostasiæ & infidelitatis ex delusione per dæmonem nata, fuisse enim has mulierculas adeo sceleratas; ut Dianam Numen Gentilium, & faminarum nequissimam Herodiadem, pro Deabus colere se faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Merito itaq; *sceleratas* vocat, quæ à Deo recedentes, & à fidei puritate descipientes Satanam sequuntur. Sequuntur autem Satanam & post eum conuertuntur, quia (ut aiunt) Dei domi-

nium de-

nium deserebant, & Diaboli seruitio se mancipabant, eiusque iurisdictionibus parebant, certis noctibus euocatae, mentitas illas bestias conscendentes, & Dianam venatricem Pseudonumen Paganum, vel Herodiadem incastam & innoxio Praecursoris Dominici sanguine cruentam, comitari se & colere credebant.

Et his omnibus certam fidem praestabant, & eadem animo comprobantes, & fieri quae credebant optantes: ut credulitate, sic voluntate peccabant. Haec summa narrationis. Cui facile credent, qui sciunt quid Mantenses Magi nostris temporibus, de Sibylla Nursina, & alia prope Parisios degente, in actis Iudicialijs sunt professi, quae ex Crespeto praecedentibus libris commemoravi.

In nostra canonis narratione, notet Lector primò, in illo cursu seu pompa daemoniaca adfuisse, cursus Dominam seu Reginam, ut hodiernae quoque saepe fatentur: & eam nominatim dici, vel Dianam, vel Herodiadem: additur in libro illo de anima & spiritu: *Minerva*, talis pompae quoddam simulachrum legitur in narratione B. Antonini, quae exhibui *lib. 3. p. 1. q. 4. sect. 8.* ubi etiam Venus mulo vecta: an quia meretrici sterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina, docui Magicum, Numen fuisse, hoc est, cacodaemonem. comment, in *Seneca Medeam vers. 7. 11 & 787.* & *Domina* nomen illi peculiare fuisse: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia sub hoc nomine daemon aliquis (forte Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculae mater & vtraque dignum vita exitum vitae inuenit; narrante rem Nicephoro *lib. 1. hist. c. 20.* certum neutram ex inferno redisse, neutram choreis illis adfuisse.

A falsa ergo persuasio fuit muliercularum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent: falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia veterinaria haec erant daemones, qui bestiarum formam assumpserant, falsa etiam, quod crederet veras bestias posse tam exiguo temporis spacio adeo distitas prouincias pertransire. Quid mirum si triplici mendacio tinctam persuasionem canon reprehenderit, & hanc idolatriam, ut haerelim verbis seqq. damnauerit.

B Sed vtram haec sola in perfidia sua perijissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, haec vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & erroneo Paganorum inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Totus hic versic. deest Pseudo Augustino illi, sed habent Ivo & Burchard. nisi quod pleraque legunt in singulari numero, item: & in errore paganorum reuoluitur.

C Nunc, commemorata muliercularum huiusmodi credulitate, quid in ea & quale qua vitiosa perfidia insit malum ostendit. nempe latens daemoneis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falsam opinionem à recta fide deuiationem, & errorem paganorum*: quae omnia sic connectit, ut vnum alterius sit ratio & explicatio. nam (&) simul pro copula & causali particula hic (ut aliàs saepe) sumendum.

D Cum dicit (*vtram haec sola, &c.*) non latatur de istarum interitu, sed optat nullas alias praeter ea in iidem perfidia barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam sint in Ecclesiam & remp. crudeles, qui in tales mulierculas seductas & seductrices volunt clementes videri. Ait; *Perfidia*, quo

nomine

TEXTUS

TE

nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, prestigias seu phantasmata. nam longum est discrimen inter illudi, & perfidū esse. Sæpe sanctissimis viris dæmon per phantasmata illudit, vt de B. Secundello; Iordano & alijs docui *li. 3. Disquisit.* quorum tamen in mēte animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est. Ipsum itaque *perfidie* nomen, docet hoc loco non agi de illusionem qua illusio est, sed de illusionem qua est coniuncta cum perfidia, seu de muliercularum deceptarum perfidia, quæ talis, h. e. qua infidelitas est. Etenim illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua taliserat, eius quoque mentio prætermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intendebat, canon probaret: vt, peccati fonte & causa cognita, peccatum iustius damnū intelligeretur. Ait, *Infidelitatis*) vt sciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat *falsam opinionem*: cuius falsitas in eo, quod & veras bestias, & illas Dianæ & Herod. adesse, & numen esse opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defecisse: cuius dicti subdit rationem, quia de errore *Paganorum inuoluuntur*: quia quod Paganus sentiunt, videlicet plures vno Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in vers. sine, ad manifestandum de quo errore Paganorum sit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valde obtusum pectus gestet, qui nõ quo sequentia tendant illico perspiciat. Sequitur:

TEXT. *Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissis populo Dei omni instantia predicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse: & non à diuino, sed à maligno spiritu, talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.*] Nihil horum etiam apud Pseudo August. continetur: sed a-

A gnoscent ea Burchar. & Iuo. apud quos tamen in q. l. pro *fidelium, est infidelium.* quæ variatio repetitur etiã in Gratiani codicibus. res autem eodem recidit, *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac persuasionem.

B Nunc periti more medici morbo ostenso medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores & ductores animarū, vt pedito veritatis pestem ab ouibus, quas nõdum scabies inuasit, sedulo arceant, docendo quæ seqq. versic. præscribentur.

C Ait; Hæc omnino (siue vt Burch. & Iuo, omnimodis) *falsa esse*] quæ hæc? nempe quod de transuersione super veras bestias, & de comitatu Dianæ & Herodias, & de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte & vndeque mendacia esse, *Phantasmata*) sic vocat, non imagines seu simulachra quæ obiecta fuerunt intellectui sola, sed simul ipsos circa hæc errores. Nam non tam queritur an à bono ista spiritu, vel à malo immissa: quã an ista vere, an illusorie & præstigiöse tantum contingat.

D Atque ita iam habemus erroris narrationem damnationem, & remediū. statim subdit decisioni rationes: quibus Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas huius perfidiæ grauitatem & vanitatem populo queant persuadere. Huc enim perspicue omnia sequentia verba tendunt, vt que ad vers. *quisquis ergo aliquid.* vbi rursus definitio seu sanctio cõdemnatoria contra hosce hæreticos iteratur. Rationes autem has desumit à causis ac modis illusionis ipsius, dicens:

E *Si quidem ipse Satanas, qui transignat se in Angelum lucis, cum mentem cuiusunque muliercula ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauerit, illico transformat se in diuersarum species personarum atq. similitudines: & mentem, quam captiuam tenet, in a somnis delu-*

TEXTVS.

amelius
comitex
Burch.
Iuo &
Pseudo
August.

den: modo lata, modo tristia, modo cognititas, modo incognitas personas ostendens: per deum quaque deducit. & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo: sed in corpore euenire opinatur.

Causam duplicem illusionis proponit, deludentem & delusam. Ex parte deludentis, quia hoc diabolo, qui vult deludere, non est difficile: Nam potest istis maiora. Modum vero quo deludere sit solitus ostendit, hæc eum in spiritu facere. Sed quia hoc potest duobus modis contingere, 1. ijs qui dormiunt, & nullatenus vigilant, 2. non plane dormientibus, sed semiuigilantibus quando eis obijciuntur simulachra aut plane præstigiola, aut apparentia in corporibus per dæmonem formati vel assumpti: ideo queri solet de quo istorum duorum modorum cano nunc loquatur? Spin. contedit loqui de posteriore ratum. Probat quia si de priore loqueretur, frustratoria esset ratio. nam postmodum expergefacti animaduertent sibi dormientibus illa per visionem duntaxat imaginariam accidisse, quæ admodum id animaduertunt post extasim: qui rapti fuere. Atque ita fieret ut istæ in perfidiam non laborerent per fallam crudelitatem. Verum hæc argumentatio parum stringit. Cur non & extasis, & in somnis illusio adeo vehemens esse queat, ut postmodum homo credat se vigilantem ea corporeo se su passum fuisse? Quare malo dicere, e. de troque modo intelligendum, ac solummodo excludi plenam & omnis somni expertem vigiliam. quæ interpretatio verbis contextus multo melius conuenit. Et quocumque modo illud solus spiritus (sumas. non docet semper id in solo spiritu fieri, nec vllū hic verbū reperias, quo id conuinci queat: tantummodo docet sic fieri solere; & cum ita fiat, adeo caute hunc impostorē irre-

A pere, ut tamen, quibus illusi, hi credant & pertinaciter contendant, vere hæc sibi vigilantibus euenisse.

Qui transfiguratur se) qui solet nonnunquam se transfigurare in Angelum lucis. sumptum à Deo. Paulo 2. Co. 21. 14. qui vsus voce *μετασχηματίζετα* h. e. assumit similitudinem & quasi schema Angeli lucidi & gloriosi: ne putes de ipsa specie seu forma essentiali mentione fieri, sed de externo tantum splendore, quo Angeli lucis hoc est splendentis & gloriosi, tenebrio iste lucifugus fulgorem & claritatem imitatur: qua de re consuli potest D. Athanasius in vita B. Antonij. Est autem argumentum à maiore ad minus. Si aliquando potest imitari & exhibere ipse miser & caliginosus speciem Angeli beati? cur non & alias species viliores & damnatorum, ut Dianæ, Herodiadis &c. Hoc ergo facit primo: deinde postquam qualis apparet talis creditur esse à muliercula quapiam (nam *cu iuscung*, positum pro cuiusvis vel alicuius: quo pacto non crediderim locutum B. Damasum, sed potius Burchard. vel Gratianum (tum illam producit ex errore in infidelitatem, & ex illusa facit infidelem, sc. persuadendo ut Numen credi & coli. Postquam vero semel hac infidelitate mentem imbuerit: procliuè est frequentius atque frequentius eam in somnis deludere. Hinc porro patet quæ sit causa ex parte delusorum, nempe infidelitas propter quam Deus permittit sic eas deludi. Nisi. n. crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, numquam illas adoraret, vel si comitarentur. Nunc cum, ut Paganij, id credant: Deus permittit, sic illas à dæmone per insomnia & imaginarias species deludi: ut credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

E Cum mentem cuiuscunque) non sic intelligas, quasi vocula, cum, inferat hoc

necessa-

necessario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas vere transportare: sed tantum inferri id quod contingit: hoc est (vt loquuntur) cum, non habere vim inferendæ necessitatis antecedentis huius dicti ad consequens, sed contingentia seu possibilitatis tantummodo. Solum. n. vult probare, dæmoni possibile esse sic has deludere.

TEXT. *Species atque similitudines* (coniunctio atque) vim habet explicandi. nam de vera specie, seu essentia mutatione quis capiat, additur posterius, quasi dicat, species hoc est similitudines. *Captiuam* infidelitate (Per deusa quoque dedit) (hoc est fingit se corporaliter eas per inuios calles & varias semitas desertaque loca deducere. Nā si vere per deua deduceret, iam sibi ipsi canon repugnaret, concedens vigilantium animas saltem deduci: quod esset absurdus, nec enim mens à diabolo extra corpus suum potest deduci.

Cum solus spiritus hoc patitur (Burch, et, Imo, & Pseud. August. habent, patitur, quod positum pro: patitur: sed restringitur ad sectam istam muliercularum, de quibus est sermo. Nam istæ non poterant, nisi in somnis, talia perpeti: nec possibile erat à Diabolo illare ipsa exhiberi (nempe Dianam aut Herodiadem Numen, aut veras bestias tam celeriter se mouentes) quæ simulabat. Necessarium itaque fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde et patet, quam inepte hinc strigū patroni colligat, ne nūc quidē vnquā mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, h. e. vere de loco in locū trāferri, aut cōcubere. Quin et de his ipsis Diananis nō affirmatur, quid fieri possit, vel nō possit, sed tantū quid de facto fieri soleat, vel non soleat. Subsequitur in Canone: *Quæ enim nō in somno & nocturnis visionibus, extra se educitur, & multa*

A *videt dormiendo, quæ nunquam videt at nocturno vigilando? Quis vero tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu sunt, etiā in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo probat hæc muliercularū dicta ex mera illusionē manasse, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiusmodi est: Nemo est cui nō cōcurrente sola vi naturali, frequenter accidat multa videre somniatē, quæ putat se peruigilem videre: & ideo expectus putat se non in somnis, sed in vigilia, hæc conspiciat. Quod si tātum naturalis causa passio puta præcedens, lāguor, vel quid simile: pōt, polletque: quanto id facilius erit virtuti causæ superioris, qualis est potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis causis abuti, cum vult, pōt? Igitur demētis ac stupidi foret hominis contendere, huiusmodi non potuisse non corporaliter simul cōtingere. (Hinc subinfert tacite mulierculas istas fuisse delusas: quia quæ in spiritu tātum illis continebāt, ea sibi vigilantibus accidere corporeo sensu percepta cōtendebant.) sicut hebes foret, qui naturales somniorū delusiones verarum rerum ac factorū nomine cohonestaret: quia visus sibi vigilando ista perpetrare. Sensus ergo istorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in solo spiritu, &c. pendet à superiore membro. Scilicet, hæc omnia quæ nunquam vigilantes viderant, sed viderant tantū cum dormiebant. Qui hunc sensum esse non videt, nā ille vigilans somniat, & oculis apertis nihil videt. Aduersarij autem nostri, sic interpretantur: In somnis homo saepe videt, quæ nunquam viderat vigilans: ergo mulieres etiā istæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à se facta vel visa. Nonne vitiū consecutionis vel pueri viderent. nempe falsum assumi, aut saltē id quod*

B

C

D

E

prius fuit probandum, mulieres istas tantum somniasse quæ fatebantur. Æquæ perperam exponunt quod sequitur: stultus & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: ergo stulti sunt & hebetes, qui credunt ista mulieribus his simul in corpore accidisse. Quis enim non continuo excipiat, quin tu prior probas hæc in solo spiritu facta, & tunc demum tibi corpus licebit excludere. Ut enim canonis honori consulatur, necessariū est hæc sic coniunctim accipere: quæ in solo spiritu fiunt, ea simul in corpore contingere non posse: non vero quæ in spiritu fiunt, etiam simul in spiritu & corpore contingere non posse: hoc est ea quæ quis somniat simul somnianti reuera contingere non posse quæ nihil foret absurdius.

Cum Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audiuit? Sicut ipse dicit: statim, inquit, fuit in spiritu, & Paulus non audeat dicere e raptum in corpore.

Ecce S.S. exempla, quibus probat nonnunquam, aliqua contingere homini in solo spiritu, & non in corpore. hoc est imaginarie seu spiritualiter, & non re vera seu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluisse credendus est: nisi quis auctorem canonis supini stuporis velit accusare. Omnes enim norunt exempla particularia, non nisi de aliquibus, & non de cunctis probare, ex particularibus enim vniuersalis conclusio non ducitur. Esto contigerint ista Ezechieli, Ioanni, Paulo in spiritu: ergo nihil alijs contigit in corpore? ergo quæ de Christo & Habacuquo legimus, illis in solo spiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, non

ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibus, Alciatus, Duarenus ac similes, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus necessario consequitur. In Pseudo Augustino aliter ista leguntur, nempe: cum Ezechiel & alij propheta, Ioannes Evangelista etiam & Apostoli in spiritu non in corpore visiones viderint. quibus verbis de Prophetis & Apostolis videtur voluisse vniuersim id affirmare ut consecutio efficacior redderetur. si hoc voluit, & non quod conen tantum: vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damalo, vel D. August. in mentem venire potuisse? Nulli Prophetæ, nulline Apostoli vere & corporaliter vllas visiones viderunt? Dormiebat Princeps Apostolorum, quando exciatus Angelum vidit; & ab eo deductus ex carcere, solutis catenis, liberatus fuit? Act. 12. v. 7. & 8. Somniabat Christus Dominus quando à Satana super templi pinaculum: & supra montem excelsum translatus? Matth. 4. Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa translatus in Babylonem, & Daniel in fornace cibum comedit in leonem lacu? Dan. el. 14. v. 35. Condemnent etiam isti Canonis Ancyranii suppletores, omnes illos Patres Doctissimos & sanctissimos, qui corporali visione in specie aliqua visibili contendunt ab Esaia cap. 6. Domini gloriam visam; D. Gr. g. Nissenum orat. 6. de beatitudine. D. Chrysostom. in d. cap. 6. & hom. 4. de incomprehensib. Dei natura, & in Ioann. hom. 14. D. Cyrillum Alexandri. libr. 8. in Ioann. cap. 22. & horum sequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. cap. Ioann. Damnæ D. Irenæum libr. 4. cap. 37. Chryl. d. hom. 14. & The. in Dia. Immutabilis, sic accipietes illud Osee. 2. v. 10. Visiones multiplicauit, & in manu prophetarum assimilatus sem. Fallus ergo potius ille auctor. negans

vniuer-

TEXTVS.
Ezech. 3.
& 11. A.
poc. 1. &
2. Co. 12.
† Iuo si
cut ipse
statim,
inquit,
fuit in sp
ritu.

vnuerſim. Preſius noſter de tribus tantum: de quibus tamen ipſe hoc non admodum certum vel neceſſarium. Ezechiel tantum aſſerit, *aſſumpſit me ſpiritus* c. 3. v. 12. & 14. Item, *ſpiritus quoque leuauit me, & aſſumpſit me.* cap. 11. v. 1. Sed non additur imaginariæ, an cum corpore vt Abacukum. Quidque probabilior immo forte ſola vera interpretatio eſt, ſpiritum illic vocari Angelum, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantem ab Angelo trãſlatum de loco ad locum, nempe à fluuio Chobar in ſuburbia Babylonis vbi Iudæi de tranſmigratione debebant d. v. r. 12. & v. 14. & poſtea inde Hieroſolimam d. cap. 11. v. 1. quæ interpretatio melior eſt, tum quia magis amica contextui; tum quia probata D. Hieron. his verbis, *Trãſfertur que propheta non, vt quidam exiſtimant in ſpiritu, ſed in corpore: quod & de Abacuc, iuxta Theodotionem legimus.*] aſſentitur Theodoret. ſed & Polychronius, & alius Scholiaſtes Græcus in *cathen.*: quibus tutius aſſentire, quam Rabbinizantibus: qui exponunt viſum ſibi vehementi vento rapti:

Apocalypſis ſcriptor B. Ioannes fatetur. ſe, *in ſpiritu fuſſe.* c. 1. v. 10. non etenim credendus eſt in ſomnis vidiffe quæ narrat, ſed vigil in exiſtiam raptus atque ita illa. quæ præſentia non erant, ſed futura, corporaliter non vidit, ſed in ſpiritu, vt recte Ambroſ. Haymon, & alij eo loco interpretantur. Quare non fati aptè aduerſarij ex hac D. Ioan. reuelatione colligunt, maleficis omnia quæ fatentur in ſomnis contingere: neque hoc canon exiſto B. Ioan. exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non contranos. ſed in ſe ipſos, plus habet difficultatis. Verba ſunt 2. Cor. 12. v. 14. *Novi hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (ſue in corpore: e. n. ſcio ſue extra*

A *corpore, n. ſcio, Deus ſcit) raptum huiusmodi vſque ad tertium cælum. Et ſcio huiusmodi hominem, ſue in corpore, ſue extra corpus, n. ſcio, Deus ſcit. quoniam raptus eſt in paradifum. & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto teſtimonio non aliud poteſt canonis inſtituto accommodari: quam audaces nimium fuſſe has mulierculas, quæ non formidarent de ſuis viſionibus certi aliquid definire: nempe ſe tunc certo corporalibus ſenſibus ea percepiffe; cum tamen Apoſtolus, neutram de ſua viſione partem audeat affirmare: ſed dubius maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verum hic (quæſo Lector) attende primo, quam id pro aduerſarijs nihil habeat momenti, Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri, an tum fuerit in corpore, an extra corpus & ita ſane loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis conſtare, an & ipſæ tum, quando putabant ſe cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti eſt. Reſpondeo primum id non ſequi. Non quia conferenda vilo modo ſapientiæ vel ſolertiæ hæc vaſa ad ignominiam cum vaſe electionis (abiſt talis blaſphemia) ſed quia res valde diſſimilis eſt. habuerunt enim iſtæ mulierculæ, non ſolum vnde poſſent, ſed vnde deberent intelligere, ſpiritum tantum & imaginariæ hæc ſe paſſas rei videlicet impoſſibilitatem, vt dixi: quam quia deluſa non intelligebant, nec veritatem docentibus auſcultabant, merito canon eas damnauit. Apoſtolus autem nihil habuit, cur ſe deberet in alterutram partem reſolvere. Contra ſolet noſtri æui ſtrigibus accidere, quibus plurima ſuppentur indiæia, vnde queant & debeant intelligere ſe in ſe ſcio non deluſas, & corporaliter ſe, quæ aſſerunt, egiffe, quæ hoc eodem libro, & hæc ſeſtione copioſe ſum

profecutus. Vnde iam constat nec ab illis Dianæ comitib. ad nostras striges validum satis argumentum peti, quod fufius ostendam §. fequenti; nec D. Pauli exemplum istud plus probare, quam non femper visiones istas in corpore simul & spiritu accidere. Attende secundo eos, qui ex hoc v. 14. colligunt id quod aduersarij nostri contendunt, cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus, sic accipiendum; quasi neget se scire, an visio illi rei ipsa & vera apparitione, an imaginaria tantum contigerit.* Qui sensus est à canonis mente adscribas, plane alienus: sequeretur enim nesciuisse B. Paulum an vere in tertiu cœlum & in paradysum raptus fuerit, corpore & anima simul sicut Abacuc in Babylonem; an vero secundum spiritû tantum, sicut B. Ioannes in Pothmo existens; quod dici nequit, quia B. Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra mansisse, & hoc tenebatur credere socijs, qui eum deduxerant, & Iudæ qui hospitio eum exceperat. Et hunc sensum accurate, & merito post D. Augustinum refellit D. Thomas, & ostendit esse sensum Iudaicum, à D. Hieronimo quoque expofum: veram autem sententiam verborum B. Pauli esse, quod ignoret: an in exstasi hoc sibi acciderit (quod satis sciebat, & non fuisse corpus loco motum) sed an durante illa exstasi & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit diuina quapiam operatione, ab iplo corpore separata: vel vtrum anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum sensuum functione. Sic ille 2. 2. *quæst. 175 a. 6. & de verita. q. 6. a. 6. & in d. c. 12. quo loco etiam D. Chryf. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caieta. Cararimus. Aduerte tertio eos qui volunt hoc exem-*

A plo doceri animâ D. Pauli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui presumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere; affingunt etiam canoni, quod nullomodo dixit. Denique qui hinc eliciunt nõ posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri potuisse (secundum eorû interpretationem) alioqui non dubitasset, sed aperte pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset se raptum non potuisse. Quomodo cûque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis & B. Pauli exstases interpreteris: inde nec consequetur mulierculas illas nequiuisse à dæmone corporaliter trãfferri, quia à non esse factum, ad non posse fieri, inualidum est argumenti: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis contigerit; similiter non aliter mulierculis illis contigisse: multo minus consequetur, sic semper & vbique omnib. contingere: sed duntaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginarie duntaxat contingere potuerunt. Sequitur in Canone.

D *Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia, & his similia credit, fidem perdit.*

E Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarij qui hæc verba ad omnes nostrarum strigum confessions porrigunt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant multimodis. Primo quia istud, *quia talia credit* referunt absurdissime ad proxime præcedentia: præcessit autem proxime de Paulo, Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit

contigisse

contigisse illis, vt canon refert? manifestā quidem hęc foret ipsius canonis cōtradictio, & (vt scholę loquuntur) implicantis in adiecto. An ergo volunt fidem perdere, qui non credit his tribus ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hęc illis non tantum imaginatione, sed etiam in corpore contigisse. Sed tunc iste sensus non apte cohereret cum præcedentibus: & dicendum fuisset; *Quod qui talia non credit.* Deinde hoc non foret verū. Nā etsi aliquis diceret B. Paulū in corpore raptum, non perderet idcirco fidem, sed temerarius tantum fuisset, qui assereret, quod Paulus se profectum nesciret. Qui diceret Ezechielem corporaliter translatum, contra communioem recentiorum sententiam loqueretur, sed fidem non perderet: quia probabiliorē veterū Patrum sententiam sequeretur, & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum, Polychronium, & Græcos alios eo capite solo hæreticos pronuntiaret: quod non est ferendum. Non igitur hic versiculus & decretum de heresi pertinent ad ea, quę velut argumentando canonis authores inseruerunt: sed duntaxat ad præcedentem canonis sanctionem, qua sacerdotes iubebantur populum docere hęc istarum muliercularum deliria (quę sunt commemorata) esse omnino falsa, & nata ex Diaboli delusione; & eos, qui muliercularum affirmationi fidem adhiberent, à recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hęc mulierculę Dianię de quibus canon agit. Hoc autem quod sequitur; *Et his similia*: non est referendum ad omnia quę mulierculę istę credebant, sed ad quędam quę credebant, & erant vere hæretica. Primo, aliquid esse Numinis præter verum Deum. Secundo,

A quod alteri quam vni Deo diuinū honorē liceat exhibere. Tertio, quod talia suadens, aut ad talia hominem deuehens sit bonus Spiritus. Quarto, quod nequeant eis talia contingere, imaginative seu in solo spiritu. Quinto, quod possit vllus immediate, præter solū Deum, subito vel sine rerum naturalium applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturę, in aliam commutare: vel vera creatione aliquid producere. Nam hęc omnia eas credidisse partim expresse in canone habetur: partim non improbabiler ex eo colligitur. Ad hęc ergo talia & similia, hoc est hæretica, istud est referendum. Non potest autem referri ad cętera, in quibus decipiebantur quidem, non vero idcirco fidem perdebant. verbi gratia, primo, quod putabant de factō hęc sibi vigilantib. accidere. Nam hac in re delusę tantū erant, nōn hæreticę. secūdo, quod putabant veris se bestijs vehi, tertio veras bestias posse tam cito tam longa terrarum spacia trajicere, & per aërem volare, sine spiritualis intelligentię opera: qui sunt errores contra philosophiam & rectam rationem, non contra fidem Catholicam, quarto quod opinabantur se conuenire & discurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim viuorum, partim mortuorum, quę tantum erat delusio, & non hæresis. Si vero credidissent se dæmonum opera posse corporaliter deferri, etiam per aërem valde celeriter. successiue tamen, & congruo actiuitati dæmonis, & earū cōditioni tempore: id nec erat hereticū, nec deceptio: sed dubia duntaxat quibusdā opinio, re autem vera probabilior, & tantum non de fide sententia. Igitur quod ad hęc trāslationē attinet, nō deciditur quid Diabolus facere possit, sed quid de factō cū istis mulierculis egerit

Ex his

Ex his iam perspicitis, quæ hoc cano-
ne definiantur esse hæretica? nempe
quinq; illa à me commemorata; Quo-
rum 1. 2. 3. & 5. etiam Tostatus Episco-
pus Abulens. *postea citandus*, Cardina-
lis Turrecremata ad d. cap. *Episcopi*, Sil-
uester Sacri Palatii Mag. & alij obser-
uarunt: & quidem. 1. 2. & 3. aperte satis
colligitur, ex ijs, quæ iam in textu sunt
explicata. Quintum vero fuit significa-
tum obscurius, quædo dixit, *super quas-*
dam bestias: sed apertissime decideretur
sequentibus canonis verbis. Equidem,
Quartum addidi, videns aperte elici ex
contextu, cum agit de exemplo reue-
lationis B. Ioannis. nam S. S. satis aperte
docet eam mere spiritualem fuisse: &
ideo ex S. S. satis aperte conuincitur, a-
liquam visionem mere spiritualemente
posse. Nunc pergit quintam illam
probare.

TEXTVS.

*Et qui fidem rectam in Domino non
habet, hic non est eius, sed illius in quem
credit, id est diaboli. Nam de Domino no-
stro scriptum est, Omnia per ipsum facta
sunt.]*

Pergit ostendere has mulierculas fi-
dem perdidisse: Quasi dicat, Dixi has
miseras fidem perdidisse: quia nulla est
fides, nisi quæ recta fertur in Deum, vt
in primum principium, & naturæ au-
ctorem ac Dominum totius creaturæ.
Qui ergo non habet huiusmodi rectam
fidem (hoc est erroneam nec detortam
aut diuifam ad alia Numina) ille non est
DEI (vt legit Iuo & Burchard.) hoc est
non pertinet ad Deum: *sed est Diaboli*,
cui se mancipauit, & ad quem pertinet,
quia in eum credit. Nam ad eum con-
fugit, post eum conuersus; eo ipso quod
credit illum esse creatorem huiusmodi
bestiarum, quibus per aëra transferan-
tur. Hæc enim opinatio eius contraria
est S. S. attestanti: quæcumque creata
sunt, per Dominum nostrum, & non

Ioan. 1:

per bonos vel malos angelos esse facta;
& sine Deo factum esse nihil, quod fa-
ctum est. Cum itaque tam discrete hoc
veritas Euangelica profiteatur, meri-
to concludit.

*Quisquis ergo aliquid credit posse fieri,
aut* aliquam creaturam in melius aut in
deterius immutari, aut transformari in a-
liam speciem aut similitudinem: nisi ab ipso
creatore, qui omnia fecit, & per quem om-
nia facta sunt: proculdubio infidelis est, &
pagano deterior.]*

En capitis totius anacephalæosim, in
qua recolligens author multos Pagano-
rum errores, eos omnes aperte damnat:
& subindicat mulieres illas sceleratas,
his omnibus assensum præbuisse. Nam
alioquin hæc nihil omnino ad præce-
dentia pertinerent. Putabat ergo Gen-
tiles 1. à suis numinibus, quæ plurima
& vanissima colebant: posse res aliquas
de nouo fieri seu creari, sic enim exilti-
marunt à Neptuno equum, à Minerua
productam oleam: quod esse hæreti-
cum patet. quia creare est infinitæ po-
tentia, & ideo soli Deo competit, vt
probatum ex initio Euangelij secun-
dum Ioannē. Sed credere, quod per ap-
plicationem actiuorum & passiuorum,
aut per alterationem qualitatum, modo
naturali generationis siue mutationis,
quædam ex subiecta materia, demon-
num industria, gigni queant, non est
hæreticum: sed verissimum, vt docui lib.
2. *disquisition.*

2. Credebant posse à Pseudotheis
suis homines & animatia in cœlū trā-
firri seu Deificari (quod homines vo-
cabant, *Indigitari*) quod Canon no-
ster dicit, *mutari in melius*. Sic illi ce-
lum Dijs, & Semideis, Semonibus, Me-
dioximis, & Patellarijs implerūt: quin
etiam & aquilas & canes & coruos, & a-
sinos hoc honore dignati quo nihil ma-
gis impium aut stolidius. 3. credebant

TEXTVS.
* Sic Iuo
& Burch

polle

posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias vere transformari; hoc nosse canon vocat *in deterius immutari*: quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis, & Diui Augustini lib. 18. de ciuitate DEI, redundant: quod etiam est plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ consentaneam à dæmonibus perducere: aut quæ perfecta sunt, ab iisdem debilitari, aut viliora accidentarie (vt dici solet) reddi, ac effici posse: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quàm cum in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spinens q. de *Strigibus cap. 22.* post D. Thom. in lib. 12. *Metaphys.*

Quinto censabant hæc fieri à bonis spiritibus, hoc est à Dijs suis: quos non cred. bant esse cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui censura notantur. Hæc ergo subindicat omnia cred. disse mulerculas illas. primo posse à Diana vel Herodiade, de nouo fieri seu creati tales bestias. secundo Herodi dem & Dianã factas Deas. tertio, posse ab illis homines, in quas vellêt, bestias commutari, vt de Circe gentiles cred. derunt. quarto, bestias hæc, quasi Deificatas, posse per ærem volare, & minimo tempore ingentia terrarum spacia permeare: quod eiusdem speciei bestia adhuc terrenæ non valent. quinto, hæc se obtinere beneficio honorum spirituum (quales putabant Dianam & Herodiadem) exillimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem hæc canonis vltima verba sint referenda.

Duo hic quæri possunt, primo cur hoc versiculo solum mentio facta primi & secundi membri; hoc est creatio-

A nis & transformationis? secundo, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idem quod Paganus?

Ad 1. Respon. quia capitis huius intentio præcipua fuit, ostendere quod hæ mulerculæ incidant in idololatriam, & apostasiam. quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorū introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium. nihil vero apertius præsupponit Deorum pluralitatem, quam primus ille & secundus error.

Ad 2. Respon. quia loquitur de ijs, qui semel baptismo illuminati fuerūt, & ab eo apostatarunt, vt patet ex c. initio. Nam finis capitis ipsi principio respondet. quia tales derelicto creatore suo, Diaboli suffragia quærunt. Quod subsequitur in contextu;

Nonnulli inueniuntur, qui interno luore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria, &c.

Hæc iam sunt parerga, & constat verba esse Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Luone, nec in Pseudo Augustino: & eorum summa desumpta fuit ex cap. 13. eiusdem q. 5. quæ de alia specie facti agit.

Secutus sum in hac interpretatione præcipue Tosta. in c. 4. *Matthæi Torquemadam*, supra & alios, quos recentiorum plerique sequuntur.

II. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas striges pertineat, aut ad eas sit extendendus?*

Contendunt id Alciat. Ponxinibius, Duarenus, & VVierus, & alij pauci nituntur argumentis hisce. Primo in cap. *Episcopi* dicitur, eas nocturnis horis cū Diana aut Herodiade super bestias equitasse: conuenisse statim temporibus, & in conuentu prælidi conuentus obtemperasse: quæ cuncta nostris Lamijs conueniant: vt videtur sensisse Marti-

nus Nauarrus. Secundo, in ver. omnibus dicitur, quod, qui talia & his similia credunt, &c. Lamia, vero credunt his similia. Tertio, Lamia credunt se transformari in catts, canes anferes, & alia bruta; quod hic in vlt. ver. damnatur. Quarto, sic videtur canonem accepisse Burchardus. nam libro decimo nono, cap. de arte Magica vers. vltim. hac scribit: credidisti vt aliqua femina sit, qua hoc facere possit, quod quadam à Diabolo decepta se affirmant necessario, & ex precepto facere: id est cum demonum turba in similitudine mulierum * transformata (quam stultitia vulgaris HOLDAM vocat) certis noctibus equitare debere super bestia: & in eodem se consortio amumeratam esse? si particeps fuisti istius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias penitere debe.] quibus verbis videtur expresse respicere ad nostrum c. Episcopi, & illud sui temporis strigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illud: sed & Lamia similia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ sunt à dæmone delusæ talia confiteri.

Verumtamen communis opinio Theologorum & Iurisperitorum est, capitulum Episcopi, ad Lamas nostras non pertinere, tenent hoc Abuleni. Turcremata & alij mox citandi, & sic passim Romæ, in Italia, Hispania, Gallia, Germania, fidei inquisitores à sedè Apostolica deputati & confirmati, & Iudices sæculares, qui iustiores & doctiores, vnanimiter prædicant: vt non obstante isto capitulo Lamiarum confessionibus credunt, & contra ealdem ad mortis vsque supplicium procedunt. quod à me multis probatum. lib. 2. q. 16. & fusius lib. 5. hac sct. 16.

Dico igitur sententiam extendentium hunc canonem ad Lamas nostras primo

A Lamia ipsi infructuosam esse: deinde perniciosam Ecclesie & republ. tertio, periculosam assertoribus. quarto rationi & veri tati parum consentaneum. Probo singula. Primo est infructuosa Lamia, quia per eam non eripiuntur supplicio: nam adhuc ex d. c. Episc. hæreticos conuinceretur. quoniam c. Episcopi tales mulierculas definirer esse infideles, & à Deo ad suffragia dæmonum desciscere. Et recte definit: quia licet delusæ fuissent in somnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius Flagell. fascinarior. cap. vlt. (postquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea vere & corporaliter à se gesta: ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & solite sibi cauere ab ijs quæ in somnis dæmon prohibuit, & omnia sedulo exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur se illic commisisse, sacrilegia, Sodomiam, incestus, infanticidia, idololatriam, &c. profitentur sæpe coram complicibus, etiam in iudicio se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ & apostatæ censendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim & exercitium hæreticæ prauitatis sufficit, libere in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somnasset se audire aliquem decentem vel concionantem. Non esse Purgatorium: postea vero vigilans putaret se vigilantem hæc auduisse, & memor eorum quæ somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem ac consensum præberet, & animo, dictisque eam soueret: talis dubio procul haberetur & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (est comparatio Bernard.

Cumani

Cumani *Lucerna numer. 9.*) in somnis passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse cum aliena vxore, si postea memor somnij complacet sibi de tali actu propter delectationem quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnij, quia somnium fuit. (quia iudicium rationis tum ligatū erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterij peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte Diuus Augustinus: delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigilas multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigat? *l. quisuis. C. ad leg. Jul. Maior. l. si quis nō dicat rapere C. de Episc. & cler. l. vnic. C. si qua praeiur potest. l. 1. De extraordin. crimin. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugimus. D. de verb. signif. Quis ignorat fautores & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l. 1. §. occisorum D. ad S. C. Syllan. l. verum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia. de publ. iudic.* Denique patet in d. c. Episcopi. non obstante delusione hereticas declarari. quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios se cum ad infidelitatem interitum traxisse* (quod est dogmanti-zantium) *et fide deniasse, fidem perdisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse detricies.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ & à fide apostatantes. Quæ igitur fructum fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum.*

Secundum. quod hac sententia fit per-

A *nitiosa reipubl. & Ecclesie*, clarius probatur, quia strigum defensores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, VVieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legistas quosdam & rabulas has falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re scriptores fere omnes. ex Protestantibus Mollerus *comment. in consuetudin. Saxon.* & Bodinus *in Damonoman. ex Catholicis viri Pij & docti Remig. in demonolatr. Ludouic. Richeaume noster libr. trium discursuum. Per. le Loyer. lib. 2. de spectris. Crespetus lib. de odio Sarana. 1. discurs. 2.* vbi testatur iam Francisci 1. tempore in Francia delatum numerum maiorem centum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea, iudicum conuientia, & magnatum clandestino fauore: & grauius deplorat *discurs. 8.* multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit & causam gliscantis mali esse iudicum perfidiam, deceptorum VVieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicium Sortiariorum. vide illum à fol. 118. Sebastianus Michaelis *Pneumalog. fol. 53. & 55.* scribit à Geneuentibus solummodo puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam, blasphemias, Sodomiam, &c. & ideo hodie Geneuam esse scaturiginem viuam atheismi & idololatriæ. Hæc ille vici-

nus de vicinis suis potuit certo com-
 perta habere. Conqueritur eadem de
 re Barthol. Spineus Sacri Palatii Ma-
 gister, cum scribit, potissimam lab-
 cur sic inualeat ista pestis esse, quorundam
 Iuristarum persecutionem: quibus principes
 Theologiae imperiti facile credunt, quasi sa-
 pientibus licet in huiusmodi satis rudes exi-
 stant: utpote Dei providentiam, Diaboli
 potestatem atque malitiam, & pleraque
 alia Theologica, ad qua praesens articulus
 deducitur, ignorantes. & implent alle-
 gationibus legum folia: qua & in pluribus
 non faciunt ad propositum: eo quod pro
 actus humanos possunt regulare leges hu-
 manas, non autem Diabolicis colligatos
 possunt bene cognoscere: sed solum praesup-
 posita cognitione superioris scientiae, sacra
 (inquam) Theologia, possunt poenas determi-
 nare talibus conuenientes. sic ille Apolog.
 i. capite tertio, postea capite quarto, sic
 scribit. Hoc capitulum Episcopi male in-
 tellectum à Iuristis, quatenus haec qua ad
 Theologiam pertinent pertractat, est causa
 illorum ruinae, putantium eo quod in corpore
 iuris Canonici redactum est, posse proprium
 sensum circa illud ita procedere, ut etiam
 Theologorum communis sensui se opponant,
 &c. Idem capite nono. Adeoque nunc
 nualuit ista pestis: ut dixerit in quadam
 conuentione diabolus, qui in forma Principis
 apparebat (ut retulerunt, qui adfuerunt
 nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis
 omnes bono animo: Neque enim elabentur
 anni multi, quod superabitis CHRISTI
 fideles. quod optime Diabolus obtinet sus-
 fragio diaboli, sibi que simulum, qui se patri-
 bus Inquisitoribus opponunt, dicentes haec
 esse deliramenta, sicque scelestis his apostata-
 ris fauent, & in haesibus suis indirecte
 confirmant. Nisi enim praepedirentur patres
 Inquisitores horum molestis: quorum saepe
 Principes, tanquam sapientum persuasioni-
 bus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis
 officio debita: iam eorundem feruentium

A inquisitorum Zelo secta haec esset penitus de-
 leta, vel certe extra fines Christiano-
 rum penitus fugata. Et his omnibus, an-
 tiquior vnus inquisitorum Nicola. Ia-
 querius Anno 1457. sic scriptum reli-
 quit: Quod quidem c. Episcopi, quidam
 incaute attendentes obstaculum non mo-
 dium praestant extirpationi sectae, & ha-
 resis fascinariorum, vnde ipsa fauorem
 accipit, & incrementum. Haecenus il-
 le flagelli fascinar. capite nono. Ve-
 rum quid opus è Gallijs, Italia, &
 B Germania, coaceruare testimonia?
 Nonne in ipsa nostra Teuthonica
 Brabantia, qua solebat ab hoc crimi-
 ne satis esse pura, hoc scelus vide-
 mus gliscere, ex quo multorum in
 corda falsus d. cap. Episcopi sensus se
 penetrauit, maxime Iudicum & causi-
 dicorum quorundam, quibus temere
 usurpata Vvieri lectio, & incaute au-
 diti sermones Loofei, & à quibus diui-
 na iniuria & Catholicae religionis de-
 honestatio haud magni penditur. Mi-
 nantur mihi Philippicas, & calamiri-
 gorem: exspecto, & reextpecto sed ni-
 hil video, nisi minas & inanes iactan-
 tias: pergunt interea canes impedire,
 & caulas lupis referare. sinunt malum
 proserpere, immo fouent dum non
 prohibent, quin etiam prohibentes ipsi
 C prohibent, quid negligere cum possis
 perdere peruersos, aliud quam fouere?
 D error, cui non resistitur, approbatur: & veri-
 tas, qua non defenditur, opprimitur. Hi do-
 minum tyrannicum daemones in Chri-
 sti Ecclesiam confirmant horum ope-
 ra salus reipub. proditur. ab his de cõ-
 muni interitu priuata lucra comparã-
 tur: quibus volupe est in vtrãque aurẽ
 E dormire, donec tortuosus draco se to-
 to corpore in sinuet: & venenum apo-
 stasiae, idololatriæ, ac nefandissimarum
 libidinũ, incredibilis crudelitatis, exe-
 crandorũ sacrilegiorũ, & quotidianarũ

contra

contra tenellam aetatem, contra fruges & alimoniam mortalium, contra patriam totiusque generis humani salutem, machinationum, per totum paulatim Christi corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Ecclesia quam pessime mereri pronunciet? quis non profliget, excretur? videmus; si quidem videmus, impunitate striges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque sibi complices impigre adiungere: nec quidquam illis optabilius esse, quam quod assidue diabolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate persuadere. Si de vilo crimine verum, de hoc sane verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium salutem conferu. xi. non posse.* Deus ipse per Esaiam fatis aperte Babylonij insinuat, se regioni in qua maleficus parcat, propitium nunquam futurum, sed ab ea grauissimas poenas exacturum. *Veni enim (inquit) tibi (Babylon) hac duo subito in die vna strilas & viduas, vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter auritiam incantatorum tuorum vehementem, Sapientia tua & scientia tua hac decepit te, veniet super te malum, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare. Ista cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si forte quid prodest tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te augures calii, &c. cap. 47. v. 9. 10. 11.* Confirmat B. Ioa. Chrysostom. deplorans quod ab hoc nefario auiu vix orbis minima pars seruetur, & omnes fere sint aeternae mortis periculo expositi: hac Dei iram semper quidem pro-uocasse, sed nunc multo magis, post tot tam ingentis beneuolentiae ac miserationis tam insignis indicia, post

A quam ille filium redemptioni nostrae impendit. *Lege illum hom. 10. in cap. 3. epist. 1. ad Thimo. sub fin.* Quid ergo sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinariorum defensores, & in Scabinatus, Consul, Fiscalium, Parlamentorum, & in ipsa Principum sacra irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos, & priora saecula reuoluerent: statim deprehenderent, nulli vnquam Principi, Reipub. prouinciae maleficia exitio non fuisse: quorum exempla quaedam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

B Dixi tertio hanc sententiam esse ipsi assertoribus valde periculosam. probatur. 1. quia, vt ex dictis Esaiæ verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi consciscunt, qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra Dei partiaris, ad diuinam iniuriam, & patriae perniciem, & Ecclesiae Catholicae pestem, ad eod sedulam atque fidelem operam nauant, & Satanæ regnum propagant, & Antichristi sunt imitatores. 2. quia dum non credunt assertioni Theologorum (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit: item quantum vel quale, iudicare) nec stant Pontificum declarationi, aut communitori Ecclesiae iudicio, suae nequiter, & incaute fidunt prudentiae sapientiaeque; & praeter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponunt in eos latae. Qui Inquisitores in haereticorum inuestigatione & punitione impediunt. Tertio quia non immerito se faciunt multorum criminum suspectos: in primis quod non sint alieni à crimine quod defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norit de Doctore Flaet. & de VViero testatur Cresperus *disc. 3. & docuere Leloyher. Richeaumus, & alij complures: & pos-*

sem ipse quorundam nomina referre. Item quod causa negandi sit atheismus eo quod non credant esse demones, vel quia non bene sentiunt de diuina providentia, quam putat finire, innoxios à dæmone infamari, repræsentari, & tandem supplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonem non posse corpora localiter transferre, nec tempestates ciere, nec morbos hominibus immittere, quæ contra fidem sunt, quia S.S. repugnat, vt docuit *libr. 2. Disquisit. quæst. 11. 12. & 16. & lib. 3. quæst. 4. sect. 2.* & quia sentiunt aliter quam Ecclesia. Nam caput Ecclesiæ, & (vt sic dicam) eius lingua seu os, est Pontifex Romanus: Pontificum vero Romanorum multi post d. cap. Episcopi adhortati sunt Inquisitores, vt contra striges seu Lamias, sedulo & seueriter procedant, & pestem hanc exterminent; & harum crimina, se non pro illusionib. sed pro veris ac nefariis excessibus habere manifeste profitentur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentij VI. ad Inquisitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquisitorem Cremonensem, Hadriani VI. ad Inquisitores Lombardi, & Clementis Septimi ad Episcopum Bolensem de strigibus Mirandulanis; quas bullas referunt & scriptis suis inserunt Sprengerus, in *princ. mallei malefic. Spineus, quæst. de strigibus cap. 15. & Apolog. 1. cap. 11. & integras ponit Pet. Binsfeldius, libr. de confess. malefic. edit. vltima.* Sic etiam sentiunt cuncta tribunalia Ecclesiastica Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ; sic semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruarunt: ergo hic est sensus, hoc iudicium Ecclesiæ: à quo dissentire nõ est cordis sincere Catholici, sed heresim sapit. Mihi quidem, qui Ecclesiam non audiunt aliquid definientem, pro Ethnicis sunt & profanis 4. tales si à malitia, certe ne-

queunt excusari à stupore ac stoliditate temeritate ac præsumptione. Non à stupore & stoliditate: quia negant posse fieri, quæ recta philosophia & Theologia fieri posse conuincit (*vt ostensum libr. 2. & 3.*) Et quia negant facta, quæ vbiq; & omnes fere se fieri vidisse, & esse expertos, homines fide dignissimi contestantur: quod sapientum iudicio desipere ac insanire est: quia nihil velle credere, nisi quod proprijs oculis adspexeris, signum est stoliditatis, vel proteruæ oblationis: quæ qualis ipsa est, cæteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis est corde qui cito credit, sed cordis nullius & frontis ferreæ, qui communi viorum proborum & sapientium assertioni non credit. Nec à præsumptione queunt excusari; quia ipsi ius vsurpant definiendi, an aliquid sit hæreticum, nec ne; quod non ad Iuristas, sed ad Theologos; non ad Parlamenta sublelia laicorum, sed ad Episcoporum cõuentus & Synodos pertinet: immo præferunt suam sententiam sententiæ Inquisitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cum isti censeant non esse illusoria quæ striges consentur: nostri aduersarij Vieriani contendunt, deceptiones esse & pro illusionibus habenda. Plane ultra crepidã futores: & perinde faciunt, ac si lictores & alij iudicum executores, iudici dicerent eum male iudicasse, & sententiæ opponerent. Nam in causa hæreseos Iudices laici reuera tantum sunt executores sententiæ per Ecclesiasticos iudices lata. Quando enim Ecclesia definiuit, verb. gratia, qui negat transubstantiationem panis in veram carnem & sanguinem IES VCHRISTI in Eucharistia, hæreticus est, & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex secularis tantum cognoscit de facto, 20

Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare, partes iudicis secularis non sunt alia quam exsequi in hoc homine, quod Ecclesie decreto statutum: & tenetur credere, talem vere hæreticum esse. Sic quando Ecclesia definit striges nostras, vt vere criminosas puniendas: non licet laico magistratui hanc sententiam eludere, dicendo; hanc, quæ fatetur, delusam; sed rite contententem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum ijsdem ex causis; tum quia, cum nudi iuristæ, vel medici sint, tamen audent sibi arrogare declarationem determinationis conciliorum circa fidem; quæ auctoritas non competit nisi Prælati Ecclesiarum, idque de consilio Theologorum; quibus Prælati solis concessa facultas canones fidei condendi. Adversarij vero contendunt d. canonem Episcopi pertinere ad striges nostras; & ideo illo Canone decidi has deludi: Pontifices autem, quos nominavi, declarant illas non deludi, nam iubent Inquisitoribus, vt in striges, tamquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exercent; nec tamen Canonem Episcopi antiquant, nec vllus eum Decreto tollendum iudicat; ergo satis declarant se censuisse, nihil hunc canonem ad striges pertinere, alioquin eum abrogassent. Eodem modo eum intelligunt Inquisitores fidei, qui semper ex doctissimorum Theologorum & Canonistarum numero deliguntur. Nonne temerarium est contra hos omnes suo iudicio, in re tam graui, & adeo periculosa sibi & reip. nit?

Vltimam denique conclusionis nostræ partem; videlicet sententiam adversariorum nec veritati, nec rectæ rationi esse consentaneam, probo quia ve-

A ritati consentaneum esse nequit, quod iudicio Ecclesie, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit sententia adversariorum. Nam Ecclesia est columna veritatis, & Pontifex Romanus est lingua seu os Ecclesie, cui est promissum à veritate, *Non deficiet fides tua*. Quod vero veritati consentaneum non est, id rectæ rationi nequit esse consentaneum. Præterea ex ipsis sectæ illarum Dianiarum circumstantijs; non profus excæcatis; statim apparet, quam diuersa fuerit illarum secta, à nostrarum strigum secta. 1. illæ credebant plures esse DEOS, Dianam, Herodiam, &c. nostræ striges non nesciunt se Diabolum venerari, & ei debitum vni DEO se honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorsus impossibilia, vt equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi; & cum Diana Dea, quæ nulla est: nostræ nihil fermè confitentur, nisi quod citra miraculum, sit possibile. Si dicas Seuer. Sulpitius, *libr. i. de vita D. Martini*, scribit ei vmbra terram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuisse: sic ergo Herodias inde prodire. Respon. non recte id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falsi cultus destructionem: si vero inde Herodias prodijset (quam illæ misellæ credebant esse veram Herodiam) id foret ad falsi cultus confirmationem, quod Deus nunquam permetteret. 3. illæ credebant quod cum Diana proficiscerentur: nostræ, quod cum suo magistello seu martinetto dæmone: in quos illæ falsebantur, nostræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & diuinitatis inesse creaturæ (nam in hac re disertè canonis decisio fundatur, dum ait; *quia huiusmodi*

mulieres

mulieris aliquid Numini & diuinitatis, extraxerunt Deum arbitrantur) nostræ striges vix vllæ hac ignorantione vel errore ducuntur. 5. nostræ expresse renunciant Deo, & profelsioni fidei, quam in baptismo ediderunt, offerunt dæmoni asseruatam Eucharistiam: cõculcant cruces, & alia multa faciunt sacrilegia; quorũ nihil illis alijs mulierculis impingitur. 6. misceri se carnaliter cum dæmonibus fatentur; quod non alię. 7. nostræ conficiunt & vtuntur maleficio; pecudes; hominesque, præsertim infantulos, necant; & fruges procellis perdunt, quorum nihil de alijs illis legitur. 8. nostræ conspirant cū Satana in humani generis perniciem: qua de re nihil est in d. cap. Episcopi. 9. nostræ baculo, vel olla, vel quo alio vtensili inter tibias, sumpto, per aërem vehuntur, & interdum pedibus iter conficiunt in itu ad conuentum, & reditu domũ; secus ac illæ quæ tantũ super bestias se dicebant omnes equitare, has & similes alias differentias facile quilibet colliget, ex confelsione illarum, in d. cap. Episcopi, & nostrarum strigum in actis iudiciarijs, vnde appareat sine iusta ratione aduersarios ad nostras d. cap. porrigere. 10. argumentatur Bernard. Comens. in *Lucerna inquisitorum* cap. 4. tempore Concil. Ancyrani secta strigum videtur nondum nata fuisse; ac fortassis nec Gratiani tempore, qui anno demum. 1150. vel circiter (*Sic gloss. cap. cum post appellacionem §. forma vero. 2. quæst. 6.*) decretum compilauit. Nam prædicta secta strigum videtur pullulare cæpisse, paulo plus quam à centum quinquaginta annis, vt ex Iaquerio & antiquis Inquisitorum processibus apparet: idem asserit eo loco Franc. Pegna, in *addition. Sane vetustiore Iaquerio, de strigibus in terminis ac clare loquẽ-*

tem, haud scio an alium inuenias: ille autem nondum centum quinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto, cap. *Episcopi*, de tam diuersis, & tam diu post secuturis hæreticis egisset? nam eandem non esse illas mulierculas cum nostris; sed in multis multum discrepantes, iam ostensum.

Vnde etiam fit manifestum, veritati ac rationi consentaneam esse sententiam contrariam eorum, quid. cap. *Episcopi*, volunt non pertinere, ad eas de quibus nunc agimus striges: quæ est plane communis Catholicorum sententia, imprimis eorum quos citauit Pontificum Romanorum, Innocentij, Hadriani, Iulij, & Clementis; & Episcoporum vel Cardinalium, Turcremata in d. cap. *Episcopi Alphon. Tostati*, in *Matth. cap. 4. quæst. 47. Simanca Episcop. Zamorensis Catholic. institut. in ul. 27. & fidei Catholice inquisitorum, Iaquerij flag. Fascin. Sprengeri Maler. malefic. part. 2. Nideri in Præceptorio præcept. 1. cap. 11. quæst. 4. Bernard. Comens. in *Lucerna. Inquisitor. & magistrorum sacri Palatii, Syluestri Pneratus, de strigibus. lib. 1. cap. 14. & lib. 2. capit. 1. & 4. & spinet, de strigibus cap. 1. cum seqq. & aliorum gratissimorum tam Iurisconsult. quam Theologorum, si non omnium, certe tot ac tantorum, vt eorum comparatione aduersarij merito nulli censeantur, nonnullos nominabo. sic Ioan. Gassus *conf. de strigibus, Augustin Borta de Sauiilano, de eadem re alio conf. Bernard. Bassinus relict. de artibus Mag. prop. 9. Paulus Grilland. de sortit. 2. quæst. 7. & post accuratam d'sputationem Arnoldus Albertinus de agnoscendis assertiombus hæret. quæst. 24. à num. 13. maxime num. 10 42. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregie ipsemet respondit. Franc. Pegna commenta. 68. in directo-***

rium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambrosium de Vignate tractat. de heresi. questione duodecima. ubi etiam accurate ostendit Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni non standum: Marquardus de Susani tractat. de Iudæis & alijs infidelibus capite decimo tertio num. 28. Ioan. maior. in 2. cap. 14. quest. 3. Barthol. Sybillanus. 3. Decad. Mirabilium, cap. 7. quest. 4. Franc. Victoria relect. de Magna questione 7. Alfonso à Castro libro primo, de iusta heret. punit. capite decimo sexto. Sixtus Senens. lb. 1. bibliothhe. Sancta annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuiren. de confession. malefic. in solutione argument. ad primum mibi fol. 347. Michaelus in Pneumalog. & Franc. Picus libro tertio, dialog. strux, & omnes quos citauit superius hac sectione decima sexta litt. VV.

Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum.

Ad 1. dico quædam esse similia mulierculis illis cum nostris strigibus; sed in præcipuis, maxime quæ sunt fundamenta & bases, dicti cap. Episcopi, discernere, immo nec in his, quæ ponit argumentum conueniunt, nam nostræ non tantum noctu, vt ille; sed etiam interdum vadunt ad cursum, nec vnquã cum Diana vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi, nec semper equitant, nec Dianæ vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præsidem conuentus esse Satanam v. *supr. versic. vltimam denique*. Ideo hic non procedit argum. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniunt nostris strigibus, nec dispositio, quia nostræ non credunt totum quod illæ asserbant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non vero credulitas, quod à dæmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione in-

A fidelium, vt dicti auctores optime ostendunt, maxime Albertin. d. loco nu. 25. & ex hac extensione magnum cõtra philosophiam sacram prophanamque absurdum sequeretur, vt doctum abunde. Nauarri auctoritati iam respondi, eum aliter intelligendum, vide lib. 2. quest. 15. lit. A.

In 2. Obiectione supponitur minor falsa: nam falsum esse ostendi nostras striges credere similia his. quæ in d. ca. Episcopi damnantur.

Ad 3. Quoque resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confessionibus suis dicere, se alijs videri tales: ipsæ autem sciunt se transformatas non esse. Quod si rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctum, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc cap. Episcopi, illas vt hæreticas debere damnari: vt recte censent Ambrosius de Vignate, Albertinus, Pegna & alij.

Ad 4. Resp. primo, incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquitur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præsentiam Herodiadis aut Dianæ: nostræ vero circa sui dæmonis, tam vectoris, quam incubi, & Præsidis in conuentu non decipiuntur: sciunt enim ipsummet esse. Pleraque etiam norunt discernere, quædo id vigilatib. vere, & quando somniantib. per imaginationem contingat. Denique notant loca, personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus suis tam noxij, quam innocij, in testimonijs conueniunt: quod delusionem omnem excludere satis vbertim ostensum. Nostræ quoque quoad transformationem, non credunt se cum hominibus veris rem habere, sed cum dæ-

monibus in corpore formato vel assumpto. Item sciunt distinguere vel inter veros homines qui choreis intersunt, & inter demones illis permixtos. Ideo possumus negare Burchardum de strigibus nostris loqui; quare secta diu post adhuc ignota mansit. Secundo dubium est quo pacto Burchardus accipiat illud; *necessario*. Nam si de necessitate absoluta, ut velint nolint cogatur eo in bestiis aduolare; perspicuum est eum de nostris non agere; quare si nolint, eo non deuehuntur, sed domi manent, sed postea penam aliquam absentiae luunt. Si vero intelligit necessitatem conditionatam, v.g. debent ire, si nolint affigi; male id adscribit infidelitati, nam res ita se habet de facto. Si capit de necessitate morali, v.g. quod putet se peccare non eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet ad nostras, quae sciunt se peccare eundo, non vero remanendo. Et sane toto illo capite nihil proponit Burchardus has sentire, quod rectae fidei repugnet, iuxta iam a nobis demonstrata. Nec mirum hac in re illum errasse: qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odijque; ut ostensum lib. 2. & 3.

Ad 5. Argum. ex resp. ad 4. patet solutio.

Habent aduersarij plenam (nisi fallor) *ca. Episcopi*, explicationem quam velim eos perpendere, sine proteruita, aut peruicacia; quae faciunt, ut videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

Nec possunt ad haereticos transmitti, nec legi, nec retineri; sed sunt igni tradendi; ut iure antiquo cautum, & in primitiua Ecclesia obseruari solitum

al. cetero
D. fam.
hercis. I.
mathe. C.
de ep. au-
dien.

A b; & hoc renouatum edicto Pij. IV. & Clementis. VIII. Pontif. in regg. quas praefixerunt Indici, *lib. prohibet. Reg. 9.* Intellige praeterquam ab illis; quibus prohibitorum librorum generalis lectio, in bonum publicum Pontificis Maximi auctoritate fuerit concessa. Solis Pontificibus reseruatum est, hanc licentiam largiri, & quibus ipsi hoc permiserunt; ut nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissarijs, pro tempore existentibus: Episcopis vero, eo solo quod Episcopi sunt, haec licentia legendi libros prohibitos non competit, ut docet Penna *e*, & hoc fuit a Pio V. quibusdam Episcopis discrete resposum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria comburendi; sed potius deferendi ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sunt, non sunt absoluendi: & haec absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi a casibus bullae canonicae Domini: & ab alijs impensa absolutio, nulla est & inualida, sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem haeresi suspecti: si libri sunt ab alijs compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plene conuincerentur, & damnari possent ut heretici magi; si tamen faterentur a se compositos, vel a se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam causari possent quod eos ab haeresi criminaretur. *vide de hac re bene loquentem Simian. in prax. ann. 4. tit. 39.*

D Idem quod Inquisitoribus fidei, quo ad librorum horum vltimum puto esse publicis Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non vero DD. quia doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, et si in multis locis periculose Parochi & DD.

hoc ius sibi usurpent.

SECTIO

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

Consuetudo multis locis est maleficis ad mortem dampnatis denegare viaticum corporis Domini; quæ consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam illis locis: ubi post sententiam statim reus morti traditur. Locis alijs, ubi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur, etiam consuetudinem hanc admittit Nauarrus *b*. Sed omnino putarim, tunc reus præbendam communionem, nisi quid aliud oblit: nempe dum modo Catholici sint, & vere pœniteant, probatur hæc sententia iure Pontificio *i* & ciuili & DD auctoritate *l*. probatur & ratione, quia consulendum eius anima, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc est dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus cum inuisere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus, non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro, vt optime docet Nauarrus *m*. & vt tantum temporis inter supplicium & communem intercedat, vt species sacramentales sint verisimiliter consumptæ, ad quod nõ dubito, cum Nauarro *n*, quatuor horas iustificere, confessio sacramentalis numquam reo, ne immediate quidem ante mortem, deneganda: nõ õtra vnctio extrema reus nunquam concedenda *p*. Sæpe autem cauendum ne post Eucharistiam, vel confessionem quilibet reus inmiscat, & inebrietur, vel alia fiant piã mortem & seriam pœnitentiam impediens: qua in re hic in Belgio & Germania superiore multum & frequenter peccatur.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum?

Sequenda in hoc regionis consuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ sunt interfecti *q*.

Quoad alios, qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primo huius, (vt & heresis) excepti criminis naturam esse, vt morte nõ finiat sed contra mortuum procedi in eo possit: & in locis ubi bona confiscantur, potest etiam post mortem agi ad bonorum confiscationem: sed ubi talis consuetudo non est, saltem ad memoria damnationem: & corpus sepultum condemnatum posset exhumari, & ossa comburi. Qui durate reatu sibi mortem consciuerunt: ij non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura, sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias contrariam sententiam communioem, quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui seuire, illud suspendendo vel cremando, quia crimina & eorum pœna morte extinguuntur *u*. Respondeo, hanc rationem locum non habere, quando moriendo nouum crimen committitur, & ipsa mors crimen est: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna potest extinguui. Hæc me causa impellit, vt à communi sententia recedam. Deinde plerique censuerunt & optime: in atrocioribus criminibus, rectius æquius esse adhuc cadauera puniri, cum grauissimo scelere, se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere: & consuetudo fere generalis, cõprobauit hæc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum necessarium exemplum *a*. Eos autem cõsanguineos & amicos, qui reus in carcere venenum

q Oomes
to. 3. cap.
14. nu. 8.
Clar. §. vl.
quæ. 100.
num. 1.
r Gomef.
d. to. n. 3. c.
1. num. 80.
s Gomef.
sup. & Cla.
rus qu. 51.
n. 14. Si-
man. in
prax. tit.
62. & tit.
56.
s c. pla-
cuit. 23. q.
3. & l. bi
gloss. &
DD.

a Vide Cla-
rũ d. 3. §. h.
q. 51. n. 15.
& Gomez
sup. n. 71.
& Menoc
de arb.
iud. cas.
285.
a late hæc
ostendunt
post i-
gneum
Fia. Mar-
cũ & alios
ipũ Com.
& Clarus.
locis di-
ctis Co-
lar. lib. 2.
c. sol. ca. 1.
Simanc. d.
tit. 62.

& Marf. fin
 gul. 150.
 Menoch.
 L. ca. 285.
 e. d. c. pla-
 cuit & ca.
 ex parte
 de sepult.
 Alberic.
 Angl. & a
 llij in li. 1. 8
 quociens
 D. de in iu
 neq; hac
 in re pra.
 contraria
 proferunt
 DD. fu-
 pra citati:
 sed oēs vo-
 lunt nani-
 mirer quo
 ad hos iu-
 raseruari.
 d. Egid.
 Bellane-
 ra decif.
 677. &
 678. cum
 feq. Alberi-
 ei rubr. d.
 hæc. Sim-
 de titu. 61
 e Brunus
 e hæc. li
 ca. 17. S.
 ma. fupri-
 o. 7. ex c
 v. t. de pte
 rip. in 6
 fl. 2. C. de
 apofl. &
 ita glosf.
 in li. Ma-
 nichæ. 11
 verb. fu-
 bire. C. de
 hæc. & est
 om. te-
 ste Go-
 mel fupra
 n. 81. que
 fequitur
 Clarus d.
 num. 14.

vel laqueos, vel cultros fuppeditant; vt
 violentas fibi manus inferant ad igno-
 miniam euitandam, in quos merito
 DD. inuehuntur *b*, non dubito teneri
 lege Cornelia de Sicarijs.

Si vero, non vi fibi illata, fed ægri-
 tudine, vel debilitate, aut incōmodita-
 tibus carceris morentur ante senten-
 tiam; in his ego prorfus fequerer com-
 munem illam fententiam; adeo vt fi in
 talem non legitime confeffum aut
 conuictum, iudex fæuiens eum non pa-
 tiatur Ecclefiafticæ tradi fepulturæ;
 peccet Mortaliter, & actione iniuria-
 rum conueniri à propinquis defuncti
 poffit *c*. Poterit tamen iudex finere
 corpus fepeliri cum proteftatione, &
 litem captam contra mortuum profe-
 qui citatis ad defenfionem ijs quorum
 intereft; vt in hærefis crimine feruatur
d. Sed quot annorum fpacio currit ius
 contra mortuum agendi! putarim in
 hoc crimine quoad bonorum confi-
 fcationem, non poffe agi, poft annum
 quadragefimum; ad memoriam tamen
 damnandam, adhuc agi poffe *e*; iu-
 xta ius Canonicum; fed ciuile videtur
 quinquennij tantum fpacium exigere
f, cui in foro ciuili ftandum.

APPENDIX I.
AD LIB. V.

Is addam, quæ ad me V.
 CL. Petrus Oranus fcrip-
 fit quinto Kal: Decemb.
 1599. & adiungam ex re-
 bus alibi iudicatis non-
 nulla, quæ folius Parifienfis Curia iu-
 dicatis non immerito præferantur:
 quanquam nec Duareno (cuius in
 fcholis, quam in fubfellis, maior laus)
 fatis credam hoc Parlamenti illius

A constans effe iudicium, fed fors il-
 lum arrefta aliqua decepere; quæ alijs,
 ipfi non notis, fundamentis innitebantur.
 Orarij verba funt.

In Magicarum Difquisitionum To-
 mo primo, aduerfus Alciatum noftrū,
 ftrenue decertasti, depulfioneque ple-
 na atque folida, errorem notasti, & cō-
 futasti, demiror doctiffimum Alciatū
 non tantum in Parergis, verum etiam
 in Recitationibus ad Decretales Pon-
 tificum in eo errore perfitiffe, fic au-
 tem fcribitur.

B In contingentiâ facti vidi quamplu-
 rimum dubitari, Inquifitor pronunciauerat
 contra quandam mulierem ac tradiderat
 ludici feculari, hic ad partis instantiam
 vidit processum, in quo continebantur,
 quod hæc mulier confecerat pocula qua-
 dam amatoria, & folum contra eam e-
 rant iudicia quarundam maleficarum,
 quæ dicebant, quod in quodam lufano-
 cturmo cum demonibus viderant ipfam
 mulierem ludentem, ac ducentem cho-
 reas, ipfa vero negauerat omnia, & fateba-
 tur fe effe catholicam: fuit dictum quod
 Iudex fecularis non deberet exequi In-
 quifitoris fententiam ex defectu iuris-
 dictionis, quod in illo processu Inquifitor
 non poterat cognoscere, nam quo ad po-
 cula amatoria, clarum, illud delictum non
 effe hereticum, nec eius cognitionem ad
 Inquifitorem fpectare *h*. neque enim est
 credendum quod etiam ipfa vere fuiffet
 in lufu, nam quamuis credatur socijs cri-
 minis in tali delicto, attamen illud non
 est trahendum ad ea, quæ vere non vi-
 dentur, fed per illufionem demonum *i*,
 præfertim cum ifta participes criminis
 effent mulieres, quæ regulariter non ad-
 mittuntur in caufa fanguinis *k*; hæc Al-
 ciatus.

E MI DELRIE, ex vno errore, in a-
 lium labitur Alciatus, fi quidem Pon-
 tiffex Maxim. *l* in acculatione etiam

in d. per-
 niciosa
 66. de off.
 & potest.
 ordinarij

h. Panom-
 in ca. de
 fortile
 per ca. de
 culatus
 de hæc
 in 6.
 ic. epifco-
 pi 26. q. 1.
 h. cap. 3.
 cellam.

in d. ca. 1.

mul. e.

audiri rescripsit, non quaslibet, sed conficias, & participes eius criminis, ac facinorosis, & audiri, non tanquam accusatrices, sed tanquam testes; certum enim est conficias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine comparatum, usurpatum atque receptum, ut eiusdem criminis, & facinoris socijs credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationem suam signauerint, & roborauerint.

Et quod traditur *m* Reum criminis non interrogari de conscientia aliorum quod sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit: id intelligendum est de confessis, non conuictis; hos enim aduersus confcios, socios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur: immo & confessum interrogari in crimine læsæ Maiestatis in aperto est: tale autem crimen est fortilegij, & magicæ. Iudices rerum capitalium apud Stabulenses fortilegas conuictas, nec confessas proferibendas, non damnandas capitibus vel ad rogam contendebant; ac ne quidem, si in flagranti crimine comprehensæ essent; sicque apud eos more maiorum usurpatum: verum auctorante Principe iactatam consuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc enim nec ius admittit, altero tantum; ut vel confiteatur, vel conuincatur reus q.

Scio asperrimum, *crimen paricidium* (quod Seneca r., & Quintilianus *ne fas vltimum*, vocant: eoque sensu in Regem adtentatum, *ultimum facinus*. Quintus Curtius appellat) non vindicatum acerbissimo illo supplicio, morte maiorum etiam in conuictum & manifesti paricidij Reum; nisi si vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis; u tamen nihilominus conuictus capitali poena uti ho-

A micidia coerebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens paricidij poena plecti nisi confessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis, reo aperuit, ut voluit Casaubonus x. sed benigna interrogatione abnutium responsum elicere voluit; ne conuictus, non tamen confessus, poenam paricidij sustineret. tam horrendum facinus paricidij vix credere patratum veteres, nisi si paricida se suo iudicio conuinceret.

Quod vero Aliciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes esse iudices, quod diuinationes, fortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, fortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, spem in eos ac fiduciam posuerit; sacrificia ac preces eis obtulerit (quod utique faciunt fortilegi & venenarij) recte pro sua iurisdictione inquisitor inquit, & ita post Oldradum y, & Iasonem z resoluit Conradus Brunus.

D Demiror Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus a, sic de fortilegis scribit: *de aniculis horum qua volitare per aera, & nocturno tempore saltitare, & choreas agere dicuntur, quaritur? Et solent plerique Quastores in eas acerbius animaduertere, quam ius & ratio postulet, cum Synodus Ancyana desinuerit quedam esse qua à cacodamone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluerit ac dimittere merito consuevit, Hæc ille.*

E In eandem sententiam ita quoq; Petrus Erodus a: *nuper extitere apud Valenses, & Cenomanos ruinos nostrorum An-*

x in notat
ad Suetonium d.
cap. 33.

y cõl. 208
z in l. hu-
iusmodi
de leg. 1.

a in tit. ad
legem
Cornel.
de Sicar.

b l. 5. re-
rum iudi-
carum,
tit. de mo-
les. ca. 11.
editio 24.

diuini, qui ex hoc maleficio damnati sunt, & quos in tormentis audio confessos, se sacris (qua sabbata nuncupant) rituat imitari, cum Christianismum abiurare & profiteri paganismum: deinde à tergo notari signis: postremo donari pulueribus & medicamentis, quibus & brutis & hominibus officiant, itaque alios tale quid conficere, nonnullos urinam sistere, quosdam arceri à concubito, an id officii possit, vt persuadere volunt hominibus interitis, videbimus prout res incidet. Iurat in hodiernum diem hac, seu magorum, seu sortilegorum perniciose factio, nisi quod ea non amplius philosophorum aut honestorum virorum sit, sed rusticorum & idiotarum, quare (inquit) vanitati vanitatem adiecit.

l. 8. rerū iudicarum. tit. de mensuris. c. 14. dicitur: Nihilne esse narion proat quicquam se. Hippiancantum a... & cusseu... lam reijig... motat, cō... endit eā... non fuil... se.

enfes dicours politicques c. 41.

incomentarijs ad post.

Idem alio loci b à sanguine sortilegorum, ex Ammiano Marcellino abstinendum contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nocua, multa insaniz coniuncta, multa miseranda; & si hæc deliria humana aliquam pœnam merentur, mitiorem vult adhibendam, vt enim furiosus satis ipso furore punitur, ita sortilegus vana indagine.

In eundem errorem delatus Michaël Montanus libro tertio; periculorum, seu tentamentorum, Lipsius noster gustus, Auctor vero operis, Essais vocat scapire vndecimo, tit. dex Boiteux. Curassem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria sua haberet, à quo, si voles, legendum accipies.

Contra Matthæus, Cognetus, Senator Regius, c, sortilegos tanquam homicidis uequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos contendit, & diuisius seueriusque in eos à Magistratu animaduertendum: quod & ipsum firmat doctissimus Theologus Claudius Espenceius d; magiam proferbere (inquit) sceptri magis est, quam

A styli, & eo loci multa de magis, prætiigijs & incantationibus.

Quin etiam Francisc. Hotomannus in sortilegos animaduertendum consultus respondit e. Et si forte non sit plene probatum delictum sortilegi, tamen sufficere publicam vocem, & famam in loco, vt possit quæstionibus subijci, quod omnium impietatum atque scelerum à Satana repertum scelus & maxime abominandum sit, propter expressam abiurationem & renunciationem Christianæ Religionis: deinde propter fidem & hominum quod diabolo præstatur: & propter exitium quod ista maledicta diaboli mæcipia mortalibus inferunt: cuius rei causa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant f.

C Idem Hotomannus g, in morbis curandis magam qua de consulebatur non modo circulo, verum etiam certa hac verborum formula vsam fuisse refert d' ansis que Dieu a va. & charite a soy. & le pain n' a fain, & l' e au n' a soif, & le feu n' a froid, sau, en oy si, parte d' icy dedas, quod magicum carmen (exorcismi formulam impie Hotom. h) Constitutionibus Imperatorum damnatum legimus i. eos enim qui fufurris, & carminibus istis vtuntur quamquam pernegent, testibus tamen grauatos, eculeo dedendus, vngulisque sulcantibus eorum latera condenda, pœnas proprio dignas facinoræ.

D Quod vero Alciatus, Erodus, & alij; sortilegos ad sabbata proficisci, ferri per caminū, nigrū hominē vel hircū adorare, tripudare vna, atq; vnguetā pulueres vedari, quib. aut transferantur, aut solo etiam flatu alios tabe conficiant; deridicula & infomnia esse putant, & ad sui dicti confirmationem, aduocant Decretum Patrum in Cœclio Anticyrano; solide abs te consultatū est, vt &

Epistol. D. Pauli ad Tim. c. 3. e. conf. 91. final. et. & in l. v. C. de ma. les. g. conf. 99. u. 2. b. d. conf. 99. in l. n. lus & in. eorum. C. de mal. in l. seu. Pneum. in libell. concl. si. de ma. gra. ca. hoc

hoc ipsum præstitit Sebastianus Micha-
 ëlis Theologiæ Doctor; neq; adhiben-
 dam magis fidem Ioann. Baptista Nea-
 politano l, quam Apuleio Africano, v-
 trumque enim fieri posse re ipsa, & opi-
 nione, ideoque à particulari ad vniuer-
 sale nullam esse consequentiam.

Ioannes de Vaux Stabulensis mona-
 chus, inter alia recitabat indicendæ
 congregationis (ita enim vocabat) sta-
 tos conditos dies; vbi nocte intempe-
 sta ad destinata loca sodalitas compare-
 bat; quæ dæmoni in forma hirci appa-
 renti adorationes genibus submissis faciebat, iisque in locis extrui mensas e-
 pulis & cibis bonis, beneque lapidis (ne-
 que enim inanes mensas fuisse) & pri-
 mæ mensæ honoratiores vxoribus
 (quos *les braves hommes*, appellari refe-
 rebat) accubuisse, primæ mensæ maio-
 ra subfellia, Belzebub, Astarot (hæc est
 Venus, & Ioannis ipsius succuba) & Le-
 uiatam occupasse secundis & tertijs mē-
 sis interfuisse etiam plures dæmones si-
 ne nomine, bibi ad sanitatē Belzebub,
 epulis exempta fame, mensisq; remo-
 tis, in promiscuos concubitus & am-
 plexus rui, in recessu accipi à dæmone
 pulueres spargendos in aëra, ad fruges,
 vineas & segetes inficiendas, & sparsis
 puluerib. ventorum turbines & tempe-
 states spurcissimas excitatas.

Non ignoro Senecam m, hæc non
 probare, sic enim ille, *Apud nos in duode-
 cim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus
 excantasset: rudis adhuc antiquitas crede-
 bat fructus posse excantari, attrahi im-
 bres, & repelli cantibus, quorum nihil posse
 fieri tam palam est, ut huius rei causa nul-
 lius philosophi Schola intranda sit: sed hoc
 Senecæ dictum, vterroneum conui-
 cisti.*

Florimundus de Remundis n, refert
 apud Burdegalenses capitulum genera-
 le per sortilegos indici solere dieb. Mer-

A curij & Veneris mensis cuiuslibet, ita
 enim confessos sortilegij criminis
 Reos. Sebastianus Michaëlis in *Pneuma-
 logia*, seu, *en son discours des Eprits*, scholio
 septimo, scribit, *les forcieres estre transpor-
 tez d' vn lieu en l' autre par Sathan pour
 le iour & heurns le leudy enuiron la mi-
 nuict, duquel seulement ils sont transpor-
 tez. comme tres tous ont conueni enc cela &
 confesse. Peut-estre.* (hanc rationem ille
 subiicit) *pour ce que le diable veut auoir
 les premieres, & estre reconnu au premier
 rang de la semaine. Car les Turcs celebrent
 le vendredy, les Iuifs le samedi, les Chre-
 stiens le Dimache, & quand à luy il s'est
 mis deuant tous pour auoir la premiere
 celebration.*

Quod de Pasete, natura molli, sed
 magia omnes superante ex Sudæ histo-
 ricis refert, id ipsum inter adagia sua E-
 rasmus retulit, ad quem, cum quid e-
 meret, & rei pretium venditori nume-
 rasset, nummus perpetuo redibat, idem
 carmine magico, conuiuium repente
 partibus omnibus instructum ac sum-
 ptuosum exhibebat, quod statim si li-
 buisset euanescebat: potuit conuiuium
 fuisse verum non simulatum, fascina-
 tum & imaginarium, cuius rei fidem
 faciunt conuiuia, quibus assidue Ioan-
 nes de Vaux interfuit, cuius confessio
 ab alijs quoque magicis & sortilegis
 probata.

Tempore reuerendiss. Georgij Austri-
 aci Episcop. Leodicens. (bonæ memoriæ)
 magister Hugo Bourlettus chirurgus
 insignis, & à medicis laudatus, multum
 similia factitabat: vinaque extraria
 Roma, ex Hispania, & alijs ex locis
 re ipsa in menta omnibus demiranti-
 bus representatis poculis exhibebat:
 viuunt adhuc horum actuum testes cõ-
 pertæ fidei, at ille postea ad meliorem
 mentem reuersus, maleficijs abstinuit.

& ex impio factus pius; quinque diebus singulis facris operabatur. Reuerendiss. Cardinalis à Groesbeck. eum in familiam suam recepit. obiit autem valde pie, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis; Constantinum Imperatorem ad Bassum Præfectum vrbi rescribentem a, non vsu verbo, *Coegisti*: quod vero ais vsu verbo, *deflexisse*; ipse apud te dispice, anne, *deflexisse* legendum sit, ita enim Theodosianus Codex habet. *defigere*, sortilegorum verbum est; apud Ciceronem b Quæcumque Augur, iniusta, nefasta, viriosa, dira, defixerit, (sic in meliorib. Codicibus & ita quoque Lambinus) irrita infectaque sunt. Plinius c *desigi diris* deprecationibus, nemo non (inquit) metuit. Ouidius (abs te etiam laudatus) *Deuouet absentè simulachraque cerea figit*, & alibi; *Sagaque Phœnicia defixit nomina cerea*. Quod ipsum non ignorauit Accursius nosser in exemplo abs se posito, *insigendo cerea imaginem d*, & in glossis Philoxeni, *defixionis Necromantia*, leguntur.

Vnde apud Paulum e I. C. minus recte legitur, *Interficerent aut deficerent*, legendum enim vt enim vt ex Codice Vefontino Cuiacius nosser restituit, *desigerent*: qui autem defixiones faciebant, *curiosi* vocabantur, vnde apud Horatium, *curiosus*, pro malefico seu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius f.

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane censeo, eius gesta, & itratagemata, non sub Carolo, sexto (vti scribit) sed sub Carolo, septimo, contigerunt (cuius rei testes aduoca Paulum Emiliū Monstreletum, Micquellū Girardum & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Da-

A reo patre, ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter restituit; Angelos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngendū sacrandū que perduxit; illique, vt vt ratum firmumque Imperium more maiorū esset, effecit; Aurelianensem urbē graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatæ à viragine & virgine vrbs monimentū, cæterū dū in Compendij obsidione ex vrbe erupit, ab hostib. comprehensa, & Rothomagum producta ad palū damnata, viua exusta est; non absq; æterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Francia profugere falso querebantur.

B Admirandum sane est quod de illa adfirmatur g, pirum arborem, sub qua illa fedebat dum patris gregem minabat, ouesque ruri pascebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primo celestis voce monita est; neque cariem neque vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grandineve, aut niue intingi.

C Inquit or, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum, reperi malū sub qua malefica duxerant choreas, & saltatorium orbem versauerant, in quaque earum Aulædus Tibicenve confederat, fœlicem ac frugiferam, factam infœlicem ac infrugiferam, arborem vidi.

D Redeo ad Ioannem, quam ab Angelis flammis feralibus quasi maleficam ambustam refers: an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populum b FERALIS PESTIS ABSVMAT?

E Iacobus Reuardus i, existimat per illa verba nihil aliud voluisse Constantinum, quam maleficos igne consumendos esse, sed quia de Dijs manibus,

quibus

a in l. eorum, C. de malefici

b lib. 2. de legibus.

c lib. 28. historia um, c. 2

d in l. 6. in verbo ne lubitavit C. de maleficis, e lib. 5. sententiarū ad l. Corneliam de si car. §. 9.

f lib. 20. obseruat. c. 22. & l. 27. c. 17.

per Mithellum, qui Aurelianensem urbem obsidione Ioanne Vesgoti scriptis

in l. 1. de malefici

ill. p. 1. rorum cap. 1.

quibus ferialia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideoque, ferali peste, potius quam igne, huiusmodi homines absumendos rescripserit? quamquam (inquit) non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse. vnde apud Festum, pestiferum fulgur, quo mors exiliumve significatur.

Dionysius Gothofredus k, ignis quoque supplicium intelligit, quod magi Dijs manibus consecrarentur: ut quemadmodum in feralibus pecudes absumebatur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur, quos in carminibus suis inuocassent.

Ego vero, per hæc verba, pestu feralu absumat, intelligo maleficos & præstigiatores bestijs obijciendos: quod ipsum Græcus interpretes notauit, l probarunt quoque antiqui nostri iuris in erpretes, & maxime Odofredes m, magos (ait) feralu pestu absumat, quia sunt obijciendi feris bestijs lacerandi. sic quoque notauit Cuiacius n: feralu (inquit) pestu absumat, id est: bestijs obijciatur, & ut ego interpretor, feralu pastus absumat.

Matthæus Coignetus o utitur hac interpretatione, que la peste cruelle les pui estimer & consumer, & pour telles sercelleries Ichusit manger au chiens la Royne Isabel.

Neronis tempore de Christianis tanquam sortilegis supplicium sumptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, stantibus ad palum destinatis vncō (ne mutatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix aut vnguentum in caput liquificabat; ita, ut rui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sulcum facerent; oque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

A *Pone Tigillinum, tada lucebis in illa;*

Quastantes ardent, qui fixo gutture fumant,

Et, latus mediam sulcus deducit arenam.

(Ita legendum contendit Schaliger p) non vero,

Et latum media sulcum deducit arena:

B *Hæstenus Oranus.*

In his quod de Ioannæ æuome monetamicus, verissimum & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus alijs non video causam, cur sententiam mutem.

Nam illud de Constantini rescripto q deslectendi, voce vsu, non cogendi; veru est, nec facile hic admiserim correctionem illam, desigendi: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæ, quos vidi, continent, pudicos ad libidinem deflexisse animos: tum quia C. Theodorianus à Ioanne Tilior primum editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Hermenopolus s, in huius legis breuiario legit, qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deslectunt, publicatione & exilio puniuntur, tum quia defixio magica, deuotionis & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta: nec satis Latine dicas, animum desigi, sed deslecti in libidinem.

C De Ferali flamma, cum scriberem, nulla mihi cogitatio fuit legis illius Constantini, cuius initium multi. Sed, ferales flammæ, funestas atque lethales nuncupabant, ut Minucius, ferialia ligna; Symmachus, ferialia commenta; Saluianus, peccatum feralissimum; noster ille decus orchestra, ignem feralem, ratem feralem: locum feralem, saxum feralis, turbam feralis; alij alia, quos olim lau-

D

E

plib. 5. de emendatione temporum ca de Roma sub Nere ne in ca. la.

7 l. eorum 4. C. de malef.

7 l. 9. ti. 16 lib 3. 5 l. 6. Ept. tit. 10. 5 p. p. p. res.

2 l. multi. 6. C. de

in notis ad d. l. multi

lib. 60. basilico. 39. in d. l. multi. in notis ad d. l. multi.

d. ca. 42.

per Mit quellum, qui Aure tianæ n. tis, ab h. glis obli. tionem Ioanna. es gelis scripht.

in Lau ti C. de malef.

lli, p. r. rorum cap. j.

Aduersa
in Herc.
Eurent. v.
1145. Scio
l. vnic.
Cod. de
his qui
para. fera
les angu-
stias, v-
tur paris
sed quia
funerea e-
rat cullei
māsto mā-
la, sic vo-
cantur.
bin Mosā
carum &
Romano-
rum legū
collatio
ne quā P-
thocus ex
m. s. edi-
dit. Har-
meno fe-
ralem pe-
stem gla-
rij poenā
interpre-
tatur.

daui a; quæ vox à Fera; siue mortem: A
siue Parcam ita vocarunt. De Constā-
tini tamen verbis, nōdum mihi liquet,
quid ille per pestem feralem, potissimū
supplicij vltimi indixerit, illud quidem
quod adiungitur, fauet explicationi
Græcorum; quoniam natura peregrini
sunt, quasi dicat; quoniam alieni ab hu-
manitate, ideo belluis cedant. Sed e-
go, ferale pro sermo, nondum reperi apud
classicos scriptores, repugnat etiā
syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo
productior ac statarius. Ergo ceseo pot-
tius, Constantinum eo loco duntaxat
definiuisse, vt vltimo supplicio de me-
dio tollantur, quā poenæ genus ex-
primere voluisse. Nec arbitror semper
eadem morte damnatos. Facit Vlpia-
nus b, vt credam, lib. 7. de officio Pro-
consulis, sub titulo de Mathematicis &
vaticinatoribus; dum ait i. & varie puni-
ti sunt ij, qui id exercuerunt, pro mensura
scilicet & consultationis, vt vides lacuna
subest, expleo; & modo consultat. quam-
quam Vlpianus de certo ratum ma-
thesis huius veritæ genere. id dicat,
constat tamen non idem semper sup-
plicium in alijs quoque generib. obti-
nuisse; vt nec in Christianos, qui non
infrequentius à tyrānis exusti, quin &
Tigillini tædæ, & Tertullianici; Sema-
vy. Cuperem doceri, Constantini tem-
pore maleficos serino pastu assumptos.
nam de concrematione facile docuero.
Lege Gregoriana codicis lib. 7. tit. de
malefic. & Manichæis; inuenies à Dio-
cletiano & Maximiano eos addici, vt
loquuntur; flammis ignibus exurendos,
Lege C. Theodosiani legem primam,
quæ Iustiniani tertia est; reperies ha-
ruspices, concremandos, ab ipso Con-
stantino ad Maximum rescribi. Quid
ergo verat quominus feralem pestem,
ita sumamus? Nam accurtij, Odofre-

di, & Græcorum in iudicio Latinitatis,
non opinor. fontica plane auctoritas:
nec in Cuiacij verba iurarim libes, aut
cuiuspiam alterius, hic quidem Ræuar-
do & Gotofredo accedo procliuus, vt
& Petr. Fabro, qui idem asserit, Seme-
stri lib. 2. capit. 7. Nam & apud Iul. Pau-
lum; lib. 5. sentent. cap. 23. quamuis magi-
cæ artis conscij iubeantur summo sup-
plicio affici (hoc est bestijs obijci, vel
in crucem agi) ipsi tamen Magi viui
iubentur concremari. Sed res non
tanti, vt plura putem verba commu-
tanda.

Addam ex Gallicanarum Curiarum
actis nonnulla, quæ nec in Francia qui-
dem Parlamenti Parisiensis illud iudi-
cium receptum passim, aut omni tem-
pore, satis ostendunt: describam verba
Gallica, ne quis me de meo quid af-
finxisse, vel perperam transtulisse su-
spiceretur.

Ex actis iudicialibus Episcopi Belluacensis,
contra Ioannam Darcam vulgo voca-
tam, Jehanne la pucelle (hac acta
exstant in Monasterio S. Victoris
Canonicorum Regularium Parisi)
quæ fuisse referunt, Bernard. du Girard
in Annalibus Franciæ sub Carolo VII.
& Franc. Belleforestus in eiusdem Ca-
rali VII. vita a fol. 345.

Vm prope Compendium
posita esset hostium, Parisi-
ensis Vniuersitas literis pu-
blicis eam apud Henricum
Angliæ regem accusauit fortilegij &
maleficij; causæ præsentia fiere leque-
dunt tamen sensum Ecclesiasticæ Cu-
riæ, & almæ Academiæ illius tempo-
ris.

effic voca
tur in Bul
la Calisti
III. apud
Bellefo-
renf. fol.
136. pa. 2.
Ibid. fol.
146.
fol. 39.

ris: Promotor itaque fiscalis, quidam
Guilhelmus de Estiucl, aut, vt in A-
ctis o & in sententia Delegati e Apo-
stolici vocatur, Ioannes de Estiucl, vbi
in art. 4. dicitur arbor quædam fuisse
apud Dompream, vbi solita conueni-
re maleficæ & miseri dæmonibus; que
près de Dompream y a vn grand & vieux ar-
bre, qu'on nomme l'Arbre charmine. Fée de
Bourlemont, & que apres de cest arbre y a
vne fontaine, près laquelle on dict que fre-
quentent les malins esprits avecq; lesquels
se meslent de nuit les sorciers dansans &
gambadans autour desdicts arbre & fon-
taine. Articul. 5. que le susdict arbre fon-
taine, sont surnommées des Fées. Aussi luy de-
mandoyent, si elle auoit cognoissance de
ceux ou celles, qui certains iours de la sep-
taine vont au Sabbat avec les Fées. Répon-
dit, auoir ouy dire, qu'on y alloit le lundy.
Articul. 6. qu'elle alloit audict arbre les
heures qu'on celebrait le diuin seruire, à fin
que estant lors seule elle peut à son aise
danser & caroler autour des lieux susdicts,
ou elle faisoit plusieurs bouquets & chapeaux
des fleurs & herbes plus soeues, qu'elle s
trouuoit es enuirons, & encouroit ledict
arbre en chantant certains vers & disant
quelques mots de sortilege. & y retournant
l'endemain, quoy que le soir elle y eust mis le-
dicts chapelets & guirlandes, si est-ce
qu'elle ny trouuoit chose quelconque. Arti-
cul. 7. Qu'elle souloit porter en son sein de
la mandragore, esperant par ce moyen en
auoir bonne fortune, tant en richesses, qu'en
autres choses temporelles: comme si la man-
dragore auoit en soy telle efficace. Articul.
19. Auoir pris conseil des malins esprits, &
que par en hartemens, & moyens non per-
mis & illicites, elle auoit desconuertie cer-
taine espee, qui estoit en l'Eglise de sainte
Catherine du Fierbou. Articul. 20. Auoir
eu des anneaux charmez, & qu'elle die
quelques paroles sorilegues sur son ensei-
gne, & sur les guidons que portoyent les

A siens, disant que cola seruoit pour leur don-
ner bonne fortune en guerre. vsant de gran-
des conjurations, à fin que par ce sort elle
bienheurast leurs entreprises: tenant pour
tout certain, que tant qu'ils porteroient
ces drapeaux ainsi conuarez, ils nepourroyent
re. enoir aucune deffaicte par leurs oduer-
saires. Et qu'elle se plaignit publiquement à
Compeigne lors qu'elle fust prise, de ce que
les siens anoyent oublié d'aporter ses en-
segnes, & que pourco elle estoit tombee en
ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant
d'arz defendus, & sous bon pretexte
pretendant autoriser leur peruersité,
ont de coustume de consacrer les instru-
mens desquels ils s'aydent. Artic. 36. Que
par quelque sort & inuocation elle auoit
faict paroistre quelques malins esprits
au Roy & Duc de Bourbon pour les seduire.]
C Propter hæc Vniuersitas Parisiensis. &
Iudices illi priores, iudisarunt Ioannā
fortiarum fuisse, & maleficam, aperte
docentes se arbitrari, huiusmodi cri-
mina, non illusione aliqua, sed vere à
criminosis huiusmodi committi so-
lita.

D Idem censuit Episcopus Ebroicensis
in causa Guilhelmi Edelin, vt superius
docui. idem Inquisitio Auinionensis
in causa plurimorum, quorum damna-
tionis formulam suo loco exhibui pau-
lo anteq.

E Idem est iudicium Parlamenti Bur-
degalensis & fuit Consilij Atreba-
tentis, quo tempore adhuc Artelij ad
Pariliensem curiam appellabant; v-
triusque rei probationi clarissima
sunt quæ subiungam, Remun-
di, & Monstreleti
verbis,

flib. 5.
sect. 12.

g sect. vl. b

Extractum ex libro Viri Clariss. Florimundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalenti, cuius libri hæc est Epithesis & inscriptio, l'Antechrist. cap. 7. n. 5.

Ou ceux qui ont laissé quelques marques du temps que l'Antichrist doit arriver, escriuent que la sorcelerie sera lors espandue par tout, eust elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux siecle icy les felletres de nostre Parchement en sonnt toutes noircies. Il n'en y a pas assez pour les ouyr. Noz Conciergeries en regorgent, & ne se passe iour que noz iugemens n'en soyent enflantzant, & que nous ne reuenions tristes en noz maisons, espouuantez des choses hideuses, & effroyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyr si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Je me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'annee 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans sa Demonomanie: voila pourquoy j'en ay voulu faire le recit particulier.

Vne ieune femme, nommée Ieanne Bosdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Salignac en Lymosin, qui l'auoit condamnée à la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit fait par deuant le Iuge) Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee & amenee à la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champs. ou il fit avec vne verge de hays vn grand cerne a, marmorant quelques paroles, qu'il lisoit dans vn liure noir. Sur quoy se vint, vn bouc grand & cornu, tout noir, a. compa. ne ne deux femmes, & tout ainsi cost vn homme habillé en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italian qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu qu'il l'auoit a-

A menee pour estre des siemes, il luy fit faire le signe de la croix, de la main gauche, puis commanda à tous de le veur sauuer. Ce qu'ils firent luy baisant le derrier,

Ce bouc auoit entres les deux cornes vne chandelle noire allumee, à laquelle les autres alloient allumer les leurs. Et lors qu'ils l'adoroyent on iettoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant de puis retrouvée au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheveux, lesquels l'Italian coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retirée par là, la coucha dans le bois, & la cogneut charnellement, à quoy elle prenoit vn extreme deplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis, de chaque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elle s'estoit trouuee vne infinité de fois, avec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoyent vne chandelle noire, qu'ils allumoyent à celle que le bouc auoit entre ses cornes, à laquelle il auoit donné le feu, le tirant au dessous de sa queue. Apres cela tous se mettoient en dance en rond, le dos tourné l'un à l'autre. En ceste assemblee en disoit la messe à leur mode, tournant le dos à l'autel. Celuy qui faisoit l'office (qu'elle nomma) estoit reuëstu d'une chappe noire sans croix, estean vne tranche ou rond de rauer tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'elevation, Maître ayde nous. On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire, l'eau benite: le bouc pissoit dans vn trou à terre, & celuy faisoit l'office en arrousoit les assistans avec vn alperges noir.

E En ceste assemblee on distribuoit les mestiers de sorcellerie, & chacun rendoit compte de ce qu'il auoit fait, les essais estoient pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maladies avec charmes, faire per-

dreles fruits de la terre, & telles autres meschancetez, ceste miserable confessa tout cela avec vne merueilleuse franchise & naïfueté: car poue vne femme rustique elle auou bon esprit, persistant tousiours mesmes dans le feu, auquel par arrest elle fust condamnée. Beza, n'estoit pas bien informé, lors qu'en sa chaire il taxa nagueres nostre Parlement d'Incredulité, & de peu de foy, par ce, disoit il (& cecy tenue d'un Gentilhomme d'honneur, qui l'ouy) que nous n'osons, condamner les sorcieres à la mort, nos Registres tesnoignent le contraire.

Aliud ex lib. 2. Historiarum de Enguerran. de monstrelet.

EN ceste année (1459. en la Ville d'Arras, ou Pais d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que l'on nommoit Vaudiolie ne scay pour quoy: mais l'on disoit que ce estoient aucunes gens hommes & femmes, qui de nuict se transportoyent par vertu du diable des places, ou ils estoient, & soudainement se trouuoient en aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es deserts, la ou ils se trouuoient en tresgrand nombre hommes & femmes: & trouuoient illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyent iamais le visage, & ce diable leur lisoit, ou disoit ses commandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoient adorer, & seruir, puis faisoit par chacun deux baisier son derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & finalement leur admiuistrer vins & viandes en grant largesse, dont ils repaisoyent: & puis tout à coup chacun pranoit sa chacune: & en ce point s'esta indroit la lumiere & cognoissoyent l'un l'autre charnellement: & ce fait, tout soudainement se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoient partu premierement.

A Pour ceste folie furent prins & emprisonnez plusieurs notables gens de laditte Ville d'Arras, & autres moindres gens, femmes folieuses & autres: & furent tellement gehinez & si terriblement tormentez, que les vns confessèrent le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est, & outre plus confessèrent auoir veu & cogneu en leur asssemblée plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouverneurs de Bailliages, & de villes: voire tels selon commune renommée, que les examinateurs & les iuges leur nommoient, & mettoient en bouche, si que par force de peines, & de tormens ils les accusoyent, & disoyent que voirement illes auoyent veuz. Et les aucuns ainsi nommez, estoient tantost apres prins, & emprisonnez & mis à torture, tant & si treslonguement, & par tant de fois que confesser le leur conuenoit, & furent ceux-cy qui estoient des moindres gens executez, & brulz in humainement; aucuns autres plus riches & plus puissans, se racheterent par force d'argent, pour euitter les peines, & les hontes que l'on leur faisoit. Et de tels yeust des plus grans, qui furent preschez & seduits par les Examinateurs, qui leur donnoient à entendre & leur promettoient s'ils confessoient le cas, qu'ils ne perdroyent ne corps ne biens. Tels yeust qui souffrirent en merueilleuse patience, & constance les peines & les tormens, mais ne voluerent rien confesser à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux iuges, & à ceux: qui les pouuoient relouer de leur peines, autres yeust qui se absenterent & vuidèrent du Pais: & prouuerent leur innocence, si qu'ils demeurèrent paisibles. Et ne fait icy à taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusation sui vne chose controuue par aucunes mauuaises personnes, pour greuer & destruire, ou des honorer par ardeur de conuise aucunes nota-

bles personnes, que ceux hayoyent de vieille haine : & que malicieusement ils firent prendre meschantes gens tout premierement, ausquels ils foyoyent par force de peine de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: lesquels ainsi accusez, estoient prins & tormentez, comme dit est, qui fust polir voir au iugemet de toutes gens de bien vne chose moult peruerse & inhumaine au grand des honneur de ceux qui en furent notez, & au tres grand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient des honorer gens de bien: & à tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Franc. Balduinus Atrebas. Comment. in tit. 18. lib. 4. institut. iustitiani fol. 774. his verbis: sed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum est hoc malum, eo maior adhibenda est cautio, ne quia eius praeceptu ab aduersarijs temere obruatur. Facile enim hic quidam confingere potest ingeniosa similitudo, vt & multitudinem credulam statim commoueat, & attonitos indices irriter aduersus eum, quem cum demonibus rem habere mentitur.

Ante annos sexaginta sensit infelix nostrapatria, magno suo malo huiusce generis calumnias Magna erat Valdensium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis pretextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita, vidit meras esse scophantias, infelices reos liberauit, improbos scophantas cum inquis iudicibus damnauit. Exstatque adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis Maij. anno 1491. Ita Franc. Balduinus & fieri potest, vt in Atrebatensium iudicum processu iudicario odij, calumnie, crudelitatis, aut præci-

A pitationis indicia nonnulla repererint: propter quæ male iudicatum, rite vero prouocatum, sententiam emendant. Et ideo non tam declararint Arresto suo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstionum timore, inania delusarum mentiū esse (quæ declaratio temeritatis plenissima foret) quam indices illos, à quibus appellatum, improbe & vi innocentiam oppressisse. De Valdensium quidem secta (quorum Albigenes ex stirpe fructuarunt) graues scriptores testatur, non immunem à fascinatorum hæresi & crimine pessimo illam fuisse, & nomen Gallicum fascinarij commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero sumperat, qui ex Monstreleto ferme verbotenus in hunc modum: Anno 1454. Atrebat: horrendum quid contigisse legimus. Complures fuisse inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas conuersiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indicij crematorum deprehensi: pars capti & seuisimis tormentis admoti, alij vi pecunia redempti, nonnulli solum verterunt, quidam vero adeo in pœnis constantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuisse referuntur quidam ex iudicibus adeo detestabiles, vt quosdam sibi inimicos indicari curauerint, tanquam conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuentibus, ex omni ordine statuum mortaliū viros mulieresque interfuisse, eosque ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adorasse: cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandataque iurasse. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos; inde extincto omni lumine quemque cum sibi proxime oblata promiscue concubuisse, sine ope diabolica in sua, vnde exierant, loca restitutos.] Hæc ille

* non sent
per ergo
in hunc

arbi-

arbitror in verbis vltimis negatiuam deesse, non sine ope diaboli. Sane ex Meiero patet non opinionem conuelli de maleficiorum solitis scelerib. sed iudicium illorum crudelitatem & iniustitiam auaritiãque damnari: atq; hoc arresti Parisiensis esse fundamentum. Quæso nonne Parisiense Parlamentum iniuste iudicasset, nisi talium Iudicium vel Tyrannorum potius decreta rescidisset? Nam de quæstione nostra, possint ne perici à Lamij's opera demonum ea, quæ solita sunt fateri? id nõ à Iuriconsultis, sed à Theologis: non à sæcularib. subfellijs, sed ab Ecclesiasticis Tribunalib. fuit decidendũ. Habetis ea de re apud Ioan. Cersonem Paris. Cancellariũ, almæ Theologicæ Parisiorum facultatis articulos, eruditione & veritate plenos: nobis fauentes. Accipite & aliud grauisimum Curia Spiritualis Treuironum iudicium.

Denique quia mentio à me facta sup. sect. 4. indicio 2. Lofei Gallidi, qui librũ in Lamiarũ Patrociniũ conscriptũ, mille machinis conatus fuit in publicũ protrudere: & metuenti nonnulli, ne tandem cacodemõ aliquis id perficiat: duxi pro antidoto Palinodiam eius ad scribendam, cuius authenticum & originale (vt vocant) exemplum est penes pium & honestissimum virũ, I. V. Licent. Ioannem Baxium (cuius studiũ atq; zelus contra nefariam hanc hæresim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum transfumptũ fidi Notarij manu est huiusmodi.

Ego Cornelius Lofeus Gallidius Goudæ oppido Hollandiæ natus, nũc ob tractatus aliquot, de vera & falsa Magia, sine scitu & permissione superiorum huius loci, temere & præsumptuosẽ scriptos, à me cõmunicatos, deinde ad imprimendum Colonia missos: in Imperiali Monasterio S. Maximum prope Treuiros, ex mãda-

A to Reu. ac Illustriss. Domini nunciij Apostolici, Domini Octauij Tricaricensis Episcopi, arrestatus, atque detentus: cum certo sim informatus in supradictis libris, necnon in Epistolis quibusdam meis, eadem de re ad Clerum & Senatũ Treuirensẽ, aliosque clam missis (ad impediendum executionem Iustitiæ, contra magos & veneficas) contineri multos articulos, qui non solum erronei sunt & scandalosi, sed etiam suspecti de hæresi, crimenque læsæ Maiestatis sapiant: vt pote seditiosi & temerarij, contra cõmunem Doctorũ Theologorum sententiam, decisiones ac bullas summorũ Pontificum, contra praxim & statuta, legesq; magistratum ac iudiciorum, tum huius Archidiocesis Treuirensis, tũ aliarum Prouinciarum & Principatum: idcirco eosdem articulos, prout ordine hic subnectuntur, reuoco, damno, reijcio, & pro non dictis atque assertis à me haberi volo.

C
1. In primis reuoco, damno, reijcio ac improbo (quod sepe scriptis verbis que pertinaciter apud multos asserui, quodque tanquam huius disputationis meæ caput ac palmarium esse volui) nimirum phantasticam esse, & tanquam superstitionem vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum & sagarum euectione, siue translatione scribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorsus suboleat; tũ quod seditiõibus hæc opinio admixta, proindeque læsæ Maiestatis crimen sapiat.

D
2. Nam (quod secundo loco reuoco) missis ad diuersos clam litteris, contra magistratum pertinaciter absque solidis rationibus diuulgauit, cur sum magicum falsum esse & imaginarium; aliterendo in super torturæ acerbitate miseris cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura laniena sanguinem innoxium
E
fundi,

Cornelius Loofeus Callidius.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hæc in Imperiali Monasterij
S. Maximini extra prope Treuirim in
Stuba Abbati. li. ibidē corā Reuerendis.
Reuerendis, Venerabilibus & eximijs
Domino Petro Binsfeldio Episcopo A-
zotensi, Reuerendissimi Archiepiscopi
Treuir. Domini nostri clementiss. in
spiritualibus Vicario generali & Rei-
nero dicti Monasterij Abbate, Bartholo-
mao Bodegemo Delpho I. V. L. Curia
Ecclesiastica Treuir. Officiali, Georgio
Hulffenferio SS. Theologiae Doct. Ec-
clesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciui-
tate Treuir. Decano, & Ioanne Golman-
no I. V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Cano-
nico, & curiæ Treuir. sigillifero &c.
sub anno Domini. 1592. mōre Treuir. die
Luna 15. mensis Martij in præsentia mei
Notarij infra scripti, & honestorum
Nicolaï Dolett, & Danielis Maier Reue-
rendi Domini Abbatis respectiue se-
cretarij & scribæ, testium ad hoc spe-
cialiter vocatorum & rogatorum.

Subscriptum

Adamus Hæc Tectionius, Notarius.

Et inferius,

Collatum cum suo originali repertum
concordari per me intra scriptum Se-
cretarium oppidi Antuerpiensis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: po-
stea tamen iterum Bruxellæ vice pa-
storem agens in Ecclesia S. Mariæ de
Capella, accusatus fuit de relapsu &
post diuturnum carcerem dimissus, &
(vt pertinacem dementiam intelligas)
tertiam accusationem, denuo susce-
ptus, morte peremptus, euasit, sed
(quod dolendum) non paucos, homi-
nes tamen Phytologiae & Theologiae
solidæ, non satis gnaros stoliditatis hu-
ius reliquit sectatores. Qui vti-
am sperent, & quam temerarium atq; re-

A noxium sit, Ecclesiæ iudicio, vnus
Vveri hæretici deliria præferre, tandē
ferio intelligerent.

S V M M A R I A

Q V A E S T I O N V M.

B N denunciatio plurium per se sit
iudicium sufficiens ad torturam,
absque alijs iudicijs aut admi-
niculij q. procedit de denun-
ciatione complicum explicatur sen-
tentia authoris obscurius posita lib. 5.
disquisitionum a.

Quæst. 1

De vnus complicis denunciatum
quando sufficiat b. o.

C Sola non sufficit ad torturam c, & e.
licet bene ad inquisitionem, citationē
& capturam d.

A tortura non inchoandum e con-
fessus de se non sufficit vt torqueatur
socius quem denunciante.

Si iudex ad vnus complicis rite in-
terrogati, denunciatum torfisset non
subiacet syndicatui e.

Respondetur quæstioni principali
affirmatiue f & o.

D An plures testes inhabiles valeant
in vllis criminibus f & o.

Mitior aut fauorabilior sententia
quando sequenda iudicij g.

De apparente & vera crudelitate seu
clementia h.

E An Carolina constitutio tollat iudi-
cium ex denunciatione plurium com-
plicum i.

Iudicibus sequendæ decisiones cu-
riorum in similibus i.

Probationes quam claræ ad torturā
requirantur k.

In exceptis criminibus an sit suffi-
ciens nominatio socij ad torturam l.

Mmmmm

pote-

potestate seu arbitrio iudicis quo vique se extendat in criminibus exceptis *l.*

Quando vnum inhabile possit habilitari ab alio inhabili *m.*

Cur possit quoad torturam, & non quo ad condemnationem *n.*

Socij secundi inculpatio est pro nouo indicio *p.*

Numeri vis magna in testimonijs q. experientia docet plurium complicum nominationes veras esse *q.*

Sortilegij crimen æquatam in more procedendi hæresi *r.*

Limitationes quædam in quibus non sufficit denunciatio plurium complicum *s.*

Q. II.

An inimicitia denunciantium contra denunciatos, debeant plene probari per duos testes: vel an sufficiat semiplena probatio per vnum testem, aut etiam præsumptio ad elidendum iudicium probationi?

Inimicitia valet ad elidendum denunciationem *a.*

Exceptio debet à reo plene probari *b.*

Probationum vt non vna species, sic nec eadem vis est *c.* nec omnia omnibus causis conueniunt *d.*

Inimicitia & odium quomodo debeant probari *e.*

Arbitrio iudicis permittitur vtrum inimicitia sit sufficienter probata *f.*

Capitalis quando probanda *g.*

Decisio quæstionis *h.* de vno teste *h.* de præsumptionum vi & differentia *i.*

Q. III.

An denunciante debeant esse contriti, sicut quidam volunt, cum id iure non sit expressum, & si garas sine peniteant. Respondetur negatiue &c. ante sententiam *a.*

Post sententiam *b.* de varia acceptio-
ne contritionis *b.*

A Explic. *a.* accusatus §. licet de hæret. in 6. *c.*

Personæ integritas qualis in teste requiratur *c.*

Quid operetur contritio, & quo sensu requiratur *d.*

An ea qua de iure ex Constitutione Carolina requiruntur Art. 31. in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium *i.* Ponuntur verba Carolina, & respondetur negatiue.

B An denunciationibus insanium sit credendum in criminibus exceptis contra personas bonæ fame?

Non credendum pluribus denunci-
antibus quorundam sententia *a.*

Aliquando credendum aliorum ve-
rior *b.*

Pendet à iudicis arbitrio sententia
auctoris *c.*

An saltem ad hoc duorum vel plurium
insaniam denunciations necessaria? pendet
à circumstantijs personarum.

C An vltra denunciationem plurium
denunciati diffamatio requiratur in crimi-
nibus exceptis, vt possit procedi ad inquisi-
tionem specialem & ad torturam?

An ad inquirendum, aut torquen-
dum sufficiat sola fama *a.*

An ad inquirendum necessario de-
beat præcedere diffamatio *b.* quod non.

Quod nec ad torturam in criminibus
exceptis *c.*

D Ratio vel restrictio quæ varijs sub-
iungitur, quando pertineat ad omnia,
sed ad proxime præcedens tantum *d.*

Explic. *c.* inquisitioni, de accusat. &
inquit. *e.*

An satis denunciari aliquem aut aliquam à
pluribus quod illam viderint in conuentu &
congregatione sagarum in ordine ad torturam
absque eo quod damna fecerit?

Quæ in conuentibus fieri, & de strigi-
portio dicuntur non esse illuforia *a.*

In raptu striges quorum sensuum
compo-

compo-

Compotes, & de quibus apte deponant b.

Non fieri insensibiles, nec obstupescunt vnguento prorsus, explicat dictū suum, b. Quo sensu scriptores quidam striges vocent ebrias & furiosas c. Striges non assumunt naturam dæmonum d. multa striges ipsæ faciūt d. Striges quæ faciunt, ipsis tribuenda. nam ethi infligante dæmone, voluntarie tamen faciunt: & contrarium dicere fidei repugnat e. quid Lamia, an solidæ mones f.

Striges vnde dictæ f. credere strigibus non est credere dæmoni g.

Strigum denunciations non sunt plane dubiæ h. quanta fides huiusmodi denunciationibus de conuentibus haberi solet & debeat. l. Simancas, Prieras, & Comensis explicati i.

Respondetur quæstioni affirmatiue k. Iudex secularis non minus sollicitus esse debet de strigum conuentibus, quàm de damnis datis l.

Dei iniuria iudicibus maximi faciēda l. locus 2. paralip. 19. 6. & Ex. 22. 18. explicatur l. Item Deuter. 13. 8. & 1. Reg. 2. 30. l. Carolina constit. art. 109. explicata m.

Quando fit talis denunciatio quod hac vel illa persone intersuerit conuentibus sagarum, an requiratur specificatio temporis & loci: vel virum sufficiat generalis denunciatio plurium, alij huiusmodi circumstantijs, ad inquisitionem & torturam?

Ordinarie necessarium est exprimere locum & tempus a.

Fallit in exceptis criminibus b. maxime in denunciatione de conuentu lamiarum c. & cæteris criminibus succelsius d.

Intell. lib. 3. de accusat & l. in causis. C. eo. d.

Explicat. constitut. Carolina. artic. 31. d.

A An reis possit tolli defensio, maxime quam vocant de alibi, & an propter omissionem loci & temporis censenda hæc tolli e.

An in hoc crimine vel alijs exceptis, testes qui sunt singulares in circumstantijs, dummodo concordent in effectu, sibi iurata & sine admittantur, & an huiusmodi testes singulares, quando plures, sunt faciant indicium ad torturam?

B Examinatur quotuplex sit distinctio singularitatis, & quomodo consideranda a.

Respondetur toti quæstioni b.

An in denunciatione plurium requiratur, quod quilibet fecerit confessionem in tortura, vel virum id tantum requiratur in denunciatione vnius?

Defenditur communis opinio, & retractat author ex parte modum loquendi quo fuerat vsus a Respondetur quæstioni sub distinctione b.

An mulier possit esse testis in causis criminalibus?

Discutitur materia, & res. affirmatiue.

An ad confessionem duarum mulierum procedi possit, siue ad torturam, siue ad condemnationem.

Ad torturam sufficere a. sed raro.

Ad condemnationem nunquam b.

An denunciations feminarum tum magis fidem faciant quando non adsunt testimonia virorum in contrarium?

Sub distinctione responsum.

An plurius minorum denunciations sit indicium sufficiens ad torturam?

De eo qui est viginti annorum a.

De minore viginti annis, sed pubere b.

De pubertate proximo c.

De non proximo, sed tamen maiore nouem annis d.

De nouenni minori e.

Non sufficit vnus impubes, ad torturam f.

- An ad condemnationem g. Conciliantur sententiæ. ibid. A
 Q. XVI. *An verisimilitudo denunciationis ab vno tantum factæ, sit sufficiens ad iudicium procedendi ad torturam?*
 Quanta vis in verisimilitudinis aut verisimilitudinis in testimonijs a.
 Respondetur affirmatiue de criminibus exceptis b. de iudicijs remotis & propinquis c.
- Q. XVII. *An malefici denunciantes impliciti etiam alijs criminibus faciant iudicium ad torturam, maxime quando sunt plures.* B
 Negatiua sententia probabilis, quia communior a.
 Teneo tamen affirmatiuam cum praxi b.
 Respondetur argumentis contrarijs c.
- Q. XVIII. *An extraiudicialis reuocatio infirmet iudiciale nominationem, adeo vt non faciat amplius iudicium idoneum ad torturam?* C
 De facta reuocatione extraiudiciali ante sententiam condemnatoriam, certa est negatiua a.
 De facta post sententiam dubium procedit b.
 De facta tempore confessionis vel eucharistiæ b.
 De facta in via vel in supplicio b.
 Respondetur questioni absolute negando c.
- Q. XIX. *Quando nihil inuenitur de instrumentis maleficij, an denuntiatio plurium per hoc elidatur, ita vt non amplius prabeat iudicium ad torturam?* D
 Resp. negatiua.
- Q. XX. *An leuiora iudicia sufficiant ad torturam in criminibus exceptis, quam in alijs?* E
 Resp. affirmatiua a.
 Non debere æquam sollicitudinem & indagacionem adhiberi in exceptis & non exceptis criminibus b.
 Explic. accusatus §. licet &c. in fauorem fidei. de hæret. in 6. b
 l. ab sentent. D. de poenis c.
 l. respiciendum D. eodem tit. c.
Qua leuiora iudicia in exceptis ad torturam sufficiant? Q. XXI.
 Quomodo intelligendum dictum comune licere iudici in atrocioribus, iura transgredi, & in his ordinem iuris esse nullum ordinem tenere a.
 Indicia debere esse sufficiencia in suo genere, & quæ talia? b
 Quid si defint idonea iudicia, sed iudex causam habeat suspicandi quid faciet? c
An iudex promptior, & facilius debeat esse ad torturam, in atrocioribus & occultis? Q. XXII.
 Resp. affirmatiua. Q. XXIII.
An in hoc crimine dignitas à tormento excuset?
 Resp. negatiua. Q. XXIV.
An in atrocioribus grauior adhibenda tortura, quam ceteris? Q. XXV.
 Pendet ab arbitrio iudicis. Q. XXVI.
Quam sage plerumque sint indurata, & maleficio taciturnitatis munita, qualis tortura in hoc crimine sit efficacior. Q. XXVII.
 Pendet ab experientia vtile sacra aliqua remedia miscere. Q. XXVIII.
Quoties possit eleuari reus, & quot possint dari ictus, pro quolibet iudicio.
 Pendet ab arbitrio, De trib. ictibus, Q. XXIX.
Quamdiu possit reus ordinarie in chorda eleuatus teneri?
 Intell. bullæ Pauli tertij; Q. XXX.
 Quid in viroque (numero, & tempore) ad summum fieri possit? Q. XXXI.
 Pendet ab arbitrio, & circumstantijs. Q. XXXII.
An non possit iudex, cum vidit reum esse induratum, aut ex alijs iustis causis, Q. XXXIII.

desistere ab examine. & tortura. & post aliquot dies eam repetere?

Responso est affirmatiua. addita cautela quadam.

Q. xx. *Quid sentiendum de infusione aqua frigida intergum rei appensu?*

Responderetur affirmatiuè a. c.

Quando liceat nouis vti tormentis, & solitum modum excedere b.

Ratio Philosophica huius tormenti c.

Q. xxxi. *An & quando tortura ex primis indicijis repeti possit maximè in hoc crimine, cum saga plerumq; sint obstinata & indurata?*

Aliquando posse, & varia monita vtilia.

Quæst. xxxii. *An iniure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti vltra tertiam vicem.*

Æquitate niti.

Posse tamen iudicem ex causa vltra repetere.

Q. xxxiv. Quæst. xxxiii. *An ille tres vices intelligenda de vno die, aut de tribus interpretatis?*

De planè tribus.

Q. xxxv. Quæst. xxxiv. *Quid si reus tot delicta commississet, vt examen vno die peragi non possit?*

Repetendum prorogatione in alios dies.

Q. xxxv. Quæst. xxxv. *An consuetudines locorum, quo ad modum tortura simpliciter sequenda sint, cum magna sit differentia personarum, iudiciorum, criminum: ita quod non semper vno, & eodem modo possit procedi: & castus, cause, & generator mentorum, siue lege, siue consuetudine nequeant terminari?*

Ordinariè sequenda posse tamen interdum eas non sequi supremos iudices: contrariè sententiæ conciliatæ.

Q. xxxvi. Quæst. xxxvi. *An iudicibus inferioribus à iudice superiore modus Tortura præscribi possit?*

Ponuntur distinctiones, quibus licet vel non.

A *An sint data copia, & indiciorum, & processus informatiui in criminibus, atrocioribus exceptis, vel an sufficiat indicia reo à iudice proponi, eumque in continenti cum suis defensionibus, audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?*

Ordinario iure prius illud necessarium videtur a.

Ex consuetudine quorundam locorum posterius licitum b.

B *An sint concedendi aduocati in criminibus atrocioribus, cum soleant ex hoc reo magis indurari, & instigari ad negandum?*

Disputatur in vtramque partem, & resoluitur affirmatiuè a. Vtilis cautela contra aduocatorum tricas & frustrationes b. intell. l. per omnes, 6. C. de defensor. ciuit. c. Intell. c. fin. de hære. in 6. l. quisquis. §. deniq; C. ad leg. Iul. maiest.] d. l. per omnes.

C *An confrontatio sagarum, qua vt plurimum prona sunt ad reuocandum, concedenda videatur?*

Varij modi hac in re a.

Responderetur quæstioni, de cōfronatione violenta b.

De confrontatione ad cōtrariam b.

De confrontatione spontanea b.

D *An dictum Binsfeldij trium vel quatuor faminarum denunciations pro vnius viri denuntiatione exigi, debeat seruari in terris imperij?*

Responderetur negatiuè.

E *Quid sentiendum de praxi Germaniæ, que denunciations de choreis & sagarum conuentibus, hactenus pro veris, & sufficientibus, & non illusorijs accipiunt?*

Responderetur, optimam & fundatissimam esse.

In fine subiunguntur quædam, quæ foret æquum & vtile, lege sanciri.

Quæst. xxxvii.

Quæst. xxxviii.

Quæst. xxxix.

Quæst. xxxx.

Quæst. xxxxi.

MARTINI DELRIO
SOCIETATIS IESV, &c.
APPENDIX II.

Seu Responso ad Quæstionem cuiusdam Serenissimi Principis.
DE MODO PROCEDENDI CONTRA STRIGES
SEV VENEVICOS.

LECTORI S.

UM anno 1602. casu
occurrente, varia in
Principis Serenissimi
supremo cõsilio quæ-
stiones emerissent
circa Veneficij pro-
bationem & quæstio-
nes: petita fuere variarum Academia-
rum Consilia, ad me quoque scriptum
eadem de re. postquam responderam,
missa mihi apographa eorum, quæ ab
alijs rescripta fuerant. Quibus lectis
censui paulò fufius rem totam, quæ
Disquisitionum Magicarum mearum
libro 5. multum lucis adlatura, de nouo
examinandam & accuratius sententiam
meam, qua explicandam, qua confir-
mandam, Fruere, Lector, & Vale.

QVÆSTIO I.

An denunciatio plurium per se sit
iudicium sufficiens ad torturam,
absq. alijs indicijs aut ad-
municulis.

Affirmatiuam tenui de complicum
denuntiatione (nam quoad denun-

tiationes viro-
rum alijs proborum, qui
participes criminis non sunt dubitari
nec solet, nec debet.) de plurium in-
quam denuntiatione complicum idem
tenui libr. 5. Disquisit. Magicar. sect. 3.
§. ad torturam. Sed quia nonnulli non
recte mentem meam assecuti fuerint
opere pretiũ fuerit eam hoc loco paulò
accuratius explicare, ne quis fallatur
eorum, quibus tanti mea, vt legere non
dedignantur. Hac de re, quæ discuti-
tur, scripseram olim d. scilicet. 3. a vers. Se-
cundum inducum est Nominatio Socij,
paulò vltimus vsq. ad vers. Quartum indi-
cium est, pro instituta breuitate satis
multa; pro desiderio & capacitate le-
ctorum, non satis forte dilucide quæ-
dam.

Non volui d. vers. ad torturam, disse-
rere de plurium complicum denuncia-
tionibus socios criminis non minan-
tium, (quia de efficacia nominationis
plurium censebam merito dubitari nõ
debere) sed duntaxat, volui decidere
quæstionem de vnus complicis nomi-

natione

natione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam videbam extrema hic periculosa: nam hinc quidam immane multum illi tribuunt, quorum idcirco sententiam refutaui, *versic. Putant quidem DD.* Inde vero alij nimis multum detrahunt vnus complicitis nominantis testimonio: cum tamen fieri queat & soleat, vt vnus nominantis denunciatio in nostro crimine talis sit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circumstantijs, meritò sibi persuadeat reum vehementer vrgeri, & propter summam dicti verisimilitudinem, eum verè inculpari: idcirco media tutiore incesu via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias secutus quædam collegi iudicia, quibus concurrentibus, ex vnus complicitis alios nominantis denunciatione Iudex tuta conscientia (qui scopus est libri illius quinti) possit nominanti quæstioni adiuuere. Hac autem in re hoc ordine sum progressus. Primò contra Simancæ sententiam ostendi debere hanc denunciationem esse factam in torturâ. *versic. Debet tamen iuramentum nullis litt. I.* remoueri etiam quædam alia impediencia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Postea *ad versic. ad torturam.* posui conditiones adminiculantes, quarum si aliqua, vel omnes accederent, & priorum requisitorum nihil desit: hoc est, absint impediencia illa, quæ dixi omnia: crediderim omnino securam reddi torturam eius, qui ab vno solo complice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionum adminiculantium *d. versic. ad torturam* nullam exigere volui, quando plures complices nominarunt eundem. Semper ex professo egi de vno complice Nominante, quare quod in *d. versic. sine posui* in plurali à complicitibus id tantum posui primo adminiculo vnus com-

A plicitis, non vt de plurium denunciatione disputarem. Et semper aliàs vtor expressè singulari numero, præterquam *versic. sed quædam circa hanc rem,* vbi scripsi *admittantur infames:* verum ita loquor non collectiue de pluribus simul, sed de singulis diuisiue: nempe quod nullus sit adeo infamis, vt à denunciatio in hoc crimine arceatur: quæ ratio allata ad probandum complicitis denunciationem hic aliquam fidem mereri.

B Nec decuit huc trahere quod postea *litt. N. versic. condiciones autem in principio monui,* adminicula debere esse talia, vt iudex vltra illa adminicula, ex ipso quoque testium numero, & qualitate deponentium: *&c. credat nominantem nominantem.* Illic enim vox nominantem, & quod præcessit, cum denunciatione complicitis: satis ostendunt, adhuc manere me in casu vnus complicitis: & agere de alijs testibus, si qui sint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requisitui ad condemnationem *sectio. 5. versic. 4. & 5.* plura quam ad torturam *sectio. 3.* ideo non oportet ab vno ad aliud argumentari. Hac de sententia mea, nunc age probemus illam, de ipsa difficultate definitiue procedendo.

C Dico primo non placet, nec satis tuta mihi videtur sententia multorum grauium scriptorum, volentium in criminibus exceptis (vt vocant) in quibus reus de se confessus potest de socijs criminis interrogari (inter quæ sine controvertia numeratur crimen Magiæ text. *l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. lib. 11. q. 43. nu. 67.*) sufficere ad torturam, si nominatio sit facta ab vno complice, idque ob grauitatem & immunitatem delicti.

Concl. 1.
c
Vnius complicitis nominatio non sufficit sola ad torturam.

Ista

Illa conclusio est cōtra multos. *Per. Cyn. Angel. in l. fin. Cod. de accusat. Burr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confess. Gandin. in tit. de quest. & tortur. num. 18. Bonifac. Vitalin. in Rubric. qua indicia praecedere debeant sub numer. 9. Guidon. de Susaria tractat. de indic. sub numer. 42. Ambr. de Bononia tractat. de question. numer. 9. vbi affirmat sic se vidisse praedicari. Anton. Gomez. Hispan. tom. 3. de delictis. titulo de probat. num. 18. Blanc. tractat. de indic. numer. 378. Placam de delict. cap. 13. numer. 28. & federic. Scottum consil. 10. num. 28. & 31. libr. 2. vbi in occultis. Quorum rationes non valde vrgent. Nam licet hoc crimen sit exceptum, & in multis Regulæ iuris in eo locum non habeant, veluti quod infames admittantur aduersus huius criminis reos, l. famosi, D. ad leg. Iul. Maiestat. cap. in fidei. de hereditat. in 6. cum sim. & quod Reus de se confessus potest de socijs interrogari. l. fin. C. de malef. cap. litteras de Praesumpt. cap. 1. de confess. cap. nemini, 15. quest. 3. contra regulam in l. repeti D. de question. & l. fin. C. de accusat. & quod crimen sit atrocissimum: licet hæc vera sint, non tamen inde sequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eo vsque & quantum vnusquisque volet rigorem contra hos criminolos intendendum: vel inutilem fore de consortio sociorum interrogationem, licet ex vnus nominatione ad torturam iudex non proficiat: proderit enim ad inquisitionem formandam cōtra nominatum, & vt inquisitio nominato transmittatur, vt personaliter compareat, quæ communis est sententia Bald. in l. seruorum. C. de testib. & in l. 1. C. de summ. Trin. num. 5. Bosius tit. inquisit. num. 4. & 61. Clarus lib. 5. §. fin. quest. 21. numer. 2. Menoch. libr. 1. de pra-*

d
 Licet sufficiat ad inquisitionem, citationem, & capturam.

A
 sumpt. q. 88. num. 12. & 13. & præterea vt capi quoque reus possit. *Salyc. in l. absentem. nu. 9. C. de accusat. Boer. deci. 39. num. 4.*

B
 Probatur verò cōclusio auctoritate & ratione, Auctoritate, clarissimarum Academicarum, Bononiensis Patavinae, Friburgensis, & Ingolstadtensis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id responderunt. Ratione vero quia haud dubiè communius receptum est ab interpretibus; ne in atrocissimis quidem delictis, absque legitimis indicijs iudicià tortura inchoandum: & colligitur ex l. 1. in princip. D. de question. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marfil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colum. 2. D. de question. idem in Sing. 117. Hieron. Gregas de crim. l. 1. Maiestat. tit. quomodo & per quos quest. 26. Clarus d. §. fin. quest. 64. num. 9. Mascard. conclus. 1391. num. 4. de Probation. idem conclus. 3385. num. 4. & Farinac. libr. 2. questio. n. 37. num. 74. & num. 86.

C
 Legitimum vero indicium non est, vnica vnus complicit nominatione, qui est infamis: testis enim infamis alius in re inhabilis censetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis, vt indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu in l. sicuti. C. de questio. Bartol. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de questio. Bald. consil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dicit. quest. 37. num. 58. & quest. 36. num. 68. & 70. Vnde consequitur, à pari ratione reum infamem de seipso confessum, & de alijs interrogatum nō facere fidem ad effectum torturæ, & ita communiter docet plerique. *Gloss. & Salycet. in d. l. fin. C. de accusat. Bart. in l. maritus, D. de q. iurata l. qui vltim. D. de pœnit. Bald. d. consil. 259. Ang. & Roma. in l. sicutus D.*

ad syll.

ad Syllamian. Alex. conf. 11. num. 5. libr. 1.
 & conf. 89. numer. 12. libr. 3. conf. 124.
 ad fin. lib. 6. Corn. conf. 95. in fin. libr. 1.
 Socin. conf. 96. col. 4. lib. 3. Decius conf.
 189. numer. 10. vers. Secundo etiam Mar-
 sil. in §. diligenter numer. 60. & in libr. 1.
 §. Diuus. num. 5. De quæst. & conf. 74.
 numer. 8. & 12. conf. 109. numer. 16. &
 130. numer. 42. & in singul. 209. Ruin.
 conf. 146. col. 1. & conf. 147. numer. 3.
 libr. 5. Paris. conf. 151. numer. 9. libr. 4.
 Boer. dec. 319. col. 1. & numer. 3. Gram-
 mat. dec. 28. numer. 12. & dec. 34.
 numer. 37. & bene dec. 56. numer. 1. &
 2. & conf. 21. numer. 6. conf. 66. num. 4.
 egregie Crauet. conf. 78. col. 2. Rolandus
 à valle conf. 16. num. 17. & conf. 73. numer.
 20. libr. 1. Bertaz. al. conf. 4. numer.
 11. & conf. 310. per totum. conf. 332. &
 341. numer. 25. vbi secus concludit, quan-
 do ad vnus nominationem accedunt al-
 ia admimicula. Item Gigas d. tract. tit.
 quomodo & per quos quæst. 7. numer. 5.
 C. verius tit. de heresi. numer. 118. Bosius
 de iudic. num. 11. ver. 66. & 149. & 198.
 Clarus quæst. 21. numer. 9. Ioannes de Ar-
 nano soliloquio. 94. Menoch. de arbit. iu-
 dic. casu 474. numer. 43. item Brun. Ca-
 son. & aij. quos congerunt Mascard.
 concl. 1317. numer. 52. & Farinacius quæst.
 43. numer. 145. & 155. & prius numer.
 27. & 75. Quæ sententia communis
 cum sit iuri & rationi magis confenta-
 nea, meo iudicio, Iudici sequenda est,
 in vtroque foro. si quis tamen illam
 contrariam Cyni & aliorum secutus
 esset, putarem eum Syndicatum non
 subiacere: facit enim tot Doctorum,
 quos secutus est, & citauit supra vers.
 Ista conclusio est contra, vt dici nequeat
 ex capite suo vel temere fecisse aut
 processisse, qui grauium Doctorum,
 & quorundam Iudicum, praxim do-
 ctrinamque amplexus fuit, licet minus
 probabilem vel tutam.

A Concl. 2. Sed quando reus, à pluribus
 complicibus debite interrogatus fuit de-
 nunciatus, etiam absque alijs iudicijs vel
 admimiculis, licet iudici procedere ad
 torturam in nostro crimine. Conclusio
 hæc magnam difficultatem habet pro-
 pter aduersantium multitudinem &
 argumenta. Nam contra illam terrent
 magni nominis scriptores: non tantum
 loquentes de criminibus non exce-
 ptis, vt Grammat. conf. 21. post numer. 10.
 Mart. Ant. Nat. a. conf. 398. numer. 10. &
 Mascard. concl. 1317. numer. 18. pro quibus
 facit textus l. fin. C. de accusat. Verum
 etiam in exceptis, vt Marsil. conf. 79.
 n. 13. & conf. 109. numer. 10. in quibus
 si testes sint omnino inhabiles, nume-
 rus non supplet fidem, sic Petr. An. har.
 conf. 246. In causa, Alex. in l. si quis ex
 argentarij: §. co. entur. numer. 1. D. de eden.
 Corn. conf. 333. col. 7. libr. 1. Felin. in c. te-
 stimonium numer. 5. de testib. Crauet. conf.
 99. num. 10. & de antiq. temp. in. 1. p. in §.
 quod libro officialu. num. 19. Vbi habet pro-
 absurdo quod plures testes omnes inh-
 abiles possint simul fieri habiles. quia ne-
 quit vllus dare alteri, quo ipse caret. De-
 nique ne plures inhabiles testes ad
 torturam vel quæstionem iungantur,
 videtur generaliter, quoad omnia cri-
 mina statutum in d. §. idem Cornelio.
 & volunt ibi Bart. & quoad plures no-
 minantes alij vt Roland. conf. 16. num. 18.
 & 23. lib. 1. Bursatus conf. 201. numer. 61.
 Bertaz. al. conf. 28. num. 3. conf. 116. nu. 21.
 & 234. col. 1.

Nec desunt argumenta fortia pro
 hac parte: quibus tamen sufficiens solu-
 tio datur.

E Primo inquit quotiescunq; duæ
 sunt sententiæ contrariæ probabiles,
 res dubia manet: & tum præstat mi-
 tiorem partem sequi, qualis hic est ne-
 gatiua, & præstat nocentem absoluere,
 quam innocentem condemnare. l. ab-

f
 Plurium
 nomina-
 tionem
 sufficere.
 multi ne-
 gant.

His argu-
 mentis que
 soluitur
 singula.
 I

absentem cum simil. D. de pœnis. Nec videtur Iudex satis tutus in conscientia, si affirmatiuam sequatur: cum debeat securiorem sequi interpretationem *capit. ad audientiam. & capit. significasti 2. de homic. Gloss. & DD. ibid.* Pro præmissis antecedente multa solent declamatorie à Sagarum patronis prolixè exaggerari. Sed pro horum & similibus intelligentia, quædam mihi quoque hoc loco sunt copiosius dicenda: ut Iudicia hæc promoueantur, & facilius via executionis, & tenebræ veritati offusa dispellantur.

Resp.

Fateor in primis rem dubiam esse hoc sensu: quod non sit certa, nec affirmatiua, nec negatiua parti, sed nego casum dubium, eo sensu: quod iudici non satis tum possit verisimiliter constare, sufficiens indicium habere, se, ut credat reum torqueri debere: quod sufficit, ut postea docebitur. Quare, cum plurium nominatio in ordine ad torturam dubium sustulerit, & quandam certitudinem induxerit, Negandum nos hic in dubio versari. Dein nego mitiorem respectu reip. & boni publici esse negatiuam, licet sit mitior respectu nominati, iudex vero debet potius considerare quid reip. sit vtilius. Neque vero semper mitior aut fauorabilior sententia iudici sequenda est. fallit enim illa regula, si adsint signa & indicia sufficientia, quæ suadeant sequi interpretationem in partem deteriorem, quod etiam in conscientia foro obtinet, ut Theologi docent. *lege 8 Thom. 2. 2. quest. 60. art. 4. & Domi. Solum lib. 3. de iust. quest. 4. art. 5.* Denique quid si dicamus, quod utique verisimum: securiorem hic partem esse, si iudex præsumat potius veram esse denunciationem, quam si præsumat esse falsam. primo quia illud vtilius est ipsi personæ denunciatæ: ipse enim

A est fore, ut torta delictum confiteatur, & sic anima eius saluetur: Si vero non torqueatur, timendum quod morietur sine confessione, & damnabitur. 2. quia ut plurimum docet experientia in nominandis socijs sagas veritatem dicere, ut attestatur *Binsf. tract. de confess. malef. memb. 2. concl. 1. rat. 10.* Securius autem est præsumere quod

B frequentius accidit 3. quia constat eadem experientia, summo labore maleficas adigi ad has nominationes: quod signum est dæmonem eas impedire, ne regnum suum, supplicio affectis subditis, diminuatur: & proinde denunciations esse veras, & id impulsu quodam Dei fieri, ut complices, dæmone inuito, nominent: sane prouidentiam Dei hic operari clarum est, quia vix vnquam permillum reperias innocentes nominari, quod si nominati, mox eorum innocentia Deo sic deponente palam fit: *Binsfeld. d. loco. post. 7. concl. in solut. argumentorum.* Quarto hoc est longe vtilius reip. ut statim docebo: & licet non foret hoc securius & probabilius, adhuc tuto posset iudex hanc sententiam amplecti.

D Quia quotiescumque sunt duæ sententiæ probabiles contrariæ, licet iudici alterutram sequi, nec tenetur sequi probabiliorem. maxime si iudicet alteram magis tum, profuturam reip. Sed in nostro casu ambæ sunt probabiles & affirmatiua merito censetur reip. vtilior: ergo licet iudici eam sequi.

E Maior quoad priorem partem negari non potest, quia tunc id prorsus arbitrarium est iudici, & est communis sententia casu istarum. quoad posteriorem partem probo. quia quando parti non fit iniuria (quod hic suppono) iudex tenetur actiones suas ad reip. cuius

mini-

minister est, vtilitatem dirigere. Nam salus reip. suprema lex est, Cicero de Legibus. Minor vero sic ostenditur vera pro priore parte: sententia illa probabilis est, quæ nititur autoritate grauiū Doctorum, vel probabilib. rationum momentis (vt omnes fatentur) sed vtraque pars his nititur, vt patet tota hac quæstione. probabilis ergo vtraq;. Negatiuam vero videri minus vtilem reipub. quam contrariam, probō: quia reip. hoc vtilissimum cēsendum quod ad perniciosissimum crimen extirpandum & fontes detegendos viam sternit, hoc facit affirmans, impedit negans. quia negans præcludit iudicibus tereaditus omnes in secreta cubilia huius pestis penetrandi, cum tollet ferme cuncta, quæ ad hoc vsui, adminicula: contra affirmans suggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionem perueniat, vt patebit ex respōsione fere sequentium: omnium quæstionum.

Quinto hæc sententia tutior est ipsi iudici, probō quia est magis consentanea veræ clementiæ & misericordiæ, quam altera. probō. quia licet semper, a volentibus reos debitis supplicijs eripere, prætextatur prætextus misericordiæ & clementiæ: hi tamen vt plurimum falluntur & fallunt, dum clementiam vocant priuatæ personæ causam causæ Dei & reipub. præferre. Reuera tamen non est crudelis, qui vt multos ab vnus iniuria defendat, aciē gladij, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemens ille potius dicendus & misericors. Nec vnquam crudelis est, qui remedijs permisis, licet in speciem durioribus, ægrum reipub. corpus sanaturus, putrida & noxia mēbra præscindit. Iustior etiam, quia honori diuino hæc sententia melius magisq; consultit. nam ad Dei honorem

A apprime facit, vt homines fidei desertores, in Deum & cœlites blasphemi, in totum genus humanum & naturam iniurij, demonum partiarj &c. deprehendantur ac puniantur: quod cōsequitur pars agens, negatiua saltem non consequitur. Denique tutior est iudici, quia licet extremi iudicij cōminationes cōtra sentientium nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes sint omnib. iudicibus, merito magis formidandæ illis, qui nimis remissi ac desides sunt in hoc crimine vindicando. Nā si vnus lamæ innocentis cruor à iudice exposcetur: quid tot infantulorum innocentissimorum, quos partim post baptismum, partim ante baptismum solitæ necare: & his quidem cum temporali corporis æternam quoque vitā animæ eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni parcant, tam multos necari permittunt, recte dixerim similes Altheæ Ouidianæ, quam ideo acute vocauit *impetate piā*? sunt enim hi falsa pietate vere impij. timent vbi non est timor, & dum sartagine fugiunt in flammam ruunt. De hac re grauisime sic olim Almæ vniuersitatis Ingolstadiensis facultas Theologica & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatissimo Bauariæ Duci Guilhelmo responderunt: *In his casibus ius habet magistratus, vt post ponat priuatum damnum alicui bono communum reipub. quod ordinarie sequitur ex tali modo procedendi contra suspectos criminum. Quem admodum eadem ratione non est curandum si forte contingat aliquando, vt secundum allegata & probata condemnetur, is qui vere est innocens. Nam plus interest reipub. vt secundum allegata & probata, que cum plurimum veritate nituntur, feratur sententia: quam vt nunquam contingat condemnari aliquem innocentem. Quod adeo verum est, vt plerique*

Theologi & Iurista consentiant, & recte, debere iudicem damnare eum, qui secundum iuris ordinem processum probatur reus, quamvis ipse iudex priuata sua scientia nosset illum esse innocentem, & falso delatum.]

Hactenus illi: quorum decisio mihi tam certa, quam quod certissimum, & mutato vno atque altero verbulo, tota in nostra quaestione locum obtinet. si, *allegata & probata*: mutemus in *sufficientia iudicia*, quae certe sunt allegationum seu probationum quaedam species. Quicquid autem sit de ratione illa quam adiungunt, hoc est siue illa opinio verior & probabilior sit, quam contraria negatiua, quae & ipsa à magnis Theologis & Iuristis defenditur, quod ad rem non facit: illud certum est licet illa sententia communis verior non foret, adeo tamen probabilem & receptam esse sententiam, ut iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla conscientia esse debeat. Contra non satis intelligo, quo pacto iudex in crimine tam atroci ac pernicioso reip. cum paria sint vtriusque momenta rationum, possit securo animo illam opinionem eligere, quae probabilior non est, immo nec aequae probabilis, & aperte habet adiunctam iustitiae exequendae retardationem, & tantum non euidentis periculum nocentissimos magos debita poenae eripiendi.

Arg. Carolina cōstit. seq. quae hoc iudicium ignorat.

1.

Secundo, conclusioni obijciunt, pro Germania vbi de hac quaestione tum fuit compulsatio. Germanos Iudices oportet in imperio ad Imperatorias constitutiones criminales à Carolo V. conscriptas, velut ad Cynosuram vel regulam Lesbiam, iudicia exercere: non tantum in modo poenarum, sed etiam in iudicij ordine & processu: quare nec licet illis alia iudicia admit-

A tere, quam quae in illis constitutionibus exprimuntur: nullo seruato discrimine exceptorum, vel non exceptorum, quia huius discriminis constitutio illa non meminit. arg. l. *semper in stipulat. D. de reg. iur. Hypolyt. de Marsil. consil. 24. numer. 21. & seq. Meno huius Praefes Madiol. libr. 2. de arbitr. cent. 5. casu. 474. numer. 42.*

B Carolina vero constitutio inter cetera iudicia maleficij non ponit duorum vel plurium denunciationem, vide *ilam. art. 44.* Non est ergo in Germania curandum hoc iudicium alijs destitutum. *Resp.*

In hoc argumento hoc solum verum est, sequendam pro norma Germanis illam constitutionem, in ijs quae illa cauet; cetera falsa. primo, non licere iudicialia iudicia sequi, quae illic posita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia iudicia commemorare, quae sunt fere infinita: sed quaedam ponere, eaque leuiora quam sit denuntiatio, quae iudici liceat sequi: quis nescit illud. *Vlpiani, leges non posse ita scribi, ut omnes casus quae quandoque inciderint comprehendant: & ideo illum qui Iurisdictioni praestit interpretacione ad similia procedere, & ius dicere debere. l. neque ad seqq. D. de legib.* Quare, quod ceteris legibus Imperatorum commune est, haec Carolina ex alijs iuris scripti & consuetudinarij decretis interpretacione admittit: cum non appareat Carolum voluisse per eam communia vel particularia regionum iura tollere: contrarium potius colligitur, quoniam ipse Carolus in locis nonnullis. illarum Constitutionum, se iudicemque remittit ad ius commune & consilium Iureconsultorum: licet ergo in non expressis Iudici haec sequi, max. me si confirmetur recepta in locis illis praxi & decisio-

D

E

nibus

nibus iudiciorum. Miratus autem sum vehementer quendam in causa cōsultum, rerum iudicatarum auctoritati de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eadem illæ duæ Bauaricæ Academiæ Facultates §. 1. scripti præfati asseruerunt: Magistratum & iudicium seculari plurimum profuturum, si videant aliquot processus sagarum habitos in vicinis locis. Nam ut verisimile facinora sagarum vicinarum esse similia: sic etiam similiter ferè procedendum. Sic illi optimè. Nec alia puto bonorum & peritorum iudicum mens vnquam fuit: quàm cæterorum acta iudicialia, res alibi & in eodem quoque confistorio iudicatas, maximi facere, & (quando de errore non liquet) exacte sequi. Ideo tanti fiunt in Germania decisiones Cameræ Spirensis, in Francia Lucij & Paponi Arresta, Neapoli decisiones Afflicti & aliorum, per totam Ecclesiam decis. Rotæ Romanæ, &c. Non facillè Iudici prædecessorum vestigia deferenda, vel transferendi termini, quos maiores eius posuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sanè si legibus exempla repugnent, quod non est in præfenti. Secundo falsum, quia illic non fit mentio discriminis inter excepta & non excepta crimina; ideo iudici Germano discrimen hoc negligendum. Est argumentum nihili, & merè negatiuum. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam

Tertio probant suam negatiuam sententiam, In criminalibus, ut reus condemnatur, debent probationes esse luce meridiana clariores. l. sciant cuncti. Cod. de probation. & c. sciant. 2. q. 8. Bald. consil. 257. verba inquisitionis col. 2. vol. 1. per text. in leg. si quis. C. ad leg. lul. Marc. ergo & indicia, ut reus

A torqueri possit, quod tenent. *Marfil. conf. 101. n. 13. & Roland. conf. 16. nu. 29. & 30. lib. 1.* Quis autem dicere auit duorum vel plurium complicitum nominationem esse indicium clarius luce meridiana? *Resp.*

B Non valere consequentiam, sicut nec à capturà rectè procedas ad illationem de quæstione. Etenim ad capturam seu incarcerationem leuiore, ad torquendum vigentiores requiruntur, sed tamen non luce meridiana clariores sicuti ad condemnandum, ut docent erudite *Iul. Clarus d. §. fin. q. 20. & Menoch. lib. 1. præsumpt. quæst. 88 & 89. Farinac. d. q. 37. sub num. 5.* maxime in his atrocioribus, in quibus honor, substantia & vita hominis periclitatur. *gloss. & Abb. in c. litteras. de præsumpt. Gigas de les. Mai. st. titul. quomodo & per quos q. 29. Decian. in crimin. libr. 7. c. 45. nu. 1.* clariores ergo probationes requiret Iudex ad condemnandum: clara sufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ à Iudice pendet arbitrio: sic etiam discernere, quæ indicia sint sufficientia ad torturam, & quæ non, & quæ probationes & præsumptiones validæ. *legendu hac de re iudem Meno. huius de arbitr. casu. 90. nu. 9. & 270. num. 3.*

D Quartus aris: negatiuæ sententiæ est, In cæteris criminibus lociorum nominationes non gignunt indicium ad torturam, *Ioseph. Mascard. vol. 3. de probat. concl. 1311. Meno. huius l. 2. de arbitr. censur. 5. cas. 474.* Ergo nec in exceptis. Eadem enim est ratio in vtrisque, cum excepta tantum vocentur respectu pænæ grauioris, quam iudex in his atrocibus potest imponere: non vero respectu processus & ordinis iudiciarij, quem nec in his licet iudici alterare seu transgredi, sic docent *Hippol. de Marfil. in*

Resp.
Nō valet arg. à condemnatione ad torturam.

4.
In exceptis criminibus nō est nominatio locij sufficientis argumenti ad torturam.
L.

praxi crim. §. diligenter. num. 96. & consil. 52. num. 16. & cons. 24. col. antepen. versic. restat respondere. Grammat. vol. 34. col. fin. Bossius tractat. de indic. ante torturam sub num. 78. Roland. cons. 12. num. 72. lib. 3. Et licet concederetur, in his criminibus posse iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet restringi ad inquirendum, ut loquuntur Decian. consil. 18. num. 42. & Menoch. d. cons. 100. num. 66. & quo ad alia modicum damnum adferentia, non quoad torturam, cuius damnum est grauissimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reum sine iudicij torqueri posse. l. 1. l. maritus. D. de questio. Alb. in rubric. ad l. Iul. maiestat. num. 3. vers. & tamen in isto casu. Follerius in practic. crimin. vers. quod suffocauit num. 58. Lud. Carver. in 2. tractat. de indic. & tortura, §. circa quartum. num. 78. Gabriel. Zaraina in addit. ad Mattebellani sing. 55. vers. & hæc regula ampliatur.

Resp.

Multi hoc argumentum inuoluit, quorum contrariam verius puto. In primis nego consequentiam à delictis cæteris ad excepta. ipsum enim nomen satis indicat peculiarem iudicis circa hæc potestatem. Nimirum quod in ijs possit Iudex transgredi statuta & communes iuris regulas, & sequi æquitatem ac conscientiam suam, prout rem postulare iudicat, iuxta doctrinam Baldi in l. quid ergo. §. pœna grauior D. de his qui not. infam. communis receptam etiam ab ipso Marfilio in l. 1. num. 23. D. de questio. Docent hoc Decian. d. num. 42. Menoch. de arbit. quest. 84. num. vlt. & d. consil. 100. num. 51 Binsfeld. post praludia. concl. 6. vers. regulare & iuridicum. quod expeditissimum est, quoad iudices supremos, qui instituta,

A vt inferiores quidam, non iurant. Sic ex Iafone & alijs Baiardus additio. ad Clarum. §. 1. num. 14. Nec procedit hoc solummodo in Casibus iure communi quoad hæc crimina expressis, sed semper & quoad omnia iuris positui decreta. Nam altoqui non forent crimina à iuris positui regulis absolute excepta, ut sunt: & vix est vllum crimen, de quo non inuenias aliquid in iure speciale, & à communibus iuris regulis exceptum, & sic si quoad quædam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepta, vix vllum crimen foret, quod non diceretur exceptum, quo nihil absurdius. Hoc voluit. quod dico, Farinac. quest. 18. num. 60. Quare ipsemet Mascardus inter illa distinguit, qui suam conclusionem cum ampliacionib. limitat, ut locum non habeat in criminibus exceptis.

B
C
D
E
Et quoad nostram questionem optimam rationem in quodam suo consilio insignis Academia Friburgen. Brisgoiæ anno 1601. reddidit his verbis: quia quod socij criminis aduersus socium sufficiens inducitur ad torturam non præstent, id operatur infamia, quæ iure postituo testem repellit, non autem iure naturali inhabilem reddit Binsfeld. d. cons. 6. duob. 2. illat. 6. Atqui crimina excepta ad leges iuris positui non exiguntur, sed ab ijs sunt exempta, concessumque iudici, ut ex probationibus iure naturali sufficientibus procedat: atqui iure naturali socius criminis à testimonio non repellitur. Hinc vnus socij testimonium aduersus socium in criminibus exceptis, in quibus socius de socijs interrogari potest, indiscum ad torturam præstare potest, iuxta Abbati, & Ioann. de Imola col. 2. in c. 1. de confess. & Anton. Comes. 10. 3. cap. 11. num. 18.] Bona certe ratio diuertitatis, & quæ ostendit naturam & libertatem

tatem

tatem criminalis iudicij in exceptis, nõ esse restringendam ad poenæ excessum: in quo Mars & sequaces, valde halucinantur. Quam plurima id ostendunt, peculiariter etiam quoad procedendi ordinem, quorum pleraque sequentibus quaestionibus ostendentur, nunc suffecerit 10. quod socius de socio contra iuris regulas potest interrogari. *gloss. & DD. in l. fin. C. de accus. 20.* quod hic testes singulares plures socium denunciantes probant. *Anchor. conf. 277. vers. non obstat secundum. Ioan. Crott. tractat. de testibus & Giga postea citandi* idque quo ad torturam, vt tenent *Boswitt. de indicij num. 159. & Clarus d. q. 21. nu. 9* vnde & illud inferitur, non esse veram limitationem quorundam sententiarum hæc, licet in inquisitione & similibus vera sint, in tortura tamen ea locum non habere. Longe verius est in criminibus exceptis (quale est Magia) etiam torturæ quantitatem & qualitatem à iudicis arbitrio dependere. *l. 1. l. quaestio modum. de quaest. post Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbit. cas. 271. nu. 2.* item an & quando iteranda quaestio *Bald. in l. 2. C. quod mer. causa. Marfil. in d. l. quaestio modum Menoch. cas. 272. num. 4.* tertio arbitrari quæ indicia sint idonea ad torturam, *post alios Menoch. ibidem cas. 270. num. 3.* denique vt procedat in hoc crimine, quo sibi modo procedendum putat. *Sic ibi Menoch. casu 474. num. 34. referens ad hoc Bald. Salyc. Boer. aliosque.* Atque ita lux illata ijs, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

Quinta ratio aduersariorum est, vnus testis inhabilis & insufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indicium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neque plures. proba est consequentia. quia inhabili-

A tas & insufficientia testium eorum multitudine nec tollitur, nec suppletur. Duo enim vel plura, quæ in sua specie sunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum, sicut nota nullitatis in numeris arithmeticeis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquam per se efficiunt vllum ens numerabile. *Est ratio Mascardi d. vol. 3. concl. 1311. n. 18.*

B Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamensui communitatem idiotarum: quibus lumen rationis humane dicitur plus credendum rumori & assertioni, multorum, quam vnus. Et, si non plus virium haberent duo quam vnus, certe etiam vnus dicto stare deberemus, cum tamen Saluator noster restrinxerit hanc credendi in iudicijs necessitatem ad ora duorum vel trium testium, *Matth. 18. v. 16. Ioan. 18. v. 17.* etiam in mortis supplicio ingerendo, propter crimina, *Deut. 17. v. 6.* Si dicas illic agi de testimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habilium testimonia possunt sufficere ad condemnationem, vbi vnus habilis testimonium non sufficeret: sic etiam ad suspicionem ac verisimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quam vna vnus inhabilis.

D Deinde duplex potest considerari inhabilitas. vna quæ prorsus inhabilem facit, altera quæ tantum inhabiles secundum quid: seu, quod ferè recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris positivi. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiunt: vt est cernere in infantibus & amentibus, quoad testimoniū ferendum isti similes sunt notæ Arithmetice indicij nullitatis, quam *cifram* vel, *cero* vocant:

facere habile. &c. m.

Resp.

30
27

similes

similes sunt candelis non accensis : inferas in aulam obscuram centum, non plus quam nulla, vel vna conlucebunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam & imbecillam, ij quod soli nequeunt, alijs similibus adiuncti interdum non nequeunt : similes vnitati Arithmeticae, quae sola non efficit numerum; sed si tres vnitates iungas, efficiunt ternarium. similes sunt selibribus candelis accensis earum, quod vna non potest implere spacium luce sua, poterunt plures implere. similes sunt guttis aquae. quod vna nequit, plures excavant. De prioris ergo generis; seu de omnino, & ex natura defectu in habilibus procedit argumentatio, & intelligendi DD. contrarij. *Alex. Marsil. Felin. Mascard. & alij.* Nam tales sunt furiosi & infantes, quo ad testimonij dictionem. Sed de generis posterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris positivi impedimentum inhabiles sunt, & ideo secundum quid tantum: Nam iure naturali vel criminolissimis, qui nihil vnquam credendum asserat, mihi sit incredibilis. si nihil illis credendum, cur etiam positivo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam vt denuncient quaestionum cruciatio adigantur? Inanis crudelitas foret, & casta detestandaque sanctia. Esto: plus argumentis quam testibus credatur. hoc non in his solis infamibus obtinet. nec verum, nisi quando argumenta testimonij praeponderant, & non quia minus testibus, ergo nihil immo quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus secundum quid, agimus, in quibus quilibet per se gignit in animo iudicis aliquam praesumptionem, licet talem qualem; plures vero idem asserentes simul iuncti fortius penetrant animu

A & crudelitatem, adeo vt ex plurium dictis & praesumptionibus, collectiue simul oriatur vnum iudicium seu probatio, quae iudici possit videri sufficiens ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenses d. anno, & etiam clarissima facultas iuris Patauina, in responsionibus ad eandem quaestionem nondum excusis, sed mensis Decembris inito anno 1601. datis, & aiunt hanc esse (vt est) doctrinam Bart. in d. §. idem Cornelio, & de mente Natta conf. 298. nu. 10. & sic resoluisse multas. *Corn. in l. 7. C. de testam. num. 35. & conf. 42. col. fin. lib. 7. conf. 172. n. 20. lib. 2. Crauet. conf. 9. n. 12. & 99 nu. 10. & ipsius Roland. à Valle conf. 98. n. 34. cum alijs citatis à Prosp. vo Farin. q. 43. n. 41. & sicut q. 62. num. 317. & 341.*

B Ne quis autem me mihi ipsi obijciat, quod *lib. 5. Magicar. disquisit. s. 5. §. quarto* quantumuis tenuerim contra multorum praxim, quantumuis multiplicentur depositiones infamum & complicum, nunquam iudici procedendum ex his solis ad condemnationem: vbi vtor argumento isto Mascardi, & multa produco, quae cum sint imperfecta, nequeunt simul omnia vnum perfectum producere, v.g. multa venialia, vnum mortale, multa aegra, vnum sanum, multa non alba, vnu album, multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatae ad vnum finem naturae suae, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. quo igitur pacto nunc assero duas nominationes inuicem firmare, si non subordinatur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuersitate rationis cur aliud obtineat in depositione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturam. Singulae in ordine ad condemnationem sunt

plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum subordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam possunt gignere, neque ad hoc intelligendæ subordinari. Singulæ vero nostræ nominationes infamium non sunt prorsus ineptæ. ad quæstionem, sed ad hanc singulæ tantum sunt infirmæ & secundum quid ineptæ, vt dictum superius) quia tortura innititur tantum verisimilitudini & opinioni, quam singulæ possunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atque ideo ad hunc finem censentur in vicem subordinari, & adminiculari. Et ista ratio confirmatur exemplis à me positis, in quibus inest priuatio rei ad quam producendam deberent concurrere, vt in tepido est priuatio calidi potius quam calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in agro priuatio sanitatis: at veniale peccatum specie distinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de condemnatione, aliud nunc hic respondi de tortura: neque ista secum pugnant.

Sexto argumentatur propositio quæ asserit plurium complicum nominationem per se indicium sufficiens torture præbere, in hac fusa & ampla extensione, plane noua est, nec vquam recepta opinio vero aut etiam lex non recepta neminem obligat. Menoch. libro 2. præsumpt. 2. Nouitas etiam merito est suspecta: Confirmatur quia qui videntur illam tenere, varijs eam circumscribunt limitibus, quos habes apud Binsfeld. d. concl. 6. Sed breuiter Respond. non esse nouam, sed plures eam tenere, quos mox citabo: esse quoque in praxi fere vbi que receptam iuxta Binsfeld. supra & Fruburgens. in suo cons. citato. Limites autem illi quibus circumscribitur nihil obstant ge-

neralitati assertionis: sunt enim conditiones, quarum pleraque non ipsi admittimus, & eas contineri in propositione nostra fatemur: nec sunt adminicula proprie dicta seu indicia alia, quæ nos exclusimus, cum nonnullis circumstantijs de quibus postea.

Igitur sic vi via facta per hostes, & quæ solent obijci, soluta manent. Restat vt conclusionem nostram affirmatiuam stabiliamus, quæ.

Probatur. 1. auctoritate tenentium etiam vnius socij dictum sufficere ad torturam, vt Ang. in pract. sua crimin. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suz. ar. tractat. de indic. num. 71. Blanci & aliorum, quos reuli supra conclus. 1. in princ. quorum sententia licet sit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione tenuerint. (2.) probatur illorum auctoritate, qui censuerunt plurium nominationes sufficere ad condemnationem, vt Ant. Gomez. tom. 3. var. resol. rub. de probat. delict. rub. numer. 18. & sic seruari in Cathalonia fatetur Lud. Peguer. Decis. crimin. 5. numer. 18. quorum opinio licet communius reijciatur. testibus Bosio de indic. numer. 165. iuncta numer. 77. Marsil. d. §. diligenter numer. 60. Nicola. Boer. decis. Burdigal. 319. numer. 4. Blanco de midi. numer. 384. Farinac. questio. 43. numer. 39. & 40. & questio 62. numer. 73. tamen patet illos pro nostra conclus. stare. (3.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina feribentium Borry decis. 319. numer. 17. vbi refert sic bis fuisse seruatum in Parlamento Burdigalensi ob nominationem duorum & trium reorum: & Curia Parisiensis hanc esse praxim testatur Paponius libr. 22. tit. 13. art. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quest. 21 numer. 9. & num. 11. vbi memorat Thom. Grammat.

Probatur
concl. 2.

I
Ab Au-
tore.

2
Et praxi.

super capitulis regni attestantem. Sic seruari in regno Neapolitano: idem senserunt Gigas d. tit. quomodo & per quos, q. 8. Aymon conf. 178. num. 3. Roland. à Valle conf. 16. num. 20. lib. 1. Bonacof. commun. opin. p. 1. vers. indicium faciunt Farinac. q. 43. num. 37. Bertazz. conf. 225. n. 20. Lanfranc. in praxi num. 72. cap. 8. Binsfeld. d. conclus. 6. Eriburgen'ses & Patauni & Ingolstadtien'ses DD. supra fauet ergo praxis & autoritas Iuriconsultorum.

Et ratio
no mulci-
plici.

1
P

Confirmant plurimæ fortes & apposita rationes vt argumentatur. Eriburgici, si ad socij nominationem accedat præsumptio seu coniectura, tunc denominatus potest torqueri, secundum omnes DD. atque secundi socij inculpacio est nouum signum seu indicium gignens nouam coniecturam seu præsumptionem. ergo tum reus poterit torqueri. Si respondeas esse quidem nouum, sed à priore non diuersum, nec diuersam vim probandi obtinere. Probatur habere diuersam & aliud gignere adminiculum quam genuerit nominatio prior. Nam prior erat insufficiens, posterior vero ei addita est sufficiens. quia probatio composita ex duabus speciebus imperfectis, quæ tamen eiusdem sunt generis, formæ, & substantiæ hoc est ex duobus indiuiduis eiusdem speciei infimæ in ordine ad suum effectum plena est & sufficiens. docet Menoch. libro primo. de præf. quest. 39. numer. 3. & seq. per l. 5. C. qui in tutel. & hoc probatur inductione similitum partim phytic. partim iuridicorum, Physica sunt: quæ de vna & pluribus candelis de vna & pluribus guttis lapidem cauantibus superius allata: item de pluribus gradibus frigoris vel caloris cum intendentibus, & ad calidum vel frigidum vt octo perducentibus:

A de duobus pueris trabem ferentibus, de pluribus Actibus habitum gignentibus, quæ cuncta vni soli denegata, possent adduci.

Iuridica vero, quia in illis probationibus, quæ ad vnius facti probationem tendunt, quæ non prolunt singula, multa iuuant, Barr. & cum secuti alij in d. l. 1. §. idem Cornelio. plures testes singulares deponentes de subordinatis ad tortuam sufficiunt, vt docebitur postea, q. 8.

B ad eandem sufficiunt plura indicia etiam remota. Barr. & communiter in l. fin. D. de questio. Angelus Arretin. in verb. quod fama publica num. 6. & ibi in addit. August. num. 52. A Eggon. Boss. d. tit. de indi. numer. 71. Blancus de inde num. 150. & sequitur docens communem Farinac. d. quest. 37. num. 11. & 43. Item, si cum dicto socij contra nominatum adforet aliquod indicium seu

C adminiculum, veluti vnus testis de auditu, vnus de visu non integèr, inimicitia nominati, fama, fuga, extemporanea conuersatio, secreta colloquio, aut similia: nominatio illa sufficeret ad nominati torturam, quamuis hæc sit remota satis à facto: docet ex plurimis. Propter Far. qu. 43. à nu. er. 163. vsque ad 177. cur non igitur multo magis si ad nominationem ab vno reo factam, accedat nominatio eiusdem

D facta ab alio vel ab alijs, cum illi non adferant adminiculum remotum, sed de ipso facto, & super ipso facto? Nonne cum Iudex teneatur singulos interrogare, singulis tenetur aliquid credere? si singulis aliquid, cur non plus pluribus quam vni? cur credat aliquid primo magis quam secundo vel tertio? Si dicas non operari

E secundum, quia est in eodem genere probationis, cum primo, nempe in genere denunciationis: Cassa hæc euatio est, & falsa: si vera foret nec testis

omni exceptione maior, posset efficere certitudinem ad condemnandum, cum sit in eodem probationis genere, nempe testimoniij. Hinc formatur alia ratio valida.

2 Vnus testis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inuolidus est, nec sufficit, quia solummodo præbet probationem inidoneam ad condemnandum: si tamen alius illi similis testis adiungatur, ambo simul progignent probationem plenam ad condemnationem: & sic duo isti testes de visu deponentes plene crimen probabunt ad effectum, vt reus ad pœnam ordinariam possit condemnari. Cur ergo similiter duorum complicum vnum tertium nominantium denunciations, non facient iudicium sufficiens ad torquendum: cur inquam quod non possunt seiunctim, non poterunt copulatiue? Sane sicut isti singuli sunt inhabiles in ordine ad torturam, sic illi singuli sunt inhabiles in ordine ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis iudiciorum sit regula testiũ fidem num. augeri & num. suppleri, quod in fide deficit? *ex tex. lib. 3. §. argumenta D. de testib. cum gloss. in verbo numerus, vnde id eliciunt Iacob. Butig. & Florian. & Lob. carmen §. fin. D. eod. Alex. conf. 47. col. 1. & conf. 78. libr. 2. & conf. 149. col. 2. lib. 5. Decius conf. 163. col. pen. Curt. Iun. consil. 168. numer. 17.*

3 Faut nostræ sententiæ præterea ipsa experientia maximi facienda in similibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciations vix vnquam vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquam in hoc arcanissimo scelere veritatem alia via posse deprehendi, cum vix probatio sceleris per alios quã per inhabiles & cõplices

A facinoris possit haberi: Quare cum hic casus inciderit, vel necesse est inquisitionem iudiciariam & processum fieri irritum & inanem: vel permittendum iudici vt pluribus talibus credat. Et ea de causa Iudicum arbitrij est decernere, an criminis probatio per alios, quam per complices haberi possit, vel non possit, *iuxta Dd. Plotum in l. si quando §. 2. numer. 8. C. vnde vi. Mascard. de probation. concl. 1403. num. 4. vol. 3. quos sequitur Baiard. ad Clarum quæst. 24. nu. 115. & rectè iudicem id arbitraturum, si non attendat ad id quod absolute est impossibile, sed ad id quod in tali crimine communiter solet accidere, plutquam probabile est. ex sententia Alex. conf. 112. vol. 2. & conf. 152. num. 15. lib. 5. Zazij conf. 2. num. 60. vol. 2. Grammat. decis. 34. num. 7. quam licet*

B impugnet Riminal: Iun. conf. 360. n. 88. vol. 4. tamen eam multarum praxis regionum merito amplectitur, ne contra bonum publicum occultissima delicta maneant impunita. *Sic Baiard. sup. n. 114.*

Vltimo probatur, quia id ipsum obtinet in crimine hæresis (à quo ad Magiam est bonum argumentum, quia striges semper inuolutæ sunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina quoad inquisitionem exæquasse) inuenio inquam de hæresi idem tradidisse Pennam ad. 3. p. Directorij Inquisit. Appendice ad quæstion. 61. sit.

Vltima conclusio. *Moderanda hæc opinio nostra, eam procedere si ex verisimilibus coniecturis & num. testium, vel ex qualitate deponentium, vel ex personis eorum contra quos deponunt, præsumantur nominantes falsum non dicere.*

Hæc limitatio est Collegij Patauini illam defumentium ex d. c. in fidei & c.

4.
I.4.
Limitationes.

s *accusatus §. licet de heret. in 6. & fran. Aretino in c. cum P. Manconella. est de accus. col. 5. num. 21. & 22. Marfil. conf. 24. n. 13. Roland. conf. 73. num. 25. lib. 1. Sprenger. in mall. q. 4. & alijs. Et ad hæc capita reduci possunt conditiones aliæ requisitæ à Binsfeld. l. 3. de concl. 6.*

Friburgensium limitationes sunt, si in denunciatione constanter perseuerent. 2. si poenitentes ad iudicium accedant. 3. si cum contritione moriantur. 4. si nulla mendacij, aut odij, aut inimicitiarum sit suspicio. Ex his 1. & 4. certe 2. & 3. non æque, & postea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitia denunciantium cõtra denunciatos debeant plenè probari per duos testes: vel sufficiat semiplena probatio per vnum testem aut etiam præsumptio ad elidendum iudicium denunciationis.

a **A**d hanc quæstionem variatâ responsis. Omnes concedunt odium & inimicitia valere ad elidendam denunciationis fidem c. repellantur. c. meminimus, de accus. l. 3. in princ. D. de testib. l. liberi. C. de inoff. test. etiam in exceptis criminibus. c. per tuas. de Simon. c. cum P. vbi Abbas. d. accusat. Bart. in l. in quæstionib. D. ad leg. iul. Maiesta.

b Concedunt etiam, sicut actor suam intentionem, debet plenè probare, sic etiam reo exceptionem suam, in qua fungitur vice actoris plene probandam. l. 1. D. de except. & ibi Castrens. l. in exceptionibus D. de probat. & ibi gloss. l. quoties & l. cum de indebito. §. autem

A pro parte ib. l. matrem. C. de probation. Areti. in rub. in st. de exception. numer. 24. Fulsius Pacianus de prob. vol. 1. arg. 66. & seq. Decius in c. in præsentia numer. 50. de probat. & conf. 534. num. 9. Crauet. conf. 201. num. 29. & ex commun. D. id probans Ios Naschand. vol. 2. de prob. con. l. 685. nu. 1. & 2.

B Omnes etiam fatentur probationum varias esse species, quarum vna sit efficacior alia: 1. euidentia facti. 2. confessio. 3. instrumentum. 4. testes. 5. iusiurandum. 6. præsumptio. 7. quæst. octaua, fama. Sic post Aristotelem, & Ciceronem, Menoch. de præsumpt. libro primo, quæstione prima, cum seq. Maschard. libro primo, de probat. quæstione quarta. Sicut Dialectici duplicem agnoscunt probationem, vnâ apodicticam,

qua res per suam causam necessariam, vel causâ per suum necessarium effectum cognoscitur, quæ est probatio demonstratiua: & aliam Topicam, seu Dialecticam, qua ex probabilibus seu verisimilibus aliquid confirmatur. illius apodicticæ vnus est gradus certitudinis. huius vero topicæ plures sunt, secundum probabilitatem maiorem minoremve probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iuridicis, & inter ipsas, & ferme in

D singulis varijs sunt gradus firmitudinis & verisimilitudinis. Nam vnus testis alio certior, vnum instrumentum alio perfectius, vna præsumptio est alia credibilior & firmitior. Menoch. libro primo, quæst. 29. & 30. de præsumpt. & q. 44. n. 8. & 9. vna est vrgentissima: qualis est quæ vocatur iuris & de iure, quæ resp. illi apodicticæ, vt patet ex allatis exemplis de Menoch. d. lib. 1. quæst. 3. alia non conuincit, sed valde verisimilis est, vt præsumptio iuris, alia leuis, qualis est præsumptio hominis.

Item

d Item constat non omnia hæc proba-
 tionis genera omnibus causis con-
 venire. quia quædam testibus vel in-
 strumentis directe probari non pos-
 sunt, sed solis præsumptionibus ferè,
 vt sunt mentale adulterium, simonia,
 hæresis, dolus & similia, quæ habes apud
 Menochium dict. leg. 1. quæstione 58.
 quibus annumerandum est odium &
 inimicitia, quia latent in animo; ideo
 coniecturis inuestiganda & probanda
 ex aliqua facta alicuius circum-
 stantia, vnde inimicitia potuit oriri,
 desumptis. arg. l. dolum. C. de dolo. cap. 2.
 de renun. iur. in 6. Bald. consil. 41. præmit-
 tendum est. num. 4. lit. 5. Abb. in c. repellan-
 tur. nu. 2. de accus. Mascard. lib. 2. de probat.
 conclus. 898. num. 4. & 5. Denique ini-
 micitia probationem fieri debere iux-
 ta reg. text. in cap. in omni negotio. de
 testibus & in l. vbi numerus D. eod.
 tradunt Bald. & Mascard. ille in l. errore.
 C. de testam. iste vbi supra conclus. 901. nu.
 2. & inimicitiam capitalem difficilius
 probari, quam non capitalem constat.
 Item à iudicis arbitrio pendere vtrum
 sit inimicitia, necne, item quæ sit capi-
 talis, quæ non, quæ grauis, quæ leuis:
 est communis sententia plurimorum,
 quos citant & sequuntur Nellus tract. de
 test. nu. 4. Clarus §. fin. qu. 24. & ibi Bai-
 ardus, Menoch. lib. 2. de Arbitrar. casu II. l. n.
 3. Farin. q. 49. n. 86 & q. 53. num. 57. quod
 iudicium moderari potest ex traditis
 per Viuium & Mascard. quos retulit
 Baiard. d. loco, & alios apud Moncadã
 in addit. ad Crotum de test. bus in caus.
 crimin. n. 169. Hinc infero conclus. se-
 quentem.

f *A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia
 in casu proposito sit satis probata, nec ne.
 Probatur l. 3. §. ideo D. & §. eiusdem
 de testibus. §. Si vero talis aliquem.
 Auth. de instrum. fide. Menoc. lib. 1. de
 arbit. q. 9.*

A Sciendum pro arbitrij huius direc-
 tione; quod capitalis omnino testem
 repellat, & nominatorem etiam in ex-
 ceptis, neque expurgatur hæc inhabi-
 litas per torturam. quod repellat, proba-
 tur l. 3. in princ. D. de testib. cap. cum o-
 porte at. cap. meminimus cum similit. de accus.
 ar. auth. si dicatur. C. de testib. & in corpo-
 re vnde sumitur: quod in exceptis quocq; &
 tortura. l. 1. §. præterea D. de quæst. & ibi
 Marfil. Gigas intit. quomodo & per quos q.
 7. n. 6. Bertazzol. in crimin. consil. 38. n. 15.
 & consil. 528. num. 7. Menoch. de arbit. eas.
 474. n. 55. Farinac. q. 53. n. 5. & 12.

B Leuior inimicitia testimonium &
 nominationem tantum eleuat & debi-
 litat Bald. in Auth. si dicatur in fine C. de
 testibus. Iacobin. à S. Georg. in l. testium D.
 eod. & alij apud Farinac. d. quæst. 53. num.
 54. Cū vero vtraque grauis & leuis la-
 teant in animo putari vtramque eo-
 dem probationis genere probari pos-
 se, sed causas grauiiores requiri ad pro-
 bationem plenam inimicitia capitalis,
 quàm leuioris, causas capitalis has me-
 morant DD. 1. si quis alteri mouerit
 quæstionem status. 2. quando intenta
 fuit vel illata mors ipsorummet; vel
 parentum, vel amicorum personis, in-
 ter nominatum & nominantem. 3. mi-
 næ necis ab eo, qui solet exequi. 4. ac-
 cusatio criminis capitalis, vt adulterij,
 hæresis, &c. 5. controuersia de maiore
 saltem parte bonorum. Denique quæ-
 uis atrox iniuria inter illos. Mascard.
 vol. 2. de prob. condi. 898. Binsfeld. d. concl.
 6. dub. 2. prop. fin. Ex quibus facile se-
 cernas causas grauis & leuis inimici-
 tiæ: quam quid interdum ex leuiori-
 bus causis oriri grauisissima & capitalia
 odia constet. iudex tamen, vt pluri-
 mum ad causas attendere debet, quia
 sufficit probare causas grauis odij,
 quamuis hanc inimicitia magnitudi-
 nem extrinsecis signis non ostenderit.

C

D

E

Innoc. in c. cum l. & A de re iudica. in fin. per text. in c. 2. cum seq. 3. q. 5. Bald. in l. prescriptione. num. 36. C. si contra ius. Rom. in rub. de arbitr. col. II. Grammat. decis. 33. nu. 7. Marsil. d. l. I. §. prater ea. num. 3. Farinac. d. q. 53. num. 21. Contra ubi inimicitiae magnitudo factis probata, ut conatu vel illatione necis, aut grauis valde damni, aut atrocis iniuriae: non putarim iudici valde laborandum de causae inuestigatione. Vt enim vulgo dicitur, *Obras son Amores*, his factis amor cognoscitur: sic è contrario etiam factis clarè animus hostilis manifestatur.

Verum si quod horum indiciorum signorum, factorum, vel causarum vnde praesumptio elicitur, vel quae testes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non potest per praesumptionem, nec per vnum testem plene probari, sed opus est duorum testimonio ad hoc iudici persuadendum, ut docet Menoch. de praesumpt. lib. I. q. 51. & cauetur in Carolina sanctione crimi. Ordinatione 23. & 30. Neque quoad haec quae diximus distinguendum inter inimicitiam & odium, quia ut quis repellatur, sufficit probare, quod sit valde odiosus nominans nominato, etiamsi non sit inimicus secundum multos. Ita praepositus in c. quod vero col. fin. 3. q. 5. Gigas supra q. 2. nu. 30. & plures apud Farinac. q. 49. nu. 30. fateor tamen me reale discrimen inter magnum odium & capitalem inimicitiam non satis capere.

h Igitur his positis quaestio satisfiat, certum est, & in eo supponitur duorum testimonio has inimicitias plene probari. De vnius testimonio, crediderim illud non sufficere, cuiusvis dignitatis sit, ut plene probet & repellat nominantem, l. iurifurandi, C. de testib. posset tamè facere semiplenam probationem, per notata in l. admonendi

A D. de iur. iur. an. & in l. matribus, D. de quaestione. & etiam ad infringendum seu elidendum indicium ex nominatione natum. Sic Patavini DD. Si tamen in testimonio additæ & probatae sint causae, species & qualitates inimicitiae. Iason. in l. I. C. de testam. num. 9. & in l. Titio textores col. 3. D. de leg. 1. Bald. in l. solum C. de testibus, & in l. si quis testib. ibi. in fin. Imola in cap. Raynutus de testam. Grammat. decis. 34. num. 11. Farinac. quaest. 49. n. 126. & seq. Equidem sine adminiculis duo mihi sufficerent testes ad probandam capitalem inimicitiam: cum vno requirem adminiculum aliud, & hanc esse communem sententiam, affirmat Melchior Phalaex tractat. maioratum. p. I. q. 4. num. 9. facillimè namq; semper vnus testis inueniretur, qui de inimicitia hac deponeret: & sic reus cum prauiudicio reip. semper liberaretur: quamuis enim Iudex, si velit, possit in criminibus exceptis leuiores inimicitias contemnere, tamen capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur testes omni exceptione alias maiores repellere. iuxta gloss. communiter receptam, in c. cum oporteat. de accus. quam seqq. Clar. Menoch. Farinac. & aly supra citari.

D Quod attinet ad praesumptionem, distinguere. Nam praesumptio quae dicitur iuris, & de iure plenam & claram facit probationem, ut docet Menoch. lib. I. de praesumpt. q. 36. n. 1.

E Praesumptio quoque iuris idem operatur, cum sit etiam ipsa vera, propria, & perfecta probatio, (ut ostendit ex commun. sententia idem Menoch. dict. quaest. 36. à num. 3. maxime quando ex natura rei alia à praesumptionibus probationes haberi nequeunt, aut nulla legis praesumptio illi repugnat. Alciat. de praesumpt. 3. p. Menoch. supra dict. lib. I. quaest. 38. Mascard. lib. de probat. quaest. 10. à nu.

34. vsque ad 47. ex l. Imperator vbi Alexan.
& Iason. D. de leg. 1.

Præsumptio denique hominis, si sit
vehemens & vrgens, constituet veram
probationem & legitimam, maxime si
aliquod adminiculum accedat. *Verous*
in rubr. de probat. num. 42. Bald. in addit.
ad specul. tit. de præsumpt. §. species Menoch.
dict. libr. 1. quæst. 36. num. 14. Ratio est,
quia præsumptio hominis plane subij-
citur arbitrio iudicis: quare, si fit ad-
modum vehemens, poterit iudicem
mouere, vt illi fidem tribuat. *Verous*
dict. num. 42. Menoch. dict. lib. quæst. 44.
num. 8. & 9. Hæc de valde vehementi
facile concesserim: de non vehementi,
sine alijs adminiculis nequaquam. Sem-
per enim adest præsumptio hominis
contra complicem in nostro crimine,
quia striges sunt hostes humani gene-
ris, & vicissim sunt cunctorum odium:
& sic semper odij exceptio præsumptio-
ne huiusmodi probata iudicum dili-
gentiam, & iustitiæ rigorem, & crimi-
nis denunciationem frustraretur. quod
est magnopere iudici, ne fiat attenden-
dum: Cum inimicitia, vtpote repug-
nans naturali iuri, nisi bene probetur
nunquam sit præsumenda. *l. in ratione.*
§. cum quidam D. ad leg. Falcid. l. 1. C. de
mandat. Princip. cap. cum in iure. de offic.
delegat. Aymon. consil. 8. num. 8.
Mantua Benard. consil. 24.
num. 13. conf. 52.
num. 17.

QVÆSTIO III.

*An denunciantes debeant esse con-
triti, sicuti quidam volunt cum hoc
iure non sit expressum, & sage rarif-
sime pœniteant?*

ATIS obscure quæstio pro-
ponitur. Vel ergo quærunt,
an eo tempore debeant esse
contriti, quo denuntiant, an
saltem antequam moriantur. Prius il-
lud, quocunque modo capias contri-
tionem, dicendum non est: quia contra-
praxim est, vt ante sententiam latam
se parent ad confessionem: contra pru-
dentiam quoque. Nam confessioni ta-
li (loquimur de sacramentali) non sa-
tis fidentium iudici, quia vix fit, vt pœ-
niteant nondum damnata: & eam exi-
gere, foret reos satis ad perfidiam pro-
cliuos sacrilegij periculo exponere.

Post sententiam quoque hæc contri-
tio, ad id quod dicimus, mihi præcise
non videtur necessaria. Quod probro,
vel enim loquuntur de cōtritione pro-
priè sumpta, quatenus est pars vna præ-
uia pœnitentiæ: & nego de hac vnquã
iudici constare posse: vel sumunt pro-
attritione, & de hac, quoniam interna
est, idem asserendum. Si dicas, potest
iudici constare, de hac æquẽ ac confes-
sario, dico rationem esse disparẽ: nã
iudex in foro poli tenetur credere reo
pro se loquenti: iudex in foro fori cre-
dere non modo non tenetur: sed, ne
facile credat, sibi plurimum cauere te-
netur. Deinde si ille decipitur hac in re,
damnum est solius decipientis: si iste,
damnum est præterea iustitiæ & reip.
Vel deniq; contritionem sumunt pro
actuali confessione sacramentali. Sed
(quicquid dicant alij Domini respon-
dentes) certũ est, in praxi iudices ad il-
lam attendere non solere: nam latroni

contra

contra socios creditur, etiam si nolit confiteri: ut & hæretico impœniten- & infideli, de Sodomia complicitis, quæ cuncta crimina cum strigum crimine solent concurrere. Verum licet sit hoc in praxi nouum, volunt saltem in iure satis fundatum, & rationi valde consentaneum de iure probant, ex c. accusatus §. licet de hære. in 6. ibi, *si ex manifestis indicij apparuerit, non ex leuitate animi aut odij fomite, sed zelo Orthodoxa fidei, &c.* Verum respondeo illa aliunde apparere posse: nec confessio- nem illam satis manifestum signum ad hoc esse: cum antefententiam soleat esse ficta, post eandem possit esse simu- lata ad poenam mitiorem obtinendum. Deinde aliud est, *non videri morum, ex leuitate animi, &c.* in denunciando, aliud *debere esse contritum.* Non est igitur isto textu expressum, sed nec alio vlllo: non quidem ex verbis, sed nec ex sententia & interpretatione congrua. nam licet quæ ex sententia legis sunt, lege cauta censeantur *l. no- minis D. verb. signific. l. neque leges. l. scire, cum. s. m. D. de leg.* attamen non omnis legis extensio ex legis sententia est. Probant ratione 1. fidei humanæ fun- damentum est personæ integritas, quæ in non contritis abest. 2. quia nulla fi- des adhibenda personæ, quæ fidem Deo violauit. 3. quia tales non contritæ sunt mancipia Diaboli, qui mendax est. 4. quia dæmon id vnice agit, ut carceratæ nullam denuntiet: igitur si quæ per- sona aliam denuntiet: fortis est præ- sumptio, quod ex odio in genus huma- num suggerat incarcerationæ vt innocen- tem denuntiet.

His argumentis nihil moueor. Ad primum dico, integritatem personæ posse intelligi, vel de sanctitate & per- fecta iustitia: vel de fama illibata. prio- re modo nego illam in iudicialib. esse

A fundamentum fidei: adminiculatur, vt magis credatur à iudice, sed absolu- te non requiritur. posteriore modo in iudicialibus criminum non absolute requiritur, nam nec contrito reos tales facit: sed eatenus tantum, vt crimino- sis non credatur, si nihil adfit, quo ex- purgetur infamæ vitium: hic vero ex- purgatum est per torturam, quæ facit illos credibiles. maxime si tempestiue non reuocent.

B Ad 2. ratio laborat vitio plus proba- tionis. quia sequeretur nulla in re illis credendum. Idem responderetur ad 3. & præterea etiam Diabolo mendaci ex- orcismis extorqueri veritatem: sic mâ- cipijs eius tortura illam posse excul- pi: & valet similitudo, quia exorcismus est, quasi quæstio, quæ dæmon torque- tur. Quarti consequentia nihil valet. nam non quicquid conatur diabolus impedire, Deus permittit, vt possit. nec etiam prouidentia Dei facile sunt in- nocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præsumptionem esse tortem, vel bene fundatam.

C Igitur si pœnitentiæ signa, etiam ci- tra confessionem illis apparerent, bo- num id foret, & optandum iudici: sed citra illam vix est, vt pœnitentiæ signa censi debeant: quare *simpli. iter as- sero, sufficere iudici. si aliunde quam ex con- tritione (quomodocunque accepta) possit verisimilis apparere denunciatio, & ideo ta- lis ei videatur.* Certe super pœnitentiæ signis exterioribus an essent sufficien- tia, necne, semper aduocati sine fine lit- tigarent. Quare ista sententia noua mi- hi videtur satis noxia iudiciorum ex- peditione.

E Fateor D. Binsfeld. *l. b. 3. conclus. 6.* istam conditionem posuisse, & me ex illo *lib. 5. Disquisit. scilicet. 3.* sed nec ratio- ne nec auctoritate hoc nouum di-

ctum

Etum ille confirmat: quare suspicor & verisimile est, id cum eo sensu posuisse, quo equidem posui: nempe quod confessione sacramentali ante mortem accedente aut tempore denunciationis accedentibus signis exterioribus iudici verisimilibus ex animo poenitere: multo firmitior sit, & securior in praxi, sententia de recipienda complicitum plurium sine alijs indicijs denunciatione: non vero eo sensu: quod si desissent talia signa vel confessio, vt non esse tutam sententiam credatur: quod in terminis nullum vidi adhuc asserentem, contra receptam quam dixi & notoriam praxim. Hæc de noua questione nunc dicenda occurrebant.

QVÆSTIO IV.

An ea, que de iure & Constitutione Carolina Art. 31. requiruntur in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

C Atuini & Friburgenses responderunt non requiri, id ego responderam. Sciendum moueri questionem propter art. 31. & ar. 44. quorum tenor sequitur.

ARTIC. XXXI.

Rubrica,

Communia indicia quorum quodlibet solum ad torturam sufficiens est.

E I vnus reus cõuictus, qui in suo delicto auxiliares habuit, aliquem in carcere denunciat, qui ei ad perpetrandum delictum commissum opem tulerit, etiam est suspicio contra denun-

A ciatum, si modo in huiusmodi denunciatione sequentes circûstantiæ & requisita obseruentur & reperiantur.

Primo quod denunciati persona denunciata in questione nominatim non fuerit proposita, adeoque de eiusmodi persona in specie non fuerit interrogatus aut torus denunciatus, sed in genere interrogatus, quiseius in crimine fuerit auxiliator: denunciatum ex se cogitatione affectus fuerit & nominauerit.

B Secundo conuenit, quod ille denunciatus omnino specificè interrogetur, qualiter quomodo & quando cum denunciatus inuenerit, & qualem societatem cum eo habuerit, & in hoc debet denunciatus interrogari de omnibus possibilibus, & necessarijs circûstantijs, quæ pro occasione & qualitate cuiusque facti, omnium optime ad sequentem inuestigationem veritatis conducere possunt, quæ hic omnes describi nequeunt, sed quilibet diligens & discretus per se considerare potest.

D Tertio conuenit inquirere, an denunciatus in singulari, inimicitia, maleuolentia, vel contrarietate cum denunciato consistat. Nam vbi talis inimicitia, maleuolentia aut contrarietas notoria esset, vel inquirendo reperiretur: tunc denunciati de eiusmodi denunciatione contra denunciatum non esset credendum, nisi de hoc alias tam verisimiles, firmas causas, signa veritatis iudicet, quæ quoque in inuestigatione reperiantur, quæ firmum indicium faciant.

E Quarto vt persona denunciata adco suspecta sit, quod denunciati criminis rea videri possit.

Quinto denunciatus in denunciatione constanter manere debeat.

*Rubrica,
De Magia sufficientia indica.*

ARTIC. XLIV.

SI quis offerat alias Magiam docere, vel aliquem maleficare minetur: & illi, cui minatus est eiusmodi quid contingat, vel etiam singularem consuetudinem cum Magis aut maleficis habeat: vel talibus suspectis rebus, gestibus, verbis, & substantijs vtatur, quæ Magiam secum important, & illa persona de hoc alias sit diffamata, hoc præbet firmum indicium Magiæ, & sufficientem causam ad torturam. Hactenus sunt verba constitutionis criminalis sancitæ à Carolo V. Imp.

Hoc posito respondetur hanc constitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione vnus vt in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio singularis legis non potest resolui in pluralem, quando plurium & vnus diuersa est ratio iuxta doctrinam Præsidis Nechliniensis in loco à vi numeri, Nu. 1 & 8. diuersam vero rationem esse in nostro casu plurium & vnus ostendit in resp. ad 1. quæstionem. Item primum requisitum d. ar. 31. non habet locum in denunciatione à pluribus facta quod probatur. Non debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium aut præsumptio adest contra singularem personam: sed potest fieri de illa specialis interrogatio. glos. & DD. l. fin. (de accusat. Brunus de indisc. 1. p. q. 6. n. 4. Bofius. de inquisit. nu. 61. Menoch. Præf. de arbitr. iud. l. 2. cent. 5. cas. 474. num. 53. Binsfeld. membr. 2. concl. 1. vers. pro iudicibus annotandum. quando autem plures denunciant, post primam denunciationem iam adest denunciatione primi indi-

A cium seu præsumptio, hoc enim prior ille operatur: & ideo inter indicia ad inquisitionem & interrogationem hæc sufficientia ponitur denunciatio vnus complicis. idem Menoch. de præsumpt. lib. 1. præf. 8. nu. 2. & constat plus requiri ad inquisitionem specialem, quam ad interrogationem specialem, quia illa est maioris præiudicij. Vnde & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam: si in ea licet, magis licebit ad specialem interrogationem: sed ad capturam sufficere, non desunt qui velint, vt Lancelotus præf. crim. tit. de inquisit. n. 34.

B Præterea nec 4. conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta, vt etiam doctum in resp. ad 1.

Ergo Carolina non potest extendi ad denunciationem plurium.

C **QVÆSTIO V.**

An denunciationibus infamium sit credendum in criminibus exceptis contra personas bonæ famæ?

Reponitur quæstio generaliter: & supponit absolute, siue sint plures denunciantes siue vnus: atque in his terminis eam discutemus, scilicet vtrum vel pluribus talibus sit credendum? sic res magnam patitur difficultatem.

D Plerique censuerunt contra constantem & non vulgarem denunciati famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicum nominationem. idq; ne sit in potestate & arbitrio istorum tam infamium grauare & denigrare bonum nomen, existimationem, personam hominum proborum. citantur pro hac sententia, Ruph. Cuman. conf. 136. ad 1. col. 4. Alex. conf. 89.

num. 13. lib. 3. *Mars. conf. 74. nu. 25. & in crimine nostro maleficij conf. 109. num. 27. Paris. conf. 151. numer. 13. lib. 4. Grammat. conf. 21. num. 8. conf. 35. nu. 37. conf. 37. nu. 11 conf. 58. num. 18. & conf. 66. nu. 5. & melius Decis. 28. numer. 17. & 18. vbi post And. de Isernia & alios ab eo allegatos sic plene affirmat. Item Socin. lun. conf. 39. nume. 66. lib. 2. Rol. à valle conf. 16. nu. 24. & conf. 13. num. 35. l. 1. Menoch. de arbitr. cas. 474. num. 42. Bertazzol. conf. 59. num. 8. & conf. 61. num. 16. Vincent. Onded. conf. 100. num. 40. lib. 1. hæc communiter recepta: sententia, valde probabilis est: quando bona facta tam constanter & plene probata est, vt dubitare iudex non possit aut debeat, communi eius loci hominum existimatione denunciatiū propter mores antea vitæ haberi pro viro probato, & ab hoc crimine alieno: arg. l. de minore §. plurimum D. de question. & hoc nisi alia adminicula concurrant pro denunciatione, quæ iudex magni merito faciat: tunc enim indicium hoc denunciationis valde graue foret: & multi tenent bonam famam denunciati tollere indicia leuia, & graua solum elidere. sic Paul. Merend. in criminal. varijs conf. diuersorum conf. 88. n. 78. Vulpellus conf. 105. numer. 6. & conf. 125. num. 26. Ex horum ergo sententia istud indicium adhuc aliquid virium haberet contra generalem probationem famæ bonæ: saltem ad lenius torquendum: quia præsumptio nascens ex bona fama est generalis, nascens autem ex plurium denunciatione est specialis: hoc volunt Alex. conf. 77. num. 9. lib. 1. Arnonus soliloq. 37. Binsfeld. concl. 6. dub. 3. illat. 6. d. lib. 2.*

b Alij censent, tum demum elidi indicium hoc plurium per certam & constantem bonæ famæ exceptionem quando ad bonam famam accedunt

A alia indicia ad exculpandum reum denunciatum: vel etiam reis denunciatis plures defectus obijciuntur quorum personas vel dicta debilitant: vt, quod sint viles personæ, aut alias alijs criminibus scelerosi. ratio eorum est, quia semper duplicata materia exceptionis plus debeat valere ad augendum & detrahendum, vt duo vincula sanguinis, duæ improprietates duæ fictiones, duo indicia, duo actus geminati: & hoc in terminis ad liberandum à tortura nominatos, annotarunt non pauci. Gigas de crimin. lasi. Maestrat. tit. quomodo & per quos quæst. 7. nu. 7. Grammat. consil. 1. Roland. à valle, consil. 16. num. 20. & consil. 73. nu. 24. lib. 1. Menoch. d. cas. 474. nu. 74. Marschard. de probatione. conclus. 1317. num. 41. Vincent. Onded. d. consil. 10. n. 17. & sequ. Farinac. qu. 43. n. 179.

B Ex his iam patet, simpliciter loquendo plurium infamium denominationem contra bonæ famæ personas admitti & posse valere ad torturam, v. g. si nihil illis obstat, nisi bona rei fama: si non sint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim supponit præfata opinio DD. & tenuere DD. Ingolstadtenses in scripto suo ann. 1590. & Friburgenses. in consil. anni 1601. post Bofium, Clarum, Binsfeld. & alios. probatur ratione 1. quod non admittatur vnus socij testimonium fit, quia bona fama præponderat vnus nominationi: sed si adminiculum accederet ad vnus denunciationem, bona fama non præponderaret: igitur etiam non præponderabit, quando ad vnum aliud quoque denominantis socij indicium accedet: cum denunciatio secunda præponderet alijs indicijs, est ratio Farinacij: Secundo. Iura, in exceptis criminibus admittentia infames ad testificandum, nõ di-

Concl. 1

stinguunt inter infames & non infames denunciatos, ergo nec nos debemus distinguere. Confirmatur, quia si distingueretur, semper fere elidentur denunciations: quia ut plurimum denunciatur personæ non diffamatae, & in hoc crimine vix aliunde quam ex denunciationibus oritur initium diffamationis. Tum etiam quia hæc est indoles istius delicti, quod rarissime possint ab alijs denunciari quam ab infamibus: quod quando accidit, infames admittendos, docent *Soz. in reg. 415. Menoch. de arbit. q. 27. num. 7. Grammat. & alij, communem dicit Clarus §. fin. q. 24. n. 13. & q. 25. in pr.* Denique non obstant huic sententiæ, Carolina art. 1. nec Mascardus aut alij quia loquuntur de denunciatione ab vno complici facta.

Igitur aliquando plurium sociorum testimonium non eliditur per bonam famam solam quantumvis certam: ut dictum aliquando vero eliditur: & mea quidem sententia à iudicis arbitrio dependet iudicare, quando elidatur, quando non: quia à iudicis arbitrio pendet decidere in animo suo, quod nam certius in indiuiduo sit in iudicium bonæ famæ, an denunciationis plurium. Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abstinere à tortura, iuxta *Bart. in l. 1. §. 1. D. de q. Angel. de malef. in vers. quod fama publ. nu. 34. Marfil. in §. diligenter n. 190. Alex. cons. 180. nu. 9. lib. 2. Grammat. voto. 3. n. 23. ubi etiam ad id adducit. Ioan. And. & Bald. sic etiam Farinac. q. 38. num. 110.* Sin vero urgentiores & firmiores iudicet cõplicum denunciations, procedat ad torturam, saltem leniorem. Dependet ergo res, à pondere indiciorum, ut præualeant grauiora, ut olim docui d. lib. 5. section. 3. vers. conditiones autem, cum *Prospero Farinac. d. operu qu. 47. & est ad mentem Carolina.*

Concl.

QVÆSTIO VI.

An saltem ad hoc duorum vel plurium infamium denunciations sint necessariæ?

SINON ad sint alia adminicula, ut minimum requiruntur denunciations duorum virorum vel pluriũ mulierum. Nam vnus non sufficere, maxime contra personam bonæ famæ dictum satis. plurimi enim facienda vitæ præcedentis merita l. 3. §. sed si ex improviso. & l. non omnes §. à barbaris D. de re milit.

Dixi (ut minimum) quia saltem requiruntur duo vel tres (ut dixi) nec pauciores vnquam iussuerint: non tamen semper isti duo vel tres suffecerint: si tanta sit vis bonæ famæ propter magnam personarum inæqualitatem (v.g. si Princeps denuncietur à suis subditis) ut duobus vel tribus ipsa adhuc bona fama præponderet: tunc enim tot denunciations requirerentur, quod possent præponderare. Sic *Pater Valentia. tom. 3. in D. Thom. disp. 6. q. 3. puncto. q. 3. vers. secunda regula, & Petr. Binsfeld. d. concl. 6.* Aliquando ergo sufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumstantia personarum.

QVÆSTIO VII.

An ultra denunciationem plurium, denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, ut possit procedi ad inquisitionem specialem, & ad torturam?

NON quæritur an ad inquirendum vel torquendum sola fama suffi-

ciat

ciat, quod si quæreretur, optimè quidam confulti respondissent in exceptis criminibus solam famam sufficere ad citandum personaliter, & ad detrudendum in carcerem, & proinde multo magis ad specialem inquisitionem. (*in leg. nullus, C. de exhib. reu. Crauert. conf. 41 num. 6. cum alijs adductis à Mascard. conclus. 754. num. 19. ad torturam tamen quæ requirit indicia facta propinqua, graua, verisimilia, & clara lib. 1. in princip. D. de quest. l. milites. C. eodem. Bald. & alijs relati à Farinaco quest. 37. num. 3. non sufficeret sola fama, vt ex communis sententia & praxi docent idem Farinacius quest. 47. num. 4. præterquam in occultis criminibus, vbi ad torturam sufficit, receptum id docet Clarus d. §. fin. quest. 21. vers. Fama sola Rimin. lun. conf. 362. nu. 3. aut si aliud indicium famæ adminicularetur, verbi gratia nominatio complicitis confessi proprium crimen, ex Gandino & alijs Farin. d. q. 47. num. 17.*

Sed quæritur de necessitate istius diffamationis, primo quoad inquisitionem specialem, deinde quoad ad torturam. Regula est iure certa.

b Inquisitionem specialem non præcedente fama nullam & inuolidam haberi. *text. in c. inquisitionis c. qualiter, & quando d. 2. de accusat. c. licet Heli de Simon. & est communis sententia, vt docent Aegid. Bosius titul. inquisit. numer. 8. Iulius Clarus §. final. quest. 6. in princip. & Farinac. lib. 1. quest. 9. in princip.*

Concluf.

Sed communis quoque sententia est: hoc fallere in crimine hæresis & læsæ Maiestatis. *ex c. excommunicamus, §. adiciamus. de sent. excommun. & in cæteris atrocibus & exceptis; vt tenent Præpos. Alexandrin. in c. 1. numero 64. 2. quest. 8. Gregas supra q. 9. num. 2. Cephal. conf. 304.*

A *num. 88. Decian. lib. 7. crimin. c. 43. num. 8. Menoch. consil. 100. numero. 64. Farinac. d. quest. 9. num. 14. & 15. Nauarr. rubr. de iudic. num. 77. Valentia d. vers. Secunda. regula quod licet de iure verum non foret: tamen, quod de consuetudine & vsu iudiciorum solemnitas diffamationis ab Aula recesserit multi attestantur. Clarus supra Bonacoss. lib. 1. commun. opin. verbo, Inquisitionem præcedere debet. Farina. de loco num. 21. sufficit ergo quoad inquirendum in nostro crimine excepto nominatio reorum, vt optimè post Baldum alij. Bald. in l. 1. C. de sum. Trin. num. 6. Marfil. conf. 12. n. 38. conf. 15. num. 5. & 6. consil. 28. num. 16. Gramm. consil. 21. num. 7. Clarus §. fin. q. 21. num. 5. Hæc adeo certa puto, vt mirer quosdam consultos de inquisitione in hoc crimine contrarium, contra communem praxim, rescribere ausos fuisse,*

C

Quod attinet ad torturam, res est controuersa non nihil. tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem *d. fest. 3. num. 1. idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgensibus & Ingolstadtensibus assero, cum Lanfranco in pract. crimin. c. 8. Decian. d. consil. 18. nu. 42. Menoch. d. consil. 100 n. 64. Binsfeld. membr. 2. concl. 6. dub. 2. illat. 6. Valentia d. d. sp. 6. q. 13. punct. 4. §. 3. vers. secunda regula. Nam si sine alijs adminiculis duorum nominationes valent contra personam bonæ famæ: certe non requiritur præcedens denunciationem diffamatio.*

c
Concl. 2

E Deinde cum hoc crimen sit occultissimum & Lamiarum maxima vafrities, vix vnquam diffamatio præcedit denunciationem. Fama quoque est indicium remotum à facto, & persæpe vix populi vana & fallax, etiam cum à personis honestis & fide dignis orta, vt

bene Farinac. *dist. quest. 37. num. 26. & 46.*

Doctores etiam cum agunt de proprijs & peculiaribus indicijs in crimine maleficij, aliquando vnum, aliquando plura ad torturam requisita recentent: non tamen addunt famam debere concurrere cum illis, vel illa præcedere: sed potius contrarium insinuant, aliquando namque docent famam seu diffamationem solam absque alijs adminiculis sufficere: aliquando alia indicia sola: vt videre licet apud Menochium *lib. 1. præsumpt. 89.* Binsfeld. & à me citatos *vbi supra.* Et ipse Carolus V. ponens indicia, quæ singula sufficient ad torturam, nullam diffamationis adijcit mentionem. *patet ex Ordinatione 29. & seq. vsque ad 32.* Nec obstat. *constitutio. 44. vbi additur expresse, & illa persona sit super hoc alias infamata.* Non inquam obstat. Nam conditio illa non ad omnia præcedentia indicia, sed ad proximum tantum spectat: iuxta limitationem illam eruditam Menochij, quod quando determinabilia sunt inæqualia seu diuersæ rationis, tunc quæ illis subiungitur ratio vel restrictio non ad omnia, sed ad id quod proximè præcedit referenda est, vt illud limitet ac determinet. *lib. 4. præsumptio. 89. num. 143.*

Nec obstat etiam c. inquisitioni de accusat. & inquisit. nam illud cap. vel procedit tantum de duobus vel pluribus extra iudicium denunciatis maleficijs. *Mart. Azpilquet a rubric. de iudic. nu. 78.* vel si extendas ad denunciations in iudicio, intelligendum, cum alia indicia sufficientia desunt: tunc enim diffamatio saltem est necessaria: secus si adsint alia indicia proxima & vrgentia.

(:.)

QVÆSTIO VIII.

An satis denunciari aliquem aut aliquam à pluribus, quod ipsam viderint in conuentu & congregatione sagarum, in ordine ad torturam absq. eo, quod damna fecerit?

QVI tenent negatiuam nituntur varijs fundamentis. nam eorum quidam totum hoc chorearum & conuentuum negotium exhibent, vt delirium: & re vera nihil tale accidere contendunt, quos puto me satis copiose refutasse *l. 2. Disqu. Mag. q. 16. & plenius lib. 5. section. 16. post lit. TT. in solutione quinti arg. in editione tertia Moguntia apud Albinum in folio. & ostendisse vt plurimum non esse illusiones, & modos suggessisse Iudici, quibus discernat illusas à non illulis. Postea vidi quorundam DD. quoddam M.S. consilium, in quo conatur eleuare hoc genus indicij, sed argumentis, vt videbitis vix dignis refutatione: respondebo tamen hic, vt ipsimet videant, si hæc videbunt, fundamenti sui infirmitatem.*

Primò, quia testis minus apte extra sensum vel ex sensu rei depositæ deponens, probat. *l. qui testatur. §. 1. D. de his qua in test. delent. l. testium. C. eod. Blancus de indic. num. 49. & alij.* sed istæ, quæ denunciant se viderisse istas mulieres in choreis & comestationibus, non deponunt per sensum aptum, quia tunc illum non habebant. igitur nihil probant. *Resp. transeat maior, et si indiget interpretatione. Negatur minor.* Quam illi sic probant, vt earum verbis: Pro constanti namque habemus, quod hæc striges & lamæ in actu & raptu illo existentes, sensus suos cum operationibus naturalibus & veris non habeant. Quod pro constanti habetis boni viri, hoc communiter Iuri. & Theologi,

profal-

pro falso habent, fatentur aliquando ita contingere, sed rarius longe. *vide dicta à me locis præfatis.* Videte etiam quam constanter id probetis, quod habetis pro constanti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod congregationes istæ in locis siluestribus & palustribus fiant, ubi cibi & epulæ sordidæ, infames, ut plurimum berræ apponuntur, nullum alimentum, sed nocumentum, afferentes supellectilia, vasa argentea & alia denique omnia ibi existentia, vel non vera, sed solum apparentia; vel ea adeo subtili, & adeo fallaci materia fabricata, ut verè non consistant, & hinc ad simplicem Domini nostri Iesu Christi nominationem euanescant. [hæc probant multorum testimonijs, quod nihil necesse, quia non probant, quod illis probandum erat. Deinde addant pro minore argumenti: & tamen praxis demonstrat, quod de amœnissimis locis, suavisimis cibis, & rebus pretiosissimis deponant atque testentur. Quod est argumentum efficax & inevitabile deficientis, vel saltem depravati, & minus apti sensus.]

Respond. Hos argumentantes valde allucinari, quoniam ab eo quod aliquando contingere Grilland. Remig. eo & alij asserimus, ipsi inferunt universalem id semper contingere. cur si nobis credi possunt de ijs, quos deceptos diximus; non credunt de reliquis, quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio est, sequi tali in loco non fuisse corporaliter? Quasi non possit dæmon illas & eo transferre, ut illic vere fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis, & cibos palatui, & similia obtrudere, more præstigatorum, an quia puto, me in præstigatoris ludo vidisse, quæ

A non vidi, sequitur me in ludo non fuisse? An non veram cladem gregibus dedit Ajax, quia Laertiadem & Atriadas cadere se opinabatur? Sed euanescunt audito nomine Iesu, præstigiæ ergo fuere, non tamen ideo; non illic fuere striges, quæ præstigijs ibi delusæ. deinde potuit, subito, quæ vera & solida erant, Diabolus oculis subtrahere, & sic euanuisse videantur. Sic ergo hoc argumentum sensus quoad quædam deficientis: & aliquando; quid inde subdunt rationem Physiologicâ. Totius corporis compago, & sensuum harmonia pro sui conseruatione mediocritatem quandam requirit: ideo in tantum motus violenti celebritate, ut est asportatio illa Diabolica, consistere non potest.]

C *Respond.* Mediocritatem hanc non consistere in inuisibili: sed habere suam latitudinem, in vno maiorem, quam in alio. Diabolum verò, qui vires singulorum optime, perspectas habet, ijs motus velocitatem sic attemperare, ut præter fatigationem detrimenti nihil sentiant. An minus videt, audit, gustat, sentit, qui veredarijs currit, & fatigatur, quam qui sensim pedibus ambulat? Addunt;

Præterea spectra, quæ nocturnis tenebris imaginationi perterritæ sese offerunt, quoties illa supposita nox sit, vsque adeo vim omnem corpoream lædunt, ut vel à deferente deciderent homines, vel terrore consternati perirent, vel in grauisimum aliquem affectum inciderent, quod experiuntur, qui leuioribus occasionibus persape ex solo terrore in grauisimos incidunt morbos. Quare si eo incolumes deferuntur, necesse est vi aliqua naturæ vires excedente suspendi animæ actionem in totum corpus, ita veluti

cadauera sensus ac mentis omnino expertia pro illo tempore sint: & hoc est, quod nouissime voluit Delrius dicta, quæst. 16. lib. 2. sub littera C. vers. posset dæmon, ibi horum enim vnctione obtupefacit sensum & miseris persuadet, &c.

Quæro cur non addunt, quid persuadeat, quod ego addidi, *persuadet vnguenti vim esse maximam?* an quia videri volebat me dicere, *persuadet illis quæ non sunt?* Certe miror medici voluisse quod tota illa q. 16. tam exactè refutauit, hocine est bona fide consulere? Dico iterum nihil aliud me ibi asseruisse, nihil voluisse, quam causam reddere, cur quod sine vngue dæmon possit, cum eo malit. Terror nasci solet ex re incognita, nam notis non terremur vehementius nec diutius. Sage sciunt quæ vident dæmones esse, & ipsorum fieri opera, quibus etiam commiscentur, facillimum est illi, imaginatione non læsa, sed delusa, sensu non sublato, sed aliquantulum alterato, eas deferre, cætera quæ addunt mera & inania verba sunt, nec à me, nec alijs admittenda.

Pergunt, Alia & 2. ratio huic valde proxima nos trahit, quod hæ personæ, vel vi venefici huius vnguenti, vel furore Diabolico ita diuina permittente manu, prorsus ebriæ & furiosæ dicantur. Abbas Tritheim. d. q. 6. col. 3. cuius verba cum propositæ rei apprimè feruliant, reserue placuit, *voluntatem habent (inquit) deprauatam, quæ eas conuertit in furorem, quo mentem præoccupante, mox dæmones se furentibus applicant & effectum eorum, quæ ipsa malefica petunt, Deo permittente Dæmones insanentibus præstant.* Simile voluit Picus derrerum prænot. cap. 5. in fin. li. 1. dum inquit, *Necromantici furunt, chromantici*

A *delirant, Magi insanunt.*] At iure probatum est quod dicta furiosi & ebrii non considerentur. *Speculat. de testament. §. 1. numero 8. Bartol. de testibus ver. furiosi. Albert. de testibus num. 32. Campeg. de testam. regul. 114.*

B *Respond.* Argumentum æquioco vitio laborare. Nam in minori, I. C. illi furiosas vocant propriè sumpto vocabulo, quorum imaginatio læsa. In maiori Tritheim. de voluntatis malicia loquitur, & furoris vocabulum sumit impropiè, sicuti cum iratos dicimus furere.

C Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non videat sic dici furere Necromanticos, & insanire Magos, sicut dicuntur chiromantici delirare? quis vnquam vllorum istorum habuit pro vere furioso, quem catenis, non disputatione compescere solemus? Nōne illud, *voluntatem habent deprauatam*, satis indicat, de quo furore loquitur Tritheimius? Furor ille, quem Bart. & cæteri dicunt à testimonio arcere, non oritur à voluntatis deprauatione; sed ab imaginatione læsa natus, impedit sanam & liberam voluntatis functionem.

D Tertium argumentum adhuc leuius est: Consideramus (aiunt) quod hæ saga & malefica, à tempore & momento illo, quo liniuntur & vnguntur, vel saltem à dæmone asportantur, vltique ad tempus quo reuertuntur, naturam dæmonis assument, vt inter ipsas vel dæmonem nulla vel modica esset differentia, & quicquid ipsæ agunt, non ipsæ, sed dæmon operatur, quod probant verba Tritheimij modo relata, ibi; *illorum Dæmones se furentibus applicant*: quod etsi non eueniet per modum obsessionis, & quod dæmon sagam ingrediat, ibique tanquam

Domit

Dominus nauis operetur, euenit saltē,
 quod tamquam extrinsecus motæ, per
 immutationem phantasmatum pluri-
 ma inania & falsa ostendat, sensus ludi-
 ficet, decipiat atque fascinet.]

Duo his verbis inuoluuntur quo-
 rum vnum nihil commune habet cū
 altero, etsi quasi ratio alterius adiunga-
 tur. Prius est, *eas tempore strigiportij, na-
 turam demonum assumere, ita vt inter il-
 las & hos vel nihil vel modicum intersit.*
 Hoc cum sit falsissimum, pernego.
 Quæso si eques ab equo abripiatur, &
 illo in equo hærente; sed equū regere
 non valente, equus segetes, calcet &
 conterat: etsi vere calcatio equo sit
 adscribenda, tamen quis dicat equitem
 equi naturam assumere, &c. Nec ad
 rem facit quod hunc inuitum portat
 equus: nam nec striges semper sponte
 conscendunt scitium hircum. Vnde
 apparet, quæ ex Tritthemis secundo
 loco ponitur, non probare quod præ-
 celsit, sed tantum aliqua fieri ab ipso
 dæmone, quæ striges se putant facere.
 Quod non negamus, sed asserimus fal-
 sam esse illam assertionem generalem;
*quæ equi d' ipsa agunt, non ipsa sed demon o-
 peratur.* Quæ ab homine nullo pacto
 aut vix fieri queunt, illa dæmonis ope-
 rationi possunt adscribi: sed esse in cō-
 uentu, saltitare, se ingurgitare, blasphemare,
 &c. fiunt instigante dæmone, sed à
 strigibus patrantur. Et bene quod ip-
 sismet hoc aduertentes sua cædunt vi-
 neta cum immediate subiungunt.

Est si quid vere & per sensum operetur,
 quod in quibusdam actibus negari
 posse non videtur, vt in saltibus, & cō-
 cubitu cum dæmone, iuramentis &
 obligationibus cum eodem inuendis,
 alijsque dæmoni vtilibus & proficuis,
 totum hoc ipsi, tanquam instigatori &
 Domino earum personarum iam factō,
 tribuendum videtur. iuxt. reg. l. & si

A amicus D. ad leg. Iul. de adulter. Abb. Tritthem. d. quæst. 5. vbi (inquit) Dæmonem vti voluntate furentis maleficæ, sicut artifex instrumento ad operandum. Remig. d. cap. 14. colum. 10. quæ dicuntur dæmonum ministerio & opera fieri.]

Respond. Incauta Tritthemij verba videri hos allegantes in alterutrum præcipitasse. Vel enim voluerunt hoc sic tribui dæmoni, vt nō mereatur propter ea facta punitionē lamia: vel vt absolute propterea negemus eas id operatas. Vtrumque est intolerabile. Posteriorius quidem, quia licet ille sit Dominus imperans, & suator incitans, tamen in tripudio pedes moues & vult mouere lamia, atque ita de cæteris actibus. Nec seruū latronem à pœna latrocinij liberat iussio sui Domini. Idcirco & prius negandum. Deceptio suadentis, non impedit ne actio persuasi sit voluntaria. Putare autem quod Diabolus sic eorum voluntati dominetur, & liberi, esse arbitrij, seu libere velle desinant, Catholicæ fidei repugnat. Quapropter comparatio illa instrumētī fabrilis nec satis apta, nec satis propria est, artificis absolutum in terram dominium est, a deo vt cum ipse vult, serra idonea non possit non ferrare: dæmonis in voluntatem lamia potestas nulla, nisi instigandi; sed semper illa potest cum Dei gratia, abnuere ac dissentire. Et quia hoc potest; quando Dæmoni cooperatur rea pœna fit, hic temporaria, in altero sæculo aeternæ. Denique quid hæc omnia faciebant ad rhombum, nam etsi vera forent, non sequeretur sagas cōuentibus se interfuisse dicentes falsum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel sequentibus probatur. Sequitur enim.

Et hac sola ratione vel transmutationis, vel omnimodę similitudinis & operationis has dici existimamus lamias: quod est certi dæmonum generis nomen. *Torquema. d. Dialog. 3. fol. 4. in fin.* Vel strigias nuncupari nomen paludem infernalem significans. *Franc. Berna. Comens. de strigibus in princ.*

Vbi estis Etymologiarum studiosi? accurrete. *Lamia* dicuntur certi dæmones. esto, nam id ipsum alias probavi ex sacris litteris, & patribus, *Commentar. in Traged. Seneca, & in disquisit.* Ideo illa dicta lamia propter trium causarum vnam, prima est, *transmutationis*: Sed eas transmutari in Dæmonem, id vero verę fidei repugnat & sanctionibus, abstinentum ergo ab hac ratione. 2. est *omnimodę similitudinis*. Hęc ratio sic indefinite posita æque falsa est ac prior, debuerunt addere in malitia aut quid simile, & adhuc negaretur hi, *omnimodę. 3. & operatione*, hanc admitti posse censeo explicatam, instigatę & adiutę a dæmone.

Strigia, non vocatur, sed *Striges*, & *Striga*, a vulgo, nec illud a palude, *strigia*, ridiculum commentum rei tã serię inserendum, dicta ab obscena volucris, *strige*, cui nomen a strigendo, vt docui alias ex Sereno, Ouidio, festo; quibus hac in re potius credere debuerunt, cum & Simancas id clare posuerit, *Cathol. instit. cap. 32. num. 1.* quem ipsi laudant.

Denique rationibus his maiori huiusmodi, *Lamia sunt dæmones vel saltem Dæmoni similes*. Subiungunt hanc minorem; sed dæmonis testimonio nullo modo iudici credendum, ergo nec lamias, hęc enim argumentatio tota latet in his verbis, quę subiiciunt;

At impium esset nedum dicere, sed

A dubitare, an dicto dæmonis mediato vel immediato, absolute vel ad effectum inducendi aliquod indicium credatur, cum sit inimicus humanę naturę, author ac pater mendacij, ac demum iniustitia ipsa, quia nihil aliud esset, quam quod ministri iustitię super iniustitia se fundarent.

Respond. Quando creditur denunciationi sagarum; creditur, non dæmoni; sed ipsis mulieribus, quę vel inuito illo, vi tormentorum, aut spõte sua veritati testimonium, & iustitię adiutorium exhibent.

Argumentum horum consulentiũ tale est in summa. Dubia probatio non attenditur, sed requiritur quod perneceesse concludatur. *cap. in præsentia de probationibus.* Sed probatio perita a denunciatione lamiarum est plane dubia q. *Respondeo*, sufficere vt pro natura delicti verisimiliter concludatur, vt alias ostendi sup. quęst. 1. Et minor quoque falsa est, nec bene probatur duobus quibus probant. 1. est quia quod interfuerint conuentibus, non gignit nisi ex consequentia quadam præsumptionem sortilegij & aliorum criminum. aliquando enim interfuerint aliqui, nihil horum committentes. Secundum est, quia potest fieri quod vel ipsę deponentes delusa realiter ibi nõ adfuerint: vel denuntiarum absentium dæmon figuram ibi repræsenterent. Ad primum dico: nunc tantum queri, an sufficiat denunciatio ista ad hoc, vt iudex verisimiliter putet interfuisse, & idcirco eo fine torqueat, vt fateantur de illa præsentia: interrogatio de cæteris criminibus consequens est, quia vix vquam fit, vt qui interfuit non sint criminibus. illis ordinarijs irretiti, & ideo est de hoc præsumptio vrgentissima. Ad 2. dico vtrumque illud raro fieri: & posse iudici probabi.

liter

liter constare v. deponēs fuerit delusa, necne, de repræsentatione quoque innocentis, rarissime eueniunt similia exempla. Vtrumque docui d. sect. 16. docuit etiam posterius istud Binsfeld. & alij.

Quintum argumentum est istud: Quinto nos mouet auctoritas aliquorum sic in specie tenentium, quod de dictis visis & gestis in conuentibus istis Diabolicis nulla prorsus habeatur ratio. Prieras de Strigimago. lib. 3. cap. vltim. punct. 16. in fin. Simancas Cathol. in lit. tit. 37. nume. 15. Bernard. Gomenf. in Lucerna inquit. tit. de strigibus. sub. numer. 13. versic. aduertat. Nouiss. Roman. de indicij. causarum ciuil. & criminal. cap. 82. nume. 10. & ita passim seruant tribunalia Italia. potiss. vero sanctiss. inquisitionis, prout ministratam vrbs, quam huius ciuitatis plene testantur.]

Respond. Authores allegatos non asserere quod de dictis, visis, gestis in conuentibus nulla prorsus habeatur ratio: sed tantum sæpe falli & deludi deponentes: eo quod ea putent dicta, visa, gesta in conuentibus, quæ reuera ab illis dicta, visa, gesta, non fuerunt. Refero me, vt dici solet, ad fidem libri. videbis (Lector) Simancam expresse docere aliquando nec falli, nec deludi, sed vera deponere; & quæ d. numer. 5. dixerat ex Ponzinibili & Alciati sententia, ea refellere numer. 6. & addere quod asserimus de vero & reali strigiportio. *id. tam certissimū testimonijs, & tam euidenti rerum experientia comprobatur & cognitum esse, vt sit plane studium tenacius hoc inficiari,* quod vero in secunda editione postea addidit, tantum ea causa addere, vt sciamus minus credendum illis, de facto alieno, quam de proprio deponentibus: item minus quando de nocturnis conuentibus accusant

A socios, quam quando eos accusant de criminibus clara luce & extra conuentus illos phanaticos patris: item minus fidei contra socios mereri, quando nihil aliud imputant quam comesationes & choreas illas nocturnas, quam quando illas simul & alia facinora, puta infanticidia, menses grandinata, &c. Quæ vt vera fateor: ita non video, quid faciant ad vniuersale, illud aduersariorum dictum (*nullam prorsus habendam horum rationem*) adstruendum. Quamuis etiam Simancas in ea, sententia: fuisse illius ne solius dictum, communi sententiæ & praxi præponendum? Eadem plane mens est Cumani & Prieras: quorsum enim tot exempla conuentuum adferrent, & tam diligenter, quæ in illis sunt discuterent: nisi vellent ea iudicibus esse nota, & ab illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet, quia ipsorum prudentiæ esse volebant considerare in casu occurrenti, quod vero similibus; delusam esse deponentem, necne; iudicare. Quare cum tam non bona fide scriptores istos allegarint, merito non credo quod de praxi Italiae & vrbs addunt. In vrbe & alijs locis Italiae Iudex fuit Ghirlandus, qui eorum rationem semper habuit: Sacri Palatii Magister fuit Spinæus: Itali Ananias & Picus & alij, & tamen omnes satis clare ostendunt vel maximam de his habendam rationem. Quod attinet ad Nouæ Roman. de test. quis vel ipse cum Alciato & Ponzinibio toties refutatis, vt tot Theologis, quorum constat hanc communem semper sententiam fuisse: tot Iureconsultis (*& fallitur Simancas putans contrariam esse communem. Vide decuratos à me d. questio. 16. & d. sect. 16.*) Tot philosophis & medicis, tot probatissimis historijs vnus obijciatur?

Quanto solidius, licet breuiter Pata-
uini DD. asserūt? Satis esse quoad effe-
ctū torturæ vt nominatores dicant illā
aut illas vidisse in conuentib. & cōuēti-
calis sagarum; nec oportere probare de
damnis alicui illatis. & citant Binsfeld.
*conf. mal. membr. 3. concl. 6. Dub. 2. &
med. sect. 16.* Idem asserunt DD. Fribur-
genfes, propter alia multa crimina que
solent præcedere conuentus, vt apo-
stasia, & blasphemia; & concomitari,
vt idololatria, Sodomia, &c. quæ enu-
merauit, *d. sect. 16. lit. 20.* & quæ nec mi-
nus, immo magis, Iudici punienda
sunt; quam damna agris, pecoribus, ho-
minibus data.

I Nimis enim audax ille consultor fu-
it, qui asseruit, se pro Theologico axio-
mate audere affirmare: Quod iudex se
cularis minus sollicitus esse debeat quā-
do inculpatio est de sagarum conuen-
tibus & choreis; quam quando est de
maleficijs venenarijs seu damnosis pro-
ximorum rebus aut corporibus. Nul-
lus enim Theologiæ peritorum hoc
axioma pro rato aut securo accipiat,
sed pro paradoxo & periculoso. Tum
quia ratio parū efficax est; qua id probat,
nempe quia ex conuentibus illis
& choreis respub. directe damno non
afficiatur, tum quia nihil vrget confir-
matio, quod ideo sanctio Carolina in
solo illo maleficio noxio seu venenatio
regi pœnam præscripserit: inconuen-
tuum vero & ibi patris criminib. sa-
garum liberam iudici pœnam reliquit,
videlicet vt sciat hæc sibi minus cōsi-
deranda quoniam reipub. minus sint
perniciosa. Periculosa certe (vt dixi) o-
pinio, nec vera, semper enim iudici ma-
ioris faciendus est honor & iniuria Dei,
quam cuiusuis hominis: & magis læ-
ditur respub. atroci iniuria Deo, quā
hominibus illata. Quare de illa magis
sollicitus esse debet & eam acerbius pu-

A nire, diligentiusque committi ad extir-
pationem criminum, quæ directe læ-
dunt maiestatem diuinam, quam quæ
directe vergunt in hominum iniuriā
damnumue. Iudex etiam sæcularis in
iudicando non reipub. tantum, sed Dei
vices gerit. Sæcularibus quoque iudi-
cibus loquebatur Iolaphat Rex cum
diceret, *Videte, quid faciatis, non enim
hominum exercetis iudicium, sed Domi-
ni. 2. Paralip. 19. 6.* Non de homicidijs
tantum & veneficis, sed omni malefi-
cio ac crimine sagarum capiendum il-
lud; *Maleficos non patieris viuere, Exod.
22. 18.* vbi vocem Heb æam MET
ASSEPHAN. מַטְפְּחִים non esse re-
stringendam ad veneficum alias con-
tra VVierum Domi. In conuentibus
dæmonem adorant, in iisdem nefan-
dissima quæque patrant, venena præ-
parant clades hominum pecorumque
calamitates frugum decernunt. Solius
idololatriæ quanta iudici sollicitudo
gerenda docet Deut. cap. 17. v. 8. vbi
expresse præcipitur: *Nec parcat es oculus
tuus, vt miserearis eius aut occultes eum,
sed statim interficies.* Non scio vbi de vl-
lo crimine, quod Reipublicæ directe
noceat, sic loquatur sacra scripturæ.
Nec finit prudentia simus solliciti de
riuilis auertendis, magis quam de
fonte exhauriendo. Fontes malorum
sunt isti conuentus, riulli; tantum illa
veneficia & datana data. Inanis ergo
ratio est illa directo damno.

E Tinniant aures horum consulto-
rum, expauescant corda iudicum il-
lis credulorum, ad illa iudici per pro-
phetam comminata Dei verbis: *Lo-
quens locutus sum, vt domus tua, & do-
mus patris tui ministraret in conspectu
meo vsque in sempiternum. Nunc autem di-
xit Dominus, Absit hoc à me: sed quicum-
que glorificauerit me, glorificabo eum.*

qui autem contempnum me, erunt ignobiles. *A* Ecce dies veniunt: & præsidium brachium, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.] 1. Reg. 2. 30. Cur iudici tam grauius minatus? an quod veneno vel ferro aliquos interemerat? an potius quia Deo illatam à filijs iniuriam satis vltus non erat? Scilicet minus Sacrilegæ sunt sagæ, quam filij Heli.

Sed obijcitur Carolina sanctio, & male obijcitur ex arg. 109. Multiplici enim solutione sine negotio remouetur. Potest dici cum Friburgensibus, in d. sanctioe nomen, *Zauberey*, accipi in generaliore & latiore significatione, quatenus & Magiam & maleficium complectatur. Nam ex Germanicæ linguæ proprietate liquet & magos & maleficos, *Zauberer*, vocari. Ideo cum magi & malefici strictè sumptis vocabulis valde differant, ut docet *Binsf. in l. multi. C. C. de malef. & mathema. in prin.* & grauius sit delictum maleficorum, nihil mirandum si distinctas vtrique crimini pœnas Imp. præfixerit. Vel cū *Linsfeldio. in l. C. de malef. & mathemat. circa fin. concl. 2.* Imperatorem in hac constitutione non loqui de delicto Magiæ secundum totam eius latitudinem, qua comprehendit ut species diuinatorem, Amatoriam, & Maleficam seu veneficam, sed secundum vnam speciem, nempe tertiam, quatenus veneno grassantur; & hominibus inmentisque nocent. *l. l. C. de malef. & mathemat.* Constituire itaque, ut si veneno grassentur, & de facto hominem, iumentūve necassint, comburi debere: si vero effectus seu nocumentum hoc secutum non fuerit, tunc non ordinaria ignis extraordinaria pœna prudentis viri arbitrio puniendas. *l. sunt quadam D. de extraord. crim.* Vel denique ut olim respondit; illic Imp. non negare quin ma-

leficæ sicum dæmone fuerint fœderatæ, si in conuentibus consueta fecerint: morte plectendæ sint: sed sancire, si venenariæ sint, semper igne puniendas; si vero non sint venenariæ arbitrio iudicis puniendas, hoc est aliquando igne, aliquando alio supplicio. Nec enim (ut volunt aduersarij) idcirco venenarijs rogum intentat, quod alios minus noxios censeret reipubl. (contrarium iam docui) vel quod in istis detegendis minorem iudicis sollicitudinem exigeret (quod de tam pio & diuini honoris & fidei vsque adeo Zeloso principe non est credibile:) sed quoniam volebat cauere, ne iudices errarent existimantes in damnis per hoc crimen illatis, eodē arbitrando modo, quo de ceteris criminib. damnificantib. vel personarum occisarum qualitate, pœnæ magnitudinem moderantur, vel etiam putarent tales noxios veneficos sicut cæteros homicidas decollandos: id inquam ne censerent, sed intelligerent quam atrox crimen sit veneno & ope dæmonis quē tollere, ideo huiusmodi reos omnes voluit vltimè incendio absumi. De ceteris criminibus à lamijs designari consuetis, id noluit exprimere, quia satis censuit iudicibus id persuasum, ipsi Germaniæ praxi, iam à Friderici & Maximiliani primi temporibus recepta, cui non est censendus voluisse tam clanculum, & obicure per consecutionem quandam detrahere.

QVÆSTIO IX.

E Quando fit talis denunciatio, quod hæc vel illa persona interfuerit conuentibus sagarum, an requiratur specificatio temporis & loci, vel virum sufficiat generalis denunciatio plurium absq. huiusmodi circumstantiis ad inquisitionem & orturam?

lcvt iure communi ordi-
naria in accusatione expri-
mi debet locus & tempus;
non dies, sed mensis annuq;

l. libellorum D. de accusat. & ibi Bart. n. 2. supra c. fin. §. libellorum 2. q. 8. quando factum semper, non vna die certa punibile est, Barthol. vbi num. 12. Sic etiam in particulari inquisitione, quia Iudex tunc vicem subit accusatoris: Bart. in l. 2. §. si publico num. 12. D. de adulter. communiter receptus, iuxta Aretin. & Felin. in c. qualiter §. debet de accusat. & totius mundi praxim iuxta Ang. in l. ea quidem num. 3. C. de accusat. Bossius tit. de inqu. sit. nu. 90. Clarus §. fin. q. 31. num. 11. & ideo, vt reus suas defensionis queat instruere, debet in inquisitione etiam diem exprimere; si reus id petat; quia forte vellet docere se tum alibi fuisse, Barth. in l. is qui reus D. de publ. iudic. numero 2. & quamuis Imola contrarium senserit, ibidem tamen communiter doctrina Barthol. obrinuit, las. in l. 2. §. si quis Ephesi D. de eo quod certo loco. Bossius sup. num. 92. Gigas de crimin. las. Mar. titul. qualiter procedatur. q. 3. Clarus q. 12. n. 6. & 9. Angelus & August. in addit. ad Angel. in gloss. de anno presente num. 2. Mascard. conclus. 512. num. 3. Farinac. quest. 1. nu. 20. Iam iudex tamen quam accusator, si dicerent se diem ignorare, & id confirment Sacramento, excusabuntur, Clarus d. q. 12. n. 9.

Immo tam necessarium est regulariter vt in accusatione & inquisitione speciali locus, annus ac mensis criminis inferantur, vt etiam parte non petente, ipso iure censeatur inquisitio aut accusatio nulla, vtpote deficiens in substantialibus: ita post Alexandr. & plurimos ex communis sententia Clarus d. numer. 6. & Farinac. d. quest. 1. num. 11. & 15. Quæ vt certa sunt in criminibus non exceptis; optime facturum iudicem, ad hoc

A vt plenissime muneris suo satisfaciat; si factum sit huiusmodi cuius annus & mensis ac locus à denominante exprimi non difficulter queat; si de his circumstantijs nominantem interroget, hoc tantum volui in disquisit. lib. 5. sect. 3. sub lit. L. vers. tertio requiritur, vt nominans diligenter, non vero, quod si in crimine Magie, maxime si plurium adfit nominatio, hæc interrogatio & expressio loci ac temporis prætermissa fuerit: ideo inquisitionem nullam redderet.

B Illis enim assentior, vt & Friburgenses, qui asserunt in criminibus exceptis prædictio solemnia, quoad additionem loci & temporis, non requiri. gloss. in princ. verb. & instituendo Instit. de publ. Bald. ca. 1. num. 20. Quibus modis Feud. amit. Angel. de maleficiat. vers. falsario numero 37. vers. hæc est quedam inquisitio. Hippol. de Marfil. sing. 163. Ferrantes Garz. areus inter cons. rimin. vol. 1. cons. 125. Menoch. cons. 90. num. 88. & 91. lib. 1. Ziberius Decian. cons. 18. num. 22. vol. 1. dixi d. libr. 5. sect. 2. §. Tertio requiritur ad formam, & hoc voluit vnus pro parte aduersa consulentium in scripto cuius initium: Opere pretium videtur, hsc ce verbis: Necesse non est omnes huiusmodi circumstantias à denunciatori- bus indicari, præsertim quando huius rei impedimenta legitima adferuntur apparet, ex quibus iudicis animus moueri potest, vel quasi certo credat denunciante vera dicere. Quod & probat, quia iudicis arbitrio (ait) relinquitur, vtrum indicia ad torturam sint sufficientia.] Sunt & alie rationes pro hac decisione, quia quando idem crimen sæpius ordinarie, quasi ex consuetudine patrat, locis maxime varijs, & vt plurimum incertis vel incognitis, aliquando etiam ornatu toto loci ficto, & præstigijs instructo,

vix potest circumstantia loci & temporis certo exprimi; loci quidem propter patagium illud præstigiōrū; temporis propter actuum frequentiam: accedit quod in his conuentibus sæpe inebriantur, quod omnia fanatico ritu peragantur; quibus rebus memoria facile perturbatur quoad locum & tempus, sed non tam facile quoad personas; quod docet quotidiana experientia. Vidimus enim quod ebrios licet compotiores suos probe nouerint, & eorum memores sint, temporis tamē & loci ubi sympolium fuit, non recordentur. Sane quod frequentia & iteratio actuum memoriam confundat, testatur Bofsius, *de opposit. contra test. numer. 40.* & quod in his criminibus quæ iterari & frequentari solent, tempus & locus non sint de substantia, & ideo prædictarum circumstantiarum omisio non vitiet depositionem merito multi tenent. *Felin. in cap. cum causam. numer. 13. & seq. de test. Ioann. Crotus tractat. de test. part. 7. 142. Ioachim. Mysing. cent. 2. obseruat. 20.*

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (vt si quæras, num aliquis sit cōcubinarius, vsurarius, &c.) tunc testes singulares in circumstantia loci & temporis recipiuntur. *gloss. in l. ob carnem. D. de testibus Couarr. à Leyua lib. 3. resolut. capit. 3. numer. 5. Maschard. de probation. vol. 2. conclus. 856.* cur non etiam testes generales seu de solo crimine tali (quale est strigarum crimen quoad conuentus) generaliter absque his circumstantiis deponentes admittantur in ordine ad torturam? *Maschard. d. loco numer. 17.* Si obijcias cum quibusdam. l. 3. D. de accusat. & l. in causis, C. eod. Respondetur DD. II. in

A | criminibus exceptis locum non habere; vt patet de crimine falsi, l. ubi falsi C. ad leg. Cornel. de fals. tenent hoc Bald. in cap. 1. in titul. quibus mod. feud. amit. ex d. gloss. instit. de publ. iudic. in princ. Purpurat: in republ. l. edita numero 54. C. de edēd. Cephal. conf. 304. nu. 115. Rimin. lun. conf. 18. sub. numer. 72. Farinac. quæstion. 1. numero 13. & alij supra citati vers. illis enim assentior. Et de crimine læsæ Maiestatis humanæ, extrauagan. ad reprimendum, ibi, super dicto crimine, & ibi Bartholom. Item Gigas post Salic. & Praposit. in d. titul. qualiter in crimin. læs. Maiesta proced. quæstio. 10. Decian. conf. 18. num. 72. libr. 1. & inde ducto argumento de crimine læsæ Maiestatis diuinæ, vt est hæresis, Angel. in Authent. Quomodo oportet Episc. §. final. & Angelus Aretin. in prax. d. vers. hæc est quadam inquisitio. Vnde ad crimen Magiæ valida est consequentia, quod rarissime caret hæresi, aut Apostasia; & ipsa quoque crimen est successiuum, & ideo solemnitas expressionis temporis & loci in eo non exigitur, ne quoad mensem quidem aut annum, vt bene Farinacius d. num. 17. cuius doctrina vera est. siue id Barthol. voluerit, in d. l. libellorum. num. 10. 16. siue potius contrarium, vt non male quidam contendunt.

D | Obijcitur nostræ sententiæ constitutio Carolina articul. 31. cond. 2. Respondeo, eam iubere, vt interrogentur de omnibus circumstantiis necessariis, & non nimis, difficilibus (nam hæc pro impossibilibus habentur) denunciatis; quales de conuentibus videntur istæ. Nec enim credendus est optimus & prudentis Imperator voluisse, iudicia retardare, denunciatis ad mortaliter impossibilia, iudices vero ad superflua cogere, cum tanto reipub. damno.

Difficilior obiectio est, non posse reis denunciatis defensionem tolli, quæ iuris naturalis est; ea autem in eo hic consistit, vt delati possint probare suum alibi (vt vocant) quod facere nequeunt, nisi locus & tempus conuentuum in quibus dicuntur vitæ specificetur. *Respondeo*, in hoc nostro casu exceptionem istâ friuolam iudicandam, quod vt intelligatur, paulo fultius hoc argumentum & solutio debent explicari. Qui contendunt defensionem hanc necessariam, quam vocant defensoriam negatiuæ probationem; vel loquuntur de defensione in genere, vel tantum de defensione iuris positiui: vt rous modo loquantur, vitium est in ratiocinatione & captio: hoc vt liquido appareat, suppono, vt verissimum ex aurea Balde doctrina, defensionem indicialem esse triplicem, vnam iuris naturalis, aliam iuris gentium, tertiam iuris positiui: seu, quod in idem recidit, duplicem, vnam iuris diuini, alteram iuris humani; & illam quæ iuris diuini est seu naturalis aut gentium, à nullo Principi. seu hominum tolli posse; quæ iuris humani est seu positiui, ab illis tolli posse, qui hoc iure sunt superiores ac potiores. *hac fufe Bald. tractat. de statutis à num. 75. Medices tractat. de foriuris casibus quæstione 8. à num. 9 Zanchinus Hugolin. tractat. de heret. in prin. & sic concilianda pugna DD. negantium defensionem reis adimi posse, & aientium id nonnunquam Principi licere.*

Hoc posito, quod commune accertum est tota dissentientiū ratio in hoc Syllogismo concluditur;

*Reis non est tollenda defensio:
Sed probatio negatiua est defensio:
Ergo reis tolli non potest.*

ET SVBDVNT.

*Tolleretur autem denunciatis negatiua probatio, si non esset necessaria expressio loci & temporis in denunciatione ista:
Ergo non licet illas circumstantias omittere: & si sint omisse, nullius pretij futura denunciatio.*

Respondeo, vel nihil concludere contra nos vniuersalem argumentationem, vel falsam esse maiorem & fallum cõcludi ex vna præmissarum falsa. Nihil concludit, si maior est particularis, idem, quod, *Quadam defensio non est tollenda*: tunc enim negaretur probatio negatiua esse illa quæ non sit tollenda, sed aliqua alia: & sic nihil in proposito cõcluderetur. Falsa autem foret maior si sit vniuersalis, significans quod, *Nulla defensio rei tolli potest*. Nam defensiones iuris positiui ex causa tolli possunt, & friuolæ omnes tolli debent.

Si res ponderant se maiorem restringere ad omnes quæ sunt iuris diuini, seu naturalis aut gentium: tunc negatur talis esse ista probatio negatiua: quia est iuris mere positiui, pertinet enim ad modum defensionis, qui est humanus iuris, licet ipsa defensio secundum se sit iuris diuini, ideo receptum est axioma, modum defensionis, non modo per Principem, sed per statuta quoque ciuitatum tolli posse, *Bald. & Medices supra Barbat. tractat. de Cardin. legato à latere. par. 2. q. 4. num. 3. Quimilinus Mendoz. tract. de inhbis. q. 71. nu. 10. & Rodanus tract. de spolijs E. clef. q. 13. nu. 10. & multis Farinacius, q. 39. nu. 23. in fin. & quod ordinaria etiam potestate in criminalibus ex iusta causa ipsamet iuris positiui defensio à iudicibus tolli possit regulariter, & id sepe factum docent non pauci, Farinac. vbi sup. numer. 24. & 144 & n. 102. & 107. Franc. viuius vol. 2. comm. opinio. opinione. 717. Mench. 43*

cap. 36. *Illustr. q. & cum afflicto Baiardus addit. ad Clarum d. § fin. q. 49. numer. 54.* qua de re nihil affirmo vel disputo: id tantum quod mihi sufficit, contendo iudices supremos, qui auctoritate Principis iudicant, tunc posse iuris positiui defensiones adimere, quando friuolæ sunt: tales autem censeri, quando tantum videntur viles protelâdo iudicio, ne tam cito lis ad exitum perducatur, nec ad summam seu liberationem reo sunt profutura. Huiusmodi, quæ reum non releuarent, defensiones posse iudicem tollere, traditû ab Alexâd. Bursato & Bosio, leges apud Farinac. d. *quæst. 39. numer. 77. & 78. num. 79.* non reprehendit hanc illorum sententiam; sed quod ijdem iudicibus ad deceptionem reorum viam aperirent, dicendo reum interrogatum debere exprimere qua defensione uti vellet, ut si iudex postea hoc prætextu exprimentem eluderet; id est, quod merito reprehendit. Etenim vir prudens doctusque ignorare minime potuit, defensiones, quæ reo non forent viles, esse friuolas, & proinde iudicium curandas. *Vitalis de Camban. tractat. de clausulis. numer. 3. vers. nil nouari, ex l. ult. de procurat.* Hanc vero defensionem, quam aduersarij contendunt tolli non posse, de hoc friuolarum numero probatur; primo, quia cum negatiua, quæ non cadit sub censuram sit plane improbabilis, adeo, ut reddat testem de falso suspectum, *Curius de testibus num. 53. Herculân. tract. de negatiua probanda num. 124. ad seqq.* nos autem hic versumur in probatione intuitiua, contra quam negatiua non admittitur, nisi sit loco & tempore coarctata: (*Sic ex Baldo Casonus tract. de malefic. cap. 6. num. 6.*) Quia non potest talis negatiua probari, nisi per contrariam intuitiuam, probantem affirmatiue. quod illo tempore in alio tali

A vel loco illam personam viderint: *Sic Herculân. sup. n. 152. 154. & 246. cum seq.*) inde consequitur in casu chorearum & conuentus, in quo plerique inculpantes nec loco nec tempore suam denunciationem coarctarunt, non posse probabilem esse istam negatiuæ contrariæ probationem, quando denunciante sunt mortui, & proinde non possunt illas circumstantias addere, quibus contradicens negatiua per contrarias circumstantias stabiliatur. Deinde versumur in crimine successiuo, in quo non sequitur, Petrus tali die non interfuit choreæ; ergo nec alijs diebus: nam depositio Petrus interfuit choreis generalior est inculcatis, quam ut possit tempore hoc vel illo coarctari: nec contrarium, magis videtur probari, quam si de hæresi accusatus, quia concionibus interesse visus fuit, probet se non esse hæreticum, quia tali vel tali die ad hæreticorum concionem non accesserit; fieri enim potest quod alio tempore accesserit. *Vide Menoch. d. cons. 100. numer. 92.* Tertio in nostro casu ut contra affirmantem intuitiuam consideratione digna sit negatiua indirecta de visu, debet ea huiusmodi esse, in qua constet de negatiua deponentes illi loco temper præsentem fuisse & vidisse, & audiuisse, & fieri non potuisse, ut visu vel auditu fallerentur: *Colligitur ex Mascar. vol. 2. de probat. conclus. 1091. numer. 9.* Quia necessarium est ut ex negatiua indirectæ probatione non suspicio tantum, sed scientia gignatur, ut per illam affirmatiua directa de visu elidatur: tanta vero certitudo, in præseti negotio nullo modo potest haberi. Nam strigiportia & conuenticula lamiarum sunt nocturno tempore, cum familia tota atque adeo mariti in lecto iacentes eodem, dæmonis sapentissimo, & morti

& morti simillimo compositi tenentur, quo ergo pacto tales dormitantij de visu poterunt testari, & dicere se tota illa nocte vigilasse? casu id vix potest accidere: ex curiositate, nunquam, nisi præcedat suspicio, quam hic aduersarij abnuunt, si faterentur, hæc ipsa foret pro indicio nouo iudici haud aspernanda. Quarto solent lamia, cum exeunt ad conuentus domum suam fascinationibus implere, & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo supponere loco suo; quod multis exemplis confirmant Binsfeldius & Remigius, & alij, & non infrequens esse conitat: quod si ipsi nonnunquam domi remaneant, comparent in conuentu per substitutum, vt faciebat Doctor Fleatencis cõsiliarius Treuericus, & propterea consequeretur, ego illã tali nocte vidi domi suã: ergo non fuit visa in choreis: Immo potius, quia in choreis visa in substituto, seu repræsentata; merito iudex colligit se ad torturam debere procedere, nec negatiuas probationes tales sibi expectandas: cum non constet innocentes vllos solere repræsentari.

Equidẽ habeo pro manifesto, quod si probatio ista negatiuã in hoc casu admitteretur, & complices de choreis semper in denunciatione ad locum & tempus coarctarentur, idque vt substantiale denuntiationi necessariũ iudicetur: fere omnem aditum obstrui quæstoribus ad veritatem inueniendam. Nam vix vlli complices poterunt satis certo illas circumstantias exprimere, & probare: neque per hoc eo magis iudices de innocentia denunciatorum fient certiores: cacodæmoni vero fuerit facillimum officijs & fascino-rijs præstigijs, quandocunque ei collibebit, per delusos ijs testes, mancipia sua torturæ eripere, ad summam Dei

A Opt. Maxim. iniuriam, ad iusticiã dedecus, & totius humani generis exitium.

QVÆSTIO X.

B *An in hoc crimine vel alijs exceptis, testi. singulares in circumstantijs, dummodo concordent in effectu, substantia & fine, admittantur, & an huiusmodi testes singulares, quando plures sunt, faciant indicium ad torturam?*

C Væ sunt quæstionis partes: ad quarum resolutionem præmitto DD. sententias adeo hac in materia fidei, quam merentur testes singulares, esse varias, vt vix sit operæ pretium eas recensere, legatur, Anton. Gabrielius lib. 1. comment. opin. tit. de test. con. l. 2. & Ios. Mascard. d. vol. 2. conclus. 856. Gottus de test. part. 7. tit. de forma in test. ex am. obseruat. num. 131. Simanca. Cath. instr. tit. 64. n. 65. & seq.

D Suppono, quod omnes concedunt, testem singularem dici duobus modis, primo strictè, proprie ac absolute, cum quo ad eundem actum & personã nullus alius testis concurrat quoad effectũ, substantiam & finem; vt pote quia quod alij deponant non subordinatur ad id quod alter deposuit, seu tendit ad aliũ effectum, & finem. Secundo laxius, & minus proprie & secundum quid vocari singularem, quia alij nõ conueniunt cum eo in quibusdam circumstantijs, tamen conueniunt in substantia criminis & tendunt ad eundem effectum & finem probandum.

E Quoad primi generis singularitatem probabilior mihi videtur sententia ad condemnationem illos non sufficere, ad probandum crimen aliquod in spe-

cie,

cie, vt vnum homicidium, vnum raptum, item aliquem fuisse in isto conuentu, &c. iuxta Clarum §. fin. qu. 53. sub nu. 18. Felin. in c. licet. 2. col. 5. de test. Gigas. de crim. l. s. manifest. tit. quomodo & per quos q. 8. Minfi. cent. 3. obseru. 76. Valde quoque probabile est, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc esse communem multi censent & defendunt post Salic. in l. testium numero 16. C. de test. Ioann. de Amico & alios apud Clar. & Pegnam sup. in vers. ego quantum. v. g. si deponant aliquem esse vsurariū, hæreticū, &c. Et quoad istam singularitatem strictam, & quoad omnia, idem cenleo quoad torturam.

De testibus vero secundi generis, inuenio controuerti quoad condemnationem, & esse qui negent istos sufficere etiā in exceptis & atrocissimis: quod voluerūt multicitati, & probati à Claro & Pegna sup. Ego tamen sequor cōtrariæ sententiæ defensores, nempe in criminibus huiusmodi, quæ sunt iterabilia, testes de diuersis actibus deponētes, qui ad idem crimen probandū tendunt haberi pro singularibus nō vt obstitent, sed vt accumulent & inuicem iuuent: & ideo non esse repellendos prætextu singularitatis istius impropriæ, hoc volunt in crimine perduellionis & hæresis, & proinde Magiæ quoq; ar. u. l. qui sententiam C. de pœnit. Doctores plures Contrarijs, vt Iacob. Burriarum, in l. Arriam C. de heret. Salic. in l. quicumque C. eod. Ioan. Anan. in c. l. etiā eo n. 7. Corn. conf. 91. n. 42. lib. 1. conf. 34. col. 1. conf. 247. col. 6. ii. 2. Horin. lun. conf. 99. lib. 2. Marfil. conf. 1. Aymon. conf. 73. num. 72. conf. 78. nu. 6. conf. 267. nu. 3. & de antiq. tempo. in 4. part. nu. 157. Rimin. lun. latissime conf. 7. per totum. Item, Pet. Ancharan. conf. 277. in dub. 2. Boss. in tit. de crim. l. s. Manifest. n. 117. Gigas in tract. de eod. vbi sup. q.

A 8. Immo & in crimine impudicitia. quod non est exceptum, idem volunt. Bald. conf. 207. vol. 4. Alexand. conf. 13. col. vlt. in 7. Alban. conf. 25. Zaccius conf. 11. nu. 15. lib. 2. Bertazzol. conf. 20. num. 16. & multos accumulans Ioan. Maria Monticella. de testib. tit. impugnatio testis quia vnus col. 5. Ratio est, quia Iudex ex qualitate personarum & facti potest, si videatur, testibus singularibus credere. lib. 3. §. tu magis D. de testibus. probationes enim iudicum causa fiunt. l. quingenta D. de probat. ideo ab iudicum arbitrio dependet quæ sufficiant, quæ nō, vt ijs fidem dent, vel negent, Castrenf. in l. Lucius. de hu. qui noct. infam. & in l. admonendi D. de iur. iur. Severin. ibi. folio. 10. col. 2. Marzell. conf. 1. nu. 7. & in lib. 1. §. si quis vltro. num. 40. D. de quæst. Socinus lun. conf. 32. num. 10. & conf. 10. & col. 4. l. 2. Blancus. de iudic. n. 367. Bossius eod. tit. n. 23. Rimin. lun. d. conf. 7. nu. 15. Gabriel. de testibus concl. 2. limit. 3. Si ergo hæc procedunt in ordine ad cōdemnationem quoad penam saltem extraordinariam vt bene Couarr. lib. 3. resol. cap. 3. nu. 3. & Simancas d. tit. 64. num. 75. Quanto magis hoc tenendum de his secūdi generis testibus in ordine ad torturam. per text. & ibi. DD. in l. qui sententiam D. de pœnit. Grammat. decif. 34. num. 30. post Alexand. & alios quos refert. Item Gigas d. tit. quomodo & per quos quæstio. 25. Bertazzol. conf. 213. num. 7. & 8. Quia testes reiecti, eo quod non sufficiant ad condemnationem, solent sufficere ad torturam, Barth. in l. 1. §. qu. D. de quæst. cum alijs quos refert Gramm. supr. num. 51. Quando deponunt de ipso facto, aut de indicijs propinquis & non remotis à facto: nam & remotis, non admittuntur nisi forte omni exceptione maiores, Sic post alios Rimin. lun. conf. 361. nu. 32. & 33. & Farinac. d. q. 37. n. 18. & 19. & q. 56. num. 73. & sequ.

Concl.
b

Sit igitur conclusio, qua utrique quaesito respondetur. Si testes in effectu, in fine, in specie hoc est in substantia criminis conveniant, & plures sint, & hac in re fide digni admittantur & fidem faciant ad torturam in hoc nostro crimine. tenent Mascard. d. vol. 2. conclus. 856. Binsfeld. d. mem. 2. concl. 6. dub. 1. probatur, quia de crimine hæresis, quod in eo testes quo ad locum & tempus singulares, sed de eadem spem hæresis deponentes recipiantur docet Simanc. v. bi sup. Nonne Sagæ in diuersis locis & diuersis temporibus conveniunt? quare non magis, locus, est de substantia criminis huius, quam de substantia hæreseos.

QVÆSTIO XI.

An in denunciatione plurium requiratur, quod quilibet fecerit confessionem in tormentis: vel utrum hoc solum procedat in denunciatione vnius?

Ramittam quod certum videtur, Regulare est testibus criminosis & infamibus infamia iuris (tales autem sunt qui conuicti, & qui de se ipsis cõfessi, hoc est socij criminis) non credi nisi in tormentis. l. quoties C. de quaestio. l. ob carmen. §. si ea conditio. D. de test. §. si vero ignoti. in Authentic. eod. Specul. in titul. de teste §. 1. num. 28. Barthol. in l. cunctos populos C. de summ. Trinit. num. 12. Bald. numer. 15. Alberi. numer. 34. Salic. num. 18. Ias. in l. lectu. num. 67. & in 2. 46. Fulgos. conf. 173. in causa, colum. 1. post Oldrad. sic etiam Aretin. in capit. 1. num. 40. de accusat. Ruin. conf. 146. col. 1. & conf. 147. libr. 5. Arnon. solilog. 60. Marsil. in §. diligenter numer. 62. & in l. 1. §. Diuus. num. 5. D. de quaestio. & conf.

A

78. n. 15. conf. 109. n. 13. conf. 130. nume. 40. Grammat. conf. 70. nu. 10. Blancus tracta. de indic. num. 387. Bostius eod. tit. nu. 151. Clarus §. si. quæst. 31. nu. 13. vbi docet si seruari in Pratoris Medidani. idem censent Rolandus à valle conf. 51. num. 30. & conf. 73. numero. 22. Menoch. de arbit. cas. 474. sub. n. 49. Vinc. Onded. conf. 100. nu. 16. Mascard. concl. 1317. num. 38. & Binsfeld. D. membr. 2. conclus. 5. vers. circa hanc concl. quoad infames, adductu plurimū. Farin. q. 43. num. 132. & q. 56. num. 5. & 57.

B

Quare requiri specialiter & reus in tortura nominet; & si extra torturam nominauerit, specialiter torqueri debere nõ cõfirmatione nominationis, vt docent Clarus q. 41. vers. ceterum si reus, & Farinacius d. q. 43. n. 136 d. n. 56. quia tortus præsumitur dicere veritatem, gloss. in l. editum D. de quaest. Alberi. lib. n. 2. multi apud Farinac. q. 43. num. 15. & hæc procedere etiã vbi plures sunt nominatores, volunt DD. Patauini in suo conf. eo quod certum sit vnus solius nominationem non sufficere ad torturam, & ideo de pluribus hoc idem se afferere.

C

D

Contra DD. Friburgenses in suo Responsõ, censent hoc dubio non carere; & rationem qua communis nititur nõ esse solidam. quia impedimentum infamix est iuris positiuū, ideo quo ad hoc in exceptis liber sit iudex, & propterea ad infamiã purgandã torturam non esse necessariã. Et propterea recte à Simanca dictum communis opinionis assertores sine lege & sine ratione loqui. De Carolina quoque cõstitutione verius id negasse Binsfeldiũ, quam ego affirmariat. libro 5. disquisition. sect. 3. in secundo indicio sub lit. L. vers. sed quadam circa hanc rem. fateor me illis occasionem reprehendendi dedisse, cū scripsi, expresse requirit, debui enim &

E

arbitror

arbitror volui scribere, satis clare ex ea colligi. nam cum ar. 31. agens de denunciatione semper addit, *in questione proposita*, item interrogatus aut tortus. supponere videtur questionem. Non obstat, quod ait, *in carcere*: nam hoc per sequentia est explicandum; & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certe in carcere nominat & interrogatur. Sed quicquid sit de Carolina: & licet id ex d. cap. illi qui, 5. quæst. 5. non satis probaretur quod communis vult, quia gloss. illum textum exponit de spontanea denunciatione extrajudiciali, hoc est de detractioe seu diffamatione; tamen alijs adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defensores, vt ostensum §. in princ. q. & quamuis non nitatur quis textu aperto legis tamen si argumento probabili ex lege, vel eius ratione id deduxerit, non est dicendus sine lege loqui: immo licet falleretur in sua deductione, eo quod ratio legis illi non suffragaretur reuera, & aliorum interpretatio verior foret, in rigore tamen, qui legem adduxit, eo ipso quod adduxit, non debet dici sine lege loqui, quod communi vsu loquendi, de illis vsurpatur, qui nullam legem laudant in dicti sui confirmationem, & propterea Simancas de communi adeo tam grauium DD. sententia potuisset loqui modestius. Quid? quod nec congrua ratio deest, quam postea dabo:

Illud fateor satis probabilem & tutam esse sententiam negatiuam non requiri vt omnes sint questione examinati. hanc dico satis probabilem, tu quia non est destituta suis defensoribus, vt Simancas magne autoritatis Episcopo & Doctore, alijsque vt Binsfeldio d. concl. 5. qui putat sufficere si metum inentorum adhibeatur. & recepta est praxi Curiarum Franciæ, & ab his Chassanco

A ad consuetum Burgund. rub. 1. §. 5. vers. Al' arbitraige du iuge. num. 34. & Claro d. quæst. 21. num. 11. qui addit hac in re loci consuetudinem sequendam, quod est verissimum.

B *Ideo censeo vbi consuetudo circa hoc existat, ab eo iudicibus non recedendum: vbi consuetudo non existat, posse iudicem iura conscientia virorum quoad plures, partem sequi: quia (vt alias dixi) probationum valor & fides arbitrio iudicis est subiecta.* vide Menoch. de arb. iudic. lib. 2. cent. 1. cas. 90. Binsfeld. d. concl. 5. versicu. hic libet pro nostra materia.

C *Hoc tamen arbitrium sic moderandum, vt pro personarum qualitate, & criminum & alijs circumstantijs modo minus non tortu credat, ordinarie quoque tenetur plus tortis credere, quam spontaneus: immo nisi urgeant illum circumstantia, non facile & credulus nominationibus spontaneorum criminum. Vt in hac re tam timide loquar. me mouet ista ratio, ab alijs non considerata. Præsumptio quod infamis sponte sua non sit dicturus veritatem, (in qua præsumptione fundatur communis opinio) licet sit iuris diuini (nam hoc iure de nullo præsumitur quod in re, maxime graui mendacium sit dicturus) est tamen plusquam iuris positui, vt pote orta ex naturali quodam instinctu hominibus cunctis communis, quod mali nisi malo coacti officium suum non faciant, vel iustitiæ faueant, & ideo quasi est iuris gentium. Attamen quia ex eodem iure gentium videtur manare alia quoque præsumptio, quod in simili hominum genere, (v. g. infamium) semper plus credendum sit, ceteris paribus, duobus vel tribus quam vni. Prior præsumptio est pro communi opinione, posterior pro contraria quoad plures nominantes, ideo licet*

b
Cōclus.

cc
cc
cc
cc

E

adhuc propendeam in communem alteram tamen non rejicio.

QVÆSTIO XII.

An mulier possit esse testis in criminalibus?

IN ciuilibus etiam grauibus (v.g. in matrimonio) mulierem, cui nihil nisi sexus obstat, esse testem integram & omni exceptione maiorem tradit Decius, *conf. 342. col. 2.* In criminalibus, quodque, si ciuilitate ageretur, etiam canonico iure illam testem esse posse multi censent. Decius in l. *femina nu. 34. de reg. iur. Clarus §. fin. quest. 24. num. 3. Farinac. quest. 59. à num. 1.* item si ex officio de crimine inquiratur. Vide Farinac. *supra numero 9.* Si vero non inquiratur ex officio, & agatur criminaliter Canonico iure mulierem repelli constat in criminibus non exceptis, *cap. mulierem 33. quest. 5. cap. forus §. testes, & vers. significat. in cap. tam litteris. de testibus. Abb. Felin. & Decius in cap. quoniam de testibus. Masil. conf. 22. num. 1. conf. 59. num. 9. conf. 101. num. 8. conf. 130. num. 34. Onded. conf. 100. num. 24. nisi crimen foret huiusmodi, vt eius veritas aliter quam mulieres haberi non posset. Sic post Masil. Al. a & Decian Baiardus ad Clarum *quest. 24. num. 9.* In exceptis autem admitti illo iure, receptum, *ex cap. tanta de simon. vbi Anan. Auser. Crotus. & Nepos in tractat. de testibus Petr. Leonas regul. 315. Imol. & Boyck in d. cap. quomodo. Al. x. conf. 11. numer. 3. cum alijs apud Farinac. 1. q. 59. numer. 10. & de crimine maleficijs expresse, Rodin. lib. 4. Demon. ca. 4.**

De iure ciuili, & in praxi curiarum secularium in omnibus criminalibus mulier si (aliud non obstat) recipitur ad testimonium dicendum. *l. ex eo D.*

A de testibus *cap. ex eo. 15. quest. 3. gloss. ibi & in d. cap. forus §. fin. communem testatur Alexand. conf. 11. num. 18. libr. 1. & conf. 115. col. pen. libr. 4. Socin. conf. 54. col. 2. lib. 3. Bonifac. vit. al. tit. de testam. num. 35. & 37. Stephanus Auser. tractat. de testibus num. 69. Nepos ibid. n. 66. Crotus ibid. rub. in caus. criminal. qui testem. admitt. num. 49. Gigas vbi supra. quomodo per quos *quest. 6. Clarus §. fin. quest. 24. num. 2. Farinac. d. loco num. 17. de Italia, etiam in Ditionibus Ecclesia hanc praxim obtinere testatur Alex. conf. 24. vol. 2. Grammat. conf. 12. nu. 7. Baiard. addition. ad Clarum *quest. 21. n. 20. & ad quest. 24. num. 8. de Francia praxi satis locuples testis, quia de fidei re non agitur est præsatus Bodinus.***

B Hæc indubitata de pluribus feminis complicibus; nam si vnica esset, sociam criminis à nominatione repellendam putarem: quia tunc præter sexum alium patitur defectum, nempe infamiam; infamem vero mulierem audiri non docemur, *l. qui testamento §. mulier D. de testam. vbi Barthol. & Imo. vel quia simul pauper & vilis. Dec. conf. 310. nu. 5. Ioan. de amicis. conf. 87. num. 8. & 9. Paris. conf. 152. nu. 17. in lib. 4. Grammat. conf. 26. num. 23. & conf. 58. n. 10. Roland. conf. 24. nu. 64. & seqq. lib. 1. Berta. 201. conf. 3. nu. 6. Onded. conf. 100. num. 18. & multo magis si foret minor annis viginti. arg. *l. in testimonium. D. de testibus. Alex. conf. 64. colum. 1. num. 1. Bertazz. conf. 3. num. 5.**

C Dixi, si vnica esset: nam numerus alios defectus potest sup-
plere. *supr. ad q. 1.*

D (E)

E

QVÆSTIO XIII.

An ad confessionem duarum mulierum procedi possit siue ad torturam, siue ad condemnationem?

VM omnes fateantur, & ratio maioris detrimēti dicitur, plura requiri ad condemnationem quam ad torturam, & non quæcunque ad istam sufficiunt, etiam ad illam sufficere; sunt ista duo dispendenda.

De tortura sunt qui absolute negent, & semper volunt à tribus vel qualiter pro denunciatorum qualitate factā nominationem, vt possit torqueri denunciata. sic DD. Friburgenfes. quibus obstat, axioma toties ab illis receptum: quæ probationes sufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere. poterit ergo, quando iudicabit, se duarum denominatione, propter circumstantias personarum &c. satis verisimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamen auctoritate & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium. *d. concl. 6. dubio. 2. vers. septimum illatum.* & me ipsum *d. lib. 5. sect. 3. vers. secundum indicium.* rationem hanc adferunt: viri testimonium plus ponderis habet, quā femina ob sexus fragilitatem: at duorum virorum sociorum denunciatio requiritur, vt aduersus denunciatam personam ad quæstionem procedi possit: igitur duarum feminarum nominationes ad hoc non sufficiunt, sed plurius requiruntur.

Negari non potest, quin hæc sententia & tutior sit, & rationi maxime cōsentanea, si tamen iudex sibi censeret ad torturam deueniendum, non aulim factum damnare: propter axioma præfatum, & quia DD. Patuini absolute

A asserunt, ex testatione duarum mulierum, quibus solus sexus obstat, iuste ad torturam procedi posse.

B Ad me quod atinet, si probabiliter tales duæ denuncient, cum bonis circumstantijs, maxime scientiæ causa, & non sint contraria virorum testimonia: quæ semper pluries faciendæ, non verer hoc sequendum dicere. Quod si viri vnus testimonium adesset, non dubitarem cum eo vnus mulieris benemunitam circumstantijs requisitis nominationem admittere ad torturam tantum. Solarum etiam trium feminarum complicum denunciationem ad eandem sufficere posse cenfeo. Nec tamē propterea pugno cum traditis *d. vers. secundum*: illic enim nolui tradere quid in rigore iudici permissum sit, sed exempli gratia numerum expressi, cum quo vel scrupulosissimus iudex queat esse securus.

C Ad condemnationem nulli vnquam sim author ex duarum tantum mulierularum nominatione procedere, nisi præterea adessent alia sufficientia adminicula: & hoc non sufficere docent multi, vt Decius in *l. femina. numero 35. de reg. iur. Riminal. Iun. conf. 217. num. 5. post Gandin. & alios Farinat. q. 59. num. 26. & 27.* quicum Riminal. concludit ad condemnationem pænæ ordinariæ in criminalibus criminaliter intētatis, nec tres quidem feminas sufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus *ad d. q. 24. n. 7.* Ratio est, quia femina in criminalibus non habentur pro integris personis, & minoris fidei sunt quam viri, vt pote non omni exceptione maiores *d. c. forus. Alex. conf. 11. n. 11. l. 1. Capola in cri. conf. 32. nu. 2. Socin. conf. 54. col. 2. lib. 3. Aymon. conf. 99. nu. 5. Anton. Gomez. tomo 3. resolut. c. 12. numero 20.* ideo numerus in illis supplet fidem. *Innoc. in c. cum nuntius de test. Petrus Ancharan:*

lib. 3. q. 51. numer. 38. & multos citans Binsfeld. d. concl. 6. in fin. & Farina. d. nu. 26. *summa namque fragilitas & leuitas est huius sexus, iuxta illud, quod Ciceroni tribuitur:*

- ” Crederatem ventis animam ne crede puellis.
 ” Namque est feminea tutior aura fide.
 ” Quid leuius pluma? puluis: quid pulvere? ventus:
 ” Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

QVÆSTIO XIV.

An denunciations feminarum tum magis fidem faciant, quando non adsunt testimonia virorum in contrarium?

VIBUSDAM videtur non videri earum fidem magis, augeri, quandoquidem mulierum conditio spectanda sit. l. 3. §. tum agi & §. qua argumenta d. de test. Alij vero, pro affirmatiua a deo exiēte scribunt, vt negent se videre quid obstat. Quia quod in 13. quæstionis responsione dictum, denunciationibus feminarum plurium, nempe trium vel quatuor in ordine ad torturam credi: id intelligendum, si nihil illis præter sexum obstat: obstat autem illis præter sexum multum per omnem modum, si in contrarium sint indicia, præsumptiones aut testimonia siue virorum, siue feminarum: adeo vt si essent vel viri vel feminae, à quibus probabiliter exculparetur denunciatus: nec sex quidem feminis vnā complice denūciantibus, in ordine ad torturā credendū sit. Igitur plus fidei obtinet, nullis viris contrariū testantibus. Quid si dicamus, secundum se intrinsece, & intensiue fidem tum non auge-

A ri: sed ab intrinseco tantum & extensiue, quatenus omni obstaculo remoto, ratio naturalis dicat, plus credendum feminis hoc casu?

QVÆSTIO XV.

An plurium minorennium denunciatio faciat indicium ad torturam?

OTANDVM primo non posse minorennis, ne in exceptis quidem criminibus testificari nisi sint eius ætatis, vt iam aliquomodo possint torqueri, iuxta Marsil. in l. de minore n. 11. d. de quasi & Carer. in praxi crimin. Notandum 2. minorennium varios esse gradus ætatis: nam nomen porrigitur vsque ad annum xxv.

Dico primo minorennis qui habet annum ætatis vice simum, in criminalibus omnibus est testis idoneus. arg. à contrario l. in testimonium d. de test. tenent glos. in l. iniusti d. eod. Spec. & ibi Ioan. And. tit. de testib. §. num. 34. communem & practicatam esse, & qui contradixere in aduertenter locutus, scribit Farina. q. 58. num. 19. & 21.

Dico secundo si sit minor viginti annis, sed iam est pubes, sunt varia Doctorum sententia.

Prima est, talem non esse idoneum testem in criminalibus, nisi in defectū aliorum testium, quando ex natura rei alij testes haberi non possunt, secus si ex accidenti fiat, quod alij nequeant haberi. Sic post Host. & Bald. Alex. conf. 64. num. 1. Specul. & ibi Ioan. Andr. d. loco. 1. in l. 1. c. de sum. Trin. num. 50. & in l. fin. c. de indign. Marsil. conf. 11. num. 5. & conf. 162. num. 5. & conf. 127. n. 9. & multi alij referant à Farina. d. q. 59. nu. 10. Secunda sententia fuit Guidonis de Suzaria hoc verum esse in accusatore producē-

te, non

te; non vero quando iudex ex officio procedit, præsertim in defectum probationum: tunc enim posse iudicem puberum minorennium testimonia recipere, seqq. hanc Alberi Florian. & Iacobin. à Sancto Georgio in d. l. in testimonium. Angelus de Aretio in verb. comparuerunt numer. 13. Marsil. in l. de minore D. de quæst. num. 24. Blancus de iudic. n. 349. & alij apud Farinac. supra numer. 37. hæc sententia est verior, & receptor, quo ad crimina non excepta. nam in criminibus exceptis atrocibus & occultis (quale est nostrum) quando desunt alia indicia. indistincte verum puto quod puberum testimonia recipiantur ad torturam. quia tunc in his eorum persona habetur pro integra & omni exceptione maiore, est præxi recepta sententia, suam tuentur ex d. l. de minore in prin. Alberti. in d. l. in testimonium. Ias in l. fin. colum. vltima C. de indign. Gigas vbi supra quæst. 12. & alij apud Farinac. supra. num. 22. 29. & 34.

Concl. 2

c

Concl. 3

Si vero non sint puberes, sed pubertati proximi, tunc licet excludantur in alijs, admittuntur tamen in criminibus exceptis. Pubertati proximi sint nec ne, id pendet à iudicis arbitrio, quia non idem omnibus est terminus pubertatis, nec eadem tempestiuitas. hoc communius recipi post Couarr. Duenas, & alios docet Iacob. Meno. h. cas. 57. num. 44. de arb. iud. prior pars conclu. probatur l. 3. §. le. Julia & l. in viti D. de test. in §. sed nec pupillus. l. ex libero §. 2. D. de quæst. ratio quia impubes iurare nequit l. qui iurasse in prin. D. de iure iur. & l. 4. D. de in lit. iur. nec potest torqueri in caput alterius. d. l. ex libero. §. 1. adeo ut eius testimonium, etiam non apponente parte, pro nullo sit habendum: Ang. in §. 1. numer. 3. Auth. de test. Marsil. in l. de minore numer. 22. D. de quæstionibus. Nisi in casu, mortis Domini occisi in domo

A l. 1. §. impuberi D. ad Syllan. aut si iudex ex officio suo dictum impuberis assumeret: quod licet, propter d. §. 1. negarint Alex. conf. 64. lib. 1. & Cagnol. in d. l. 2. §. item impuberes, contendunt tamen Specula. & Ioan. Andr. d. tit. de test. vers. item excipitur quod est impubes num. 34. Bald. Alberi. Florian. & Iacobin. in d. l. iniusti. & in d. l. testimonium, quorum sententia & in scholis & in tribunalibus receptor est, teste Farinacio supra num. 37.

B Posterior pars concl. de criminibus exceptis, est plane communis, & probatur ex l. de minore prin. D. de quæst. vbi late Mars. Decus autem & Cagnol. in lib. 2. §. item Imp. D. de reg. iur. Gigas d. q. 12. num. 4. Si henk de testibus num. 13. vers. nisi agatur. Farinac. supra. 9. q. 58. num. 22. quod introductum ob criminum horum atrocitatem, & tum ab his iuramentum exigi posset: & deberent, modice tamen, torqueri. Farinac. q. 41. nu. 102. & 103.

C Impuberes sed maiores nouem annis, quia iam doli capaces, si iudicis animus id fert, & censuerit sibi eos torquendos: torqueri poterunt, & ad denunciandum in criminibus exceptis recipi.

D Quod torqueri possint virga, ferula, vel tormento Sibillorum, id docet Farina. q. 41. num. 16. quod hoc à iudicis arbitrio pendeat, Clarus d. q. 24. nu. 16. Brun. de iudic. & tort. p. 2. q. 4. nu. 16. Capric. decis. 130 numer. 55. quod possint recipi, volunt, Bart. & Marsil. in d. l. de minore D. de quæst. glos. in d. l. iniust. Crocius tract. de testibus tit. in causis crimin. qui testes admit. numer. 72. & ibi Montada in addit. litt. I. & numer. 70. & Alberic. de test. rub. quando testes resellantur rar. defect. persona nu. 20. & Gigas d. q. 12.

E Si vero nondum inchoarunt annum nonum, nec torqueri villo modo, nec ad-

d

Concl. 4

e

Concl.

multi vnquam poterunt, ad iurandum, aut denunciandum: hoc receptius est. ita post Fran. Marcum Baiardus supra nu. 109. qui ad idem allegat Bolognini. & Foller. & Brunum, ad q. 64. nu. 67. cum sequi ratio, quia necdum satis intelligunt quid deponant, ideo iurijurando, torturæ, & nominationi defectus naturalis resistit.

f
Conc. 6.

Quando minorennis admittitur ad deponendum in ordine torturam, non sufficit vnus testimoniam, sed requiritur saltem duorum. De hac re sententias refert, nec tamen decedit vtra verior, Baiardus ad d. q. 24. à num. 107. & citat Marfil. in pract. §. diligenter. num. 8. loquentem in num. singulari: quod si bene citat, censeo, impuberi, positum indefinite. Aperte duos requirunt communiter. Alberi. in d. l. testimonium Grammat. conf. 45. num. 21. Moncada supra num. 70. ipse Marfil. in l. infans col. pen. vers. etiam illud dictum. D. ad leg. Corn. de sicar. & Boer. decif. 261. qui duo vltimi scribunt se sic practicasse, & intelligendi ambo de infantibus saltem doli capacibus. probatur, primo concl. quia minoris testimonium in nostro proposito aliquid valet & probat: ergo plurius plus valet & probat, vt minimum ad semiplenam probationem: quæ ad torquendum sufficit. Deinde vnus testimonium si accedat, aliud indicium valet ad torturam: sed accedens secundi minorennis testimonium, nouum indicium est. Dicitur in quæst. ad torturam: quia non sufficere duorum testimonia ad condemnationem, licet indicium faciant, putandum. Sic precise gloss. Bald. & alij in d. l. multi specul. & Ioannes And. supra Bart. in d. l. de minore. & in d. l. ex lib. §. 1. & in l. 2. §. quo obseruari nu. 11. C. de iur. cal. Gloss. Barth. Ba. d. Salicet. Angel. Alex. & Ias. in l. fin. G. de indign. quod verum, quo ad pœnam ordinariã

g

A nam quo ad extraordinariam possent sufficere, & sic admitto contrariam sententiam affirmatiuam, qua fuit Alberi. in testimonio. Marfil. in d. l. de minore 28. & in l. infans n. 46. D. de sicar. & in §. diligenter sub num. 81. Grammat. conf. 45. num. 21. Farinac. supra num. 33.

QVÆSTIO XVI.

An verisimilitudo denunciationis ab vno tantum facta, sit sufficiens ad miniculum, vt procedi possit ad torturam.

B

Non puto quæstionem proponi de nominante, cui duntaxat obstat singularitas, quod sit vnus: nam talis & si sit vnus, est vnus omni maior exceptione, & proinde facit semiplenam probationem: ideo de hoc verisimiliter denunciante, non est dubitandum, esse sufficiens ad miniculum. Sed quæstio procedit de singulari cui alij adsunt defectus, vt pote quia est minorennis, infamis, &c.

C

Porro sicut in verisimilitudo testimonij plurimum detrahit fidei ad vim eius infringendam. Nam vti testantur in verisimilia, numerus non supplet fidem, Farinac. q. 62. nu. 320. Mascard. de probat. concl. 1358. nu. 13. nec iudex debet credere non verisimilia deponentibus, Innoc. in c. quia verisimile est de praesump. Marfil. in l. 1. §. in criminibus. numer. 35. D. de quæst. & in Rep. rub. de probat. numer. 108. quia quod non est verisimile speciem habet falsitatis: adeo vt confessio non verisimilis non noceat confitenti. arg. tex. in l. §. Diuus Seuerus & in §. si quis vltro D. de quæst. Bald. in l. si quis in hoc genus C. de Episc. & cleri. num. 3. Petrus Ancharan. conf. 24. col. 1. Sic è contra magnã vim habet verisimilitudo, adeo vt potius credatur paucio-

D

E

ribus

ribus verifimilia alferentibus, l. ob carmen §. si testes: D. de test. c. in nostra est. de test. Curtius Jun. conf. 17. numer. 6. Socin. Jun. conf. 183. num. 10. lib. 2. multum prodest vt testium defectus suppleatur. Carolus Rum. conf. 149. numer. 6. li. 3. Deci. conf. 18. num. 204. lib. 1. Marcard. concl. 944. num. 14. Farinac. q. 47. num. 158. & magnum præstat ad torturam fundamentum. l. 3. & l. milites C. de quæst. non secus ac ea quæ à communiter accidentibus vera sunt. Marfil. in §. diligenter nu. 33. & in sing. l. ad fin.

Sed ista verifimilitudo, quia consideratur potissimum ad hoc vt faciat fidem iudici: minorē vim obtinet, vbi cumque magis restricta & coarctata legibus est iudicis potestas. Inde fit, vt in hac quæstione primo distinguendum, inter crimina non excepta & excepta.

In non exceptis, in quibus criminosis de socijs non interrogantur, DD. ad l. fin. C. de accus. & interrogati fidem nõ faciunt, verifimilitudo denũciationis factæ ab vno, non erit sufficiens ad miniculum ad torturam, sicut de infamibus testibus colligitur ex doctrina Baldi in l. 1. nu. 5. C. de sum. Trm. & Castren. bid. ante fin.

In exceptis vero & priuilegiatis criminibus in quibus de socijs interrogatio fit, & infames non arcentur, poterit tam verifimilis esse nominatio & tam bene circumstantijs vestita, vt iudicem quali certum reddat à denunciato crimen commissum: & huiusmodi certitudinem communiter DD. dicunt ad torturam iudici sufficere. leg. Clarum d. q. 64. num. 13. & in terminis de vno teste nõ omni exceptione maiore Menoc. de arb. iud. qu. 84. num. 4. & huc faciunt tradita ab Ozasio Præfide decis. 79. & Bursatio conf. 201. vbi fuse scribit de hoc arbitrio iudici concessi propter ord. iuris, circa torturam: & hoc vt probabile tenet DD. Patavi.

A Quoniam vero talis ac tanta verifimilitudo non solet inueniri in indicijs remotis, sed in propinquis, idcirco facilius hoc iudici faciendum in hisquã illis: propinqua seu proxima est, quæ oritur ex indicio propinquo, quod est immediarum delicto, v. g. si testis de ipso delicto commissio deponeret dicens se Meuiam in cella clausa: in conuentu maleficarum vidisse. Remota vero quæ oritur ex indicio, coniectura, signo & præsumptione. non necessario ipsi delicto maleficij cohærente, v. g. res verba, opera, quæ sapiunt incantationem, vt quod voluit artem magicam aliquem docere, quod damna minatus, quod cum maleficijs conuersatus, &c. In propinquis ergo indicijs hæc facilius vsu venit: simpliciter si iudex sufficientem verifimilitudinem habere se putet: quia plurimum in hieius arbitrium pollet, non auderem condemnare hoc facientem: nec tamen ad id lubenter illum hortarer. Non pugnant ista cum traditis à me lib. 5. *Disquis. Sect. 3. §. ad torturam*, illic enim locutus sum generaliter, præscindendo à casu tantæ verifimilitudinis, quanta supponitur in erotemate.

D QVÆSTIO XVII.

An malefici denunciantes, impliciti etiam alijs criminibus, faciant indicium ad torturam maxime quando sunt plures?

E Na hæc quæstionum, in qua duæ sunt opiniones contrariæ valde probabiles. Vna potius autoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenebre quod etiam in criminibus exceptis (vt sunt maleficij, hæresis, sodomia &c.)

focij criminis, qui plures defectus patiuntur, v.g. quia multis alijs criminibus implicati, etiam si aliter veritas haberi non posset, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice possint. *hoc tenent Alex. conf. 89 nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. conf. 118. volu. 1. Barbat. conf. 65. vol. 4. Marsil. sing. 118. & conf. 102. Gratus conf. 59. vol. 2. Grammat. conf. 38. & 45. numer. 22. & conf. 70. num. 8. & vol. 43. num. 8. Paris. conf. 2. num. 85. vol. 5. conf. 53. num. 76. vol. 4. Gigas. de crim. las. maiesta. titu. Quomodo & per quos q. 7. num. 7. Roland. conf. 16. num. 20. conf. 24. nu. 61. conf. 73. nu. 24. 27. & 28. lib. 1. Siluan. conf. 81 numer. 15. Bysat. conf. 79. lib. 1. conf. 192. lib. 2. conf. 65. conf. 70. & conf. 275. libr. 3. Cephat. conf. 65. 74. & 204. Ondeon. conf. 100. nu. 18. Rimin. Iun. conf. 113. 644. & 571. Iurfin. conf. 81 numer. 65. Bertazz. conf. 3. num. 32. Aymo. conf. 6. num. 54. Natta conf. 298. num. 6. Menoch. cas. 474. num. 54. Mascard. concl. 131. num. 12. & 13. concl. 13. 17. n. 41. & 45. concl. 1359. per totum. & merito communem vocat. Eman. Zoares in ver. testis inhabilis numer. 217. Patauini DD. hanc etiam probant, nisi excessus in numero defectum suppleat: sed plerique allegatorum. non agnoscunt hanc limitationem.*

Horum DD. fundamenta videntur 1. quia tortura potest supplere vnam inhabilitatem & non plures. Secundo non posse numero istum defectum suppleri: quia quod est nullum, non potest numero suppleri: hic vero istorum testimonium non modo debilitatum est sed prorsus annullatum, quia tales sunt prorsus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, sed tam densa nube testimonium percussus, videtur admittere hanc sententiam esse veriore iure scripto, sed in praxi non teneri, nam addit ad Clari q. 24. à numer. 128. postquam DD.

A multos nominavit, & argumenta illa duo proposuit, hæc verba subdit: Sed quicquid sit de iure veritas est, quod consuetudo seruat, vt omnes testes cū tortura admittantur, etiam si mille defectus paterentur. Alias raro focij criminis dictum fidem faceret, quia pauci sunt focij criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitrator, quod tales testes, cum sint magis infames, maiori tortura sint efficiendi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi seu consuetudine testatur Clarus, & eam approbat q. 21. numer. 7. & §. falsum numer. 4. vbi tamen requirit alicuius adminiculi accessionem, quando allegant propriam turpitudinem, ne se fuisse subordinatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc suam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, vt d. numer. 7. Quæ est quoque sententia Bosij de eadem consuetudine attestantis. tit. de indic. numer. 156. circa fin. idem tenet Ioseph Ludoui. Decis. Lucens. 15. asserens se pluries ita præcassse, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, tamen (ait Baiard. falsum num. 25.) dicant quicquid velint ita seruetur & sic vidi, & ego quoque, practici] eandem sententiam tenent DD. Friburg. cum sequ. tamen distinctione; inter crimina quæ sunt ordinarie coniuncta & quasi subordinata, & ea quæ ab inuicè plane separata sunt, nec habent connexionem prioris generis esse censent cum maleficio crimina hæresis, læsæ Maiestatis diuinæ, apostasiæ, Sodomie, parricidij, homicidij, &c. in his tenent affirmatiuam posterius, cū maleficio videri periurium latrocinium, raptum, furtum, &c. & in his tenet negatiua. Quo ad priora res est multo euidetior: idem tamen teno et quo ad

posterior *

Concl.
b

posteriora. Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque & DD. pro negatiua etiam prius membrum impugnant, & æque parum probant de his atque de illis.

Probatur ergo concl. nostra affirmatiua indistincte. primo quia placuit Bofio, Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subfellijs & iudicijs exercitatisimi. 2. quia practicatur, vt dicunt ijdem, 3. quia est vtilior reipubl. & iustitiæ. 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt. 1. quia lex criminosos & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendum admittens, inter eum, qui vno vel pluribus criminibus inuolutus aut ratione criminum sapius infamis notatus; non distinguit, igitur nec nos distinguere debemus. *1. non distinguemus D. de recept. qui arbit.* Deinde quia malefici plurimis ijsque horrendis criminibus vt plurimum sunt innodati: quod si alijs criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficij non impedit, quin testis focij contra focium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta. impedimentum ad terre possint.

Resp.

Cæterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo quæ positiui iuris sunt, absolute accipit, quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit à tortura non suppleri nisi vnum defectum potest enim suppleri plures defectus iuris positiui. quia presumpcio nata ex tortura est iuris gentium: vt & ipsa tortura in genere ad verum exculpendum, non à iure ciuili, sed à gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi vel illi sint iuris positiui: impedimeta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quo ad hoc vt

A infami plurium criminum nihilominus credatur. naturalis enim ratio solū modo dicat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine irretitis. Distinguendū itaque inter ea quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciunt. Priora sic inhabilitant & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri & perfici, quando ex numero aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. Posteriora vero simpliciter & omnino sic inhabilitant & annullant, vt neque numero nec tortura queant vnquam perfici vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minorennium proximorum infantia, & proximorum pubertati supra q. 15. Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

B Ad 1. tortura potest suppleri vnum defectum & non plures; negatur planè. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit nec plures. Si vero sit iuris positiui ordinariè quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis, vt suppleat plures.

C Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est. nam ex praxi & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum est iure naturali, siue primario, siue secundo, conceditur, id nullo modo posse suppleri: sed negantur istæ iure huiusmodi denunciations annulate: sunt tantum debilitate.

D

E

QVÆSTIO XVIII.

*An extraiudicialis reuocatio infir-
met iudicalem denominationem a-
deo vt non faciat amplius iu-
diciũ ad tortu-
ram?*

D

a E hac re Doctores certant, & adhuc sub iudice lis est: quæritur, Non tam de extraiudiciali facta priusquã reus est condemnatus. de hac enim constat eam potius causam præbere, vt iterum torqueatur: receptum est, si in prima quæstione maleficium confessus sit, vel aliquem denunciauerit: & non vult sequenti die confessionem vel denunciationem suam ratificare, dicatq; se vi quæstionis victum falsa dixisse: receptum, inquam, talem absque nouis iudicijs iterũ equaleo imponi posse, vt in confessione perseueret. *Lege Simaniam & alios, quos sum secutus libr. 5. Disquisitio sect. 99. vers. quoad iterationem. lit. FF. & statutum in Carolina ar. 57. constat etiam huiusmodi reuocationem non factam à certo mori, non esse attendendam. vt bene post Baldum Marfi. conf. 79. vol. 3. & in pract. §. restat. num. 16 & 17.*

b

Dubium potius est de reuocatione extraiudiciali post sententiam mortis reo denunciatam, puta factam tempore confessionis vel Eucharistiæ. Nam tunc elidi præcedentem alterius nominationem tenent nonnulli, *Marfi. in d. §. restat. num. 12. Bursat. conf. 201. num. 148. & Farinac. quæst. 46. numero 70.* Horum DD. pace puto tenendum esse contrarium: quia nec retractanti in ipso patibulo, si nolit, iudex credere tenetur, vt ostendam.

Si vero in via ad supplicium, vel in ipso supplicio reuocet confessionem su-

A

am de se, constat reuocatione contempta omnino adhuc puniendum, ex Carolina artic. 91 & DD. vt *Maschar. de probatio vol. 1. conclusio 353. numero 29. Binsteldius in l. 7. C. de malefic. & mathematic. quæstione vltima: quia delictum per torturam confessum, & ad bancum ratificatum, censetur legitime probatum.*

B

Quod si in via vel in patibulo reuocet denunciationem de aliquo factam in tortura, & ad bancum iuris ratificatam, vel aliter fieri in partibus illis consuevit: tunc quidam volunt adeo elidi denunciationem iudicalem præcedentem, vt ex ea nullo modo reus torqueri possit. *per text. in l. D. Marcus D. ad Syllan. tenent etiam in crimine hæresis, & in criminibus assassinij, veneni & alyis occulsi. Marfil. conf. 119. numer. 31. & in pract. in §. restat ad final. post Iserniam. Grammat. decis. 56. numero 11. voto 3. n. 15. voto 1. numero 17. Decian. conf. 18. numero 1. & fuit Farinac. supr. num. 73. & hanc tutiorem vocant Patavini. ratio quia moriens præsumitur non mentiri, & facit iudicium innocentia pro reo. Bald. conf. 25. col. 2. vol. 1.*

C

D

Aduerte, lector, huic rationi mee Binsteldio iam respondiſſe *l. br. 5. sect. 5. numer. 5.* quæ velim legas. nunc addo facere iudicium innocentia pro reo. non nisi propter illam præsumptionem quod moriens præsumitur non mentiri. Si magni facienda ista præsumptio, valere deberet ad exculpationem sui ipsius: ad quod iam ostendimus nihil valere: nec de te non præsumi verũ dicere: vt nec de proximo, si iam aoriturus aliquid in tertij præiudicium extraiudicialiter dicat, nec enim pro vero habetur *l. si quis in §. si quis moriens D. ad Syllan. Arg. in l. mater. C. de calumniat. Alexandr. conf. 14. libr. 3. las. in l. 1. C. commun. de legat. Cephal. conf. 276. nu-*

mero 14. Menoch. conf. 39. num. 44. Farinac. q. 34. num. 3. post Boss. de indic. num. 188. Alcia. vrg. 3. præsum. 4. nisi huic atfertioni efficaces adessent coniecturæ, Curt. cent. conf. 70. Crauet. conf. 6. num. 53. Igitur ista præsumptio per se valde leuis est. multi enim moriuntur haud multum de anima solliciti, vt quotidiana experientia docemur.

Secunda opinio est, si fuit nuda inculpatio seu nominatio sine vllis adminiculis, hac reuocatione ipsorum denunciationem planè elidi, si adsint adminicula, non elidi, hac videtur sententia esse Marfil. in d. §. restat in fi. Mascac. libro 3. de probat. conclus. 1130. numero 14. Bursat. conf. 201. numero 14. libro 2. Reminaldi lun. conf. 420. numero 17. libr. 4. Si hæc sententia supponeret, in posteriori membro elidi ipsam denunciationem, sed manere integra illa adminicula foret eadem cum Farinacij sententia supr. nu. 73. sed tunc ad propositum non esset, nam hoc extra controuersiam est: in dubio nostro agitur de sola denunciatione iudiciali, præscindendo ab adminiculis: & ea opponitur secundum se reuocationi extraiudiciali. Aliud ergo supponit ista sententia: nempe quod ista adminicula moraliter sic cū denunciatione concurrente in illam influant, vt eam reddant longe validiorem & efficaciorē ad persuadendum, quam per se sola foret, quod concedo: neque id Farinacius aduertit, & ideo non ausus fuit illi simpliciter assentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, si adsint alia adminicula, denunciationem non elidi, verissimam iudico: sed quatenus vult elidi, si non adsint, eam nō sequor. versamur enim (vt dixi) in casu formalis comparationis inter denunciationem iudicialem & reuocationem extraiudicialem, & præscindimus ab alijs indicijs & adminiculis, præsupponen-

A tes denunciationi nullum alium defectum accidere, quam quod sit reuocata, & constat denunciationem plurimum validam esse posse ad torturam, etiãsi alia desint adminicula. Quocirca hæc opinio media licet præ se ferat æquitatem, parum tamen habet soliditatis.

B Sit concl. *Quandocunque post sententiam mortis ac denunciatam, reus reuocat denunciationem suam: iudici arbitrium est, adhuc credere denunciationi, & cunctis perpensis statuere cur velit stare, inculpationi an exculpationi. & verissima est sententia tertia tenentium in rigore per huiusmodi reuocationem non tolli legitimam denunciationem.*

C Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris & Theologiae Ingolstadtensis in scripto suo ad serenissimum, & omni virtutum genere laudatiss. Guilhelmu Bauarię ducem, anno 1590. & pro ea multa adducit argumenta Marfil. d. §. restat fere per totum, & Mascac. supr. num. 13. equidem non paucis eam infirmauid. sect. 5. num. 5. nec muro.

D Obseruo vtrinq; esse præsumptionem pro reuocatione est præsumptio, quod non mentiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura eandē inducit, & fortior est ista, quia postea ad bancum ratificata. Confirmatur, quia accepta sententia solent rei mente valde conturbari mortis quadam præoccupatione. Præterea hoc prætextu possent plurimi nocentes meritis pœnas euadere confessarijs aut alijs subornatis ad extorquendam morituro, talem reuocationem, vel ad eam sponte confingendam idque prece, pretio, importunitate, vt fit. Et ideo nec graues iudices hac in re solent aut debent stare d'ctis confessariorū: nec circumspicere confessarij solent in vulgus tales exculpationes spargere, gnari scandalum-

certum,

c
Concl.

“
“
“
“
“
“
“

certum, fructum vero incertum fore. Deniq; non possum mihi persuadere, plus fidei deferendum vlli huiusmodi reuocationi extraiudiciali, quam iudiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac semper militet iuris firma presump-
ptio.

QVÆSTIO XIX.

Quando nihil inuenitur de instrumentis maleficij, an denunciatio plurimum per hoc elidatur, ita vt non amplius præbeat indicium ad torturam?

LICET inuentio instrumentorum sit signum & efficax argumentum aduersus maleficos, sicut de monetarijs & furibus certum est, Hippol. Musf. in l. qui fals. m. D. de fals. num. 114. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. num. 6 & dicit constitutio Carolina Binsfeld. in l. fin. C. de malefic. & mathemat. Tamen ex non inuentione non potest colligi idoneum argumentum in contrarium, quia non ex sola inuentione instrumentorum crimen hoc probatur, sed ex alijs quoque multis, ideo vt argumentum procedat deberet esse signum conuertibile, & proprium quarto modo.

Idcirco bene Ingolstadienses supra & Friburgenses responderunt negative: quibus assentior. sicut enim indicia possunt valere sine denunciatione, si denunciatio sine indicijs, nam licet inuicem corroborent, ab inuicem tamen non dependent, & separari possunt. Quam facile versipelles ista possunt indicia perdere, abscondere, remouere?

QVÆSTIO XX.

An leuiora indicia sufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

SI solas DD. sententias spectemus, ambigamus necesse est, adeo diuersa responderunt: saltem quo ad loquendi modum. nam in re fortassis non tanta diffensio est. quid tenendum censentiam satis explicui libr. 5. disquisition. sect. 3.

Non queritur an liceat ex non legitimis & insufficientibus indicijs procedere? sed an in hoc crimine indicia leuiora, sufficientia censeantur: & leuia hic vocamus, non secundum se, aut absolute loquendo: sed quæ comparatiue seu relatiue, respectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, leuia videantur, & idcirco comparatione istorum sunt leuiora, quam in his requisita: non vero quæ sint leuiora seu minus sufficientia, quam ius, aut natura criminis requirat.

Hoc posito, Responderetur affirmatiue. quia in his criminibus magis expedit reipubl. leuiora admitti indicia, cū sint occultiora & difficilius probationis crimina, & digniora quæ citius & grauius puniatur. Idem responderunt Ingolstadienses & Friburgenses DD. & etiam Patavini, à quibus optime Bald. in l. quicumq; §. 25. C. de fugitiu. ferm. n. 25. explicatur, vt seipsum explicat in l. nemo 3. D. de Episc. audiend. nempe quod in his iudex animosior & promptior debeat esse ad torturam, quæ est sententia communis. Ias. in l. 4. §. si tibi indicium. numer. 4. D. de conditio. ob turp. caus. Suzar. Masfil. Grammat. Cason. Clav. Carver. Conrad Boss. Brunum, Ponticell. & alios referunt &

seqq.

seqq. Roland. conf. 7. nu. 5. & 7. lib. 1. Osa-
 cus decif. 79. numer. 10. Tiberius Decif. d.
 conf. 18. num. 54. & Farinac. q. 37. nu. 150.
 quia semper in his difficilem habent
 probationem, leuiore probationes, et-
 iam ad condemnandum sufficiunt. l.
 non omnis. §. à barbaris D. de re militar.
 fufe Baptif. Plotus de in litt. iur. an. §. 4. nu-
 mero 22.

Vnde apparet satis temere quendam
 consulētem affirmasse, quodā de hac re
 ditursu: quod æqualis sollicitudo, & in-
 dagatio & probatio in exceptis & non
 receptis requiratur. Fateor in vrisque
 necessariam diligentiam iudici adhiben-
 dam: sed nego in vrisque eodem modo &
 termino hanc necessitatem circumscribi:
 nego in hac indagatione criminis excepti om-
 nia illa censei necessaria, qua in non exce-
 pti criminis indagatione necessaria reputan-
 tur. Ad torturam sufficit iudici habere
 indicia ex quibus fortiter opinetur de-
 nunciatū esse reum: poterit autem faci-
 lius id opinari in exceptis quam in nō
 exceptis: quia crimina illa solent esse
 occultiora. Præterea distinctio, quam
 adijcit ille consulens inter forum fori,
 & forum poli: vt videlicet iudex in fo-
 ro poli, (qui est confessarius) procliui-
 or esse debeat ad credendum pœnitentem
 esse ad finem culpe: in foro fori iu-
 dicem debere procliuiorē esse ad cre-
 dendum quod reus immunis à delicto.
 Hæc inquam differentia est reiicienda,
 vt nulla. Nam in foro poli quoad hanc
 credulitatem, nulla est differentia inter
 crimina excepta & non excepta, graua
 & non graua: quia in omnibus æque &
 simpliciter iudex tenetur credere reo
 ipsi pro se aut contra se loquenti. In fo-
 ro fori nūquam tenetur soli reo pro se
 dicenti credere: & hic excepta à non
 exceptis distinguuntur: & in questione
 agitur de credēdo non ipsi reo, sed ter-
 tio illum denūciant. Sed instat, quoad

A hoc inter excepta & non excepta nul-
 lum adhuc esse discrimen: probant id
 aliquot textibus. nempe accusatus §. li-
 cet. & c. in fauorem fidei. de hæret. in 7.
 Respondeo, quod d. §. licet, nec ad rem
 facit, nec si faceret ad rem, nobis, sed
 illis obesset.

Non facit ad rem, quia illic non agi-
 tur de leuitate indiciorum, sed de peri-
 uri testis admittenda reuocatione: nec
 in textu illo deciditur, vel ex eo potest
 colligi: quod in quauis reorum excepti
 criminis inculpatione, debeat apparere
 manifestis indicijs, quod tales zelo fidei
 moueantur. Repugnat autem tex. par-
 ti illum proferenti: quia diserte probat,
 in crimine excepto, quoad iudicia-
 rium ordinem contra communis iuris
 sancita procedi & etiam periuri testi-
 monium aliquando recipi (quod vnū
 pro nobis) & quidem id receptum in
 fidei fauorem, vt facilius hæretici con-
 uincantur & pœnas luant (hoc alterum
 pro nobis.) Vnde merito intulerim,
 quod cum strigum crimen cum hæresi
 coniunctum sit, & in eius persecutione
 eadem obtineant: etiam in nostro casu
 vt striges facilius conuinci & puniri
 queant: iudici in fidei fauorem per-
 mittere, non attendere ad ordinem iu-
 ris, quando de excepto crimine lis in-
 stituta.

D Exc. in fidei fauorem. solum modo
 probatur: vt complices in causa hære-
 sis ad fidei testimonium admittantur:
 debere illorum testimonium huiusmo-
 di esse, & talibus ornatum circumstan-
 tijs, vt iudex credat præsumptiue eos
 non mentiri. Verum hoc, quid nobis
 officit? Nec tantum requiritur certi-
 tudinis in testimonio ad torturā, quā-
 tum in testimonio ad conuincendum,
 quod est maioris præiudicij.

E Item nituntur hoc probare, in omni-
 bus criminibus ex quibusdā textibus

Tttt

gene-

generaliter loquentibus, *vt. l. absentem D. de pœn. vbi traditur, neminem ex suspitionibus esse damnandum: fatius esse nocētis facinus relinqui impunitū, quam innocentem damnari, quæ cōtra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando vllō ex suspitionibus: sed de torquendo ex indicijs valde mouētibus iudicē: nec vero innōcens iudici censendus est, contra quem alia sunt indicia. Denique obijciunt *l. respiciendum eo. tit. vbi nihil est quod nobiscum pugnet. Non decet me denegantium parte suspicari, eos misericordiæ laudē ambire: nec illos decet suspicari, qui contra sentiunt, se veritatis gloriā aucupari. Deo ista iudicia sinenda. Vtraque pars censet, se nec durius, nec remissius decernere, quam res postulat: vtraque iustis rationibus moueri se arbitratur. Quod tamen eodem loco sequitur: in lenioribus causis oportere vt iudex sit ad lenitatem pronior: in grauioribus seueritatem legum aliquo temperamento benignitatis subsequi: hoc satis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrocissima sunt, quibus grauiores pœnæ sunt decreta: & in leuioribus, vt sunt non excepta, procedendum: sed licere iudicibus in illis seuerius quam in his procedere.**

QVÆSTIO XXI.

Quæ indicia leuiora sufficiant ad torturam?

*M*nino teneo debere esse legitima & sufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturam. Licet enim multi DD. dixerint in atrocissimis permissum iudici iura transgredi, vt in his ordo sit ordinem iuris non seruare. *Innoc. in c. 1. de constit. Bald. in l. obseruandum nu. 10. D. de offic. Pras. & in l.*

A & si seuerior C. de inf. am. Mars. in l. 1. n. 47. de q. Clarus in §. 1. ante n. 10. & 11. Capic. decis. 31. Gramm. decis. 36. n. 2. & 3. Roland. conf. 7. n. 5. & infr. l. 1. Menoch. de arbit. q. 84. n. 9. & conf. 100. n. 66. Mascard. concl. 1385. n. 13.

B Hoc solummodo verum est, vbi constat de rei delicto: sed cum quaritur an reus deliquerit, iura quidē dispensant circa nōnulla iure ordinario & positiuo requisita in procedēdo, & circa personas testium. vt responsum questionibus præcedentibus, sed vt absque legitimis indicijs præcedentib. aliquis torqueatur. nec vlla iura, nec æquitas permittunt: vt bene Marsil. doctrinam illam Innocentij moderatur & explicat, quæ explicatio merito cōmuniter recipitur. *Marsil. in §. diligenter nu. 157. & conf. 74. n. 35. Grammat. voto 34. num. 23. Personal. tit. de indic. & tortu. nu. 24. Carver. tit. de indicijs §. circa quartum n. 8. Riminal. lun. conf. 361. n. 32. 33. & 37. Farma. q. 37. n. 790.*

C Equidem nisi sic explices, iniustam censuerim, & simpliciter negandam, vt negant longe plures: *gloss. Cyn. Bald. Salu. in l. si quis C. ad leg. iul. Maieft. Alberi. in rub. D. eo n. 3. Afflic. in tit. quæ sint regalia in verb. & bona committentium n. 44. Grammat. d. voto 34. ad fin. Angelus de Aretio, & in addit. August. in verb. che hai tradito la patria nu. 1. Mars. d. §. diligenter nu. 175. & post Brunum & contr. ad. Clarus qu. 64. ante n. 10. Follerius in pract. cri. verbo, & quod suffocauit vxorem n. 58. & nu. 103. Cason. post tract. de indic. capi. 5. sub rub. de non torquendo sine indicijs etiam in crim. las. Maieft. Gigas de eod. crim. in tit. quomodo & per quos q. 26. Roland. conf. 12. nu. 33. lib. 3. Riminal. lun. conf. 88. & 361. nu. 32. Ofsch. decis. 79. n. 14. Decia. in crim. l. 7. c. 46. Bertaz: conf. 61. col. 1. l. 1. Burs. conf. 166. n. 33. & 201. n. 41. Beccius co. 67. n. 14. Person. sup. n. 14. Vincent. Ondedus conf. 15.*

100. nu. 5. l. 1. & n. 22. Carrer. sup. num. 7. Mascard. concl. 1385. n. 4. Farinac. l. 2. q. 37. n. 79. & nu. 89.

Concl.
b

Debent ergo adesse iudicia sufficientia sed quæ ista? Respondeo Bart. aduertit certam de his doctrinam tradi non posse: quem alij sequuntur. Bart. in l. fin. D. de qu. & ibi plene Mars. & Blanc. de indic. & Clarus §. fin. q. 64. n. 17. ideo iudex potest arbitrari quæ sibi censeat sufficere. sic post multos Menoch. de arbit. cas. 270. num. 3. & cas. 474. nu. 1. & num. 47. dixi de hac re copiose d. lib. 5. sect. 3. & 4. quod me refero. Menochius. l. 1. de præsumpt. q. 44. à n. 9. posuit quadraginta tria iudicia ad torturam idonea. Bertazzin. conf. 213. numer. 8. vult duo iudicia leuia sufficere ad torturam quod intelligo etiam si in iure non sint expressa, dummodo sint per duos testes probata, & sint verisimilia, & probabiliter cõcludant Bald. conf. 515. n. 4. vol. 5. Item iudicium aliquo aliter animum iudicis, & in iure approbatum, sufficit. Bald. in l. cum citra C. de iur. dot. Crauer. conf. 6. num. 12. Simon de Pretis. conf. 15. numer. 19. Bart. Baiardus ad Clarum quæst. 64. numer. 56. quia plus debet operari in iudicis animo ceteris paribus iudicium iure expressum, quam non expressum.

Tertio vnustestis integer, & (vt vocant) inuulnerabilis, de propria scientia per sensum corporis deponens. gloss. Bald. Angel. Salic. & alij in d. l. si quis. Angel. in lib. tormentis C. de quæstio. Bald. conf. 259. numer. 5. lib. 1. Marsi conf. 46. nu. 1. Andreas Siculus conf. 47. num. 6. & 7. lib. 1. Paris. conf. 15. nu. 3. lib. 4. & alij post quos Farina. q. 37. n. 56. cum seqq. Quod si integer nõ esset, aliquod aliud adminiculum requireretur Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. n. 10. & 11. Clarus. q. 21. n. 2. vel si desit adminiculum, nõ poterit deueniri, nisi ad leuem torturam, & nõ ad plenam, post alios Clarus quæstio. 64.

A num. 32. Farinac. sup. num. 64. Denique receptum, quod vnum iudicium etiam remotum sufficiat ad torturam (Ioann. And. ad Specul. in titul. de præsumpt. §. species in maiore addit. Alexand. & alij apud Clarum q. 64. num. 14.) quam ego non libenter sequerer, nisi concurrere aliquo alio adminiculo, vt moderatur Clarus in quæst. 21. & Farina. supra n. 47. vel in occultis ad quæstionem leuem, ordinaria minorem. Gramm. voto. 17. n. 18. Clarus d. q. 21. col. vlt.

B Quando non sunt satis idonea iudicia ad torturam, & iudex habet causas suspicandi reum esse culpabilem: consulunt latrunculatores, vt reus saltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. Bald. in l. 2. C. quorum appellat. n. 5. Bossius tit. de indic. n. 24. sed alij ad hoc requirunt aliqualem iudicis præsumptionem. sic Fran. Person. tit. de tortur. nu. 77. & Farinac. monet ne terror iste verbalis admoueat perlonis valde timidus, quæst. 37. num. 102. & 103.

C Si præsumptio iudicis esset bene fundata, posset verbis adiungere facti aliquid, admouere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere, immo & modicum eleuari, sine quæstione. Paul. Grilland. de indic. qu. 4. in 2. & 3. grad. ad torturæ. Corrad. titul. de negat. crimin. n. 41. Person. sup. num. 78. & Farinac. d. q. 37. n. 105. Quanquam nec in his certa regula potest iudici præscribi. Cartar. in Pract. c. 112. nisi Farina. q. 38. n. 33.

D

QVÆSTIO XXII.

E An iudex promptior & facilius debeat esse ad torturam in atrocioribus & occultis?

I Vre certum est. vbi aliter veritas haberi nõ potest, facilius cõcedi vt venia-

tur ad quæstionem l. D. Pius D. de quæst. & cum in hoc crimine strigū raro vel nunquam aliter queat veritas haberi, quia conueniūt de nocte, & in locis desertis, & talia crimina sunt difficilis probationis. Menoch. de arbit. cas. 116. n. 14. Camillus Compeg. In addition. ad Zanchin. cap. 9. verb. num. quid poterit torqueri: Sequitur in hoc crimine vt in alijs occultis promptiorem ad torquendum debere esse iudicem. Idem in atrocioribus probatur, quia quo grauior morbus, hoc opus est remedio efficaciore & celeriore. Confirm. ex præcedentibus, quia si in his criminibus ad torquendum leuiores sufficientia indicia vt probatum quæst. 12. certe sequitur iudicem in his ad torquendum promptiorem & faciliorem esse debere. l. vbi C. de fals. hoc tenent Bald. in l. nemo deinceps C. de Episc. aud. num. 3. Alex. conf. 62. nu. 5. lib. 3. Gramm. decis. 33. n. 4. decis. 34. nu. 38. & conf. 33. n. 17. Igneus in l. 1. §. serui n. 75. D. ad Syllan. Brunus de indic. 2. p. q. 80. nu. 2. Abb. in c. at si clerici in fine. principij de iudic. Bosius de indi. n. 172. & 195. Clarus q. 64. nu. 6. qui vocat communem, & sane ibi in addit. Giarchar. u. lit. H. & Baiardus n. n. 19. multos allegant, idem defendit Bosius, d. concl. 6. v. 6. & vnanimiter sic responderunt interrogati DD. Ingolstadiensis Theologi & Iurisperiti anno 1590. Patuini Bononiens. & Friburg. Anno 1602. nec dubitandum hac de re puto.

QVÆSTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuset?

Vt ordinario nobilitas & dignitas à tortura excusat, l. editum D. de quæstion. lib. miles. eo. tit. Gramm. voto. 1. Bosius de indic. num. 102. vsq. 114. exci-

piunt quidam, nisi in officio deliquerint, vt idem Boss. n. 16 & Clarus §. fin. qu. 64. n. 16. sed exceptionem non approbant alij, cum Vulpello Farinac. d. q. 41. n. 48. Haud scio tamen an in iudicij no magis obtineat rigidior illa.

Hoc scio in crimine maleficij, vt in cæteris exceptis, nec nobilitatem nec dignitatem per se excusare à tormentis, textus sunt apertissimi. l. etsi excepta C. malef. l. de minore in pr. D. de quæstio. l. Decuriones C. eod. l. nullus. l. si quis alicui C. ad leg. lul. Maiest. l. proditores D. de remilit. l. si quis Decurio C. de fals. ca. in fidei. de heret. Marfil. d. l. editum. Bosius, de iudic. n. 115. Damhauer. in pract. crim. cap. 41. rub. qui à tortura sint excusandi. nu. 7. Gramm. voto. 25. n. 5. Grill. de quæst. q. 4. Couarr. l. 2. var. res. cap. 9. Binsf. in d. l. etsi excepta concl. 7. Farin. q. 41. num. 100.

Leuius tamen torquendos docet Tiber. Decian. conf. 93. num. 137. fol. 2. quod æquum est, vt & illud: contra tales exigi indicia clariora quam cōtra alios, per tradita à Vulpello conf. 141. in princ. quem sequitur Baiard. ad d. Clari q. 64. num. 63. Verum tamen etiam hæc duo ab arbitrio iudicis dependent: quia cum reatus omne priuilegiū ademerit, iuxta fran. Marcum decis. 709. p. 1. tantum licebit iudici, cum illis qui priuilegio sunt exutis in pœnam facinoris de quo suspecti merito videntur, quantum cum illis qui nunquam priuilegio adiuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocioribus maior debeat adhiberi tortura, quam in alijs criminibus.

SI cætera paria sint, & aliunde nihil obftet, certum est in his acerrimam esse torturam adhibendam,

per

per l. vii c. de fals. & l. edictum D. de quaestione. Brun. de indic. & tortur. p. 2. q. 5. nu. 52. Com. ad. in pract. tit. de negat. crim. nu. 39. in fin. Nouiss. Roman. de test. q. 37. n. 89. Sed quia in his certa regula tradi non potest, quia res pro personarum, indiciorum, & aliarum considerationum varietate iudici moderanda, vt docu. li. 5. disquis. sect. 9. vers. tortura modus. ideo hoc totum prudentis iudicis arbitrio committitur censetur, vt torturam intendat vel remittat, prout in conscientia iudicabit l. de minore §. tormenta. l. 1. quaestio D. quaest. Brunus sup. Clarus d. q. 64. num. 2. Foder. in verbo rei indurati, nu. 16. Binsfeld. d. concl. 5. Meno. h. de arbit. iud. cent. 3. casu 271. Farinac. q. 38. num. 33. vbi post num. 34. ponit varios tortura gradus, qui possunt iudicem dirigere. optimum puto sequi loci consuetudinem, vt bene Chartar. sup. nu. 49.

QVÆSTIO XXV.

Cum saepe plerumque sint indurata & maleficio taciturnitatis munita, qualis tortura in hoc crimine maioris sit effectus.

VIA propter varia concurrentia temporis, loci personae saepe fit, vt quod in vno efficax, in alio irritum inueniatur: immo quod vno die vehementer metuendum & intolerandum, hoc eidem personae alio tempore haud magni faciendum videatur: vix certum quid responderi queat: nisi quod ab experientia iudex in his directionem suam debeat mutuari. Scio profuisse, & bonum factum iudico, si simul cum quaestione adhibeantur: aliqua remedia Ecclesiastica, quibus daemones vires infringi solent. Syluest. in l. de Strigimag. admir. commendat praemissam exorci-

zationem, non quod possessas a daemone sagas omnes sentiat: sed quia vel obfessa, vel praesentia eius obfirmata sunt. Vtile quoque si torquendi collo appendantur sacrae reliquiae, vel agni cerei effigies consecrata: item si aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aspergatur: & cum vtantur tormento insomniæ, cerei benedicti instillatio inopinata. Verum haec omnia (vt dixi) ab usu docentur: & cauendum ne facris hisce remedijs superstitiosi aliquid ratione materiae, temporis, aut numeri, immisceatur. Plurimum & crebro veritati obstat mala iudicium & quaestorum dispositio quoad fidem, mores, aut intentionem, hinc enim fit, vt adeo multa Deus diabolo permittat, quae contra iudices bene dispositos, nec tam crebro nec tam facile foret permissurus.

QVÆSTIO XXVI.

Quoties possit eleuari reus, & quot possunt dari ictus, pro quolibet indicio.

NON potest in his constitui certus modus vel regula: iudex debet facere secundum arbitrium & conscientiam suam: considerata qualitate delicti, personae, & indiciorum. recte Marsil. in pract. crim. §. expedit am. nume. 85. Clarus d. q. 64. num. 32. qui nonnulla de ictuum. nume. Menoch. cas. 271. & alij citati à Giacharo ad d. q. 64. vers. sic iudicis arbitrium. Paris de Sindica. vers. sic tortura cap. 4. nume. 1. Boer. de i. f. 163. numer. 8. & de i. f. Luens. 89. numer. 11.

In genere dici potest, regulariter reum ter eleuari & dimitti posse. Cason. de torment. cap. 14. & de consuetudine Italiae solere pro singulis indicijs tres

ictus dari, scribit Marfil, in pract. §. occur-
rit column. 2. versic. & potest poni, sequitur
Ioseph. Cuma de Sindicat. rub. de tortu. nu-
me. 20. Nouell. falla. 92. numer. 28. mihi
hoc durius semper visum. Nam & ipse
Marfil. alibi consil. 8. numer. 37. respon-
dit sufficienter tortum, qui habuit sex
ictus chordæ, quod est vniuersum pro
omnibus indicijs intelligendum: Cra-
uetta vero tres ictus satis esse censuit.
consil. 287. numer. 6. nempe non pro sin-
gulis indicijs, sed omnibus ante habitis
& toto continuo tempore, quo reus in
vna quæstione manet suspensus Grillad.
tract. de quæstio. §. 4. vide idem numer. 9.
Clarus lib. 5. §. fin. d. quæst. 64. numer. 33.
Farinac. lib. 1. titul. 5. quæst. 38. numero 47.
& 54.

QVÆSTIO XXVII.

*Quamdiu reus possit teneri in
chorde eleuatus ordinarie?*

TATVTVM est quadam
bulla Pauli III. Pontificis sa-
pientissimi, non teneri vsq;
ad spacium horæ, in bulluario 1.
p. fol. 471. Si enim bullæ verba perpen-
das, prohibet reum in tortura teneri
per longum temporis spacium, velu-
ti vnius aut plurium horarum. q. d. ta-
le esse non modo plurium, sed vnius
quoque integræ horæ. nisi legendum,
vnius & plurium vt summum permittat
ad vnam horam, & sic videntur intel-
ligere DD. qui in atrocissimis permit-
tunt vnam horam aut paulo amplius.
Foller. in verb. rei indurati nu. 16. fol. 289.
Flaminius Cartar. in pract. de interrogat.
reor. lib. 4. ca. 1. num. 113. Farin. q. 38. num.
54. Grilland. sup. num. 9. ego quoq;
d. li. 5. sect. 9. vers. tortura
modus.

QVÆSTIO XXVIII.

Quid in vtroq; ad summum fieri possit.

QVÆSTIO procedit de nu-
mero ictuum, eleuationum,
& quantitate temporis.

Inprimis Deo ante oculos
posito, & moderamine tali adhibito, vt
præceps & effrenata viteretur sæuitia. l.
de minore §. tormenta D. de quæst. l. nihil. C.
eodem, debet iudex potius amplecti,
quo ad res patietur, bonitatem quã
atrocitatem, Aymon. consil. 287. Berraz.
consil. 315. num. 3. & videre vt reus tortus
saluus sit innocentia vel supplicio. l.
quæstionis modum D. de quæst. vbi Bart. Al-
ber. & Marf. & Gandin. in tit. de quæst. n.
5. & 10.

Deinde Patauini DD. censent ad
summum tribus diebus interpolatis, si
sint indicia vrgentia, reum torqueri
posse, & pro qualibet viceter eleuari
cum tribus quassationibus, & ita fieri
sub domino Sereniss. reip. Venetæ, &
consuluisse Paulum de Castro con. 199. visa
inquisitione num. 5. lib. 2. & sequi Blanc. de
iudic. num. 14. Cason. d. cap. 14. Marf. No-
uell. & Clar. sup. Ciril. de quæst. §. 11. num.
5. Bonacosi. commun. opin. crimin. p. vers. tor-
quendus debet habere, qui attestantur de
commun. Italiae praxi. Vterius si cri-
minis grauitas exigat, & satis robustus
sit reus, posse reo eleuato & ad tempus
suspensio facere quassari funem, qui
modus torquendi censetur vehemen-
tior, quam per eleuationem cum di-
missione & ictibus. Bursat. post Garter.
& alios consil. 201. n. 9. li. 2. Quando cum
ictibus. releuatur & dimittitur, ad sum-
mum quatuor ictus, & vltimo pon-
derum grauiorum ad pedes appensio-
nem permittunt Friburgenf. citantes
Grilland. sup. Foller. sup. num. 16. & Farin.
d. loco n. 49. & 54.

QVÆ

QVÆSTIO XXIX.

An non possit Iudex cum videt reum esse induratum aut ex alijs iustis causis, desistere ab examine & tortura, & post aliquot dies eam repetere?

ROSE responderem cum id & ratio saepe dicitur, & iure nullo prohibeatur, & interpretes approbent, idem responderunt Facultates, Bononiens. Patavina, & Friburgens. probant auctoritate Bald. in l. 2. c. quod met. cau. Bart. in l. vnius §. I. D. de q. in 1. opposit. Mar. in l. quaestio num. 17. & in l. repet. nu. 4. & 10. d. tit. Afflic. in constit. Regni l. i. tit. de clādestin. homic. num. 55. & 56. Boer. decif. 163. n. 10. Conrad. tit. de negat. crim. & tort. nu. 31. Anton. de Canario tractat. de quaest. m. 6. nu. 1. Nouis. Romed. quaest. 39. per totū, maxime num. 86. Cartar. vbi supra nu. 180. Clarus quaest. 64. nu. 45. Menoch. cas. 272. num. 4. Farinac. quaest. 38. num. 86. & 87. maxime quando iudicat indicia non satis purgata per torturam præcedentem, Marsil. in d. l. quaestiois modum num. 27. Augustin. addit. ad Angel. in verb. comparauerunt dicti inquisiti in 1. addit. Menoch. cas. 273. aut si noua super veniant indicia. Nouiss. Roman. num. 90. vbi supr. & DD. in d. l. vnius §. 1. Consultum autem tunc iudici, vt curet referri in acta; quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & vt intercedat dies & nox integra, & non repetat vltra tres vices, est communis in scholis & iudicijs. Nouiss. Rom. supr. num. 103. & 106. Clarus supr. versic. vltimo videndum.

Rationem optime deducunt Friburgenses, & docent quod siue induratio ista sit naturalis, siue arte dæmo-

A nis procurata (de quo multa Grilland. de quaest. & tort. quaest. 4. num. 12. Binsfeld. in leg. 8. C. de malof. & mathem. quaest. 1. concl. 15. & ego d. sect. 9. circa medi.) tamen ipsa & ex ea nascens taciturnitas est temporalis, & non perpetua: qua mutatur ex causis naturalibus, tam extrinsecis, quam intrinsecis, vt homo modo velit tacere: modo nolit; modo facilius possit, modo difficilius se contineat. Dæmon quoque non semper strigibus adsistit, sed aliquando deserit, vel sponte sua, vel Dei iussu, vel non ferens Ecclesiastica remedia, quæ adhibentur, vt docuit sect. 9. vers. quoad tertium dubium. Vnde etiam fit, vt iudex merito speret, eum qui tunc induratus tacet, alio tempore cuncta propalaturum.

QVÆSTIO XXX.

Quid sentiendum sit de effusione aque frigida in tergum appensirci?

SI foret addita ratio dubitandi, melius allequerer dubij mentem. Ego illam inter torquendi modos iam alias memoravi, d. sect. 9. nunc etiam respondeo, si nihil admisceatur superstitiosi (v. g.) circa modū effusionis, numerum guttarum, constellationem expectationem effectus prodigiosi, &c. Sed fit simpliciter, & quia putatur plus doloris allatura; nec subsit metus periculi mortis, vel enormis lésionis; me nihil videre causæ, cur ea non sit permitenda: cum modus & qualitas torturæ iudicis arbitrio subsint.

E Cauendum quidem iudicibus ne insolitos modos quaestionum introducant, ne faciant litem suam, & pereunte reo in syndicato puniantur. Bald. lib. 1. C. de emend. seruau. Boss. de tortur. numer. 40. Anton. Gomes. tom. 3. var.

resol.

resol. tit. de tortur. cap. 13. num. 5. Clarus
 supr. num. 35. Farinac. d. quest. 38. num. 56.
 Sed quando sunt indicia vrgentia &
 crimen valde graue, tunc posse modū
 tormentorum excedi, volunt iidem,
 DD. Farinac. quest. 37. n. 84. & d. quest. 38.
 num. 64. Brun. de indic. part. 2. quest. 5. nu.
 42. Conrad. vbi sup. num. 39. in fin. Grilland.
 sup. quest. 4. num. 10. vers. Quintus & vlt.
 Folber. in verb. rei indurati sub. num. 17.
 Cartar. libr. 4. sua praxi capit. 2. Quos in-
 telligo, non de excessu iustitiæ aut æ-
 quitatis v. g. plusquam rei qualitas fe-
 rat (hoc inhumanum reputo) sed de
 excessu generis tormentorum, vt v. g.
 cum ordinariè in illis locis adhibeatur
 tormentum funis: manibus rei post
 terga ligatis, quod est iure probatum,
 & in praxi receptissimum, l. nullius C.
 ad leg. Jul. Maiesta. l. decuriones C. de pœ-
 nit. Francisc. Brun. supr. p. quest. 2. numer. 6.
 Vel si nequeat sic torqueri, appropin-
 quatio ignis ad plantas, Clarus d. num. 35.
 Carrer. in sua praxi fol. 138. colum. 1. Farinac.
 d. quest. 38. à num. 62. Vel aliquid si-
 mile: liceat tunc compedes ferreos, vel
 baculum intra pedes ponere, vel depo-
 nere reum & refrigeratum iterum sub-
 limem facere, vel vti instrumento stā-
 getæ seu taxillorum, vel ignis, vigilia
 & similibus, memoratis à Farinac. d.
 quest. 38. Bruno d. quest. 2. & Marsil. in
 d. l. 1.

Aque frigida effusionem in tergum,
 non esse insolitam patet ex eam non
 reprehendentibus, & in vsu fuisse tes-
 tantibus. Marsil. d. l. 1. num. 27. Paride de
 iudica. verb. tortura. quod incip. de repet.
 num. 5. Dambauderio in praxi. crimi. supr.
 fol. 109. numer. 18. Farinac. d. questio. 38.
 numer. 5. & 64. Folley supr. num. 10. Char-
 tar. supra numer. 112. Notant tamen Fa-
 rinac. & Paris, hoc tormenti genus ex
 crudelioribus esse, & proinde non nisi
 in atrocissimis criminibus recipiendū;

A & Bononienses illud non admittunt
 nisi vbi est consuetudo, plura de hoc
 dixi loco supr. citato. DD. Friburgen-
 ses ostendunt supplicij genus esse &
 seruille apud Septentrionales, ex Olao
 Magno, libr. 2. Descript. regnor. Aquilo-
 nar. cap. de pœna infidel. seruor. Postea
 erudite & Philosophice ostendunt, cur
 aqua frigida ad tergum appensi rei af-
 fusa, cruciatum adferat, parique tor-
 menti sit censa, his verbis: Tradunt
 philosophi, quod naturale sit cuius do-
 lenti, siue homini siue bruto, quod calor
 & Spiritus tempore doloris ad in-
 teriora, hoc est ad cor, se recipiant, se-
 que interius conseruent, & nocitura re-
 pellant. sicut ciues tempore oppressio-
 nis & obsidionis retrahunt se ab exte-
 rioribus, & recurrunt quantum pos-
 sunt ad interiora, vt docet D. Thom. 1. 2.
 quest. 44. art. 1. Atqui hinc est quod do-
 loris seu tristitiæ effectus sit, aggravare
 animum ita vt ad exteriora libere pro-
 gredi non possit. D. Thom. 1. 2. quest. 37.
 art. 2. Itaque quod aqua frigida in ter-
 gum suspensi effusa, cruciatum adferat,
 id accipit; quod calor circa cor inten-
 sissimus diffundatur ad proximas cor-
 poris partes, hoc est in tergum; cui
 calido aqua frigida affusa fortius agit
 in contrarium resistens, hoc est in ter-
 gum calidum, sicut aqua calefacta ma-
 gis patitur à frigido. D. Thom. d. quest. 37.
 art. 1. Sicut & glacies à solis calore citius
 quam nix, liquefcit, quod glacies fortius
 in aquam calidam imposita maximum
 dolorem percipiat. Spiritus ex ore ap-
 penti est calidissimus, redditque faci-
 em & linguam calidissimam: quo fit,
 quod aqua frigida effusa, linguæ cruci-
 atum adferat: vel (quod probabilius
 est) dolor ideo intenditur, quia vta-
 qua calida, ita & frigida inimica est
 corpori, potissimum autem neruis, &

partibus

partibus nervosis. Et tradunt anathomi-
 21 mici nervos à capite per spinam dorsi
 22 seu vertebram, in reliquis corporis
 23 partes diffundi: ideoque in tergo, seu
 24 fonti & origini, hoc est capiti seu cere-
 25 bro vicinis, maximam sentiendi vim
 26 habere, potissimum tempore torturæ,
 27 quo nervi extenuantur & extendun-
 28 tur, quo fit vt aqua frigida ad tergum
 29 suspensi rei effusa, ceu nouum crucia-
 30 tus genus, dolorem augeat & inten-
 31 dat. Vnde patet mihi merito suspectū
 32 fuisse, si effunderetur ante appensio-
 33 nem, vel diu post depositionem cor-
 34 pore iam refrigerato. d. vers. vt hi iu-
 35 dices obuiant.

QVÆSTIO XXXI.

*An & quando tortura ex primis
 indicijs repeti possit, maxime in
 hoc crimine, cum sage ple-
 rumq; sint indurata
 & obstina-
 ta?*

Duo quaruntur, *An, & Quando.*

 Vo ad prius non quaritur,
 de nouis indicijs, constar ex
 nouis vrgentioribus & di-
 uersis repeti posse, licet
 sufficienter tortus priora cuncta pur-
 gauerit. l. repet. d. de quæstio. l. vnus. §. 1.
 d. eod. ex quib. locis communiter DD. id
 colligunt. vide Clarum supr. a vers. vlt. viden-
 dum. & Farinac. q. 38. n. 77. cum seq.

Sed quaritur, an ex primis indicijs:
 hic illud quoque certum puto, quod
 si iudex dubius sit an habeat iustam
 repetendi causam, debere in leniorem
 partem propendere, & à repetitione
 abstinere. l. si de interpretatione. l. si præ-
 f. s. D. de pæn. Clar. supr. vers. hac autem
 omnia. Farinac. supra num. 89. Item si

A reus non videatur satis robustus, vt
 corpus in tormenta durare possit, quia
 persona debilis est, cauendum enim
 ne si repetat, enormiter lædatur vel
 moriatur. text. in d. §. 1. Gandin. de quæ-
 stio. num. 4. & n. 20. de Guido de Suzar. in
 tractat. de indic. num. 3. & 57. & Paris.
 supr. num. 5. Farinac. supr. num. 82. Con-
 tra certum quoque, si reus in quæstio-
 ne legitime confessus, reuocet postea
 extra tormenta suam confessionem,
 ex iisdem indicijs posse repeti. Nam
 alioqui ad manum esset, sic se suppli-
 cio eripere. Bald. in l. bona fidei numer. 5.
 C. de reb. cred. Marsil. in d. l. repeti. num. 11.
 & §. quoniam num. 3. Farinac. numer. 91.
 Binsfeld. in d. lib. 7. q. 1. concl. 14. deinde li.
 5. §. 9. vers. quoad iterationem.

Cessantibus his casibus adhuc puto
 posse repeti, quando iudici videbitur,
 quia res ab arbitrio eius pendet: non
 quidem pro voluntate tantum, & cum
 sibi videtur sine ratione, quod merito
 damnat Farinac. supr. n. 79. 80. & 81. Sed
 cum hac obseruatione, vt non repetat
 si leuia tantum sint indicia illa priora,
 quia hac quauis tortura censenda sunt
 expurgata, post Barthol. Marsil. & alios in
 d. l. vnus §. 1. & in numeros Farinac. n. 72.
 & 79.

D Quod si sint indicia graua & vehe-
 mentia, & ea iudex arbitretur non-
 dum satis purgata, poterit eam repe-
 tere, donec expurget reus induratus.
 tex. in d. l. vnus §. 1. & ibi Bart. Angel.
 in pract. verb. quod fama publica num. 95.
 & ibi Augustinus, Marsil. in d. l. repeti nu.
 6. & 10. Crauetta. cons. 287. numer. 6. Boss.
 tit. de tort. nu. 42. Clarus supr. n. 45. Gril-
 land. d. cap. 4. num. 10. cum seqq. Binsfeld.
 supr. concl. 12. Farinac. d. lib. 1. tit. 5. q. 38.
 num. 47. cum duobus seqq. & à num. 79.
 vsque 93. & solent ad hoc prudentes
 iudices à leuiore tortura inchoare, &
 postea repetere grauiore & acriore, x

doctrina Bart. sup. & aliorum. *Marsil. sup. in d. l. repet. numer. 4. & in d. §. quomam num. 2. Farinac. d. quest. 38. num. 83.* Si tamen inchoasset à grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinariè obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, *Bertaz. conf. 320. lib. 2. dixi d. vers. quoad iterationem: quia censetur se plane reus expurgasse.* Hæc quoad posterius.

Porro in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius vsque ad tertiam venire.

QVÆSTIO XXXII.

An in iure & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

Non scio quicquam iurescriptum, vt id receptum sit: sed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. id tenuit *Castr. conf. 199. num. 5. libr. 2. Blanc. de indic. nu. 14. Cason. d. cap. 24. Marsil. in §. occurrit. col. 2. versic. & potest poni. & confit. 8. numer. 37. & in d. l. repeti nu. 15. Clarus. d. quest. 64. numer. 32. Cirill. in summ. crim. §. 11. nu. 5. Bonacoss. commun. opin. criminal. p. 1. vers. torquendus debet habere. Grammat. conf. 21. num. 7. & vot. 6. numer. 17. Bofius tit. de tortur. numer. 44. Carrer. tit. de inducjs. numer. 194. & seq. Bertazol. conf. 145. num. 2. Farinac. quest. 38. à numer. 32. Binsfeld. d. concl. 14. probatur à simili. quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, l. tria onera D. de*

A excus. tut. item repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, l. fideicommissa §. si quis decem. D. de leg. 3. nam teste Philosopho tria sunt omnia, & torturis certus aliquis terminus erat præfigendus. Bofius sup. dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à sblis carnificibus vidisse hunc numerum transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua indicia vrgentissima, putem in rigore posse vltius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indicijs quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censentur expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed nõ quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

QVÆSTIO XXXIII.

An ille tres vices sint intelligenda de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

Quod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita vt inter singulas quæstiones dies viginti quatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens refideat: & nouus metus ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quest. 38. nu. 103. Nec vllius memini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Clarum sanctum, videatur insinuare, quod commune illud dictum Pauli Castrensis, & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret

foret necessaria, & probatur à simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plusquam tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carrer. *tract. de indic. & tortur. fol 163.* certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. *Vide supra quaest. 24. & 25.*

QVÆSTIO XXXIV.

Quid si reus tot delicta commississet, quod examen vno die absolui non posset?

Ratio dicat, & necessitas veritatis indagandæ ad iustitiæ administrationem exigit, de ijs quæ supersunt alio die examen institui. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indicijs grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quaestiones & examina consumpta, de reliquis toties torquendus erit, donec examen de ijs fuerit perfectum & absolutum. Ita DD. *Friburgenses*, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant à simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto aut quinto torqueri potest ad detegendum socios, quia ratione sociorum nunquam fuit tortus: *Binsfeld. d. l. 7. concl. 13.* ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quaestio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret. probato: quia plus interest reip. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis, nam & noui criminis nouos seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio cur torqueri possit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret

A maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter solemnitatem illam numeri, quæ est mereturis positui, non decet iudicem, quidquam relinquere indiscussum, aut indiscrere, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

QVÆSTIO XXXV.

B An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint, cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno & eodem modo possit procedi, & casus, causas, & genera tormentorum siue lege, siue consuetudine nequeant determinari?

C Ori consuetudo vim legis obtinet. *Cyn. & Bald. in li. 1. ad fin. C. qua sit longa consuetudo. Marfil. singul. 118. Afflict. decis. 135. num. 3. & decis. 233. numer. 5. Felin. in capit. 2. de rescript. ideo consuetudines locorum, vsus & stylus curiarum sequendus iudicibus, lib. 3. §. fin. D. de test. cap. quam graui. de crimin. fals. Barth. & alij in l. fin. C. de iniur. & in l. iurisperitos. D. de excusat. Etiam in grauioribus & atrocioribus. *Clarus lib. 5. §. 1. numer. 6. Menoch. de arbit. cas. 474. numer. 62. Mascard. concl. 1317. num. 47. Farinac. quaest. 43. numer. 144. Bursat. consil. 20. num. 67. & conf. 69. numer. 25.* & ideo sic in præsentia tenuerunt DD. *Patauini.**

D Sed DD. *Friburgenses* fatentur iudices à nouis & inuisitatis in prouincia torquendi modis abstinere debere, & in hoc crimine consuētis & solitis vti: (*citant Binsfeld. Farinac. & alios*) si tamen modus torturæ in prouincia receptus esset admodum remissus, & pro criminis grauitate & persona

qualitate non satis acerbis: tunc is qui est consuetudine generali, aut legum interpretatione in alijs prouincijs approbatus, sequendus foret. Quemadmodum enim grassantib. delictis supplicia exacerbanda sunt. *l. aut facta. §. fin. D. de pœn.* ita & quæstionum modi, lege aut consuetudine permisi, sunt intendendi. Vera hæc sunt, nec dubito ex iusta causa mutari posse: sed à quib. an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in statuta iurant, sequor sententiam DD. Patavinorum: nec puto illos arbitrato suo consuetudines & statuta, quibus subsunt, mutare vel transgredi posse. occurrente necessitate, Principem cōsulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate suprema, nec iusjurandum illud præstāt, quoniam astringuntur sola æquitate, & ordinationibus Principum (si quas habent sanctitas) puto, non quidem pro libito statuta illa & consuetudines transgredi posse (vix id fiat sine graui scandalo) sed posse prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia casus occurrentis. Simili distinctione aliqui DD. vtuntur in quæst. an iudex contra priuatam scientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum est plus debere licere supremis illis, quam infimis. In Germania sequenda constit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVÆSTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus à superiore modus tortura præscribi possit?

SI quem præscribit iustus non est: nec legibus, nec rationi consenta-

A neus, verbi gratia, vt debilem supra vires, vel robustum sine vllis indicijs, aut inauditum torqueat & familia: nequit dubitari id nec ipsi licere, nec inferiorem teneri parere. Nam ius diuinum & naturale, cui Princeps subest, vetat vllum indebite lædi, ideo laudantur à DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus & alij. Et hominem noui, qui anno 1587. Luxburgi, maluit Præfu. Prætorio milit. dignitatem relinquere, quam torquere quendam de quo indicia sufficientia non habebat. Quod asserui tenent *Ifern. in cap. 1. de pact. tenen. Grammat. conf. 45. numer. 35. & voto. 32. numer. 8. Clarus d. quæst. 64. num. 13. Roand. conf. 12. nu. 47. l. 3. Farin. quæst. 37. num. 74.* & tunc fictortus ex confessione sua damnari non posset, quia indebita extorta. *Gigas d. tit. quomodo & per quos q. 1. nu. 32. Ant. Gomez. d. tom. 3. rub. de tortur. num. 25. Carrer. in 2. p. §. circa sextum. num. 5. Burf. conf. 20. num. 87. Farinac. d. q. 38. num. 78.* Iudex etiam sindicatui subiaceret. *Lad. de Imola conf. 184.*

D Sed si præscribant iusta, v.g. tale vel tale genus tormenti, vel modum & temperamentum æquitati consentaneum, non dubito quin sibi subditis iudicibus possint præscribere. *hoc de Principe diserte docent Bald. in conf. 427. numer. 9. lib. 5. & Roman. conf. 451.* & fictorto tit. de quæstion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, *tex. in l. quæstionis modum D. de quæst. fauet ratio, quia inferiores isti iudices vt plurimum sunt idiotæ, simplices, & rudes, & indigent instructione: maxime in casu indiuiduo. In genere, & vt pro regula omnium caluum id fiat, vix arbitror expedire: nisi cum addito, vt, si qua nascatur specialis causa dubitandi, superiorem con-*

solant,

fulant. Id dico propter varietatem circumstantiarum, quæ in quæstionibus plurimi faciendæ.

QUÆSTIO XXXVII.

An sit danda copia indiciorum & processus informativi, in criminibus atrocioribus exceptis? vel an sufficiat indicia à iudice reo proponi, eumq; in continenti cum suis defensionibus audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?

LARISSIMI DD. Patauini ad hanc quæst. accuratè admodum & doctè responderunt, in hanc sententiam iure scripto decisum esse, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur, aut defensionis facultas eis tollatur, *extex. in leg. vn. us. §. cognitum un. D. de quæstionib. & l. desertorem. §. si ad diem. D. de re milit. l. defensionis facultas. C. de iur. sic. c. qualiter, & quando de accusat. clem. Pastoralis. de re iudic. unde id insunt DD. decidum, quos habes apud Clar. quæst. 49. Roland. cons. 12. num. 42. lib. 3. Romaid. l. un. consil. 98. num. 59. lib. 1. & Farinac. quæst. 39. ... 1. Quod procedit etiam in crimine læsæ Maiestatis. d. clem. Pastoralis. Boss. de iudic. num. 78. Roland. supr. nu. 59. cum seqq. Osius decis. 79. num. 12. Personel. tract. de iudic. nu. 22 & in crimine assassinii, Carrer. tit. de iudic. & tortur. §. circa quantum num. 15 Hierony. Laurët. decis. Annon. 15 & Sodomix, Farinac. supr. nu. 111 & parricidij ac veneni, G. à-mas. vot. 30. n. 2. & hæresis. Bald. consil. 95. vol. 1. Boss. de iudic. ante num. 78. & 111. de hæret. num. 9. Paris. consil. 2. num. 155. libr. 4. Roland. d. consil. 12. num. 61. Peronal. d. num. 22. Vulpeil. consil. 23. num. 3.*

A denique in omnibus atrocioribus & quantumuis enormibus *Marsil. §. diligenter. num. 157. Grammat. vot. 34. in fin. Carrer. supr.* quæ est communis sententia iuxta Farinac. d. quæst. 39. nu. 41. & nullibi in iure contrarium reperiri affirmavit Ioan. Maria Monticella, *regul. crimin. 4. num. 3* & sanè videtur esse iuris naturalis; & procederet etiam si reus malæ opinionis & famæ argueretur, *Farinac. ibid. num. 47.* & subellet timor subornationis testium ad defensionem, propter rei potentiam, vt plene post alios *Farinac. num. 70.* & id quamuis reus non adferat, quales defensiones velit instituire, *idem num. 75.* & si iudex ante datam copiam indiciorum, & decretas defensiones vltiùs procederet, & torqueret, confessio reum non premeret, foretque processus totus nullus, *per d. Clement. pastoralis. Farinac. nu. 84.*

C Quæ iure ordinario certa putauerim; & propterea vbi non est alia consuetudo, vel Principis ordinatio, sic esse iudicibus obseruandum, vt securius procedant.

B Sed quia in quibusdam prouincijs consuetudo est, vt indicia tantum reo proponantur, & reus in continenti cù suis defensionibus audiatur, quàm praxim aiunt in Bauariæ ducatu obseruari, & de Mediolanensi testatur *Clarus, d. libr. 5. §. 1. num. 10. in fin.* non aulim hanc praxim damnare, quàm etiam esse licitam tenent DD. Friburgenses, quando iudex intelligit subesse periculum, ne per talem communicationem debita processus expeditio frustretur, eo quod aduocati velint minutias (vt solent) discutere; vel, vt fermè sit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc sententia, quia fatentur, qui contra sentiunt, Principem, & qui statuendi habet arbitriū sic ordinare posse, quia

b
Cöclus.

Vuuuu 3

hoc non

hoc non est omnino tollere defensionem, sed tantum immutare ordinem iuris positiui, & modum defensionis ac solemnia eius, quib. omnibus Princeps est superior. *Afflict. decis. 391. nu. 4. & post alios Farinac. d. quest. 39. num. 23. & 26.* & sic seruari venetijs in Decemuirum tribunali, scribunt Gigas, in tit. quomodo & qualiter quest. 19. & Decianus libr. 7. criminal. cap. 42. Fatentur iudem licere iudici, si illi videatur, defensiones in quibusdam restringere, veluti ne possit reus colloqui, nisi cum suis aduocatis & procuratoribus, vel etiam non nisi presente aliquo ministro publico. *Iosephus Ludouic. commun. opin. conclus. 33.* item restringere tempus ad faciendas defensiones & decernere, quod loco copiae exhibeantur aduocatis originalia indicia per eos videnda. *Farinac. numer. 112. cum sequentibus.*

Vnde fit argumentum validum, si haec de quibus quaeritur, sunt tantum iuris positiui, quia ad solemnia & modos defensionis spectant, quae statuta sunt iure positiuo & non ad defensionem simpliciter, quae est iuris naturalis: item si quod detur in scripto, vel dicatur viua voce, & quod breuior vel prolixior terminus tempusque reo ad defensionem assignetur, sunt etiam iuris positiui: sane cum consuetudo vim legis obtineat; poterunt per illam haec omnia mutari, maxime quando illa fuit a Principe tolerata, vt in casu nostro.

Item cum iudex in his criminibus, sit liber a regulis iuris positiui communis (vt saepe dictum) non esse illi, quod proponitur, si expedire iudicet, illicitum. Denique reddant differentiae rationem, cur quod in thesi ponitur iudici non liceat, & quae ipsi de modo mutando, & tempore restringendo concedunt,

A liceant: Non puto posse dari, nisi forte quod hic maius praedictum rei sit: quod negauerim.

QVÆSTIO XXXVIII.

An sint concedendi aduocati in atrocioribus criminibus, cum soleant ex hoc rei magis indurari, & instigari ad negandum?

VOD non sint concedendi, videtur primo probari ratione, quia videntur sic indicia retardari: Secundo quia etiam in causa haereticis videntur negari posse, quod Simancas admittit. Tertio quia probatur claro textu in l. per omnes. 6. C. de defens. ciuitat. ex quo illud multi asserunt. *Barbat. tract. 1. de praestant. Cardin. 1. p. 9. allegans pro ea Baldum. Angel. in pract. versic. vestem etiam celestem. num. 12. Marsil. in pract. §. diugeter. num. 164.* Quarto, hoc pertinet ad modum defensionis, vt per se vel per alium: modus autem subest arbr. iudicis, vt dictum, quest. 37. Quinto ius scriptum in aliquibus criminibus reis aduocatos denegauit, vt in crimine laesae maiestatis diuinae per haeresim, *cap. fin. de haeret. in 6. & humanae, l. quisquis. §. denique C. ad leg. Iul. Maest. Barr. in extrauag. ad reprimendum in gl. sine strepitu. Gregas tit. qualiter in crimin. laesa Maest. proced. quest. 4.* item furibus insignibus & grassatoribus seu latronibus viarum, *l. per omnes. C. de defens. ciuitat. Mars. supr. & l. 1. n. 20. de quest. Roland. cons. 2. nu. 62. lib. 3.* Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hac opinio habere: sed re vera non est securi.

Omnino

Cōclus.

Omni no tenendum, tiam in exceptu criminibus non posse denegari reis aduocatum: nec ratio addita sufficit ad d. negandum. Hanc vnanimiter tenuerunt in suis consilijs DD. Ingolstadienses anni 1590. & rursus anni 1601. Friburgenses, Patauini, & Bononienses, & est recepta praxi inquilitorum in hæresi, cui nostrum crimen exæquatur, & communi DD. calculo, Sprenger. part. 3. mallei malef. clarus. §. hæres. num. 17. etiam si re non petant. Eimericus in director. inquisit. tit. de defens. reor. & ibi in commun. Penna. Repertor. inquisit. in verb. aduocatus, Humbert. in praxi iudic. eod. verbo. Simanc. Cathol. instit. tit. 5. nu. 2. Bos. d. de indic. contra tortur. num. 78. in fin. Roland. conf. 12. num. 61. lib. 3. & alij passim.

Item probatur. ratione. Iure naturali cautum, vt qui per se nequit, possit se per alium defendere; sagæ plerumque sunt illiteratæ, nec se norunt defendere ergo debent per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defensio, quæ nulli tollenda. Confirmatur, quia iudex ex officio tenetur curare vt indefensi defendantur. *l. si non defendantur, D. de pœnit.* Item est conforme Carolinæ constitutione, *art. 47.* vbi addita ratio, quoniam alij ex simplicitate, alij ex terrore nequeunt suas defensiones proponere. & *art. 14.* vetatur, ne ad carcerem aditus ijs præcludatur, quorum operâ ad defensionem suam rei vti cupiunt. Si dicas hoc statui in criminibus non exceptis contra: quoniam in ijs, quæ iure naturali reis debita sunt nullum discrimen est exceptorum & non exceptorum criminum.

Ad argumenta in contrarium factis est responsio. Ad 1. negatur retardari, nã occurri potest huic retardationi primò si statuatur aduocatis, vt cum

A reo nunquam soli sint, sed semper cum eo agant presente iudice, fiscali, vel notario, vt sic omnis subornatio, instigatio & induratio ad negandum impediatur. *Firinac. d. q. 39. num. 14. & n. 112. & seqq.* Item poterit cogi aduocatus, vt sub iuramento promittat, se reum ad negandum delictum non instigaturum aut subornaturum, vt iubet Carolina constit. *ordin. 88.* & non viturum nisi iustis defensionibus, & cum reum viderint criminofum esse, se cessaturum à defensione, *Decian. in tract. crimin. tom. 1. lib. 5. c. 37. Baiard. ad Clar. §. hæresis num. 22. & clarissimè cautum instruction. inquisitor. quas referunt Simanc. & Penna sup.* Deinde supponitur aduocatum fore virum probum, gnarum officij sui, qui nolit in officio suo delinquere; delinqueret autem si instrueret reum ad tacendam veritatem, & non leuiter peccaret. *Abbas & alij in cap. 1. de test. cognit. D. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & 2. gloss. in cap. 1. de confess. in 6. Iason. in leg. cum proponas. 2. C. de pact. quod si iudex postea deprehendat aduocatum tritari, dolose procedere, vel aliquid frustratoriè proponere, potest iterum exigere iurandum: immo si vehementer præsumat de dolo aduocati, potest illius propositionem rejicere, nec curare appellationem, & vltra procedere: Sic post *Innoc. Host. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in cap. de cautelis. vers. contra improbe petentes.* Sane nunquam concessione aduocati adeò indicia retardabuntur, vt cum tanto reorum præiudicio ipsis negari possit, quod iure naturali debetur.*

E Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile est, eos denegari posse, nisi in casu mox dicendo in responsion. ad supra.

Ad 3.

c Ad 3. Argum. resp. dupliciter primo DD. illos mihi videri niti illo textu non bene intellecto. Textus enim agit de patrocinijs, hoc est defensionibus potentium ambiciofis, illegitimis, extra iudicialibus, & vel violentis, vel dolosis, qui tali patrocinio causa fuerunt, vel scelera citius, crebrius, audaciusque committerentur: quod illic in d. l. per omnes, acutè vidit Accurf. Non vero agit de patrocinijs aduocatorum, in iudicijs admitti solitis, nec argumentum ab illis ad istos posset procedere, nisi constaret istos dolose procedere: tunc autem eos etiam rejici posse dixi. Secundò responforium, vt infra ad supra.

In quarto argumèto falsa est maior, quia istud nõ pertinet ad modum defensionis, sed directè pertinet ad defensionem ipsam, cui per accidens est, vt per se vel per alium fiat. Ius enim naturale simpliciter vult non tolli defensionem, tolleretur autem, illi nequit seipsum defendere, si per alium nõ fineretur. Non tolleretur autem, licet non fineretur se defendere scripto, cū possit verbo: vel non fineretur tridui spacio differre, qui potest statim. Vnde patet differentia casus propositi in quæst. 37. ab eo, qui proponitur in ista quæstione.

d Ad 5. Respondetur, in criminibus istis iure scripto tantum denegari aduocatos, quando notorium est reum esse hæreticum, rebellem, vel conspiratorem in Principem, assassinum, aut insignem furem vel latronem, & huiusmodi: sed antequam constat esse talem, aduocatus conceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere testantur. DD. *Mantua Benaid. singul. 15. Rolandus dist. consil. 12. num. 79. libr. 3. l. l. Clar. in §. hæresis. num. 17. Farinacius quæstion. 39. num. 109. & 167.*

QVÆSTIO XXXIX.

An confrontatio sagarum, que vt plurimum pronæ sunt ad reuocandum, consulta videatur?

D ARVM mouet me quod Sagarum pronæ sint ad reuocandum: nam non omnes tales, & forte pauciores: neque de occultis istis nostrum est iudicare, c. sicut est, de Simon. cap. erubescant. 32. quæst. 5. Constat ordinariè in huiusmodi, stylum curiæ sequendum, Menoch. cas. 474. Mascard. conclus. 1317. num. 47. Farinac. quæst. 43. num. 144. Sed nec stylus ubique idem, nec iste à iure naturali, sed positiuo descendit: quem admodum & illud, quod reus qui de se confessus alios nominauit, debet in præsentia nominati cum iuramento asserere sic esse, alàs nominatio non operetur. Boer. decis. 319. num. 4. Clarus quæst. 2. num. 12. vers. quæro nunquid, & Vulpell. consil. 30. num. 7. & cons. 83. num. 8. aut illud quod alijs magis arripet, vt relicto iuramento; reus de se confessus, & qui alium in quæstione nominauit, in ratificatione de se, & alijs, debeat iterum, leuiter tamen torqueri, & in præsentia nominati confirmare nominationem. Farinac. supr. siue illud, quod quando in mutuis delationibus inter se dissentiant, vt postea simul de hoc disidio interrogatur; inuicem redarguere permittantur: quæ omnia ex consuetudine potius, quam iure scripto manarunt, nec ordinariè imperatæ iudicibus sunt. Idèd (vt optimè Bononienses inquirunt) quid circa has agendum prudens iudex arbitrabitur, si namque ex vnâ parte adit qualitas, vel prærogatiua dignitatis,

auçtori-

Conc. auctoritatis, vel imperij in aliam partem: vel vna iudicio & sermone præualeat, adeo vt dubium esse possit ne contra veritatem vna trahat alteram in suam sententiam: nunquam confrontatio talis permittenda: si nihil istorum adesset, permittendam videri. *Chart. d. lib. 3. c. 1. n. 92.* In facto igitur hoc consistit, & circumstantijs consideratis decidendum. *Etiā in violenta*, hoc est, quam iniuris iudex imperat, *confrontatione*: casus in quibus consulitur lege apud Clarum, q. 45. num. 14. & ibi *Buard. in addit.* & in his ipsis casibus non admittenda, nisi præcedant considerationes exquisitissimæ, & causæ grauissimæ, vt de hærelis crimine docet Penna, ad 3. part. *Directorij Inquis. comm. 23. num. 101.* *vbi de hoc prudenter egit.* Idem censeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernunt, quod vocatur, *confrontatio ad cortinam.* & minus habet periculi. *de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controu. crim. ab arb. 220.* In confrontatione, *spontanea*, quādo paratus est reus alios nondum captos societatis coarguere & conuincere: puto aliud dicendum, vt scripti, l. 5. sect. 10. *circā sin.* nempe hanc nunquam admittendam nisi præcesserint indicia talia, vt propterea nominati citari possint: & iam citati, si non apte obiectiones rei nominantis, & constanter acculantis, soluerint, queant in carcerem compingi. fieret enim alioquin iniuria talibus denunciatis, hoc seqq. DD. *Friburgenses*, & bene addunt, si socius in præsentia & confrontatione suam nominationem retractet, tamquam testem varium & inconstantem denuo torqueri posse. *Farin. supr. à numero 116. vsque ad 150.*

A

QVÆSTIO XL.

An dictum Binsfeldij trium vel quatuor fæminarum pro vnius viri denunciatione exigere, debeat obseruari in terris imperij.

B

Respondeo negatiue, tum quia priuati Doctoris dictum est: tum quia contrarium vbique praxis videtur recepisse. lege tradita superius ad q. decimam tertiam.

QVÆSTIO XLI.

Quid sentiendum de praxi Germaniæ. quæ denunciations de choreis, & sagarum conuentibus, hætenus pro veris & sufficientibus, & non illusorijs accepit.

C

Non Germaniæ solius praxis est: sed Galliæ quoque, Hispaniæ, Italiæ ac Belgij. & est optime fundata. Qui pro illusionibus habent, ipsi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis alijs delusi: & magna pars Vueriana farina, non puræ fidei polline, sunt conspersi, lege quæ de hac rescripti, l. 2. *Disquisit. Mag. quest. 16. & l. 5. sect. 16.* Vbi in vltima editione Moguntina anni 1603. fufissime & neruotissime hoc confirmauit, & spero me Lectori veritatis amanti satisfecisse.

D

Consideratis itaque cunctis, quæ & in d. lib. 5. *Disquisitionum*, & in responsione hac quadragenaria scripti, statuo Principem optime de republ. meritum & iustitiæ præclare cōsulturum, si in suo territorio præcise fa-

E

XXXXX

ceret

ceret statutum, quo primum caueret, ad quod denunciationse tortura in hoc crimine posset adhiberi, & licet duæ de iure sufficiant, tamen tres ad minimum requirendas, sine vlla distinctione virorum & sæminarum: 2. quod non attendatur ad contritionem nisi forte aliqua sit notorie incontrita, eo quod nolit confiteri, aut Eucharistiam sumere. 3. quod non requirantur aliæ circumstantiæ, nisi quod sagæ carceratæ, seorsim tamen positæ & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & N. præsentem in tali congregatione nocturna sagarum: nullis admisisse defensionibus, nisi quæ fun-

A
damentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus exceptis, iudici quo ad processum remissæ sint solemnitates iuris ciuilibus. 4. cum de persona semel denunciata, possent alij socij interrogari in specie: eiusmodi autem interrogationes speciales admodum sunt periculosæ: quod duæ denunciationse debeant præcedere, vt in specie de persona denunciata, possit interrogari. Quæ eo magis placeret expresse statui, vt iudicis arbitrio, quam paucissima committentur

Hæc saluo meliore iudicio mihi de his XL. questionibus videbantur Græcij Styriæ. IV. Octob. 1602. nunc eadem auxi & recensui Salmantica, XXIV. Iulij, 1604. Martinus Delrio Societatis Iesu LL. licentiatus & S. Theol. Doctor.

